

**T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**A.A. BESTUJEV-MARLİNSKİ'NİN
ÖYKÜ SANATI**

LEYLAHANUM KAPADZE

RUS DİLİ VE EDEBİYAT BİLİM DALI

OCAK 2015

A.A. BESTUJEV-MARLİNSKİ'NİN ÖYKÜ SANATI

LEYLAHANUM KAPADZE

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RUS DİLİ VE EDEBİYAT ANABİLİM DALI**

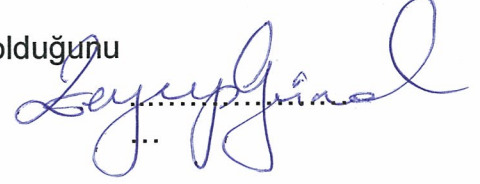
**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2015

Leylahanum KAPADZE tarafından hazırlanan "A.A. BESTUJEV-MARLİNSKI'NİN ÖYKÜ SANATI" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyat Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

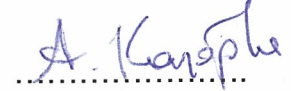
Danışmanı: Prof.Dr. E.Zeynep GÜNAL
Gazi Üniversitesi/ Edebiyat Fakültesi/ Rus Dili ve Edebiyat
Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu
onaylıyorum/onaylamıyorum

.....
..

Başkan : Prof.Dr. Ayla KAŞOĞLU
Gazi Üniversitesi/ Edebiyat Fakültesi/ Rus Dili ve Edebiyat
Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu
onaylıyorum/onaylamıyorum

.....
..

Üye : Prof.Dr. Hüseyin MEVSİM
Ankara Üniversitesi/ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi/ Batı Diller
ve Edebiyat Bölümü/ Bulgar Diller ve Edebiyat Anabilim Dalı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu
onaylıyorum/onaylamıyorum

.....
..

Tez Savunma

Tarihi: 07/ 01/ 2015

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Leylahanum KAPADZE

07.01.2015

A.A. BESTUJEV-MARLİNSKİ'NİN ÖYKÜ SANATI

(Yüksek Lisans Tezi)

Leylahanum KAPADZE

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak 2015

ÖZET

A.A.Bestujev-Marlinski, 19.yüzyılın ilk yarısında Rus edebiyatında Romantik akımın temsilcilerinden biri olarak yer almaktadır. Yazar sanat yaşamına eleştirmen olarak başlamış, sonra ise öyküleriyle ünlenmiştir.

Bestujev-Marlinski romantik öykülerinde Rus soylularının vatani görev, evlilik, boşa harcanan yaşam gibi sorunlarını göstermiş böylece Rusya'nın kaderinde rol oynaması beklenen soylu topluluğunun bunu neden başaramadığına dikkat çekmiştir. Sürgün olarak gönderildiği Kafkasya'da Kafkas halkının kültürünü incelemiş ve ayrıntılı olarak öykülerinde göstermiş ilk yazar olmuştur. Sanatçının Kafkasya öyküleri Rus entelektüellerine bu yöreyi tanıtmış hatta asker tiplemesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bestujev-Marlinski dağlılara karşı savaştığı halde, tanık olduğu her şeyi bu öykülerinde tarafsız olarak aktarmıştır. Sanatında Eski Rusya'ya, şövalyelik dönemine ve 1812-1814 Rusya-Fransa savaşına yer vererek dolaylı bir biçimde politik görüşünü ortaya koymuş, üstü kapalı bir biçimde de Dekabrist olduğunu vurgulamıştır. Kullandığı sarkastik dilin, döneminin yazarları, eleştirmenleri ve daha sonraki yıllarda çalışmalar yapmış olan edebiyat bilimciler üslubunun en önemli özelliği olduğunu vurgulamışlardır. Yaşadığı dönemde kısa zaman içerisinde ünlü olmuşsa da, Rus edebiyatındaki hızlı değişimlere ayak uydurmadığı için unutulmuştur. Buna rağmen Rus öykü sanatına getirdiği yenilikler inkâr edilemeyecek kadar önemlidir.

Bilim Kodu: 307.4.034

Anahtar Kelimeler: 19. yüzyıl ilk yarısı Rus edebiyatı, Bestujev-Marlinski, sürgün, romantik öyküler.

Sayfa Adedi: 171

Tez Danışmanı: Prof. Dr. E.Zeynep GÜNAL

ART OF SHORTSTORIES A.A. BESTUZHEV-MARLİNSKİ

(M. Sc. Thesis)

Leylahanum KAPADZE

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

January 2015

ABSTRACT

A.A.Bestujev-Marlinskiy is one of the representatives of romanticism in russian literature of the beginning of the 19'th century. The writer has started writing as literary critic and very soon he has become famous for his romantic stories..

In his romantic stories Bestujev-Marlinskiy described the problems of nobility: serving their country, marriage, wasting their life, thus drawing attention to eternal problems of russian nobility, which played the great part in the fate of Russia. He was the first, who had studied the culture of caucasian people and described them in his stories. Bestujev-Marlinskiy has personally participated in the battles against the hillman and without any prejudices has described everything he observed in his Caucasian stories. The other writers and critics accentuated his ironic and colourful language in his literary works. He has promptly acquired popularity, but with changes in russian literature he has lost it as fast as he acquired his fame. In spite of the loss of popularity his contribution to the russian literature is unquestionable.

Science: 307.4.034

Key Words: The first half of the 19'th century in Russian literature, Bestuzhev-Marlinskiy, exile, romantic stories.

Pege: 171

Supervisov: Prof.Dr. E.Zeynep GUNAL

Искусство повести А.А.Бестужева-Марлинского

(Магистерская диссертация)

Лейлаханум КАПАДЗЕ

Университет Гази

Отделение Социальных Наук

Январь 2015

РЕЗЮМЕ

А.А.Бестужев-Марлинский один из представителей романтизма в русской литературе начало 19 века. Писатель свое литературное творчество начал как критик и вскоре стал известным своими романтическими повестями.

Бестужев-Марлинский в романтических повестях показал проблему дворянства: служение Родине, супружество, впустую проведенную жизнь, таким образом привлек внимание на неизменные проблемы русского дворянства, которое играла большую роль в судьбе России. Он был первым, кто изучил культуру кавказских народов на Кавказе и детально показал их в своих повестях. Бестужев-Марлинский сам участвовал в сражениях против горцев и все увиденное, не занимая никакой позиции, рассказал в кавказских повестях. Писатели и критики в его творчестве выделяли его язык, который был ироничным и красочным. В самый кратчайший срок он обрел известность, но в процессе изменения русской литературы стал невостребованным писателем. Несмотря на эту невостребованность его достижения в русской литературе неоспоримы. Он показал путь многим последующим писателям, познакомил русское дворянство с Кавказом, показал русского солдата и их сложную жизнь на Кавказе.

Научный код: 307.4.034

Ключевые слова: Русская литература первой половины 19 века, Бестужев-Марлинский, ссылка, романтические повести.

Количество страниц: 171

Научный руководитель: Проф.Док. Э. Зейнеп ГЮНАЛ

ÖNSÖZ

Tezimizde, 19. yüzyılın ilk yarısında Rus edebiyatında Romantik akımınönemlitemsilcilerinden biri olan A.A.Bestujev-Marlinski'nin öykü sanatını inceleyeceğiz. Yazar hayatının, dönüm noktası oluşturan sürgün yıllarında, içinde bulunduğu zor şartlara rağmen edebi çalışmalarını bırakmaz. Bu dönemde yazdığı eserler onun sanatını oluşturur. Biz tez incelememizde yazarın öykülerinde göstermek istediği önemli konuları gruplandırarak inceleyeceğiz. İncelememizde yazara özgü anlatım özelliklerine de yer vereceğiz.

A.A.Bestujev-Marlinski çoğu yazar gibi kendi yaşamından bir parça katarak öykülerini zenginleştirmiştir. Yazar trajik yaşamına rağmen kendi karakterine has olan ironisini eserlerinde göstererek öykülerini aktarmaktadır. Yazarın Rus edebiyatına kattığı en önemli katkı soylu topluluğunun dikkatini çeken Kafkasya bölgesinin yaşamına bizzat tanık olması ve bu izlenimlerini öykülerinde göstermesidir.

Yazar, pek çok savaşa tanıklık etmiştir. Savaşlarda çarpışmalardan geriye kalan vakitlerini ise öykü yazarak doldurmuştur. Soylu topluluğuna uzak olmasına rağmen arkadaşlarına yazdığı mektuplarla bu açığı kapatmaya çalışmıştır. Arkadaşlarından gelen mektuplarla kendi deneyimlerini bir araya getirerek soylu topluluğunun üşültü yaşamını öykülerine konu edinmiştir. Öykülerinde döneminin güncel konularının yanı sıra acılarını da anlatmaktadır. Bestujev-Marlinski için hayatındaki en büyük acı ailesinden uzakta ve hayatı boyunca özlemle yaşayacak olmasıdır.

14 Aralık 1825'te gerçekleşen Dekabrist Ayaklanmasına katılan yazarın, diğer tüm Dekabrist yazarları gibi, hayatının ve sanatının incelenmesi yasaktı. Ancak 1850 yılında Dekabrist'lerin affedilmesinden sonra bu yazarlar hakkında araştırmalar yapılmaya başlanır. Bestujev-Marlinski ve ailesi hakkında ilk olarak tarihçi M.İ.Semevski araştırmalar yapar. Ardından A.A.Bestujev-Marlinski'nin hayatı ve sanatı üzerine yapılan çalışmalar artış gösterir. Biz de elde ettiğimiz kaynaklar aracılığıyla incelediğimiz konuyla bağlantılı bilgiler tezimizde sunmaya çalışacağız. A.A.Bestujev-Marlinski'nin eserleri daha önce Türkçe'ye çevirilmediği için incelememizde Rusça kaynak kullanacağız.

Bu çalışmanın, A.A.Bestujev-Marlinski'nin Rusya tarihindeki yerini, rolünü ve Rus edebiyatına getirdiği yenilikleri ortaya koyacağını düşünmekteyiz.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
PEZİOME	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. A.A.Bestujev-Marlinski'nin Edebi Yaşamı ve Eserleri.....	3
---	---

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kafkasya Öyküleri	13
2.1. Doğa.....	15
2.2. Savaş.....	26
2.3. Halkın Yaşam Tarzı.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Rus Soylu Topluluğunun Yaşam Tarzı.....	69
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.Tarihi Öyküler.....	93
4.1. Eski Rusya	94
4.2. 1812-1814 Rusya ve Fransa Savaşı	113
4.3. Şövalye Öyküleri	126

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Öykülerdeki Anlatım ve Üslup Özellikleri	139
---	-----

SONUÇ	163
KAYNAKÇA	167
ÖZGEÇMİŞ	169

GİRİŞ

Tezimizde 19. yüzyılın ilk yarısında Rus edebiyatında hâkim olan romantizm akımının temsilcisi ve öyküleriyle ünlü olan A.A.Bestujev-Marlinski'nin hayatını ve eserlerini inceleyeceğiz.

Tezimizde Bestujev-Marlinski'nin öykülerini konu açısından incelemeye ve sanatsal özelliklerini tanıtmaya çalışacağız. Bestujev-Marlinski, Rus edebiyatının gelişimine katkı yapmış ve yaşadığı dönemde büyük şair A.S.Puşkin kadar ün kazanmış bir yazardır. Bununla birlikte, Rus öykü türünün gelişimine katkıda bulunmuş, kendine özgü mizah anlayışını eserlerine katarak orijinal bir üslup ortaya koymuşsa da günümüzde Puşkin ve M.Yu.Lermontov gibi önemli sanatçıların gölgesinde kalmıştır.

Tezimiz giriş ve sonuç dışında beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yazarın yaşamı ve edebi çalışmaları hakkında genel bilgi vereceğiz. İkinci bölümde ise yazarın sürgünde bulunduğu yıllarda, çok yakından gözlemlediği bu yöreye gelmiş olan diğer sanatçılara göre çok daha iyi öğrendiği Kafkasya bölgesini anlattığı Kafkasya öykülerini ele alacağız. Bu bölüm üç alt başlığa ayrılarak Kafkasya doğası, burada Ruslarla Kafkas halkı arasında süren savaş ve Kafkas halkının yaşam tarzı incelenmeye çalışılacak.

Tezin üçüncü bölümünde yazarın içinde doğup büyüdüğü sosyal sınıf olan soylu tabakanın yaşamını anlattığı öykülerini ele alacağız. Bestujev-Marlinski'nin bu öykülerinde, özellikle soylu topluluğu içerisinde bizzat tanık olduğu sorunlara dikkat çektiğini göreceğiz. İncelememizde ilk önce soyluların nasıl eğitim aldıkları, nasıl bir ortamda yetiştikleri konusunda bilgiler vererek, bu bilgiler çerçevesinde soylu topluluğunun yazarın anlattığı sorunlarına değineceğiz.

Tezin dördüncü bölümünde ise, yazarın kaleme aldığı Rus tarihiyle bağlantılı öykülere yer verilecektir. Bu bölümde Bestujev-Marlinski'nin sürgün öncesinde yazdığı tarihsel öykülerini konu olarak üç alt başlığa ayıracağız. Yazarın Dekabrist kimliğiyle kaleme aldığı ve çarlık yönetimine mesajlar içeren tarihsel öykülerini, kronolojik sıra yerine Rus tarihindeki önemine göre ayıracağız. İlk alt başlıkta Eski Rusya'nın anlatıldığı öyküler, ikincisinde 19.yüzyıl Rus tarihinindönüm noktalarından sayılan 1812-1814 Rusya-Fransa savaşı, üçüncüde ise Livonya şövalyeleri hakkındaki öyküler üzerinde duracağız.

Tezimizin beşinci ve son bölümünde Bestujev-Marlinski'nin incelediğimiz öykülerindeki anlatım özelliklerine ve üslubuna yer vereceğiz. Böylece onun diğer romantik yazarlarla benzerlik gösteren ve onlardan ayıran temel noktaları ayrıntılı olarak anlatmaya çalışacağız.

Bu çalışmada yazarın işlediği konular, anlatım ve üslup özellikleri açısından incelerken en tipik öyküleri kullandık. Ayrıca tezimizde, yazarın hayatı ve öyküleri hakkında Rus edebiyat bilimcilerinin yaptığı çalışmalardan yararlandık. Fakat bazı yeni çalışmalardan ulaşamadığımız için yararlanmamız mümkün olmadı. Yazarın öykülerinin Türkçeye çevrili olmadığı için sadece orijinal metinleri kullanarak incelememizi yaptık.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. A.A.Bestujev-Marlinski'nin Edebi Yaşamı ve Eserleri

(1797-1837)

Bestujev-Marlinski 23 Ekim 1797 yılında Peterburg'da soylu bir ailede doğar. Babası, Aleksandr Fedoseyeviç Bestujev radikal bir yazardır. Emekliye ayrıldıktan sonra şair ve yazar Pnin'le (1788-1825) beraber "Sankt-Peterburgskiy jurnal" dergisini yayımlar. A.F.Bestujev'in yazdığı en ünlü makale "Eğitim Hakkında"dır (O vospitanii).¹

A.F.Bestujev eşi Praskofya Mihaylovna'yla 1788-1790 Rus-İsveç savaşı sırasında tanışır. Savaş sırasında A.F.Bestujev, Seskara kasabasının yakınlarında ağır yaralanır, o dönemin askeri kanununa göre savaş sırasında ölenler denize atılmaktadırlar. Ancak A.F.Bestujev sevilen bir asker olduğu için, dinsel kurallara uygun olarak gömmeye karar verirler. Ceset yıkama sırasında askerin ölmediği ağır yaralı olduğu anlaşılır, böylece doktorun uzun mücadelesi sonrası hasta kendine gelir ve üç aylık özel bakım sonrasında ayağa kalkar. Yaralı askere tedavi süresince, evinde kaldığı yaşlı adam ve on beş yaşındaki genç bir köylü kızı yardım ederler. Sonra A.F.Bestujev ve genç kız birbirlerine âşık olurlar. A.F.Bestujev tam olarak düzeldiğinde orduya yeniden katılır. Hamile kalmış olana genç kız ise, babasının karşı çıkmasına rağmen bebeği dünyaya getirir ve Nikolay adını verir. Bunun üzerine A.F.Bestujev sevdiği bugenç kıza evlenme teklif eder. A.F.Bestujev saygı duyulan bir kişi olduğu için, genç köylü kızı sosyete tarafından kabul edilir.²

Bestujevler sevgi dolu bir ailedir. Bestujev-Marlinski'nin dört erkek ve üç kız kardeşi vardır. Baba A.F.Bestujev çocuklarını özgür fikirli kişiler olarak yetiştirir. Babaları çocuklar için arkadaş gibidir. Ceza aldıklarında ya da okulda başarısız olduklarında çocuklarına yalnızca, artık onlarla arkadaş olamayacağını söylemektedir.³ A.F.Bestujev çocuklarını korkutarak değil arkadaş gibi yaklaşmaktadır. Bunun yanında Bestujev ailesinde unvanlara önem verilmemekte, eve gelen konuklar ise rahat bir ortamda ağırlanmaktadır.

¹ Bestujev-Marlinski, A.A.(1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: "Hudojestvennaya literatura", 8.

² Kardin, V. (1984). "Minuti Probujdeniya" Povest ob Aleksandre Bestujeve (Marlinskom), Moskva: Poletičeskaya literatura, 44-45.

³ Bkz. Azadovski, M.K. (1951). Vospominaniya Bestujevih, Moskva-Leningrad: İzdatelstvo Akademiya Nauk SSSR, 208.

Bestujev'lerin evi, 18. yüzyılda Peterburg'un kültür merkezlerinden biridir ve bu nedenle evde pek çok ünlü yazar ve ressam konuk edilir. A.F.Bestujev'in kütüphanesinde Rusya'ya gelen yeni kitaplar bulunmaktadır. Çalışma odasına çocukların girmesi yasaktır, zira büyük masalarda evraklar, dolapta çeşitli mineraller ve taşlar, ender bulunan taşlardan yapılmış vazolar durmaktadır. Kısacası bu oda küçük bir müzeden farksızdır. Nadir taşlar, baba Bestujev'in ilgisinden kaynaklanır. A.F.Bestujev, emekli olduktan sonra Çariçe Yelizaveta'nın madencilik fabrikasında çalışmaya başlamıştır.⁴

Eşlerin birbirilerine gösterdiği bağlılık, çocuklarla anneleri arasındaki ilişkiyi de etkilediği için aralarında özel bir bağ oluşmuştur. Çocuklar uzakta olsalar bile anneleriyle mektuplaşırlar.

Bestujev-Marlinski'ye evde herkes "çalışkan" diye seslenmektedir. Babasının diğerlerine kapalı olan çalışma odasının anahtarı sadece ona verilmiştir ve istediği kitabı alma hakkına sahiptir. Bazen babası anahtarı elinden alıp dinlenmesi için kızsız da, küçük çocuk bu odada saatlerce kitap okumaktadır.⁵ Çocukluğundayatarak kitap okumayı seven Bestujev-Marlinski'nin bu alışkanlığı, sonraki dönemlerde de sürecektir ve çoğu eserini de yatarak kaleme alacaktır. Bestujev-Marlinski, evin içinde yatacak yer bulamadığında masanın kenarına oturarak yazar ve kardeşleri onu kalkması için sıkıştırdığında ise, kendisini boş bir koltuğa atar ve ancak herkes gülünce kendine gelir: Buna karşılık: "*Ancak kalem sayesinde uçabiliyorum*"⁶ der. Ağabeyi ve Bestujev-Marlinski Sanat Akademisinde resim dersleri alırlar. Bestujev-Marlinski resim yapmayı değil de karikatür yapmayı sever. Hayatı boyunca ilgisini çeken olayların karikatürünü yapar.⁷

Bestujev-Marlinski on yaşına kadar eğitimini evinde alır. 1806 yılında Askeri Madencilik Lisesine girer. Lisede edebiyatla ilgilenmeye başlar. Okulun kukla tiyatrosu için "Büyülü Orman"(Zaçarovanniy les) oyununu yazar. Bu eserini ne zaman yazdığı hakkında bilgi yoktur. Kardeşi Mihayıl bu eserin 1825 yılında diğer evraklarla birlikte yok edildiği bilgisini verir. Bu oyunu yazdıktan sonra kardeşi Mihayıl'a kuklalar hazırlayarak gösterisini yapar. Yaratıcılığı ve bitmeyen orijinal düşünceleri nedeniyle okulda sevilen bir

⁴ İnternet: Kotlyarevski, N.A. (1907). Dekabristi: A.İ.Odoyevski i A.A.Bestujev-Marlinski. İh jizn i literaturnaya deyatelnost. S.Peterbusrg: Tipografiya M.M.Stasyuleviça, <http://az.lib.ru> adresinden 09.06 2014'de alınmıştır.

⁵ Bkz. Azadovski, M.K. (1951). Vospominaniya Bestujevıh, Moskva-Leningrad: İzdatelstvo Akademiya Nauk SSSR, 205.

⁶ Azadovski, a.g.e.: 205.

⁷ Azadovski, a.g.e.: 209-210.

kişidir. Başarılı bir öğrenci olsa da Almanca ve matematik derslerini sevmemektedir. Bestujev-Marlinski diğer derslerde sınıfın birincisidir ve birinciliği başkasına kaptırırsa üzülür ve hırsla yeniden çalışmaya koyulur. Kardeşi Mihayıl, Bestujev-Marlinski'nin hırslı bir kişiliğe sahip olduğunu ve her zaman birinci olmaya gayret gösterdiğini söylemektedir.⁸

1810 yılında babasının ölmesiyle annesi Praskofya Mihaylovna (1775-1845) 35 yaşında dul kalır. En büyük kardeşi Nikolay Bestujev, babalarının ölümünden sonra küçük kardeşleri için, özellikle eğitimlerinde baba yerini tutar. Tüm kardeşlerin sevdiği ve saydığı Nikolay Bestujev, aynı zamanda okulda da başarılı bir denizcidir. Gösterdiği bu başarı nedeniyle ona öğretmenlik teklif edilir. Küçük kardeşleri Pyotr ve Mihayıl Denizcilik Lisesine kabul edildiklerinde, ağabeylerinin öğretmen olması nedeniyle okuldaki herkes tarafından alaya alınırlar. Ama ağabey Nikolay Bestujev gece herkes uyuyunca onlara, diğer öğrenciler gibi çalışmak zorunda olduklarını ve kardeşi oldukları için ceza aldıklarında onlara yardım etmeyeceğini söyler. Nikolay Bestujev, bireğitim seferi sırasında yanına Bestujev-Marlinski'yi alır. Bestujev-Marlinski denizde geçen iki aylık süreden sonra, öğrenimine Madencilik Lisesinde devam etmekten vazgeçer. Böylece denizci olmak için matematikle ilgilenmeye başlar. Ama annesi oğlunun okulu bırakmasını istememektedir, bu nedenle onu ikna etmesi için aile dostu komutan Çiçerin'den yardım ister. Çiçerin, Bestujev-Marlinski'nin olgunlaşması için askerliğini kendi muhafız birliğinde yapmasını teklif eder. Beş-altı yıl askerlik yaptıktan sonra özgür olacağını ve okumaya istediği yere girebileceğini söyler.⁹ Böylece Bestujev-Marlinski, 1819 yılında Madencilik Lisesini bitirmeden Dragun muhafız birliğine girer ve bir yıl sonra yirmi yaşında subaylığa terfi eder.

Bestujev-Marlinski'nin görev yaptığı muhafız birliği Petergof yakınlarındaki Marli'de bulunmaktadır. Bestujev-Marlinski "Marli" ismini çok beğenir, bu adı gelecekte kullanmayı planlar. Karikatür çizmeyi seven Bestujev-Marlinski, Dragun Muhafız birliğinde arkadaşlarının, askerlerin, kuşların ve diğer hayvanların karikatürlerini yapar. Herkes bu değişik resimleri beğenip gülse de, bir keresinde horoz gibi resmettiği bir arkadaşı bunu hakaret olarak algılar ve Bestujev-Marlinski'yi düelloya çağırır. Kız kardeşi

⁸ Azadovski, a.g.e.: 211-212.

⁹ Azadovski, a.g.e.: 220.

Yekaterina katıldığı bu düelloda yukarıya ateş ederek düelloyu bitirdiğini anılarında söyler.¹⁰

1823 yılında Bestujev-Marlinski askeri hayatta, General A.Vyurtembeski'nin iletişim araçları (1771-1833) başkomutanı olduktan sonra fark edilmeye başlar. Bestujev-Marlinski espri yapmayı sever ve bundan kimse rahatsız olmaz. Çünkü esprilerinin kökeninde kin yoktur. Konuşma tarzı canlı, eğlendiricidir. General Vyurtembergeski'nin yanına dosyalarla geç geldikleri zaman o açıkça: “*Bugün Bestujev nöbette, onunla konuşmaya dalmıştır*”¹¹ demektedir. Bu sıralarda generalin kızı Matilda Bestujev-Marlinski'ye âşık olur. Ama annesi bu aşka karşı çıkar ve kızını Moskova'ya götürür. Bu olaya rağmen general Bestujev-Marlinski'nin yanında göreve devam etmesine karşı çıkmaz.

13 Ekim 1820 yılında Semyonov birliğinin isyanı nedeniyle yazar merakla onların yanına gitmek için kardeşini görme bahanesiyle izin ister. Bu olay Bestujev-Marlinski'yi çok etkiler. Bu dönemde gençler yasak edebi eserler okumaktadır ve 1812 yılında savaş sonrası Rusya'da serfliğe karşı olaylar artar. Rus halkı kendi ülkesi dışındaki bir yerde yaşanan başka hayatı gördükten ve Rusya için savaştıktan sonra ödül olarak yine zor bir hayat sürdürmeye devam etmek onlar için ağır bir durumdur.¹² Sadece köylüler değil çoğu soylu kişi buna karşı çıkmaktadır. Sonuçta birçok gizli topluluk kurulur.

Bestujev-Marlinski ilk terfi sonrasında hayal ettiği “Zimtserla”¹³adlı bir yayın evi açmak için Sansür Kurumuna müracaat eder. Ama Kurum müracaatına ret cevabı verir. 1818 yılında N.İ.Greç kendi dergisinde “Sını oteçestva” yapıtını yayımlamayı teklif eder. Bestujev-Marlinski P.A.Katenin'in, Rasin'in trajedisi “Esfır” ve A.A.Şahovski'nin “Lipetsk Suları” (Lipetskiye vodi) çevirilerinin eleştiri makalesiyle dikkat çeker. BöyleceBestujev-Marlinski'nin edebi hayatı başlamış olur. Greç onu zamanın ünlü Baratinski, Delvig, gibi sanatçılarıyla tanıştırır. Bestujev-Marlinskibu sıralarda Lehçe öğrenmeye ve Mitskeviç, Naruşeviç gibi Polonya yazarlarının eserlerini okumaya başlar.¹⁴

1820 yılında Rus Dilini Sevenler (Lyubiteli russkoy slovesnosti)topluluğuna,yılın sonlarında ise Serbest Rus Dilini Sevenler (Lyubiteli svobodnoy russkoy slovesnosti)

¹⁰ Azadovski, ag.e.: 413.

¹¹ Azadovski, ag.e.: 222.

¹² Azadovski, ag.e.: 24-25.

¹³ Slav mitolojisinde Şafak tanrıçasıdır.

¹⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”,12-14.

topluluğuna üye olur. Edebi çevresi genişler Delvig, Baratinskiy ve Rıleyev ile arkadaş olur. A.S.Puşkin ile yüz yüze tanışmalarına rağmen mektuplaşmaktadırlar.

1821 yılında“Revel’e Gezi” (Puteşestviye v Revel) eserini yayımlar. Eleştirilerinde Arzamas ve Karamzin taraftarlarını korur, romantizm temsilcilerinden biri olur.

Bestujev-Marlinski 1823 yılında Rıleyev’le birlikte hayal ettiği yayın evini “Polyarnaya zvezda” adı altında açar. Bu yayın evinin amacı Rusya’yı yazarlarıyla tanıştırmaktır. Dergi herkes tarafından beğenilir. “Polyarnaya zvezda”nın yardımıyla Bestujev-Marlinski’nin eserleri Moskova’da okunmaya başlar, kısa zamanda ünlü olur. Dergi aynı zamanda Dekabristlerin propaganda yapmasında en önemli araçtır. Derginin ikinci sayısı iki haftada biter. Dergide yaptıkları başarılı çalışmalar için Rıleyev ve Bestujev-Marlinski çariçe Yelizaveta tarafından altın tabaka hediye edilir.

1823 yılında Rıleyev Bestujev-Marlinski’ye sırrını, yani Çara karşı topluluk kurulduğunu açıklar ve Bestujev-Marlinski bu topluluğun üyesi olur. Bu dönemde “Yedi Mektupluk Roman” (Roman v semi pismah), “Roman ve Olga” (Roman i Olga), “Kampta Akşam” (Veçer na bivuake), “Kampta ikinci akşam” (Vtoraya noç na bivuake) adlı öykülerini yayımlar.

1824 yılında Bestujev-Marlinski A.S.Griboyedov ile tanışır ve yazdığı “Akıldan Bela” (Gore ot uma) eserini severek okur. Aynı yıl “Neygauzen Kalesi” (Zamok Neygauzen) öykülerini kaleme alır. Bunun arkasından1825 yılında “Revel Turnuvası” (Revelskiy turnir) ve “Kana Kan” (Krov za krov) adlı öyküleri gelir.

Bu arada çar yönetimine karşı ilk güney topluluğu kurulmuştur, temsilcileri Moskova’da bulunan aydın sosyete adamlarıdır. Sonraları Peterburg’da Kuzey topluluğu kurulur. Rıleyev ve Bestujev-Marlinski kuzey topluluğunun üyesidirler. Yazarın kardeşleri deNikolay ve Mihail Kuzey topluluğun üyesi olurlar. Dekabristler ülkede üst makamlara terfi ederek güçlenmeyi planlamaktadırlar. Gizli topluluk üyeleri dikkatli davranırlar, yazışmalarında gizli topluluk hakkında konuşmazlar. Bu konuyla ilgi konuşmaları sadece Rıleyev’in evinde yaptıkları toplantılarda gerçekleştirmektedirler. Dekabristler, halkı da yaptıkları eylemlerde kullanmayıplanlamaktadırlar. Halkın anlaması ve akılda kalması için çar yönetimini suçlayan şarkılar yazmaya ve dağıtmaya başlarlar. Bestujev-Marlinski ve Rıleyev’in birlikte yazdığı şarkılarından biri şu dizileri içerir:

“Bizim çar- Rus Almandır.

Царь наш- немец русский,

<i>Dar uniforma giyiyor</i>	Носит мундир узкий.
<i>Ay nasıl çar, ay nasıl çar,</i>	Ай да царь, ай да царь,
<i>Ortodoks hükümdarı!</i> ¹⁵	Православный государь!

1823 yılında Bestujev-Marlinski“Rusya’da Eski ve Yeni Edebiyata Bakış” (Vzgladı na staruyu i novoyu slovestnost v Rossii) adlı makalesinde Rus diliningelişim evrelerinden söz eder.

1824 yılında“1823 yılının İçerisinde Rus Edebiyatına Bakış” (Vzgladı na russkuyu slovestnost v teçenii 1823 goda) adlı makaleyi yayımlar. Yazar makalesinde Napolyon’a karşı savaşta tüm Rusya’nın birleştiğini ve “vatan” kelimesini duyunca birlik olduğunu vurgular. Ona göre savaş bitince Rusya’nın birleşmesi de bitmiştir. “*Asker zaferle döndü, ama ağzında Fransızca kelimelerle...*”¹⁶ sözleriyle yabancı kelimelerin yine Rus diline girdiğini vurgular. Sonra 1823 yılındakiedebi çalışmaların değerlendirmesine geçer. Ona göre, edebiyattaki yetenekler sadece dergilerde görülür. Bazı önemli isimlerden başka yeni eserler yazılmadığına da dikkat çeker. Kendisine göre önemli saydığı eserleri ve yapıtları açıklar. Ulaştığı sonuç Rus edebiyatında gerçekten edebi değeri bulunan fikirlerin az olduğudur.

1825 yılında Bestujev-Marlinski Rıleyev’le birlikte “Yıldızcık” (Zvezdoçka)adlı bir kitap yayımlamak için çalışmaya başlar. Ellerinde bulunan yapıtları birleştirip yayımlamak isterler. Ama gelişen politik olaylar yapıtın yayımlamasına engel olur.

1825 yılında çar I.Aleksandr ölür ve yerine Konstantin’in geçmesi beklenir. Ama Konstantin çar olmaktan vaz geçer. Bu durumda I.Nikolay çar olur. Dekabristler çarın ölümünü kullanarak yemin töreninde devrim yapma planları kurarlar. Senato meydanında gerçekleştirilecek yemin töreni sırasında çar yönetimine son vermeyiistemektedirler.

Devrim öncesi 13 Aralık günü Bestujev ailesi annelerinin yaptığı akşam yemeğindeson kez bir araya gelir. Anneleri gözyaşları içinde yemek sırasında oğullarına gururla bakmaktadır. Ama oğulları anneleri anlamasın diye onun gözünün içine bakamazlar ve sakince birbirine bakarak susarlar. O akşam Pyotr adlı

¹⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 363.

¹⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e: 405.

kardeşlerini Kronşdat'a, diğer kardeşleri Pavel'i ise liseye gönderirler. İsyanda üç kardeş Nikolay, Aleksandr ve Mihayıl yer alırlar.

Akşam Rıleyev'in evinde komplocular toplantı yaparak planı gözden geçirirler. 14 Aralıkta çara yemin etmeye karşı çıkan askerlerle Senatomeydanına çıkmaya karar verirler. İsyanın komutanı olarak S.Trubetskoy seçilir. Bestujev-Marlinski gece askerlere propaganda yapar. Kışlık Sarayı ele geçirip çarlık ailesini esir alma planıyla oraya doğru giderler. Ama birkaç gün önce Dekabrislerin üyelerinden biri çar I.Nikolay'a isyan hakkında bir mektup yazarak ihbarda bulunmuştur. Bu mektuptan yalnızca birkaç kişinin haberi vardır. Bu nedenle çabuk hareket etmeleri gerekir. Ancak 14 Aralık günü yaptıkları plan yıkılmaya başlar. Kahovski Kışlık Sarayda I.Nikolay'ı öldürme sözü vermiştir. İlk başta razı olur ama sonra karşı çıkar, tek sorun bu değildir: Yakuboviç de komutasındaki denizcileri Saraya götürmeye karşı çıkmıştır. Bu olumsuz gelişmelere rağmen Bestujev-Marlinski, Muhafız Birliğini Senato Meydanına götürür. Ama I.Nikolay yemin törenini başka yerde yemini çoktan yaptırmıştır. Şehirde aramalar başlatılır. Bestujev-Marlinski isyan gecesini annesinin yanına gelir ve kardeşlerinin kaderini değiştirdiği için suçlu olduğunu söyler. Sonra teslim olur.

İsyancılar önce Petropavlovsk kalesine gönderilirler. Soruşturma sırasında sorgulamayı I.Nikolay kendisi yapar ve tutukluların nasıl şartlarda kalmaları gerektiği konusundaki emrini yazılı olarak bildirir. Mahkûmlar yedi ay Petropavlovsk kalesinde ölüm kararını beklerler. Bestujev-Marlinski Petropavlovsk kalesinde çara mektup yazar. Yaptığı isyanın nedenini açıklar. Halkın yoksull olduğunu, artık serfliğin kalkmasını gerektiğini bildirir ve I.Nikolay hakkında düşündüklerini korkmadan açıklar.

Kız kardeşi Yelena kardeşlerini görmek için her gün kalenin etrafında gezer, komutanlara yalvarır. Nihayet 13 Haziran 1826'da kardeşlerini görmek için izin alır.

Petropavlovsk kalesinde Bestujev-Marlinski'nin küçük kardeşi Mihayıl konuşmak için duvara vurarak alfabe oluşturur. Yan koğuştaki kişi Bestujev-Marlinski'dir, onun bu alfabeyi anlaması uzun sürer,fakat sonra diğer koğuşlarında alfabeyi anlamalarını sağlarlar. Böylece konuşurlarve soruşturmalarından haberleri olur.

Soruşturma sonucunda mahkûmları derecelerine göre yargırlarlar. 13 Temmuzda beş Dekabrist asılarak idam edilir. Bestujev-Marlinski'nin yakın arkadaşı Rıleyev idam edilen mahkûmların arasındadır. İdam edilen mahkûmların boynunda "çar katili" yazısı asılıdır.

Bestujev-Marlinski'nin ilk önce idam edilmesine karar verilir, ama hâkim önce 20 daha sonra da 15 yıl olarak sürgün kararı verir. 17 Ağustos 1826'da Bestujev-Marlinski kalan mahkûmlarla birlikte Finlandiya'ya Forslava kalesine gönderilir.

1829 yılında çarın mirasçısı olan Konstantin Nikolay'ın doğumu nedeniyle Bestujev-Marlinski ve M.İ. Muravyov-Apostol ağır çalışmalardan muaf tutulurlar. Çarın kararını öğrenmek için Peterburg'a çağırılırlar. Bestujev-Marlinski Yakutsk şehrine gönderilir. Yakutsk'da Bestujev-Marlinski'yle birlikte sürgün olan Muravyov-Apostol sonraları anılarında Yakutsk manastırında baba oğul Mihaylov'ların mezar taşında bulunan bir yazından bahseder. Mezar taşında: *"Mutlu insanlarsınız! Burada ve orda ayrılığı bilmediniz..."*¹⁷ sözleri yazmaktadır. Bestujev-Marlinski için de en büyük acı yakınlarıyla ayrı olmasıdır. Yakutsk şehrinde yaşadığı dönemde Alman fizikçi G.A. Erman'la tanışır ve sonraları onunla mektuplaşmaya devam eder. Bestujev-Marlinski yönetime Kafkasya'ya gönderilmesini istediği bir mektup yazar ve isteği kabul edilir. Ama sonraları kız kardeşi Yelena'ya yazdığı mektuplarında buna pişman olduğunu söyler: *"Yakutsk'da en azından sağlığım yerindeydi"*¹⁸.

1829 yılının Ağustos ayında Kafkasya'ya asker olarak gönderilir. Savaşta terfi etmesi yasaktır. Oysa Bestujev-Marlinski'nin tek arzusu da savaş sırasında kendisini iyi göstererek terfi almaktır. Bu terfi sonrası özgürlüğüne kavuşarak sadece edebiyatla meşgul olmayı hayal etmektedir.

Kafkasya yolunda Tiflis şehrinde kardeşleriyle buluşur ve 16 Ağustos 1829'da Tiflis gazetesinde "Asker Şarkısı" (Soldatskaya pesnya) şiirini yayımlar. Tiflis'de Bestujev kadeşler Komutan N. Bulgarin'in evinde toplanırlar. Bulgarin'in evinde yaptıkları toplantılar hakkında Benkendorf'a bilgi verilir ve kardeşler yine ayrılmak zorunda kalırlar. Bestujev-Marlinski Tiflis'den Derbent'e gönderilir ve eserler kaleme alması yasaklanır.¹⁹

1831 yılında yazarın eser yazması yasak olmasına rağmen "Marlinski" adı altında "Deneme" (İspitaniye) öyküsünü yazar ve Greç'in "Sını Oteçestva" dergisine gönderir. Eser dergide yayımlanır ve herkes tarafından çok beğenilir. Böylece yazar Marlinski adı altında yeniden eserlerini dergilerde yayımlaya başlar ve kardeşlerine, annesine maddi

¹⁷ Kardin, V. (1984). "Minuti Probujdeniya" Povest ob Aleksandre Bestujeve (Marlinskom). Moskva: Poletičeskaya literatura, 259.

¹⁸ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg: "Nauka", 490.

¹⁹ Bkz. Kardin, V. (1984). "Minuti Probujdeniya". Povest ob Aleksandre Bestujeve (Marlinskom). Moskva: Poletičeskaya literatura, 299-313.

olarak yardım eder. Öykülerini yazarken yaşadığı tek zorluk tarihi kitapların kullanımının yasak olması ve o günün modasını bilmemesidir.

Bestujev-Marlinski 1831 yılında Derbent şehrinde savaş sırasında Olga Nesterstova ile tanışır. Bestujev-Marlinski yaralı bir askeri savaş esnasında tedavi edildikleri çadıra getirdiği zaman gömleği kanla lekelenir. Bu çadırda hemşirelik yapan Olga, Bestujev-Marlinski'nin gömleğini kanlı görünce onun da yaralı olduğunu düşünür ve yarasına bakmak istediğini söyler. Ancak Bestujev-Marlinski yaralı olmadığını belirtir. İkili bu şekilde tanışır ve ilişkileri başlar. Olga yazarın evini temizler, karşılığında da Bestujev-Marlinski'nin evindeki istediği eşyayı alır. Genç kız çılgın hareketleriyle Bestujev-Marlinski'yi eğlendirir, zor hayatına ışık gibi doğar.²⁰ Bu sıralarda yazarın “Korkunç Fal” (Straşnoye gadaniye) ve “1824 yılı Kafkas Sularında Akşam” (Veçer na kavkazskih vodah v 1824 godu) isimli öyküleri dergide yayımlanır.

1831 yılında “Albay Belozor” (Leytinant Belozor), “Baskınlar” (Nayezdı), “Saat ve Ayna” (Çası i zerkalo) ve “Kırmızı Başörtüsü” (Krasnoye pokrivalo) öykülerini kaleme alır. 1832 yılında da “Ammalat-Bek” (Ammalat-Bek), “Dağıstan'dan Mektup” (Pismo iz Dagistana) ve “Umut Fırkateyni” (Fregat Nadejda) öykülerini yayımlanır. Aynı yıl yazarın sevgilisi Olga, şaka yaptığı sırada bilmeden tabancayı ateşler ve göğsünden yaralanır. Üç gün sonra 23 Şubat'ta Olga ölür. Onun ölümünden Bestujev-Marlinski sorumlu tutulur. Mahkemede aklanmasına rağmen dedikodular devam eder. Bestujev-Marlinski Olga'yı çok sevmiştir ve bu nedenle onun ölümünden sonra uzun süre hiç bireser kaleme almaz. Bestujev-Marlinski Olga için bir mezar taşı yaptırır. Taşın üst tarafında Olga'yla ilgili bilgiler, alt tarafında ise şimşekle yanmış gül yaprakları vardır. Gülün altında tek kelime yer almaktadır: Kader²¹. Yazarın mutlu hayat için son umudu da bu olaydan sonra biter.

1833 yılında Bestujev-Marlinski ilk denemesi olan “Vadim” adlı romanını yazmaya başlar. Ama bu romanı bitirmez. Yazarın ölümünden yazdığı kadarı kız kardeşi Ye. A. Bestujeva'ya gönderilir ve 1839 yılında A. Marlinski adı altında “Anayurt Notları” (Oteçestvenniye zapiski) dergisinde yayımlanır.²²

Nisan 1834 yılında yazar Ahalstis şehrine gönderilir. Yazar Kafkasya'da bölge halkını incelemekte oldukça heveslidir. Bazen Tatar kılığına girerek Kafkasya halkıyla

²⁰ Kardin, a.g.e.: 345-362.

²¹ Kardin, a.g.e.: 366.

²² Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg: “Nauka”, 653-654.

görüşür. İsyancı Mulla-Nur ile görüşme ayarlar ve ondan hayatını anlatmasını ister.²³Yazar Kafkasya doğasını sever, tercübelerini Kafkasya hakkında yazdığı öykülerinde sergiler. Bu dönemde“Dağlıların Esir Aldığı Eski Askerin Öyküsü” (Rasskaz ofitsera bıvşego v plenu u gortsev) ve “Hazara Veda” (Proşaniye s Kaspiyey) öykülerini kaleme alır.

1835 yılında “O Öldürülmüştü” (On bıł ubıt) ve bir yıl sonra 1836 yılında “Mulla-Nur” öyküleri yayımlanır.

Uzun süre savaflara katıldığı gerekçesiyle 1837 yılındayazara,Aralık olaylarından sonra ilk kez subay rütbesi verilir. Aynı yıl A.S.Puşkin’in öldüğünü öğrenir ve çok üzülür. Aynı dönem “İntikam” (Mest) öyküsünü yazmaya başlar ama öykü yarım kalır.

Yazar 7 Haziran 1837 yılında Adler yakınlarında bir savaşta hayatını kaybeder. Savaştan sonra yazarın cesedi bulunamaz. Bu nedenle yazar hakkında şehir efsaneleri dolaşmaya başlar. İsyancılara katıldığı ve adının Şamil olduğu söylenir.²⁴Diğer bir efsaneye göre uzakta dağlarda kendi başına hayat sürdürdüğü söylenir. Kardeşleri Bestujev-Marlinski'nin ölüm haberini alınca çok üzülürler ama bu duruma hazırdırlar, çünkü kardeşlerine yazdığı son mektubunda artık hayatın onun için oldukça zorlaştığını ve savaşta ölümü aradığını yazar.

Yazar hayatının sonuna kadar ailesine karşı özlemle yaşamıştır. Sadece ailesini değil halkını düşünen aydınlardan biridir. Kendine özgü değişik yorumuyla Rus edebiyatına renk katan bir yazar olan Bestujev-Marlinski ölmeden önce yazdığı vasiyetini şu cümleyle bitirir: “*Annemden hayır duasını istiyorum, yakınlarımı öpüyorum, bütün iyi insanlara Rus insanının selamını veriyorum.*”²⁵ yazar.

²³ Kardin,V. (1984). “Minuti Probujdeniya” Povest ob Aleksandre Bestujeve(Marlinskom). Moskva:Poletiçeskaya literatura, 386.

²⁴ Kardin, a.g.e.: 438-439.

²⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy,Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 524.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kafkasya Öyküleri

Tezimizin bu bölümünde Bestujev-Marlinski'nin Kafkasya öykülerini inceleyeceğiz. Bestujev-Marlinski, Kafkasya öykülerinin büyük bir bölümünü sürgün sırasında kaleme almıştır. Bu öykülerinde yazar Kafkasya doğasını, bu bölgede bulunan insanların kültürlerini, yaşam tarzlarını ve kendisinin de katıldığı savaşları anlatmaktadır.

Kafkasya konusunu A.S.Puşkin, M.Yu.Lermontov, L.N.Tolsoy gibi 19.yüzyılın en ünlü Rus yazarları da eserlerinde işlemişlerdir. Ancak burada şunu belirtmek gerekir: Bestujev-Marlinski'nin adını andığımız yazarlardan farkı, Kafkasya'da gerçekleşen olayları doğrudan yaşamış olmasıdır. Bestujev-Marlinski, Kafkasya halkının konuştuğu dilleri öğrenmeye çalışmış, bölgede yaşayan yerli halkla arkadaşlık kurup kültürlerini incelemiştir. Öykülerinde sadece Kafkasya halkını değil, bölgede tanık olduğu savaşları ve bu savaşlarda Rusların yaşadığı zorlukları da ayrıntılı biçimde anlatmıştır. Sanatçının Kafkasya öykülerinde yer verdiği karakterlerin bir kısmı, tarihte geçen kişilerdir ve bu anlamda Tolstoy'un öncülü olarak kabul edilebilir.

Bestujev-Marlinski, Rusların Kafkasya hakkında bilgilendirilmeleri gerektiği inancındadır. “Dağlıların Esir Aldığı Eski Askerin Öyküsü” (Rasskaz ofitsera bivşego v plenu u gortsev, 1834) öyküsünün giriş bölümünde, anlatıcı Rusların Kafkasya hakkında yabancı yazarlardan bilgi aldıklarını ve buna karşı olduğunu söyler. Bu konuda birinci elden ve doğru bilgiyi Ruslara ancak, Kafkasya bölgesinde görev yapan Rus askerlerinin verebilecekleri belirtilmektedir. Anlatıcı Rus askerlerinin Kafkasya'da görev yaparlarken, yöre halkına saygı göstererek onların dillerini ve kültürlerini öğrenmeleri gerektiği inancındadır. Çünkü Kafkasya'daki halkla daha iyi anlaşmanın yolunun, onların kültürlerinin yanı sıra dillerini öğrenmekten geçtiğine inanmaktadır.²⁶ Yazarın yaşamına baktığımızda da onun Tatar kıyafetleri giyip Tatarca konuşarak, bu kültürü anlamaya çabaladığını görürüz. İşte Bestujev-Marlinski bu inançla edindiği bilgileri, öykülerinde kullanarak Kafkasya'yı ve Kafkas halkını Rusların günlük yaşamına girmesini sağlar.

²⁶ Marlinski, A. (1838). Polnoe sobranie soçineniy, çast 10, Sankt-Peterburg: Tipografiya 3 otdeleniya sobstvenogo E.N.V.Kantselyarii, 6-108.

Bestujev-Marlinski'nin öykülerinde geçen olayları daha iyi anlayabilmek için, Rusların Kafkasya'daki tarihine kısaca göz atmak gerekir.

Kafkasya bölgesi, Rus devleti için ticari ve stratejik anlam taşımaktaydı. Ticari bakımdan Kafkasya Rusya'nın Karadeniz'e açılmasını, stratejik bakımdan ise komşu olduğu İran ve Osmanlı İmparatorluğundan korunmasını sağlayacak bir bölgeydi. Bu nedenle 19.yüzyılda I.Aleksandr döneminde, Kafkasya'nın tümünü ele geçirerek bölgeyi Rusya topraklarına katma hareketi başladı. Bu hareket, üç aşamada gerçekleştirilecekti.²⁷

Rusya'nın Kafkasya'ya girmesine, İran ve Türkiye karşı çıkmaktaydı. Kafkasya bölgesini ele geçirmek için Rusya, İran ve Osmanlı İmparatorluğuyla 1806-1813 yıllarında savaşa girdi. Bu savaştan önce, 1801 yılında Kafkasya'da bulunan çoğu Hıristiyan kabile, Rusya'nın egemenliğine çoktan girmişti. 1812 yılında yapılan savaşın sonunda Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu arasında Bükreş Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla Besarabya, Karadeniz kıyılarındaki çoğu bölge ve Suhumi şehri Rusya'nın hâkimiyetine girdi. Türkiye'ye ise Moldova ve Valahi kaldı. Savaş sonrası 1813 yılında, İran ve Rusya arasında da Gülistan Barış Anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla İran, Rusya'nın Kafkasya'daki hâkimiyetini kabul etmişti.²⁸

1828-1829 yıllarında Rusya, Osmanlı İmparatorluğu ve İran'la yine savaşa girdi. Bu savaştan sonra 1829 yılında, Rusya ve Türkiye arasında Adrianopolski anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetindeki bazı Ermeni şehirleri, Rusya'nın eline geçti. Daha önce 1828 yılında, Rusya ve İran arasında Türkmençayı anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma sonrasında Erivan ve Nahçıvan Rusya'ya bırakılmıştı. 1828-1829 yıllarındaki savaşla Gürcistan, Doğu Ermenistan, Kuzey Azerbaycan da Rusya'ya boyun eğdi, böylece ikinci aşama son ermiş oldu. Üçüncü ve son aşama ise Kuzey Kafkasya bölgesindeki hâkimiyetin de Rusya'ya geçmesidir. Bu bölge pek çok açıdan ele geçirilmesi en zor bölgedir. Kuzey Kafkasya'da bulunan halk, Rus askerlerine karşı büyük direnç gösteriyordu. Rusya, Kuzey Kafkasya'yı öncelikle barış anlaşmasıyla elde etmeyi planladı, ancak barış söz konusu olmayınca askeri müdahaleye başladı. Ama Kuzey Kafkasya, Rusya'ya karşı askeri birlikler oluşturmuş ve birliğin başına Şamil adlı bir imam geçmişti. Şamil 30 yıl boyunca Kuzey Kafkasya bölgesinde Rus hâkimiyetinin kurulmasını engelledi. I.Aleksandr döneminde Çeçenistan ve Dağıstan

²⁷ Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Georgiyeva, N.G., Sivohina, T.A. (2006). İstoriya Rossii, Moskva: "Prospekt", 207.

²⁸ Orlov, a.g.e.: 209-210.

bölgesinde 1812-1827 yılları arasında Rus ordusunun başındaki general A.P.Yermolov girdi. I.Nikolay döneminde de Kafkasya'yı birleştirme hareketi devam etti.²⁹ Rus askerleri Kafkasya'nın tümünü 1863-1864 yıllarında ele geçirecektir.³⁰

Bestujev-Marlinski öykülerinde, Kuzey Kafkasya'nın 1826-1833 yıllarındaki fethi sırasında geçen olayları "Ammalat-Bek" (1832), "Dağıstan'dan Mektup"(Pismo iz Dagestana,1832), Mulla-Nur" (1836), "O Öldürülmüştü" (On bıl ubit, 1835), "Kırmızı Başörtüsü" (Krasnoe pokrivalo, 1831), "Hazara Veda" (Proşçanie s Kaspiyey, 1834) ve "Vadimov" (Vadimov, 1834) gibi öykülerinde anlatır. Yazar bu öykülerinde Kafkasya doğasını, Kafkas halkının kültürel değerlerini, birbirleriyle amansız bir mücadele içindeki Kafkas ve Rus askerlerini aşk macerası çerçevesinde ortaya koyar. Kafkasya öyküleri, Bestujev-Marlinski'nin kişiliğini anlamak açısından da önemlidir. Çünkü yazar, hayatının sonuna kadar Kafkasya bölgesinde bulunmuş ve daha önce de belirttiğimiz gibi öykülerinde anlattığı olayların çoğuna tanık olmuştur. Yazar bir yandan Kafkasya'yı kaleme alırken, diğer yandan kendisinininkinden çok farklı bir dünyada yaşadığı zorlukları Rus okuyucularla paylaşmaktadır.

2.1. Doğa

Bestujev-Marlinski "Ammalat-Bek", "Mulla-Nur", "Dağıstan'dan Mektup", "O Öldürülmüştü" ve "Hazara Veda" öykülerinde, doğa tasvirine büyük önem verir. Çünkü sanatçı böylelikle Kafkasya'daki doğanın yöre insanının karakterini şekillendirip ruhuna işleyen vahşiliğine ve güzelliğine vurgu yapar. O dönemde Kafkasya, batılı anlamdaki medeniyetin elinin değmediği bir bölgedir ve Kafkas halkı vahşi ve çetin bir doğanın kucağında yaşamaktadır.

Öykülerdeki doğa tasvirine geçmeden önce Dağıstan bölgesinin coğrafi konumu hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz. Yazar "Dağıstan'dan Mektup" öyküsüne, anlatıcı kişinin ağzından "*Dağıstan savaşının tiyatrosu*"³¹ olarak adlandırdığı bu bölgenin konumunu anlatmakla başlamaktadır:

²⁹ Orlov , a.g.e.: 217-219.

³⁰ Orlov, a.g.e.: 219.

³¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva:"Hudojestvennaya literatura", 128.

“Sambur (Rusçası Samura 'dır) ve Koysu nehirleri (ağız kısmında Argahan ve Sulak adlı kollara bölünür) sıradağlardan doğup ilki güney-doğu diğeri ise kuzey-batı tarafından dökülerek Salatav sıradağlarıyla bu dağların devamının ortasından geçen Hazara paralel eğri bir üçgen oluşturur. Bu üçgenin yukarısında Lezgi kabileleri yaşamakta, bu kabileler Tavliz (bu ad Tav dağından geliyor) adıyla bilinmektedir; denizin yıkadığı trapez Kumuk, Djengutayst, Karakaytahst, Tabasaran adlı kabilelerce tutulmuştur. Güney sıradağlarının en güney ucunda özgür ruhlu Tabasaran kabilesi yer alır, onların arkasında kalan bölgeye Akuşin kabilesi yerleşmiştir, dağın iç kısmında Avarlar yaşar ve Avarların yaşadıkları yerden sonra dümdüz bir hat üzerinde yer alan Tiflis yakındadır.”³² (Реки Самбур (по русски Самура) и Койсу (при устье разделяющаяся на рукава Аграхан и Сулак), разбегаясь с хребта, первая на юго-восток, другая на северо-запад, образуют огромный неправильный треугольник, пересеченный параллельно берегу Каспия хребтом Салатав и его продолжением. Верх этого треугольника заселен лезгинскими племенами, известными под общим именем тавлинцев (от *тав* — гора); трапеция же, омываемая морем, занята кумыками, дженгутайцами, каракайтахцами, табасаранцами. На самом хребте с юга живут вольные табасаранцы, за ними акушинцы, внутрь гор аварцы, за ними по прямой линии очень близок и Тифлис.)

Anlatıcı kişi dağlar ülkesi olarak adlandırdığı Dağıstan'ı böyle tasvir ederek öykünün Tarki, Derbent ve Kuba şehirlerinin oluşturduğu eksende geçeceğini bildirir. Burada anlatıcının üzerinde durduğu nokta dağların oluşturduğu, ulaşılmayı zorlaştıran çetin doğa ve bu doğayla bütünleşmiş kabile sayısının fazlalığıdır. Öykünün sonraki bölümlerinde yazar, bu kabileler hakkında ayrıntılı bilgiler de vermektedir.

Bestujev-Marlinski “Ammalat-Bek” öyküsünde ise, Dağıstan'ın Mayıs ayındaki güzelliğini tasvir eder:

“Dağıstan'ın doğası, Mayıs ayında büyüleyicidir. Milyonlarca gül, şafak kırmızısı gibi kayaların üzerini kaplar, hava bu güllerin aromasıyla dolar; bülbüller ise koruluğun yeşil alacakaranlığında hiç susmazlar. Pagodaların kubbeleri gibi badem ağaçları, gümüş renge bürünmüş halde dururlar ve onların arasından kâh vida gibi kıvrılmış yapraklarıyla kâh muntazam sütun gibi gövdeleriyle kavaklar, Müslümanların minareleri gibi görünürler. Eski savaşçılar gibi geniş omuzlu meşe ağaçları uzakta nöbet tutar, bu arada iyice iç içe geçmiş, çocuklara benzeyen fundalıklarla çevrili kavak ve çınar ağaçları sanki yaz sıcağından kurtulmak için dağlara göç edecekmiş gibi dururlar. (...) Sıradağ ve uçsuz bucaksız deniz bütün resme yücelik katıyor tüm doğa sıcak bir yaşam soluyordu.”³³

³² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 128-129.

³³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 8.

(Дагестанская природа прелестна в мае месяце. Миллионы роз обливают утесы румянцем своим, подобно заре; воздух струится их ароматом; соловьи не умолкают в зеленых сумерках рощи. Миндальные деревья, точно куполы пагодов, стоят в серебре цветов своих, и между них высокие раины, то увитые листьями, как винтом, то возникая стройными столпами, кажутся мусульманскими минаретами. Широкоплечие дубы, словно старые ратники, стоят на часах там, инде, между тем как тополи и чинары, собравшись купами и окруженные кустарниками, как детьми, кажется, готовы откочевать в гору, убегая от летних жаров. (...) Горный хребет и безграничное море придавали всей картине величие, вся природа дышала теплою жизнью.)

Bestujev-Marlinski'nin betimlediği bu doğa, son derece egzotiktir. Kırmızı gülleri, minarelere benzeyen kavak ve gümüş renkli badem ağaçlarıyla bu tipik bir doğu doğasıdır. Bu alıntıda yazar, Kafkasya doğasını kendine özgü benzetmeler kullanarak, kişileştirme yöntemiyle tasvir etmektedir. Uzun meşe ağaçları geniş omuzlu savaşçılara, fundalıklar ise çocuklara benzetilirken kavak ve çınar ağaçları her an sıcaktan dağlara kaçacakmış gibi durmaktadır. Bestujev-Marlinski'nin kaleminde bu büyüleyici manzaraya doğu kültürünün sembolü olan güllerin aroması eşlik etmektedir. Aynı öyküden bir diğer alıntı da, yazarın yaptığı tasvirin egzotik doğu masallarının havasını taşıdığını gösterir:

“Kıvrıcık bitkiler azar azar kâh çatlaklardan yelpaze gibi dalgalanarak, kâh uçurumlardan kurdeleyle bayrağa benzeyen uzun örgüler halinde inerek yeşil örtüsünü sermeye başlamıştı.(...) Çeşitlilik, bitkilerin zenginliği, yoğun meşe ormanının görkemli sessizliği vahşi doğanın karşısında elde olmadan saygı duyma isteği uyandırıyor. Bazen dalların karanlığının arasından, sabah misali, insanın ayağının değmediği güzel kokulu bir çiçekten halı açıklıkta parlayıveriyordu. Bir patika ya korunun içinde saklanıyor, ya bir kayanın kıyısına çıkıyor ve bu kayanın altında küçük taşların arasında bazen köpürerek bazen de suyun toplandığı yerin dibinde berberislerle yabangüllerinin gölgesinde uykuya dalarak küçük bir dere şırıldıyor ve parlıyordu. Sülünler gökkuşağına benzer kuyruklarıyla çalılırlar arasında görünüp kaybolarak bir daldan diğerine geçiyordu; yabani güvercin sürüsü kayaların üzerinden kâh bir sütun kâh bir duvar gibi yükselerek daireler çiziyor, gün batımı boşluktaki erguvan rengini güvercinlerin üzerine döküyor ve geçitlerde sessizce incecik bir sis perdesi yükseliyordu; her şey tarlalarda yaşayanların bilmediği akşam serinliğiyle nefes alıyordu.”³⁴ (Мало-помалу кудрявые растения расстилать начали свою зеленую пелену — то вея из трещин опахалами, то спускаясь с крутин длинными плетеницами наподобие лент и флагов. (...) Разнообразие, богатство растений и величавое безмолвие сенистых дубрав вселяло какое-то невольное благоговение к дикой силе природы. Порой из ночного мрака ветвей, как утро, рассветала поляна, украшенная благоуханным ковром цветов, не мятых стопою человека. Тропинка

³⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 27-28.

то скрывалась в чаше, то выходила на край утеса, и под ним в глубине шумел и сверкал ручей, то пенясь между камнями, то дремля на каменном дне водоема, под тенью барбариса и шиповника. Фазаны, сверкая радужными хвостами, перелетывали в кустарниках; стада диких голубей вились над скалами то стеной, то столбом, восходящими к небу, — и закат разливал на них воздушный пурпур свой, и тонкие туманы тихо подымались в ущелиях; все дышало вечернею прохладою, незнакомою жильцам полей.)

Yazar bu satırlarda uzaktan bakıldığıında ormanın nasıl görüldüğünü anlatmaktadır. Ağaçlar, onların buram buram kokusunu hissedecek kadar yoğundur. Sonra ormanın iç bölümü ve ormanın gün batımındaki güzelliği anlatılır. Dere bile, canlı bir varlıkmış gibi, bazen taşların arasından çıkmayı istemesine akmakta ya da ağaçların gölgesinde saklanarak uykuya dalmaktadır. Bu satırlarda yazar, vahşi doğanın nasıl canlılıkla yaşadığını göstermekte ve bu ortamda yaşayan yöre halkının içinde buldukları güzelliği alışkanlık nedeniyle fark etmediklerini vurgulamaktadır.

Kafkasya’da hava sürekli değişmektedir. Güneşle başlayan bir günde, gökyüzü bir anda siyah bulutlarla kaplanır ve yağmur yağar. “Ammalat-Bek”in dördüncü bölümünün başında değişen hava şu sözlerle tasvir edilmektedir:

“Boğuk bir gürültüyle yağmur suları, insanın ayağının altından kıvrılarak akar, Terek’in üzerinde taşlarını çatmış ve her an ezmekle tehdit eden kayalardan başına dökülür. Aniden, lav gibi bir yıldırım gökyüzünü ikiye böler ve siz korkuyla sadece başınızın üzerindeki kocaman siyah bulutu, ayaklarınızın altında kara kara parlayan uçurumu, iki taraftaki kayaları görürsünüz ve karşınıza köpüren, uğuldayan, alev renkli köpüklere bürünmüş uğuldayarak sıçrayarak uçurumdan akan hızlı Terek çıkar. Bir anda bulanık ve azgın dalgalarının tıpkı baş meleklerin kılıcıyla yenilgiye uğramış cehennem ruhları gibi nasıl zıpladığını, sıçradığını ve iniltiyle uçuruma yuvarlandığını görürsünüz. Arkasından kocaman taşlar gümbürtüyle yuvarlanır. Ve birden, göz kamaştırıcı yıldırımın pırlıtısından sonra yeniden gecenin karanlık denizi üzerinize çöker; ve sonra sanki binlerce dağ birbirinin üzerinde kırılıyormuş gibi kayaların temelini titreten şimşegın sesi duyulur: gökyüzünün darbesine yankılar eşlik eder.”³⁵

(С глухим шумом крутятся дождевые потоки под ногами, падают на голову со скал, нахмуренных над нею и каждый миг грозящих подавлением. Вдруг, как лава, прорывается молния, и вы с ужасом видите только черную, расторгнутую тучу над собою, а под собою зияющую бездну, утесы по сторонам, и навстречу вам с крутизны ревуший, прыщущий Терек, осыпанный огненной пеною. На один миг видите вы, как мутные, буйные волны его, словно адские духи, скачут, прядают, мечутся в бездну со стоном,

³⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 42.

пораженные мечом архангелов. Вслед им с грохотом катятся огромные камни. И вдруг, после ослепительного озарения молнией, вы опять погружены в черное море ночи — и вдруг за тем раздается выстрел грома, зыблущий основание скал, будто тысячи гор рушатся друг на друга: так вторят отголоски удару небес.)

Terek nehrinin ve onu çevreleyen dağın manzarasının yağmurlu havadaki değişimi büyüleyici bir dille anlatılmaktadır. Doğa öylesine ihtişamlıdır ki, insan bile bu değişimin karşısında kendini aciz hissetmektedir. Gökyüzünde çakan şimşeğin çatırtısı ve deli gibi yatağından taşarak akan Terek nehrinin uğultusu, yazar tarafından büyük ustalıkla anlatılmıştır, zira bu satırları okurken doğanın sesini duyar gibi oluruz. Karanlıkta yıldırımın çakması, dağlardan gök gürültüsünün yansımaları, insanın içine korku vermektedir. İlkbahar güneşinin altında hava güzelken uysal olan, ama yağmur zamanı ürkütücü bir savaşçı gibi görünen son derece ihtişamlı Kafkasya doğası, bir anlamda yörenin insanının karakterini de yansıtmaktadır. Bölge halkı kendi halinde evde günlük yaşamını sürdürürken asi ve savaşçı yapılarını fark etmek mümkün değildir. Ama savaş zamanı, tıpkı kötü havalardaki gibi, ürkütücü ve tehditkâr yanlarını göstermekten çekinmemektedirler.

Kafkasya doğasındaki bu değişimleri, orada yaşayan bir kişi olarak değil de görev nedeniyle bulunduğu için tanık olan bir kişi bunu irkilerek karşılamaktadır. Örneğin “Öldürülmüştü”de, Kafkasya’da uzun zaman görev yapan bir komutanın buradaki hava değişikliklerine hâlâ alışamadığı şöyle gösterilmektedir:

“Ve toprak, yeniden uğuldadı tıpkı binlerce atın nallarının altındaki tef gibi gürelemeye başladı. Bu atlar sanki yanı başımdan şimşek gibi geçiyor, kuyrukları soğuk ekiyor, dizginlerden yüzlerine köpükler sıçırıyor ve kılıçlar üç adım ötede şakırdıyor gibiydi; ama neden etrafta silahla ateş eden birileri, neden Asyaluların saldırırken çıkardıkları o vahşi çığlıkları atanlar yoktu ve neden endişe dolu trampet sesleri yoktu? Yoksa Çerkezler sessiz sedasız zincirlerin bir kısmını kesebilmiş ve uyuyanları da demirle öldürme planı mı yapmışlardı?... Durun bir dakika! Orda, galiba, birileri bağırdı: “Silahlanın!” Hayır, bu bir çağrıydı: “Nöbete! ...” Ve tüm ağırlığıyla yıldırım dağların üzerinden güreledi... Deniz gibi yıldırım boşanmaya başladı. O anda anladım ki fırtına kopmuştu! Ama hiçbir zaman bu kadar yoğun ve yanıltıcı olmamıştı: uzun zamandır dağlarda yaşıyordum, ama böyle bir şey ne görmüş ne de duymuştum. Ekim ayında bu tür bir fırtına hayal edebilir miydim? Hem de ne fırtına! Dehşet!: şimşek çaktığı ilk saatten itibaren bir an bile durmamıştı. Tüm vadiyi sonbahar yaprağı gibi titremeye zorlayarak,

dar geçitlerin seslerini tek bir kindar böğürtüye dönüştürerek cehennemdeymişçesine kaynıyor ve fokurduyordu."³⁶ (И вот опять загудела, загрохотала земля, как бубен, под копытами тысячи коней. Ну вот, кажется, ринулись мимо: хвосты пашут холодом, пена летит в лицо с их удил, шашки сверкают в трех шагах; но почему ж нигде ни выстрела, почему нет дикого крика азиатского натиска, нет барабана тревоги? Неужели могли черкесы тихомолком вырезать часть цепи и решились железом изгубить сонных?.. Пойдите! Там, кажется, крикнули: «В ружье!» Нет, это оклик: «Рунд мимо!» И тяжкий гром разразился над горами... Молния хлынула морем. А, понимаю теперь, это гроза! Но никогда обман не был так полон и вероятен: я жил долго в горах, а ни разу не видал и не слыхивал ничего подобного. И мог ли я вообразить себе грозу в октябре месяце? Да еще какую грозу. Ужас: с первого удара целый час не прерывался гром ни на одно мгновение. Он кипел и клокотал подобно аду, сливая в один лютый рев все отголоски ущелий, заставляя трепетать все долины как осенний лист.)

Alıntıda gördüğümüz üzere gök gürültüsü öylesine yüksektir ve şimşekler öylesine parlayarak çakmaktadır ki, bu duruma şahit olan kişi tarafından elde olmadan savaş gibi algılanmaktadır. Burada anlatıcının doğa olaylarını sübjektif, yani kendi ruh haline göre yorumladığını görüyoruz. Böylece anlatıcı kişi, Rus askerlerinin ne kadar zor ve farklı şartlarda görev yaptıklarını, vahşi bir iklimde ve vahşi insanlar arasında yaşadıklarını hissettirme olanağını elde eder.

Kafkasya doğasını zorlu, ulaşılmaz ve çetin bir hale getiren dağların Bestujev-Marlinski üzerinde bıraktığı izlenim ise aynı eserden yaptığımız alıntıda görülebilir. Sanatçıya göre dağlar anlamadığı bir güce sahiptir, ama insana yaşattığı duygular da olağanüstüdür:

“Kim bana Kafkasya'nın zirvesine uçmak ve ruhumu dinlendirmek için güvercin kanatları verir? Bilmem neden sürekli gözlerim açlıkla onlara dönüp duruyor, yüreğim onlar için kederleniyor. İnsanoğlunun gerçek yeri orada değil mi? İnsan dağdayken yerde değil, ama yerden yüksekte doğanın içindedir, ama doğayı yukarıdan ve tüm genişliğiyle kucaklar."³⁷ (Кто мне даст голубиные крылья слетать на темя Кавказа и там отдохнуть душою? Не знаю сам, отчего к ним жадно стремятся мои взоры, по ним грустит сердце. Не там ли настоящее место человека?.. Там он не на земле, но уже выше земли, в природе, но уже обнимает природу сверху и широким образом.)

Zirvesindeyken Kafkasya'nın bütün güzelliklerinin gözler önüne serildiği dağlar, anlatıcıya, gökyüzüne yakınlığıyla huzur vermekte ve özgürlük hissettirmektedir. Bununla

³⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 347-348.

³⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 337.

birlikte Kafkasya'daki her şeyde olduğu gibi dağlar da insanı sakinliğiyle büyülediği kadar azametiyle korkutur. Anlatıcı kişi dağların olağanüstü güzel manzarasını ve uyandırdığı duyguları dile getirirken, onları da Terek nehrinin tasvirinde olduğu gibi cennet ve cehennem imgeleriyle birleştirir. Ne de olsa bu güzellik, hava bulutlandığı an iç karartıcı bir manzaraya bürünmektedir. Yukarıdaki alıntıda gördüğümüz dağların yüksekliğiyle ilgili yapılan tasvir, burada anlatıcı tarafından daha da vurgulanmakta ve dağların tıpkı bulutlar gibi uçtuğu dile getirilmektedir.

“Dağların oluşturduğu sedef zincire bakıyorum ve bakmaya doyamıyorum. Söyleyin burada olmayan ne var? Anlatın, ne var burada? Ama bu imkânsız. Cehennemin yeryüzüne yuvarlanan tabanı, cennetin kalıntıları, Fırat kıyılarından gelen yabani bir kaçak... Horasan halılarının kadifesi gibi tepeler; hayal gücüyle törpülenmiş kristal buzullar; dişli, dalgalı zirveler - anlatılmaz güzellikle bir araya gelmiş gecenin bütün yıldızlarını, şafağın yakutlarını, güneşin altınlarını içinde gizleyen yeryüzünün büyümlü tacı ve bu güzellik gökyüzünün mavisıyla birleşiyor, uzaklardaki dumanın arasından göz kırıyor. Sonra birden kayboluyor ve yine bulutların soluk renkli gökkuşağı beliriyor yoksa bu dağ gibi toplananlar bulutlar mı? Yoksa buhar gibi uçuşan şeyler dağlar mı? Her şey belirsiz, bulanık, sonsuz: romantizmin yüce ideali işte bu!”³⁸ (Гляжу на перламутровую цепь гор — и не могу наглядеться. Скажите, чего тут нет? Расскажите, что есть тут? Невозможно. Дно ада, опрокинутое на землю, обломки рая, одичалого беглеца с берегов Тигра. Холмы — бархат ковров хорасанских; ледники, граненные как хрусталь воображения; зубчатые, волнистые вершины — прелестная корона земли, затаившая в себе все звезды ночи, все рубины зари, все золото солнца, сродненные во что-то неизъяснимо прекрасное, и это что-то сливается с синью небес, мерцает сквозь дымку отдаления, — и вот исчезло, и вот возникло опять бледной радугой облаков, — и не облака ль это столпились горами? не горы ли разлетаются подобно парам? Все так неясно, так неопределенно, так безгранично: высокий идеал романтизма!)

Bestujev-Marlinski için Kafkasya, farklı bir dünyadır ve romantizmin en somut örneğidir. Bir yazar olarak öykülerinde doğa güzelliklerini, ressamlara özgü bir tutumla detaylara girerek tasvir etmektedir. “Mulla-Nur” öyküsünde ise Kafkasya'nın en yüksek dağı olan Şahdağı'nın ihtişamlı bir tasvirini buluyoruz. Dağın zirvesinde güneş ışınlarının erittiği kar üst tabakanın buzlanmasına neden olmuş ve parlak bir manzara oluşturmuştur. İnsanın gözünü kamaştıran bu manzara öykünün kahramanı İskender'i hayran bırakır. Attığı her adımda ayağının altında güneş ışığının etkisiyle oluşan bir gökkuşağı görür. Şahdağı'nın insan elinin ulaşabildiği bölümlerinde hava inanılmayacak kadar temiz,

³⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 338.

kaynağından fişkırarak su ise, insanın boğazını yakacak kadar soğuktur.³⁹ Anlatıcı, başkahramanın sarp dağın zirvesine tüm zorluklara rağmen tırmanabildiğini belirtir. Böylece doğanın zorluklarını sadece bu toprakta büyüyenlerin geçebileceklerini vurgular.

Öykünün ilerleyen bölümünde Kafkasya'nın şiddetiyle ün yapmış Sambur nehri hakkında bilgi verilir:

*“(…) dağ nehirlerinin yaz aylarındaki halini bilen birisi, özellikle Sambur nehrini bilen birisi size, nehrin taşan yerinden geçmenin savaştan yüz kat daha tehlikeli olduğunu söyleyecektir. Nehirden geçerken atınız sendelerse hiç kimse ve hiçbir şey sizi kurtaramaz. Bir anda kafatasınız taşlara çarparak dağılır, hızla akan nehir sizi denize sürükler.”*⁴⁰ ((...) кто знает горные реки летом, кто знает Самбур в особенности, тот скажет вам, что переправа через эту реку в разливе во сто раз опаснее боя. Если конь ваш споткнулся, вас не спасет ничто и никто. В один миг череп разлетится о камни, а быстрина увлечет в море.)

Anlatıcı denize dökülen diğer nehirlerden de söz etmektedir. Bu nehirlerden söz ederken onların dağların arasından geçtiği sıklıkla vurgulanmakta ve Sambur, Gülgori, Darbas ve diğer küçük nehirlere geçmeleri için zemin sağladıkları anlatılmaktadır.⁴¹

Yazarın doğa tasvirinde dağlardan sonra en değer verdiği doğa parçası denizdir. Deniz tutkunu olan Bestujev-Marlinski için Hazar denizi, gençlik anlarıyla ve Rusya'yla tek bağlantısıdır. “Hazar’a Veda” öyküsünde denize karşı duyduğu sevgi dile getirilmektedir. Hazar denizine bakan anlatıcının içini kaplayan düşünceler şu satırlarda yansıtılmıştır:

*“Şiddetli kuzey rüzgârı ıslık çalan kanatlarıyla dalgaları, kartalın kuğu sürüsünü kovaladığı gibi kıyıya kovalıyordu. Gökyüzü gri renkteydi; güneş ışınları uçuşan bulutların arasından yelpaze gibi yayılıyor ve bazen dalgaların üzerindeki serpintiler boncuktan gökkuşağı gibi yanıyordu. Yüzümü bu dostane yağmura doğru eğdim, tüm göğsümü vatanımdan gelen rüzgârla doldurdum ve sanki onun değişen uyumlu renklerinde uzun zamandır ayrı kaldığım akrabalarımın konuşmalarını, arkadaşlarımla seslerini, uzun süre önce kalbimden sildiklerimin, Volhovo’da öten bülbüllerin seslerini ve başkent çanının tınısını duyuyordum gibi.”*⁴² (Буйный северный ветер гнал волны свистящими крылами своими на берег, как гонит орел лебединое стадо. Серо было небо; лучи солнца рассыпались веером сквозь

³⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg: “Nauka”, 245-246.

⁴⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 225.

⁴¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 246.

⁴² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: “Hazar Denizle Vedalaşma”, 180.

летучие струи облаков и порой зажигали бисерною радугою брызги над валами. Я склонил навстречу этому приветному дождю лицо свое, я полной грудью вдыхал ветер родины, — и мне чудились в гармонических переливах его говор родных, давно разлученных со мною, голоса друзей, давно погибших для сердца, пение соловьев над Волховом, звон столичного колокола!)

Anlatıcı vatanına duyduğu özlemi ortaya koymaktadır. Alıntının devamında Hazar'dan esen rüzgârla birlikte vatanındaki güllerin kokusu ve karlı günün temiz havası gelecekmişçesine denizi izler. Denizde yalnızca vatanının değil, geçmişte yaşadığı güzel günlerin ve anılarının canlandığına şahit oluruz. Bu anılar Hazar'ın karşısında rüzgârla birlikte savrulurken, anlatıcı bir anıya ucundan tutunan kırlangıç gibi tutunur. Bellidir ki ruhunda fırtınalar kopmaktadır, ama denizin sesi bu fırtınaları bastırır ve doğanın sesi karşısında suskunluğa kapılır. Bu satırlarda anlatıcının iç sesi, doğanın sesiyle birleşir.⁴³ Böylece onun denizin karşısında suskun kaldığı ânın felsefesini yaptığını anlarız.

Yalnızlık Kafkas öykülerinde gördüğümüz üzere belirgin olarak gösterilmektedir. Yazarın kahramanları bu yalnızlığı ve özlemi, Kafkas doğasında dindirmeye çabalamaktadırlar. Anlatıcının duyduğu memleket özlemi denizle dindirdiğini görmekteyiz. Yazarın 23 Kasım 1833 tarihinde K.A.Polevoy'a gönderdiği mektupta doğum gününde yalnız olduğunu söylemektedir. Mektupta çocukluğunda ailesiyle geçirdiği güzel günleri hatırlatmaktadır. Yazarın yazdıkları mektuplarında Kafkasya'da duyduğu yalnızlık, özlem duygusunu anlamamıza yardımcı olmaktadır.⁴⁴

Deniz her zaman coşkulu da olsa sakin de olsa, aynı sesle konuşmaktadır, ama insanın onu algılaması her zaman farklı bir biçimde, yani kendi ruh durumuna göre değişmektedir. Anlatıcının tasvirini yaptığı konuşan deniz geceleri sakin bir ayna gibidir. Adeta üzerinde yansıttığı gökyüzüyle iç içe geçmiştir ve gökyüzünün yıldızları da suyun üzerinde yüzmektedir.⁴⁵ Bununla birlikte, tıpkı Kafkasya'nın dağları ve nehirleri gibi denizinin de korku saçtığı anlar vardır. Gökyüzünde yükselen ve ölü solgunluğundaki, ışıkları kefen gibi denizin üzerine yayılan ayla birlikte kimi zaman denizin dalgaları da yükselmektedir, Ossian askerlerine benzeyen bu dalgaların gri rengi zırh gibi durmakta, üzerlerindeki beyaz köpükler de saç gibi görünmektedir. Art arda gelen dalgaların birbirlerine çarparak karanlıkta sönüp gittikleri an ise, anlatıcı tarafından savaş sahnesi olarak algılanmaktadır.

⁴³ Bestujev-Marlinski, ag.e.:181.

⁴⁴ Bestujev-Marlinski, ag.e.: 497-524.

⁴⁵ Bestujev-Marlinski, ag.e.:181.

“O an dalgalar yükseliyor, çelikten zırh içerisinde, omuzlarına dökülen beyaz bukleleri ve miğferin üzerinde köpüklerden oluşan yıldızlarıyla sanki Ossian’ın poemalarındaki askerlerin gölgeleri gibi. Çılgınca savaşa koşuyorlar, kovalıyorlar, birbirilerine yetişiyorlar; çarpışıyorlar, çelik gibi ışıldıyorlar ve onlara yetişen diğer askerler tarafından ezilerek gecenin karanlığında kayboluyorlar!”⁴⁶ (Тогда валы возникают, как тени оссиановских героев, в вороненой броне, с белыми кудрями по плечам, со звездами брызгов над шлемом. Яростно бегут они в бой, гонят, достигают друг друга; сшибаются, сверкают сталью и падают в ночь, раздавленные другими ратниками, их настигшими!)

“Evet! Pek çok deniz gördüm ve hepsini sevdim, ama gördüğüm denizler içerisinde seni Hazar denizi - seni hepsinden çok sevdim: sen benim mutsuz günlerimdeki tek dostumdu; hem bedenimi hem ruhumu çürümekten sen korudun.”⁴⁷ (Да! я видел не одно море и полюбил все, которые видел; но тебя Каспий, но тебя — более других: ты был моим единственным другом в несчастье; ты хранил и тело и дух мой от нетления.)

Doğa bazen, yukarıdaki alıntıda gördüğümüz üzere, anlatıcının yalnız olduğunu ve bu yalnızlıkta denizin tek dostu haline geldiğini kanıtlayan bir öge olarak karşımıza çıkar. Bestujev-Marlinski’nin kaleminde bu öyle bir dosttur ki, onu sürgündeki askeri tükenmekten ve ruhunu kaybetmekten koruyan tek varlıktır.

Bu alt başlıkta Bestujev-Marlinski’nin Kafkasya doğasını ne şekilde algıladığını öykülerindeki tasvirler aracılığıyla ortaya koymaya çalıştık.

Bestujev-Marlinski’nin doğa betimlemelerinde, Kafkasya’nın güzel, hayranlık verici ama bir o kadar zorlu ve acımasız olan iki yüzü de ortaya konulmaktadır. Kafkasya doğası öykülerde en renkli, en sakın ve en güzel dönemlerinde gözler önüne serilmekte ve böylece bölgenin Ruslar açısından egzotik, güney ülkelerine özgü masalsı havası aktarılmaktadır. Ancak yağmurlu, karlı zamanlarda bu doğa parçasının korkutucu, bezdirici ve acımasız ama aynı zamanda saygı uyandırıcı bir yanı olduğu gerçeği de vurgulanmaktadır. Yazarın Kafkasya tasvirlerinin bir diğer özelliği, manzara tasvirleriyle doğadaki seslerin de aktarılmasıdır. Çakan şimşekler, hızla akan nehirlerin gürültüsü, rüzgârların ve deniz dalgalarının uğultusu son derece somut biçimde verilmektedir. Bestujev-Marlinski asker olduğu için, doğa tasvirleri en sonunda askerlerin, yiğitlerin aniden boy gösterdiği, silahların şakırdadığı, çığlıkların atıldığı ve yükselen ay ışığının kefen gibi ortalığı kapladığı bir savaş alanına dönüşmektedir. Sanatçının kaleminde Kafkasya doğası, insanın iç dünyasının yansıdığı ve yalnızlık içindeki bir sürgünün ya da

⁴⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:182.

⁴⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 82.

bir askerin sessizliğini paylaşan bir yer olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda Bestujev-Marlinski'nin doğa tasvirlerinin bazen sübjektif bir tutumla aktarıldığını söylemek mümkündür. Bestujev-Marlinski'nin başarılı doğa tasvirleri, yöre halkının Ruslara göre vahşi, zgr ve savaşçı karakterinin anlaşılmasında önemli bir rol oynar.

2.2. Savaş

Bestujev-Marlinski biyografisinden de hatırlanacağı gibi, Kafkasya'daki sürgün sırasında teğmen olarak görev yapmıştır. Bu nedenle, Kafkasya'yı anlattığı bazı öykülerinde, Ruslarla yöre halkı arasında geçen savaşları ele alır. Yazar genel olarak savaşı anlattığı ya da savaş sahnelerine yer verdiği bu öykülerinde Rus askerlerinin çektikleri zorlukları, vatan özlemlerini ve Kafkasya hakkındaki düşüncelerini ortaya koymuştur. Bu bölümde yapacağımız incelemede hem Rus askerinin savaşa bakış açısı, hem de Kafkas halkının Rus işgaline karşı gösterdikleri direnç üzerinde duracağız.

Bestujev-Marlinski, Kafkasya'da sürmekte olan savaşı özellikle “Dağıstan’dan Mektup”, “O Öldürülmüştü” ve “Vadimov” adlı öykülerinde anlatır. İncelememizde “Ammalat-Bek” ve “Mulla-Nur”da yer alan savaş sahnelerine, savaş ve ölüm karşısındaki duygular hakkındaki bölümlere de yer vereceğiz.

Yazar Rus askerlerini özellikle “Dağıstan’dan Mektup” öyküsünde göstermektedir. Adından anlaşılacağı gibi, öyküaltı mektuptan oluşmakta ve bir Rus subayın Kafkasya'daki görevi sırasında yaşadıkları anlatılmaktadır. Ben anlatının kullanıldığı mektup biçiminin yazar tarafından, okuyucu üzerinde daha derin bir etki yaratmak amacıyla bilinçli olarak seçildiğini söylemek mümkündür. Anlatıcının bulunduğu bölge, coğrafi konumu açısından oldukça zorlu bir yer olan Derbent’ir. Eser, Kafkasya bölgesinde görev yapan ve tarih sayfalarında geçen önemli isimlerle başlamaktadır. 1826-1827 yılları arasında Kafkasya'da görev yapan komutan Yermolov zamanında, Kafkas halkının Rus askerlerine karşı gelemedikleri vurgulanmaktadır.⁴⁸ Bu arada şunu da belirtmek gerekir: General Yermolov, 19.yüzyıl Rus edebiyatında sıkça anılan komutanlardan bir tanesi olmuştur. Hatta büyük şair Puşkin, “Kafkas Esiri” (Kavkazskiy plennik, 1822) adlı romantik poemasında, Yermolov’u yücelterek neredeyse efsaneleştirmektedir. Bestujev-Marlinski ise “*Dağlı halklar, Yermolov’u hatırlayarak kargaşanın hüküm sürdüğü 1826 ve 1827 yıllarında da Ruslara karşı çıkmaya çekiniyorlardı...*”⁴⁹ (Помня Ермолова, горские народы не смели подняться на русских и в смутное время 1826 и 1827 годов...) sözleriyle bu Rus komutanın bölgedeki etkisini dile getirir. Anlatıcının aktardığına göre General Yermolov’dan sonra, 1830’lu yıllarda Dağıstan’da sırasıyla knyaz unvanlı General Eristov

⁴⁸ Bkz.: Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiy povesti, Sankt-Peterburg: “Nauka”, 94.

⁴⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 129.

ve sonra baron unvanlı General II.Rozen yönetimi altında güçlü bir Rus kolordusu görev yapmıştır. Anlatıcı bu kolorduyu “*Güçlü bir kolordu Dağistanlıların üzerine bir bulut gibi çökmüştü ...*”⁵⁰ (“над дагестанцами висел, как туча, сильный корпус...”) sözleriyle nitelendirir. Bestujev-Marlinski’nin olağanüstü bir kişi olarak adlandırdığı Kazi-Mulla’nın Dağistan’dan gelmesiyle Kafkas halkının Ruslara karşı çıkışları da başlar. “*Küstah vaiz Kazi-Mulla’nın ortaya çıkması herkesi birleştirmiş, isyana dini bir boyutu katmıştı, bunun gerçek nedenleri uzun zamandır vahşiliğe duyulan tutkunun külleri altında çürümesine rağmen.*”⁵¹ (Появление дерзкого проповедника Кази-Муллы сосредоточило, дало религиозный характер мятежу, хотя настоящие тому причины давно тлелись под пеплом страсти и к хищничеству.)

Anlatıcı, Kazi-Mulla’nın karşısında tehditkâr bir buluta benzettiği Rus ordusunun, doğanın sunduğu koşulların son derece çetin olduğu bölgede çektiği zorlukları vurgulayarak Kafkasya’da nasıl şartlarda görev yaptığını gözler önüne sermektedir. Kafkasya’nın zor şartları, askerlerin her şeye hazırlıklı olmalarını gerektirir. Alıntıda gördüğümüz üzere Rus askerleri iyi eğitilmiş askerlerdir. Ordunun birlik halinde dağılmadan kalmalarını komutanları sağlamaktadır:

“*Biz arazide yoğun sis içinde yürüyorduk: en yakın mesafedeki şeyleri bile seçmek mümkün değildi; ama doğru yapılmış harita ve general Pankratyev’in keskin gözü sayesinde bölük belirlenen rotadan bir adım bile uzaklaşmadan hareket ediyordu.(...) Rüzgâr inadına daha da güçlü kokuyordu, sis pelerinin kalın eteklerinin yukarılarına çıkıyordu ve önümüzde sol tarafta arkasında ormanlık bir dağ yükselen dik uçurum belirmişti, orman tam anlamıyla çukurlarla silahlanmış uzun bir tümsekti.*”⁵² (Мы шли по полю сквозь густой туман: в самом близком расстоянии невозможно было различить предметов; но благодаря верной карте и зоркому глазу г. Панкратьева отряд двигался вперед, не уклоняясь ни шагу от данного направления.(...) Ветер как нарочно пахнул сильнее, туман приподнял махровые полы своей мантии, и впереди нас открылся слева крутой овраг, за которым вздымалась лесистая гора, прямо - длинный бугор, вооруженный засеками из деревьев и копанными завалами)

Rus askerleri sürekli hareket halindedirler. Bu nedenle bütün eşyalarını ve günlük yaşamlarını sürdürmek için gereken her türlü malzemeyi yanlarında taşımaktadırlar. Hatta geceleri yakacakları odun bile.

⁵⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 130.

⁵¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 129.

⁵² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 152-153.

Bu zorlu koşulları yazan anlatıcı ironik bir tutumla güzel bir gün başlayınca kadar kötü havalarda mektup yerine ancak “Eğlenceli Sefer Hayatı” başlıklı bir makale yazılabileceğini söyleyerek mektubunu bitirir.

Anlatıcının sözünü ettiği “Eğlenceli Sefer Hayatı”ndaki diğer önemli bir sorun da açlıktır:

*“Açlık ve susuzluk midemde kavga ediyorlardı- nereden su bulmalı? Nereden peksimet bulmalı? Askerler göreve hazırlıksız gittiler. Ben Pan Tvardovski değilim, bir fıçı dolusu şarap ya da bir fıçı dolusu altın için ruhumu satmazdım, ama altınla dolu cüzdanımı ki, doğruyu söylemek gerekirse neredeyse boş olan cüzdanımı, seve seve bildiğimiz bir bardak su ya da bir dilim kara ekmek için verirdim! (...)Aklım mideme takılmış ve yüreğim ise de akşam yemeğinin nimetlerini hatırlamışken, avcıyı köprüyü kontrol etmeye çağırdıklarını duyuyorum. Aç bir insan hayatın değerini tok olandan daha az bilir, bu nedenle çoğu komutanın ordularını doyurma kaygısı taşımadıklarından eminim.”*⁵³ (Голод и жажда воевали в желудке, — а где найти воды? где достать сухаря? Солдаты пошли в дело без ранцев. Я не пан Твардовский и не продал бы души за бочку вина, ни за бочонок золота, — но кошелек с золотом (правду сказать, весьма ветротленный) охотно бы отдал тогда за стакан воды — *простой* воды! за кусок хлеба — *черного* хлеба! В эти грустные минуты, когда ум переселяется в желудок и сердце вспоминает о прелестях ужина, слышу, вызывают охотника осмотреть мост... Я уверен, что голодный менее сытого дорожит жизнью, — вероятно, потому все великие полководцы нарочно мало заботились кормить свои войска.)

Bu alıntı aslında Bestujev-Marlinski'nin sanatı için tipiktir. Yazar bir yandan bir askerin sefer sırasındaki düşünceleri üzerine felsefe yaparken diğer yandan Pan Tvardovski'den söz ederek adeta okuyucunun bilgisini sınar. Pan Tvardovski, Polonya halk destanının kahramanıdır ve ruhunu gizemli bilgiler ve büyü yapmayı öğrenme uğruna şeytana satmıştır.⁵⁴ Yazar böylelikle içinde buldukları trajik durumu, ironik bir tutumla aktarırken çok yönlü bir edebi çağırışım yapmaktadır.

Anlatıcıya göre, insan güçlü olmasına rağmen doğanın yanında çaresizdir ve bu ona göre Kafkasya doğasının ortasında daha yoğun biçimde hissedilmektedir. Anlatıcı doğa karşısındaki bu çaresizliğe, zafer sonrası yağın yağmuru tasvir ederek vurgu yapmaktadır:

“Çadırlarımız bataklıkta yüzen martılar gibi yüzüyordu. Gece turnalar nöbetçinin çıkardığı sese karşılık veriyorlar, etrafta kurbağalar vıraklıyorlardı. Soğuk, rutubet,

⁵³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 160.

⁵⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 632.

*çamur! Odun yanmıyor, ateş ısıtmıyor, burnumun çadırın kumaşına değmesi durumunda bile içeriği su basacak korkusuyla kıvrılarak yatıyorum, anlaşılan günahları nedeniyle üzerlerine sel gönderilen eğlencenin son damlası olan fareler, ıslak ölümden kurtulmak için yağmurluğuma sığınyorlardı, sonunda ceplerim istemeden fare kapanına dönüşmüştü.”*⁵⁵ (Палатки наши плавают, как стада чаек по болоту. Журавли перекликаются ночью с часовыми; лягушки квакают кругом. Холод, сырость, слякоть! Дрова не горят, огонь не греет; лежишь кренделем, боясь приткнуться носом к полотну, чтобы вода не пролилась потоком, а к довершению забав полевые мыши, на которых, видно, за грехи наслан потоп, спасаются на бурке моей от мокрой смерти, так что карманы мои обратились в невольные мышеловки.)

Yazar kazanılan zaferlerin gerçek yüzünü ya da başka bir deyişle arka planını vermektedir. Asker hangi şartta olursa olsun aç, uykusuz ya da ürkütücü bir doğa parçasının içinde kalsa da görevini yerine getirmek zorundadır. Bestujev-Marlinski, bu yapıtında Rus askerinin gün be gün içinde bulunduğu koşulları kaleme almıştır. Anlatıcı savaşın seslerini, ölümlerle iç içe olduklarını tüm derinliğiyle dile getirirken öykünün ilerleyen bölümünde bunların askerleri ne kadar yorgun düşürdüğünü anlatmaktadır:

*“Ayağım cesede değiyordu, ne bunu ne de diğerlerini bataryadan çıkarmak olanaksızdı: düşmanların tabanca atışına bile açık olan batarya, bir ada gibi dağın tepesindeydi. Üstüme acı dolu bir şiir çöktü... Büyük bataryadan gelen güllerin ışığını, bana dulların ve yetimlerin sesi gibi işitiyordum. ‘Neden insanlar acımasızca birbirlerine işkence ediyorlar?’ - diye düşündüm... ama düşüncelerim sonuna varamadan yiğitçe bir uykuya daldım... Ne yanımdaki topun sesi, ne de yanı başımda uçan mermilerin vızıltısı beni uyandırmıyordu; sanırım, yarım saat kadar sonra, bombacı silah temizleme fırçasını kovada ıslatmak için beni uyandırdı. Çevreme baktım- savaş hâlâ tüm şiddetiyle devam ediyordu.”*⁵⁶ (Ноги мои упирались в убитого, — ни тех, ни другого нельзя было вынести с батареи: она, как остров, возвышалась на скате, открытом даже пистолетным вы- стрелам врагов. На меня нашел какой-то жалобный стих... Свист ядер с большой батареи слышался мне стоном вдов и сирот. «Для чего люди терзают друг друга беспощадно?» — подумал я... но не успел додумать: я заснул богатырским сном... Ни гром пушек рядом со мною, ни свист пуль мимо не пробудили меня; через полчаса, полагаю, меня разбудил бомбардир, которому нужно стало окунуть в ведро банник. Озираюсь — бой еще горит во всей силе.)

Alıntidan anlaşılacağı gibi askerler uykusuzluktan öyle yorgun düşmektedirler ki, yarım saatlik uyku sırasında top sesleri ya da hemen başlarının üzerinden geçen düşman mermileri tüm önemini kaybetmiştir. Bir anlamda uyuma ihtiyacı, ölüm korkusunun önüne

⁵⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 150.

⁵⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 163.

geçmiş gibidir. Savaşın trajik bir başka gerçeği de alıntının başında okuduğumuz satırlardır. Tanıdıkları insanların cesetlerine ayakları değerken bundan etkilenmeyen askerlerin artık bu durumu sıradan bir olay gibi gördükleri gerçeği gözler önüne serilmektedir.

Anlatıcı, Rusların bir çatışmadan diğer çatışmaya nasıl ilerlediklerini de okuyucuya aktarır. Askerler Albay Miklaşevski'nin komutası altında yardım için yola çıkarlar:

“Gece, mahkeme vicdanı kadar karanlıktı. Cimri gökyüzü tüm ışıklarını söndürmüştü. Aşılmaz duvarıyla ormanı çevreleyen yabancı erik ağaçlarına tutunarak dizlerimize kadar çamura batmış halde güçlük ve her an, dik kıyılarında yürüdüğümüz Darbah nehrine düşme tehlikesi altında ilerliyorduk. Siz olsanız mezarlarını terk eden ölümler ordusunun geldiğini söylerdiniz; gecenin ve ormandaki gölgelerin iki kat karanlığında, altımızda kadere boyun eğen birinin mezarlığı gibi duran kıvrımlı bir uçurumun kıyısında sessizlik içinde, çıt çıkarmadan ilerliyorduk.”⁵⁷ (Ночь была темна, как судейская совесть. Скупое небо погасило все огоньки свои. Мы брели по колено в грязи, цепляясь за терновники, запутавшие окрестный лес непроницаемой оградой, и каждый миг в опасности слететь в речку Дарбах, по крутому берегу которой шли. Вы бы сказали, что идет армия мертвецов, покинувших свои могилы, — так безмолвно, так неслышимо двинулись мы вперед по излучистому яру, в двойном мраке ночи и тени леса, под нами склепом склоненного.)

Hem düşmandan hem de dikkatsizlik sonucu doğadaki zorluklardan gelebilecek tehlikelerin tehdidi altında komutan Miklaşevski, askerlerini teşvik edici sözlerle cesaretlendirmektedir. Miklaşevski'nin sözlerini anlatıcı, askerlerin içtiği şaraplarla kıyaslarken, askeri bir birliğin başında bulunan komutanın önemini vurgulamaktadır.⁵⁸ Zira komutanın cesareti ve gerekli durumda doğru karar vermesi çatışmanın iyi sonlamasında önemlidir. Bir komutan verdiği kararlarla tüm ordunun sorumluluğunu taşımaktadır. Askerler zorlu yürüyüşten sonra güçten düşmelerine rağmen, komutanlarıyla büyük bir uyum içindedirler. Bunu şu satırlardan anlıyoruz:

“Albay Miklaşevski, bir şahin gibi uçarak geldi: ‘Tekerlekleri parçala, arabaları yak, topun geçeceği yolları yak! Bu meret değer mi geç kalmaya! Her şeyi kaldır ortadan: her şeyden sorumlu olan benim!’ Emir verilmiş ve yerine getirilmişti. Yol beş dakika içinde açılmıştı(...)”⁵⁹ (Полковник Миклашевский налетел соколом: «Руби колеса, жги повозки, жги

⁵⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 147.

⁵⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 147.

⁵⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 147.

артиллерийские дроги! Стоит ли эта дрянь, чтобы из-за нее опаздывать! Истребляй: я за все отвечаю!» Велено — сделано. В пять минут дорога была чиста.)

Bu sessiz geçiş sonrası Dyubek adlı yerleşime ulaştıklarında Rus askerlerinin Kafkas halkının direnişini kırmak için yaptıkları savaş ayrıntılı olarak tasvir edilmektedir. Bir ay içinde Rus ordusu Dağıstan'ın tümünü ele geçirecektir.

Savaş sırasında sadece askerler değil komutanlar da hayatlarını kaybetmektedirler. Bestujev-Marlinski, Albay Miklaşevski'nin savaş sırasında kahramanca öldüğünü anlatır ve bütün ordunun Miklaşevski'nin ölümüne ağladığına dikkat çeker.⁶⁰ Rus askerlerin kahramanlığı “Vadimov” öyküsünde de kaleme alınmıştır. Bu öyküde anlatıcı, kahraman ve korkak askerler arasındaki farkı şu sözleriyle ortaya koyar:

“Kendisi savaşçı olmayan yüreksiz birisi, cesur olanın savaş öncesi ne hissettiğini anlamaz. Uzaktan duyulan ilk silah sesinin, aynı elektrik darbesinin barutu ateşlemesi ve suyu buza çevirmesi gibi insanın doğasını değiştirdiğini hayal etmek oldukça güç. Bir ödleğin yüreği buza dönüşürken cesur olanın yüreği parıldar.”⁶¹ (Не знает тот чувств храброго перед боем, кто сам не храбр, кто сам не бывал воином. Трудно вообразить, как первый выстрел, услышанный вдали, превращает природу человека, как один и тот же электрический удар может зажечь порох и оледенить воду. Так вспыхивает сердце храброго между тем как сердце труса холодеет.)

Anlatıcı, cesur bir askerin savaş sırasında hiç düşünmeden canı pahasına savaşa çıkmasını ortaya koymaktadır. Aslında yazarın kaleminden çıkan bu satırlar askerlik sanatının en önemli koşulunu vurgulamaktadır: ölümü göğüsleyecek cesaret. Burada dikkat çeken başka nokta ise, anlatıcının trajik bir başka gerçeğin de altını çiziyor olmasıdır. Uzun süre savaş meydanlarındaki bir asker artık ölüme alışmıştır ve bu da ona cesaret getirmiştir. Hatta çevresinde olan biten her şeyi olağan kabul ederek yaşanan trajediye kayıtsız kalma alışkanlığını edinmiştir. Böyle bir asker tiplemesini, “Dağıstan'dan Mektup” da yer alan şu satırlarda okuruz:

“Haç çıkarın, haç çıkarın çocuklar’- diyorlardı silahların atıldığı yere yaklaştıkça. Hepimiz haç çıkarıyor ve her birimiz kuzeye bakıyor, yakınlarımızı düşünüyorduk. Bir tek baruta bulanmış kanla şarabın onun için aynı sıradan şey haline geldiği yanımdaki yaşlı asker haç çıkarmıyordu. Son derece şakacı ve neşeli bir adamdı, dişlerinin arasında kısa saplı bir pipo tütüyordu. ‘Bir de haç çıkaracağız öyle mi?’ diye homurdanıyordu bir eliyle

⁶⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:175.

⁶¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sant-Peterburg:“Nauka”, 328.

tütünü yerleştirirken”⁶² («Крестись, крестись, ребята!» — говорили они, когда мы подвинулись ближе под выстрелы, — и все крестились, и всякий взглянул на север, вздумал о родных своих. Только подле меня один старый солдат, прокопченный порохом, для которого кровь и вино стали равно обыкновенными вещами, не крестился; он был очень шутлив и весел, в зубах его курилась коротенькая трубка. «Вот еще креститься!.. — ворчал он, поправляя одною рукою табак.)

Bestujev-Marlinski “Vadimov”da, iki kardeşin savaş öncesi vedalaştıkları sahnede duygu dolu ve acı bir başka gerçeğe dikkat çeker. Askerler kahramanca ölüme koşmaktadırlar, ama bazen bu kahramanlık bir kardeşin diğerini terk etmesini ya da ölümüne şahit olmasını da gerektirmektedir:

*“Bir yarbayın komutası altında olan, bataryadaki genç topçu subay bu sırada, gençlere özgü coşkuyla hücum için ön saflarda yürüyen ast subay kardeşini göğsüyle durdurmak amacıyla barbatanın üstünde atladı. Kardeşler tek söz söylemeden birbirlerinin ellerini sıktılar, küçük kardeş koşarken arkasını dönüp ağabeyine eliyle veda öpücüğü gönderdi, ağabey ise arkasından küçük kardeşini kutsadı. Ağabeyi sessizce silahlarının yanına döndü, ama vidaları her sıkışında, bakışlarıyla kardeşini arıyordu; ama kardeşinin gri paltosu asker dizilerinin arasında kaybolmuş, silahı diğer silahların namlularıyla birleşmişti tabyaya tırmanan her askerde, ölen her askerde kendi kardeşini görüyordu. Kardeşlerinin sayısı büyüyor binlere çıkıyordu, yüzlerce kardeşi ölüyordu ve o her biri için korkuyor, her biri için acı çekiyordu.”*⁶³ (В это время на батарее молодой артиллерийский офицер, бывший под командой подполковника, спрыгнул с бруствера, чтобы остановить объятиями своего брата юнкера, который с пылкостью юноши шел в первых рядах на приступ. Они молча сжали друг друга, молча расстались — меньшей брат на бегу оборотился и послал рукой прощальный поцелуй брату, старший перекрестил его вслед. Он безмолвно воротился к своим орудиям, но каждый раз, когда подвинчивал их, взор его искал брата; но серая шинель его исчезла в рядах солдат, ружье его слилось с дулами других ружей, и каждый лезущий на вал, каждый падающий в прах солдат казался ему братом. Братья у него множились тысячами, падали сотнями, и он за всех их боялся, страдал за каждого.)

Bu sahne, belki de, 19.yüzyılın ilk yarısında kaleme alınmış en trajik savaş sahnelerinden bir tanesidir ve belki de savaşın ailedeki bir kişiye değil, birkaç kişiye birden ulaştığı gerçeğini açıkça gösteren satırlardır. Aynı cephede savaşan kardeşlerin çoğu savaşa giderek geri dönmemektedirler. İki kardeşin vedalaşma sahnesini gören komutan da aynı acıyı paylaşmaktadır. Çünkü her komutan için emrindeki askerleri çocukları gibidir.⁶⁴ Burada yazarın biyografisini hatırlatmak yerinde olacaktır. Çünkü Bestujev-Marlinski

⁶² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 112.

⁶³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 329.

⁶⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 318-329.

kardeşlerine çok bağlıdır ve sürgün sırasında ailesinden uzak olması ona hayatının sonuna kadar acı vermiştir. Yazar sürekli olarak kardeşleriyle mektuplaşmış, uzakta olmasına rağmen kardeşlerinden manevi desteğini esirgememiştir.

Bestujev-Marlinski savaş konusunu pek çok açıdan ele almıştır. Bunu savaş sırasında doktorların ne kadar önemli olduğuna dikkat çekmesinden anlıyoruz. Cepheye bir doktor çatışma sırasında yaralanan askerleri kurtarmaya çalışmaktadır:

*“Doktor, kan kaybeden yaralıları kurtarmaya çabalayarak mermi yağmuru altında onların yaralarını sarıyor, ama tam yaptığı işi bitirip de hastasının öldürülmüş olduğunu fark edince şaşkına dönüyordu.”*⁶⁵ (Лекарь, спасая жизнь раненых, кои могли истечь кровью, перевязывал их под градом пуль, так, что он удивился, кончив над одним операциою, когда заметил, что пациент его убит.)

Anlaşılabileceği gibi, doktor savaşın acımasız yüzü karşısında kimi zaman çaresiz kalmaktadır.

Anlatıcı Rus askerlerin savaş sonrasındaki durumunu da tasvir etmektedir. Kafkasya’da yapılan savaşta zafer kazanan askerler şu sözlerle anlatılır:

*“Arabalar ağzına kadar ganimetle doldurulmuştu. Askerler hem çarpışma, hem yürüyüş, hem de uykusuzluk yüzünden yorgun düşmüşlerdi... ama hızlı hızlı, sevinçle yürüyorlardı, zafer kimi kanatlandırmaz ki (..)”*⁶⁶ (Повозки были нагружены ею донельзя. Солдаты были утомлены и боем, и походом, и бессонницею... но шли скоро, весело, —победа оперяет хоть кого (...))

Savaş sonrası askerler zaferin verdiği sevinçli yaşamaktadırlar. Açıktır ki, zafer duygusu yorgun bedenlerine güç vermektedir.

Bestujev-Marlinski’nin Kafkasya’da savaşı işlediği öykülerinde ele aldığı konulardan bir diğeri ise ölümdür. Bir askerın güncesi gibi kaleme alınmış olan “Öldürülmüştü” adlı öyküsü, bunun en tipik örneğini oluşturur. Öykü anlatıcının arkadaşının ölümüne tanık olduğunu anlatmasıyla başlamaktadır. Anlatılan asker son derece cesurdur, atı çeviktir. Herkesten önde koşmaktadır. Ama kalbine isabet eden bir kurşun nedeniyle ölür. Anlatıcı onun yüzüne bakarken bedeninin henüz katılaşmadığını, ama bir süre sonra ölümün masallardaki vampir gibi onun yanaklarındaki al rengi emeceğini, hatta düşüncelerini daha ileri götürerek acımasızlıkla bu bedenın soğumasının

⁶⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 131.

⁶⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 109.

ardından topraktaki kurt ve böceklere yem olacağını düşünür. Ama başka bir gerçek de, Kafkasya’da ölen genç Rus askerlerinin unutulacak oluşudur:

*“Gazetede şöyle bir yazı çıkar: “Dağlılara karşı savaşta ölen falanca kişi, listeden çıkartıldı.””*⁶⁷ (В газетах напечатано: «Такой-то, убитый в сражении против горцев, исключается из списков».)

Anlatıcı her insanın ölüm sonrasında unutulmamak için her şeyi yaptığını açıklamaktadır:

*“Ünlü olma isteği diğer hayatta sevilmek demektir. Ün şimdinin geçmişe duyduğu aşktır, aşkın temizliği onun bir şey beklemesi ve adil olmasından kaynaklanır, üstelik nefesiyle ilham dolu küllere üflemesinden dirilir ve ısl kanatlarıyla bunları güzelliğin, iyiliğin ve yüceliğin tohumu olarak gelecek nesillerin ruhuna serpmesiyle daha da akıl almazdır.”*⁶⁸ (Жажда славы есть потребность любви за гробом. Слава есть любовь настоящего к минувшему, любовь тем чистейшая, что она бескорыстна и справедлива, тем более дивная, что она оживляет своим дыханием пылинки пепла в искры вдохновения и рассыпает их с лучезарных крыльев своих в души потомков, как семена всего прекрасного, доброго и высокого)

Şunu da belirtmemiz gerekir “O Öldürülmüştü”de öykü kahramanının kim olduğunu bilmemekteyiz. Ama okuduklarımızdan Kafkasya’ya gönderilmiş bir soylu asker olduğunu anlamaktayız. Anlatıcı arkadaşının ölümünü görünce hayatı hakkında düşünmeye başlar ve ölüm karşısında herkesin eşit olduğu düşüncesine varır. Kafkasya’ya gelmeden önce sürdürdüğü hayatında soylu ortamda zenginliğe düşkün insanların olduğunu ve bu toplulukta onlara yaranmak için her şeyi yaptığını açıklar. Ama Kafkasya’da yaşadığı zorluklar içerisinde ve ölümün her zaman sırtında soluduğunu hissetmesi düşüncelerini değiştirir:

*“Ve tüm bunlar geçti! Gençliğimi Danay’ın yağmuru bile geri getiremez. Git, baştan çıkarıcı yılan, git! Sen beni benim cennetimde, benim gençliğimde baştan çıkartabilirdin; ama şimdi çok geç. Sosyete arkadaşlığına, daha fazla da sosyete aşkına güvenmiyorum; parayla gelen arkadaşlık; kâğıt kanatlarıyla uçarak gelen banka hisselerinden aşk. Birer birer gelen ama çiftler çiftler giden üne de inanmiyorum. Artık havada gururla oynaşan, defne ve çam ağaçlarının köklerinin beslendiği çamura battım. Artık maskesiz gerçeğin korkunç yüzünü gördüm.”*⁶⁹ (И все это миновало! Не воскресить юности дождем Данаи. Прочь, змей-искуситель, прочь! Ты мог бы обольстить меня в моем

⁶⁷ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Sochineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”,319.

⁶⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 321.

⁶⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 330.

раю, в моей юности; но теперь - уж поздно. Не верю я светской дружбе, - еще менее светской любви; дружбе, которая ступает с гривны на гривну; любви, прилетающей не иначе, как на бумажных крыльях из банковых билетов. Не верю и славе, которая разбегается врозь или улетает парами. Теперь дорылся я до грязи, которою питаются корни лавра и мирта, так гордо играющие в воздухе. Теперь я видел страшное лицо истины без покрова.)

Anlatıcı için Kafkasya'ya gönderilen askerlerin en büyük acısı vatandan, aileden, dostlarından uzak olmaktır:

*“Ben özlem içindeyim, burada acı var. Kaderin elinin benim yüreğime yük gibi çöktüğünü hissediyorum, yanımda bu yükün bir kısmını hafifletecek hiçbir yakınım yoktur. Bu yalnızlık, bu yabancı hava beni boğuyor, bu gün eskisinden üç kat fazla boğuyor!..”*⁷⁰
(Я тоскую, здесь горечь. Чувствую, что рука судьбы тяготеет на моем сердце, и нет друга, нет родного вблизи, кто бы снял с меня половину бремени. Это одиночество, этот воздух чужбины душат меня, — сегодня втрое, чем когда-нибудь, — необычайно!..)

Bununla birlikte uzun süre Kafkasya'da görev yapan askerler, artık bu özleme alışmışlardır. Tıpkı “Dağıstan'dan Mektuplar” adlı eserde de gördüğümüz gibi onlar için en büyük gerçek savaşın getirdikleridir:

*“Her yerde ölümün filizi, her yerde kan ve yas var...”*⁷¹ (Везде зачатки смерти, везде кровь и траур...)

“O Öldürülmüştü” de Bestujev-Marlinski'nin, anlatıcı kişinin düşüncelerini ortaya koyarak bir anlamda kendi düşüncelerini aktardığını söylemek mümkündür. Yazar Kafkasya bölgesinde sekiz yıl görev yapmıştır. Kafkasya'da tanık olduğu olaylar, savaş ve ölüm, kısacası orada karşılaştığı her şey artık onu bezdirmiştir. Yazarın, eserde yarattığı karakteriyle ortak tek bir isteği vardır doğduğu yerde ölmek:

*“Ben son nefesimi, ilk çığlığımı duymuş yerde vermek isterdim. Her çocuk gibi doğduğumda ağladım, her çocuk gibi yaşadıkça doğduğum yeri tanımaya başladım. Varoluşun soluğu zehirli bir içkidir, ama vatanımızda en azından zehri acı çekmeden tüketiyoruz. Vatanımda kemiklerimin babamın kemiklerinin yanında olmasını isterdim, memleketimin toprağı ancak o zaman yumuşak ve hafif gelirdi bana! Düşman mezarımın üzerindeki haçı sökmez mezarımın yanından geçen birisi, günahkâr ruhum için Rusça dua ederdi.”*⁷² (Я бы желал отдать последний вздох тому краю, который внимал моему первому крику. Как все младенцы, я плакал, когда родился, но, как немногие люди, живучи узнал о нем. Отравленный напиток — воздух бытия, но в отчизне по крайней мере мы вдыхаем отраву без горечи. В отчизне я

⁷⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 348-349.

⁷¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 349.

⁷² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 349-350.

бы уложил свои кости рядом с прахом отца моего, — и мягче и легче была б для меня родная земля! Враг не сорвал бы креста с моей могилы; прохожий помолился бы за грешную душу мою по-русски.)

Alıntıda gördüğümüz gibi, başkahraman doğduğu toprakların değerini ancak uzağa gidince anladığını söylemektedir. Savaşlarda ölümü görünce insanın tek düşüncesi vardır, ölüm sonrası unutulmamak. Böyle savaşlarda yüzlerce asker yok olmaktadır. Anlatıcı Kafkasya’da ölürse onu denizin yanında bir dağın altında gömmelerini istemektedir:

*“Eğer yabancı diyarlarda ölürsem beni deniz kıyısında, bir dağın eteğinde gömmelerini isterdim- denizi, dağları, güneşi severdim! Bırak ölüm sonrasında beni tanrının bakışı ısıtsın; bırak rüzgâr bana doğru esin dağdan; anaforun yaptığı dalgaların sesi bırak sonsuz uykumda bana şarkı söylesin ve ebedi uykumun üzerine titresin.”*⁷³ (Если же паду на чужбине, я бы хотел быть схороненным на берегу моря, у подножия гор — я так любил горы, море и солнце! Пускай и по кончине согревает меня взор Божий; пусть веет мне горный ветерок; пусть кипучие волны прибоя напевают и лелеют вечный сон мой.)

Bu satırlardan anlaşılacağı gibi Bestujev-Markinski, bir Rus askerin duygularını tüm derinliğiyle dile getirmektedir. Eserin kahramanı Kafkasya’yı çok sevdiğini söylemesine rağmen vatanından ve sevdiklerinden uzakta ölmek onun için trajik bir durumdur. Bununla birlikte Kafkasya’daki en büyük teselli kaynağı, doğanın güzelliğidir.

Kafkasya’da geçen savaşta sadece Rus ordusunun değil, Kafkas halkının da kayıpları büyüktür. Yazar öyküde savaşı Kafkas halkı açısından da vermekte ve onların çatışma sırasındaki davranışlarını tasvir etmektedir. Anlatıcı, Derbent halkını tanımaya çalışarak:

“-Neden bizimle savaşıyorsunuz!-dedim. –İyi insanlar dost olmalı!

-Madem iyisiniz, neden buraya geldiniz?

-Kavgayı ilk başlatan sizsiniz: Şamhal halkını soymaya gelmişsiniz, önceden de Tarki, Derbent civarındaydınız, Erpili’deydiniz.

*-Bizde herkes istediği yere gider. İyi insanlar ve haydutlar her yerde vardır.”*⁷⁴ (— Зачем вы сражаетесь с нами! — сказал я. — Добрые люди должны быть друзьями! — Зачем же вы идете к нам, если вы добрые? — Вы сами начали ссору: вы приходили грабить шамхальцев — были под Тарками, под Дербентом, в Эрпилях. — У нас каждому воля идти куда хочешь. Везде есть добрые люди, есть и разбойники!)

⁷³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 350.

⁷⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 120.

Anlatıcı, genç bir dağlıyla arasında geçen konuşmayı vererek Kafkasya halkının, Rus askerlerine karşı davranışlarını göstermektedir. Anlatıcı, Kafkasya'nın Rusya için önemini bilmektedir. Dağlının sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Kafkasya'nın özgür ruhlu asıl sahiplerini unutmaktadır. Geçen savaşta Kafkas halkının da kayıpları büyüktür. Bunu yazar öyküdeki şu sözlerle belirtmektedir:

*“Sonradan en üst düzeydekilerden, onların kayıplarının yaklaşık üç yüz kişi olduğunu öğrendik. El bombası, duvarı delmiş, tavanı destekleyen sütunun yanına düşmüş; ve patlamış tavan birden çökmüş böylece altmış kişi aniden ezilmiş.”*⁷⁵ (Впоследствии от самих старшин сведали, что у них потери более трехсот человек. Одна граната, пробив стену, лопнула подле столба, поддерживавшего потолок; он пал, потолок рухнул и подавил шестьдесят человек вдруг.)

Kafkasyalı halkın savaş sırasında sergiledikleri özellikleri, öncelikle “Ammalat-Bek” öyküsünden başlayarak inceleyeceğiz. Yöre halkı savaşçı bir ruha sahip olduğu için her zaman tetikte yaşamaktadır. Bir Kafkasyalı, bir düşmanla uzaktan karşılaşınca, son ana kadar silahını çıkartmamakta, ancak arada yirmi adım kalınca at üstünde koşarak silahını çıkartmaktadır. Burada Bestujev-Marlinski, Kafkas erkekleri için atın çok önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Kafkasyalı erkekler zamanlarının çoğunu at üzerinde geçirmektedirler. Bir önceki alt başlıktan da hatırlanacağı üzere Kafkasyalıların en önemli eğlenceleri at yarışıdır. At yarışı bir Kafkas erkeğinin cesaretini sergilemektedir. Çünkü at yarışı aynı zamanda savaş antrenmanıdır. At savaş sırasında sahibiyile bir bütün olmakta ve aynı acımasızlıkla savaşın bir parçası haline gelmektedir. Yazar Kafkas erkeğinin atla olan ilişkisini Ammalat-Bek'in atının öldüğü sahnede göstermektedir. Atı öldüğünde ağlayan başkahraman şu sözleri söyler:

*“-Sen beni artık kuş tüyü gibi uçuramayacaksın-diyordu Ammalat-Bek,- ne tozlu bulut içindeki yarışta, arkandan rakiplerin öfkeli haykırıışlarını ve halkın bağırıışlarını, duyarken ne de savaşın alevlerinin içinde; beni artık bir defa daha Rusların demir yağmurundan çekip çıkartamayacaksın.”*⁷⁶ (— Ты уж не будешь носить меня как пух по ветру, — говорил он, — нив пыльном облаке на скачке, слыша за собой досадные клики соперников и восклицания народа, ни в пламя битвы; уже не вынесешь еще однажды из-под чугунного дождя русских пушек.)

⁷⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:120.

⁷⁶ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 26.

Bu satırlarda yazar, atın yöre halkı için ne denli önemli olduğunu, hatta savaş sırasında can yoldaşı yerine geçtiği gerçeğini vurgulamaktadır.

Bestujev-Marlinski yöre halkının gururlu olduğuna da dikkat çeker. Bu onun atalarından gelen bir özelliktir. Böyle bir savaşçı milletin topraklarına Rusların girmeleri onların gururunu kırmıştır. Bunun en çarpıcı örneklerinden birinin Rus askerle Kafkasyalı demirci arasındaki sahnede görürüz. Rus askerler, Ammalat-Bek'in yönettiği şehre gelip demirciden atın nalını değiştirmesini isteyince demirci onların bu isteğini yerine getirmeyi reddeder. Rus askerler bu isteği yerine getirmesi için demirciyi tehdit ederler. Yöre halkı onların etrafına toplanmış olanları seyir etmektedir. Ammalat-Bek'i Ruslara karşı kışkırtmaya çalışan Sultan-Ahmet-Han da orada bulunmaktadır ve halkın bu duruma engel olmamasını şu sözlerle eleştirir:

*“Rus askerinin fermanı sizin için Kuran'dan daha kutsalmiş. Sibiryayı sizi cehennemden daha fazla korkutuyormuş meğer... Atalarınız böyle mi davranırdı, babalarınız böyle mi düşünürdü?.. Onları düşmanın sayısını yapmazlardı, karşı durmak uygun mu değil mi diye hesap kitap yapmazlardı, sadece yiğitçe savaşı kahramanca ölürlerdi. Korkacak ne var? Rusların sırtı demirden mi yapılmış? Onların toplarına arkadan yaklaşılabilir mi? Akrepler neden olsa kuyruklarından yakalanır!!”*⁷⁷ (Ферман русского пристава для вас святое главы из Курана. Сибирь пугает вас пуше ада... Так липоступали деды ваши, так ли думали отцы?.. Они не считали врагов и нерассчитывали, выгодно или невыгодно сопротивляться насилию, а храбра бились славно умирали. Да и чего бояться? Разве чугунные у русских бока? Разве у их пушек нет заду? Ведь скорпионов ловят за хвост!!)

Kafkasyalıların gururlu olmaları onların esaret altına girmeyi utanç olarak kabul etmeleri yol açar. Bir Kafkasyalı, esir düşmektense ölmeyi tercih etmektedir. Etrafları Ruslar tarafından çevrildiğinde Ammalat-Bek ve Djembulat arasında şöyle diyalog geçer:

“-Buraya kadarmış Djembulat! –dedi Bey kabartaya, -Hayatımızın sonuna geldik! Sen ne istiyorsan yap, ama ben canlı canlı esir düşmeyeceğim, kurşun yiyerek ölmek, insanı küçük düşüren bir ipin ucunda ölmekten daha iyidir.

*-Ellerimin- diye karşı çıktı Djembulat- zincire vurulmak için mi yaratıldığını sanıyorsun? Tanrı beni böyle bir yükten korusun! Ruslar bedenimi esir alabilir ama ruhumu asla, hiçbir şekilde.*⁷⁸ (- Ну, Джембулат! - сказал бек кабардинцу, - судьба наша

⁷⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 18.

⁷⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 51-52.

кончилась! Делай сам как хочешь, но я не отдамся в плен живой. Лучше умереть от пули, чем от позорной веревки./ - Не подумаешь ли ты, - возразил Джембулат, - что мои руки сделаны для цепей? Сохрани меня алла от такого поношения! Русские могут полонить мое тело, но душу - никогда, никак. Братцы, товарищи! - крикнул он костальным, - нам изменило счастье, но булат не изменит: продадим дорожную жизнь свою гяурам! Не тот победитель, за кем поле: тот, за кем слава, а слава тому, кто ценит смерть выше плену!)

Djembulat'ın Ammalat-Bek'in Ruslara esir düşmesinden önce adamlarına: "*Bizim için ölüm özgürlüktür!*"⁷⁹ demesi Kafkasyalıların topraklarını korumak için tüm güçleriyle sonuna kadar savaşacaklarını gösterir.

Bölgeyi iyi bilen Bestujev-Marlinski, Kafkasya halkalarının kendi aralarında anlaşamadıklarını doğru bir biçimde saptamıştır. "Dağıstan'dan Mektup"da Ruslarla birlik olan Derbentlilerin, Narın-Kale'yi Kazi-Mulla'nın işgalinden nasıl koruduklarına dikkat çekilir. Anlatıcı bu sahneyi Derbentlilere duyduğu hayranlığı gösteren ifadelerle anlatır:

*"Dört Derbentli beni şaşırttı ve güldürdü: dağda kayaların arkasında gizlenip düşmanların açtığı ateşe yapayalnız başlarına üç saat boyunca keskin atışlarıyla karşılık verdiler, tepenin zirvesinden burunlarını çıkarmalarına fırsat vermediler: işte kararlık buna denir!"*⁸⁰ (Меня удивили и потешили четверо дербентских жителей: залегши на горе за камнями, они одни-одинехоньки, на пистолетный выстрел от врагов, оставались три битых часа и не давали высунуть носу из-за гребня холма своими меткими выстрелами: вот что значит решительность!)

Alıntıda gördüğümüz üzere kendi şehrini korumak için dört Kafkasyalı sonuna kadar direnmektedir. Bu da onların ne kadar cesur bir halk olduğunu kanıtlamaktadır.

"Dağıstan'dan Mektup" öyküsünde Rus askerine karşı çıkan isyancıların, halkın dinsel inancını kullanarak halkı Rusya'ya karşı savaşmaya teşvik ettiği ortaya konulmaktadır. Anlatıcı gerçekte yaşamış ve tarihe geçmiş olan isyancı Kazi-Mulla hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Bestujev-Marlinski arkadaşı N.A.Polevoy'a Derbent'den yazdığı 9 Haziran 1831 tarihli mektupta, Kazi-Mulla'dan söz etmektedir:

⁷⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 52.

⁸⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 138.

*“Tarki’de bizimkilerin yenilgiye uğrattığı Kazi-Mulla, Çeçenistan’ı aldı ve şimdi Grozny’yi ve Vnezapna’yı kuşatma altında tutuyor. Öyle görünüyor ki, artık Kafkasya’daki Rus askerlerinin tek bir alayla mucizeler yarattıkları zamanlar geçti.”*⁸¹

Yazarın öyküde karşımıza çıkan Kazi-Mulla karakterini, kendi topladığı bilgilerden yararlanarak yarattığını söyleyebiliriz. Mektuptaki satırlardan anlaşılacağı gibi, iyi bir savaşçı olan Kazi-Mulla öyküde şöyle tanıtılır:

*“Kazi-Muhammet Unsukul köyündeki Koysulun soyundandır. Dedesinin kaçak Rus askeri olduğunu söylerler. Çocukluğunu Salatav’ın güney taraftaki yamacında bulunan tam Erpiley’in karşısındaki Gimri’de geçirmiş. Zavallı, hemşerileri gibi Şamhala köylerine buğday almak üzere, eşekle üzüm taşımış. Bu göçebe hayat Kazı-Muhammed’e çevreyi detaylı şekilde öğrenmesini sağlamış ve şimdi bu bilgileri bize karşı ustaca kullanıyor. Sonra Birekey köyündeki bir mollanın yanına okuma yazma öğreysin diye vermişler. İmam Kazi-Muhammed’in sıra dışı entelektüelliğini ve eğitime yatkınlığını fark edince, Aslan-Han Kazıkumık’un hâkimiyetinde bulunan bölgenin ünlü öğretmeni Muhammed’in yanına göndermişler. Muhammed’in yanında Arapça öğrendikten sonra İslam dininin fanatizm ve hoşgörüsüzlüğünü iyice benimsemiş. Sonra, kendisinin Tanrı tarafından gönderildiğini söyleyerek ya da öyle sanarak Kazi kâfirlere karşı nefret uyandırmaya ve isyana teşvik etmeye başlamış.”*⁸² (Кази-Мугаммед родом койсубулинец, из селения Унсукуль. Говорят, будто дед его был беглый русский солдат. Ребячество свое провел он в Гимри, в селении, лежащем на южном обрыве Салатава, прямо против Эрпилей. Бедняк, подобно всем своим соотечественникам, возил на осле виноград в шамхальские деревни¹⁰, для промена его на пшеницу. Эта кочующая жизнь дала ему подробное познание местностей, и он мастерски пользуется им против нас. Впоследствии он отдан был учиться грамоте к одному мулле в селении Бирикей (оно лежит при устье Бугама). Мулла этот, заметив в Кази-Мугаммеде необыкновенное прилежание и смышленость, послал его к известному ученостью кадию Мугаммеду, во владение Аслан-хана Казикумыкского. У него-то, изучив арабский язык, натерся он духом мусульманского изуверства и нетерпимости. Скоро, почитая или выдавая себя за вдохновенного свыше, Кази начал проповедовать ненависть и восстание на неверных.)

Bestujev-Marlinski N.A.Polevoy’a yazdığı 28 Mayıs 1831 tarihli mektupta, Kazi-Mulla’nın iyi bir lider ve akıllı biri olduğunu söylemektedir. Kazi-Mulla entelektüel bir kişidir, aynı zamanda iyi de bir savaşçı. Zira yazar, onun hemen bölgeden kaybolarak Rus

⁸¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sant-Peterburg:“Nauka”, 502.

⁸² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 95.

askerlerle adeta oyun oynadığını ve yakalanmasının bu nedenle zor olduğunu söylemektedir.⁸³

Kazi-Mulla'nın başkaldırmasının ardından, kısa süre öncesine kadar Rus devletine sadık olan Kafkas beyleri de ona katılırlar. Bu isimlerden bir tanesi İbrahim-Bek'dir. Kafkasya'da Kazi-Mulla ve isyanı hakkında söylentiler yavaş yavaş yayılmaya başlar. Kazi-Mulla'nın bölgedeki Rus varlığına karşı giriştiği cesur mücadele ve bunun acımasızca yapıldığı öykü boyunca anlatılmaktadır.

“(…) kadınlar başörtülerini rüzgâra bırakmış çığlıklar atarak evden eve koşuyorlardı, her yerde süngü ve kılıçlar parlıyor yüksekte, kalenin köşelerinde silahlarını toplayan topçular görünüyordu. Trampetler gümbürdüyordu. Otuz yıldır savaşa ilişkin bir şey görmemiş olan şehir, aniden savaş alanına dönüşüvermişti.”⁸⁴ ((…) женщины, разбросив по ветру чадры, с криком бегали из дома в дом; везде сверкали штыки и сабли; на углах крепости виднелись в высоте артиллеристы, заряжающие орудия. Барабаны гремели. Город, не выдавший в течение тридцати лет ничего воинственного, превратился вдруг в боевой стан.)

Savaş sırasında Kafkasyalılar, Rusların eline kalmasın diye yaralı olanları canları pahasına kurtarmaya çalışmaktadırlar:

“Birkaç Lezgin kendi yaralı arkadaşlarını oradan götürmeye çalışıyorlardı; yaralının üstüne öldürülmüş biri düştü, ölü olanın üzerine ise bir üçüncüsü. Dağlılar arkadaşlarının cesetlerini kurtarmaya çalışıyorlardı,- ama boşunaydı. Zavallı yaralı cesetlerin altında çırpınıyordu, aradan sıyrılıyor, tırmanyor, çitin üzerinden yukarıya çıkmaya uğraşıyordu ve sonra yeniden kurşun yağmuru altında vurularak öteki ölülerin üzerinde enine altın post nişanı gibi asıl kalıyordu.”⁸⁵ (Несколько человек лезгин хотят унести своего раненого; на раненого упал убитый, на убитого третий. Горцы хотят выручить тела товарищей, — все напрасно. Бедняга раненый бился под трупами, выбрался, пополз, порвался перелезть через плетень и, вновь пробитый многими пулями, повис поперек, как орден Златого Руна.)

Yazar alıntıda Kafkasyalı savaşçıların birbirlerine ne kadar sadık olduklarını göstermektedir. Rus askerleri de kendi yaralılarını kurtarmaktadırlar. Ama Kafkas halkının tek bir yaralı için gösterdiği cesaret ve gayret yazarın dikkatini çekmektedir. Ölenlerin cesetleri, savaş sonrası toplanmaktadır ve dinleri gereğince gömülmektedir.

Anlatıcı öykünün ilerleyen kısmında, birkaç savaşçının atlarıyla denizde yıkanmak üzere geldiğini belirtir ve onları haydut olarak niteler. Çünkü anlatıcı bu savaşçıların

⁸³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 499.

⁸⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 101.

⁸⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 101.

vermek istediği mesajı anlamıştır: Kafkasya'nın gerçek sahipleri onlardır. Bu hareketin karşılığını Rus askerleri ateş açarak verirler. Kafkasyalı savaşçılar da ateşe ateşle karşı koyarlar ve her isabetli atıştan sonra bağırarak sevinçlerini belli ederler. Amaçları Rus askerlerinin sinirini bozmaktır. Bu atışlar namaz vaktine doğru azalır ve biter.⁸⁶

Bilindiği gibi, Kafkas halkı için özgürlük her şeyden önemlidir. Onlar kendilerine ait bu topraklarda eskisi gibi özgürce yaşamak için, Rus askerleri ise vatan sevgisi nedeniyle verilen görevi yerine getirmek için canlarını feda etmektedirler. Tüm düşmanlığa ve zafer kazanma isteğine rağmen her iki taraf da birbirini takdir etmekte, birbirine saygı duymaktadır.

Bestujev-Marlinski'nin, Kafkasya'daki savaşı anlattığı öykülerinde asker kimliği ön plana çıkmaktadır. Yazar objektifliğini korumaya çabalayarak savaş olgusunu hem Ruslar hem de Kafkasya'daki halklar açısından ele almıştır. Öyküde genel itibarıyla soylu kesimden olan Rus askerlerinin medeniyetten uzak bir köşede yaşadıkları zorluklar, evlerine duydukları özlem ve yalnızlık duyguları ortaya konulmaktadır. Kafkasyalı savaşçıların tasvirinde ise cesaret ve acımasızlık ön planda tutulmaktadır. Ancak Bestujev-Marlinski, Ammalat-Bek ve Mulla-Nur adlı kahramanlarında oluşturduğu karakterlerle yöre halkının insanlarına duyduğu hayranlığı da dile getirmekten çekinmemektedir. Yazar bu insanların, kendileri için çok değerli olan özgürlükleriyle içinde yaşadıkları ve kendilerine ait olan topraklar uğruna yiğitçe savaştıklarını anlatmaktadır. Kafkasya'da geçen mücadeleyi iki taraflı olarak tasvir ederken, yazar aynı zamanda ortak insani değerleri de gözler önüne serer. Her iki taraf da kayıplar vermekte, sevdiklerini kaybetmekte, yaralı arkadaşları için endişe etmekte, her iki taraf da ölüme gitmektedir. “Ammalat-Bek”, “Mulla-Nur” ve “Dağıstan'dan Mektup” öykülerinde çarpışmalar ve savaş ortamı, savaş öncesi ve sonrası detaylı bir biçimde anlatılmaktadır. Ancak “Öldürülmüştü” de başkahraman ölümün ta kendisidir. Burada anlatıcı ölümün bir anlamda felsefesini yapar ve ölümlü yüz yüze olan bir askerin düşüncelerini dile getirir. Bu da Bestujev-Marlinski'nin 19.yüzyıl Rus edebiyatında psikolojik öykünün temelini oluşturan yazarlardan bir tanesi olduğu düşüncesini ileri sürmemiz için bir kanıttır.

⁸⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 102.

2.3. Halkın Yaşam Tarzı

Bu bölümde, Bestujev-Marlinski'nin Kafkasya öykülerinde kaleme aldığı Kafkas halkının yaşam tarzını inceleyeceğiz. Yazar, özellikle, Dağıstan bölgesinde yaşayan kabilelerin hayatını kaleme almıştır. Dağıstan bölgesinin geneli Tatarca konuşan ve İslam dinine bağlı kabilelerden oluşmaktadır. Çok sayıda olan bu kabileler, ayrı beylikler olarak yaşamlarını sürdürmektedir. İncelememizde öyküde yer verilen Kafkas halkının yaşam tarzını, misafirperverliğini, karakter özelliklerini, ele alıp dine, aşka ve evliliğe olan bakış açılarını göstermeye çalışacağız. Bunu Bestujev-Marlinski'nin Kafkasya için en tipik ve en önemli öyküleri olan "Ammalat-Bek" ve "Mulla-Nur" üzerinden yapacağız. Aynı zamanda yazarın, Rusların temsil ettiği batı kültürünü ve bu öykülerdeki kahramanların temsil ettiği doğu kültürünü ne şekilde algıladığını belirleyeceğiz.

Her iki öykü de, Kafkasya'da yaşanan gerçek olaylar ve kişiler temel alınarak yazılmıştır. "Ammalat-Bek"de yazar, Kafkasya halkının beylerini ve onların ailelerinden oluşan soylu kesimin gelenekleriyle yaşam tarzını ortaya koyarken, "Mulla-Nur" da sıradan halkın yaşam tarzını konu edinir.

"Ammalat-Bek", adından anlaşacağı gibi öykünün kahramanı olan Ammalat-Bek'le başlar. Yirmi üç yaşındaki Ammalat-Bek, Dağıstan valisinin yeğenidir ve bölgedeki Buynaki adlı küçük bir yerleşim yeri onun yönetimindedir. Amcasından sonra Dağıstan valisi olması beklenmektedir. Bir bey olduğu için, her zaman Kafkasya'da Nuker diye adlandırılan adamlarıyla birlikte dolaşmaktadır. Nukerler de beyleri Ammalat gibi güçlü, cesur Kafkas erkeklerdir. Yirmi üç yaşında olmasına rağmen Ammalat-Bek, halk tarafından konumu gereği saygıyla karşılanmaktadır. Yazar özellikle başkahramanın yaşını vererek, Kafkasya'daki bir beyin sıradan halk üzerindeki gücüne vurgu yapmaktadır. Bunu şu satırlarda görürüz:

*"Saygın insanlar, yaşlılar bastonu tutuyorlar ve Buynak ak sakaları beyin selamını almaya çabalayarak etrafını sardılar, ama Ammalat kimseye özel bir ilgi göstermedi ve soğuk nezaketle adamların önünde eğilmelerine ve hoşla gitme çabalarına tek heceli sözcüklerle karşılık verdi. Elini salladı: bu at yarışının başlaması için bir işaretti."*⁸⁷

(Почетные люди, старики, опираясь на палки, и старшины Буйнаков обстали его кругом, стараясь вызвать на себя приветливое слово бека, но Амалат ни на кого не обращал

⁸⁷ Bestujev-Marlinski, A.A.(1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: "Hudojestvennaya literatura", 9.

особенного внимания и с холодной учтивостью отвечал односложными словами на лесть и поклоны своих подручников. Он махнул рукой: это был знак начинать скачку.)

Alıntıda da görüldüğü üzere, Ammalat-Bek gücünün bilincinde olarak halkın karşılamasına soğuk bakışlarla ve fazla konuşmadan cevap vermektedir. Halk için beyin önemi, eğlencenin başlaması için onu beklemelerinden anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, Ammalat-Bek yarışa geldikten sonra yarış başlamaktadır. Yazar öyküde, yalnızca Ammalat-Bek'in halk için değerini göstermekle kalmaz, onun seyretmeye ve gerçekte halkla kaynaşmaya geldiği at yarışını da detaylı biçimde anlatır. Atın ve atla birlikte koşmanın Kafkas halkı için önemi olduğu bilinir. Bestujev-Marlinski de bu durumu Ammalat-Bek üzerinden şu bölümde vermektedir:

“İlk başta Ammalat-Bek, Asyalıların savaş sahnesine benzeyen yarışı kımıldamadan, ilgilenmiyormuşçasına bir bakışla izliyordu, ama sonra yavaş yavaş yarışa katılma isteği gittikçe artmaya başladı... Artık cesaretli yarışçıları daha dikkatli izliyordu, yarışçıları bağırarak, el kol hareketleriyle ve çite tırmanarak desteklemeye başlamıştı ve en sonunda sevdiği koruması bütün gücüyle koşup önünde yere fırlatılmış şapkayı alamayınca Ammalat-Bek'in içindeki binici ruhu kendini gösterdi; Ammalat-Bek silahtarından tüfeğini kaptı okların arasından zikzaklar çizerek ok gibi öne fırladı.”⁸⁸

(Сначала он стоял неподвижен и равнодушным взором следил подобие азиатской битвы, но мало-помалу участие стало разыгрываться в нем сильнее и сильнее... Он уже с большим вниманием смотрел на удалцов, стал ободрять их голосом и движением руки, вставать выше на стременах, и, наконец, наездническая кровь закипела в нем, когда любимый его нукер непопал на всем скаку в брошенную перед ним шапку; он выхватил у своего оруженосца ружье и стрелой полетел вперед, увиваясь между стрелками.)

Bu alıntı Ammalat-Bek'in iyi bir lider olduğunu da göstermektedir. Adamlarının yarışı kaybetme ihtimalini görerek yarışa katılır ve onların kazanmasını sağlar. Böylece yazar, Ammalat-Bek'in aslında görüldüğü gibi halkına karşı soğuk olmadığını belirtir, bunun yanında yazar kahramanının cesur biri olduğunu da vurgulamaktadır.

Kafkas halkının bir diğer özeliği de savaşçı ve çevik olmalarıdır. Bu nedenle hepsi çok iyi silah kullanmakta, çok iyi ata binmektedir. Ammalat-Bek'in eğlence sırasında nasıl silah kullandığı ve çevikliği tasvir edilerek, Kafkasya'da yaşayan halkın bu özelliği gösterilmektedir. Ammalat-Bek arkadaşlarını desteklemek için yarışa katılırken silahını

⁸⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:10.

kafasının üstünde tutarak alana girer, çite yaklaşınca büyük ustalıklarla döner, çitin üstüne sıçrar ve arka arkaya on rakibinin şapkasını düşürür.⁸⁹

Anlatılan yarış sahnesine baktığımızda, bunun adeta bir savaş provasına benzediğini görürüz. Yarışçılar iki gruba ayrılmaktadırlar ve karşı grup kazanmak için diğerlerinin şapkalarını başlarından düşürmek zorundadırlar. Şapka düşmanın hayatı demektir. Savaş nitelikli böyle bir eğlencenin nedeni, bölgenin çetin doğasından kaynaklanır. Doğanın zorluklarına ayak uydurarak yaşamak, bu halkı güçlü ve dayanıklı hale getirmektedir. Yanlarında sürekli silahla dolaşmalarının nedeni, yalnızca çetin doğa koşulları içerisinde yabanıllaşmaları değil beylikler arasında sürekli çatışmaların olmasıdır. Bir diğer neden ise, elbette, Rusların Kafkasya'yı ele geçirme çabalarıdır. Kafkas halkının cesareti ve çevikliği Ruslar tarafından da bilinmektedir. Rus askerleri de Kafkasya'daki halkı korkutmak amacıyla aynı şekilde cesaret ve acımasızlıkla hareket ederler. Bunu öyküde General Aleksey Petroviç'in sözlerinde görmekteyiz:

“-Hakkımda benim için insanların hayatı sanki oyuncak, kanı da suymuş gibi bir söylenti olduğunu biliyorum. En acımasız fetihçiler, kana susamışlıklarını merhamet maskesinin altında gizlemişlerdir. Onlar nefret dolu işler yaptıkları halde haklarında çıkacak nefret dolu söylentilerden korkmuşlardır; ama ben ben, kendimi korkunç insanmış gibi göstererek böyle bir ünü kasten oluşturdum. Bunu istiyorum ve tek bir sözüm Asyalılar için emir ve ölümden daha da kaçınılmaz olsun ki, benim ismim sınırlarımızı zincirlerden ve kalelerden daha iyi korusun.”⁹⁰ (- Я знаю, что про меня идет слава, будто жизнь людей для меня игрушка, кровь их - вода. Самые жестокие завоеватели скрывали под личиной милосердия кровожадность свою. Они боялись ненавистной молвы, совершая ненавистные дела; но я - я умышленно создал себе такую славу, нарочно облек себя ужасом. Хочу и должен, чтобы имя мое стерегло страхом границы наши крепче цепей и крепостей, чтобы слово мое было для азиатцев верней, неизбежнее смерти.)

Alıntıdan anlaşacağı gibi, Generale göre Kafkasyalıların Ruslardan korkmalarını sağlamanın tek yolu, onlar gibi davranmaktan geçmektedir. Alıntının ilerleyen bölümünde Ruslarla Kafkasyalıları karşılaştırarak, acımasızlığının nedenini kendince haklı göstermeye çalışmaktadır:

“Bir Avrupalıyı ikna edebilir vicdanına seslenebilirsiniz, aflu kendinize bağlayabilir iyilik ederek köleleştirebilirsiniz; ama tüm bunlar bir Asyalı için kesin

⁸⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 10.

⁹⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 59- 60.

zayıflığın belirtisidir ve ben onlara karşı sırf insan severliğim nedeniyle amansız bir acımasızlık içindeyim.”⁹¹ (Европейца можно убедить, усовестить, тронуть кротостию, привязать прощением, закабалить благодеяниями; но все это для азиатца несомненный знак слабости, и с ними я, прямо из человеколюбия, бываю жесток неумолимо.)

Yazar, burada Kafkasyalıların hayata bakış açısındaki farklılığı açıkça göstermektedir. Rusların Asyalı olarak niteledikleri bu insanlar, kendileri için son derece önemli olan bu gibi değerleri rakiplerinde de görmek istemektedirler. Bestujev-Marlinski, Rus General Aleksey Petroviç’in ağzından, Kafkas halkının saygısını kazanmanın yolunun onları yakından tanıyıp onlar gibi davranmakla sağlamaktan geçtiğini vurgulamaktadır.

Kafkas halkının cesareti ve acımasızlığı, Bestujev-Marlinski’nin bölge hakkındaki öykülerinin tümünde vardır. “Ammalat-Bek”in Rus başkahramanı Verhovski de sevgilisine yazdığı mektuplarda Kafkasya hakkındaki düşüncelerini anlatmaktadır:

“Sağlığa zararlı bir iklimin, insanın ruhunu çökerten bir toplumun ortasına fırlatılıp atıldım, silah arkadaşlarım arasında düşüncelerimi anlayacak insanlar bulamıyorum, Asyalıların arasında ise duygularımı paylaşacak insanları bulamıyorum.”⁹² (Брошен в климат, убийственный для здоровья, в общество, удушающее душу, я не нахожу в товарищах людей, которые бы могли понять мои мысли, не нахожу в азиатцах, кто бы разделил мои чувства.)

Verhovski, ait olduğu ortamdan, ait olduğu soylu topluluktan uzak Kafkasya’da kendisini yalnız hissetmektedir. Bu etkiyle dile getirdiği sözler Kafkas halkının yaşam tarzına ve karakterine bir Rus’un ne şekilde baktığını göstermektedir.

Öykünün konusu politik bir entrika üzerine kurulmuştur. Olaylar, Rusların artık Kafkasya’ya girdikleri ve hâkimiyet kurmaya çalıştıkları bir dönemde geçmektedir. Öykünün kahramanları olan ve iki farklı bey karakteri çizen Ammalat-Bek’le Sultan Ahmet Han, daha önce belirttiğimiz gibi, Bestujev-Marlinski’nin gerçek hayattan aldığı karakterlerdir. Zira yazar okuyucuya özellikle başkahraman Ammalat-Bek’in yaşamış bir kişi olduğunu göstermek için öyküye ait açıklayıcı notlarda: “Ammalat’ın babası ailenin büyüğüdü, bu nedenle babasından sonra Kafkas halkının başına geçecek kişiydi: ama

⁹¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 59-60.

⁹² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 55.

Rusların Dağıstan'a hâkim olmasından ve ona duydukları güveni kaybetmelerinden sonra yönetimi küçük erkek kardeşine verdiler⁹³ bilgisini aktarır.

Bölgedeki bir başka yerin yöneticisi olan Sultan Ahmet Han Ruslara gösterdiği sadakatten, Rus generalin hakaret içeren mektubundan sonra vazgeçer. Böylece, onlara karşı isyan çıkarmak konusunda ikna etmek için Ammalat-Bek'in evine gelir. Sultan Ahmet Han'ın meydanda çıkardığı olaydan Ammalat-Bek sorumlu tutulur. Ruslarla iyi geçinen Ammalat-Bek zorla karıştığı bu durumu çözmeye çalışır. Bu bölümde yazar, Sultan Ahmet Han'la Ammalat-Bek üzerinden Kafkas halkının misafirperverliğini gösterir.

Misafirperverlik Ammalat-Bek için sadece kendi halkından birinin değil, başka bir milletten olanların da evine konuk olması ve her gelene eşit saygı göstermek demektir. Ammalat-Bek, evine sığınan Sultan Ahmet Han'ı kendilerine teslim etmesini istediklerinde Ruslara şunları söyler:

“-Yüzbaşı, diye cevap verdi Ammalat, misafir bizim için kutsaldır. Onu teslim etmekle günaha girerim, böyle bir şey benim için düzeltilemeyecek bir utançtır; ricama ve geleneklerime saygı gösterin.(...) - Kardeşimi teslim ederim, ama misafirimi etmem, sayın komutan! Yerine getirmek için söz verdiğim şey konusunda beni yargılamak size düşmez. Suçluysam beni sadece Allah ve padişahımız yargılayabilir!... Bırak dışarıda Hanı kader korusun, ama benim evimde, benim çatımın altında onun koruyucusu olmak zorundayım ve olacağım da!”⁹⁴ (- Капитан, - отвечал Амалат, - у нас гость - святыня. Выдача его навлекла бы на мою душу грех, на голову - позор неocupимый; уважьте мою просьбу, уважьте наши обычаи.(...) - Скорее брата выдам, чем гостя, г. капитан! Не ваше дело судить, что и как обещал я выполнять. В моей вине мне диван (суд) аллах и падишах!.. Пускай в поле бережет хана судьба, но за моим порогом, под моею кровлею я обязан быть его защитником и буду им!)

Ammalat-Bek, misafirini korumak uğruna Rus askerlerin gözünde hain durumuna düşer. Misafirin kutsallığı, her Kafkas ailesi için önem taşımaktadır. Öyküde görüldüğü gibi bir Kafkasyalı için misafirin farklı görüşe sahip olması, atasının kültürel değerlerini uygulamakta engel değildir. Misafirler dışarıda ev sahibinin düşmanı olabilirler. Ama eğer evindelerse ev sahibinin koruması altında olduklarını da bilmektedirler. Rus yüzbaşı, Sultan Ahmet Han tarafından öldürüldüğünde Ammalat-Bek'in: *“-Beni mahvettin, dedi ellerini birbirine vurarak Ammalat, - o Rus'tu ve benim misafirimdi.”⁹⁵*(- Ты погубил

⁹³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 17.

⁹⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 18.

⁹⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:19.

меня, - произнес Аммалат, всплеснув руками, - он русский и гость мой.)sözlerini kullanması bunun kanıtıdır. Sultan Ahmet Han'ın, Kafkas halkının sorunları silahla çözümleyen ve silahın onur kurtardığına inanan bölümünü temsil ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ammalat-Bek'in iyi bir doğulu olarak ortaya koyduğu misafirperverlik, çatışma sonrası esir düştüğü Rusların komutanı Verhovski'yle bir süre sonra dost olduğunda ondan duyduğu sözlerle karşılık bulur:

*“Başından geçenlere ilişkin söylentiler kaybolup gidene kadar sana tek bir şart koşuyorum: benimle yaşa. Benim arkadaşım, öz kardeşim gibi olacaksın.”*⁹⁶ (Предлагаю тебе одно условие: поживи со мной, покуда перепадет молва о твоём походе. Ты будешь у меня как друг, как брат родной.)

Bestujev-Marlinski ona göre, Kafkas halkının en önemli iki özelliği olan savaşçılığı ve misafirperverliği ön plana çıkarmıştır. Ammalat-Bek'in Ruslara esir düşmesinden sonra, Kafkas halkında görülen genel özelliklerin anlatımı biter. Böylece öykü, kahramanın karakter özelliklerini ortaya koyacak biçimde gelişir.

Verhovski, Ammalat-Bek'e Rusça öğretmekte ve bilimsel konularda bilgi vermektedir. Amacı Ammalat-Bek'i değiştirmektir, olabildiğince kendi kültürünün bir parçası yapmaktır: *“(...) zamanla ondan mülayim bir Tatar yapmayı umut ediyorum(...).”*⁹⁷ ((...) со временем я надеюсь сделать из него премилого татарина (...))

Verhovski'nin sevgilisine yazdığı mektupta, Ammalat-Bek'in onun gözünde nasıl karaktere sahip olduğunu görmekteyiz. Verhovski mektupta, Ammalat-Bek'le yaptığı konuşmalardan edindiği izlenimleri şu sözlerle ortaya koyar:

*“Ammalat-Bek'in daha ilk çelişkide ateş gibi parlayan, her tartışmada gözlerinin alev alev yandığı yüzüne bakmak merak uyandırıyor; ama buna karşılık hatasını güçlkle anladığında önce kızarıyor, sonra yüzünün rengi soluyor, ağlamaya hazır.”*⁹⁸ (Любопытно взглянуть на лицо Аммалата, каким заревом загорается оно при первом противоречии, каким огнем загораются очи при каждом споре; но зато, едва почувствует он свою ошибку, он краснеет, бледнеет, готов плакать.)

Alıntıda Ammalat-Bek'in doğulu insanlara özgü biçimde, duygularını ortaya koymaktan çekinmediğini görüyoruz. Verhovski, Ammalat Bek'in duygularını açıkça

⁹⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e: 62.

⁹⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 62.

⁹⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 63.

yaşamısını takdir etmekte, bununla birlikte doğanın ona sunduğu hem fiziksel hem de ruhsal özelliklerin sahip olduğu batıl inançlar ve aldığı yüzeysel eğitim sonucunda bozulduğunu düşünmektedir.

Ammalat-Bek ise, karşı karşıya kaldığı yeni durumu tuttuğu günlükte anlatır ve kaleme aldığı düşüncelerinden, Rusların arasındaki yeni ruh halini anlamak mümkündür: “Şaşıyorum, ‘nasıl’ ve ‘niçin’ sorusunu neden daha önce düşünemedim?”⁹⁹ (Дивлюсь, как самые простые вопросы: отчего и как не западали мне в голову прежде?) diye yazar. Ammalat-Bek için daha önce bildiği değerler artık farklıdır. İyi bir at, pahalı kılıç, kaliteli silah eskiden onu bir çocuk gibi sevindirirken, şimdi aklın gücünü öğrenince eskiden sevindiği bu şeyler ona basit görünür. Öykü içinde Ammalat-Bek’in tuttuğu günlük, yazarın kahramanının duygularına önem verdiğini kanıtladığı gibi, içinde filizlenen aşk duygusunun onu nasıl değiştirdiğini de gösterme aracıdır. Böylece Bestujev-Marlinski, Ammalat-Bek’in karakterinde vahşi bir insandan romantik erkek tiplemesine geçiş yapar.

Yazar, Verhovski ve Ammalat-Bek’in aşklarının yanı sıra dostluklarını da anlatmaktadır. Böylece, bu iki kahraman için aşk ve dostluk kavramlarından hangisinin daha üstün olduğunu gösterir. Öncelikle, başkahramanların aşk hayatlarını ele alacağız.

Ammalat-Bek’i değiştiren, onu adeta bir şair haline getiren ilham perisi Sultan Ahmet Han’ın kızı Seltaneta’dır. Ammalat-Bek yaralandığı zaman Sultan Ahmet Han’ın evinde kalır ve ona bakan kızına âşık olur. Aslında Ammalat-Bek evlidir, ama Kafkas geleneklerine göre ailesinin seçtiği ve evlenene kadar görmediği eşini sevmemektedir. Gerçek aşkın ne olduğunu Seltaneta’yla tanışınca anlar.¹⁰⁰ Ammalat-Bek, Rusların yanında yaşarken tuttuğu günlükte hem Seltaneta’ya olan aşkını hem de özlemine şöyle dile getirmektedir:

“Bu yapraklardan tıpkı elmas tespihteki gibi, üzüntümü ve senin için döktüğüm gözyaşlarını sayabilirsin. Ah güzelim, güzelim! Sen benim tuhaf hayallerime çoğu kez güleceksin; uzun konuşmamız için birer kaynak oluşturacak o hayaller! ...Acaba senin yanında geçmiş aklıma gelecek mi, büyüleyici kız? ... Hayır, hayır ... seninle olmanın vereceği gerçek mutluluk hariç önümdeki ve çevremdeki her şey o zaman yok olup gidecek! Ruhum sıcacık olacak, aydınlıkla dolacak! Eriyen güneş ışınları yüreğime dolacak ve ben

⁹⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 64.

¹⁰⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 35.

güneş gibi gökyüzüne yükseleceğim.”¹⁰¹ (По этим листкам, как по четкам алмазным, ты можешь счесть мои воздыхания, мои по тебе слезы. О милая, милая! ты не раз улыбнешься моим причудливым мечтам; они дадут надолго пищу разговорам нашим!.. Но возмогу ли я вспоминать прошлое, подле тебя, очарова-тельница?.. Нет, нет... все исчезнет тогда предо мною и вокруг меня, кроме настоящего блаженства: быть с тобою! О, как жарка и светла будет душа моя! Растопленное солнце потечет во мне, я сам буду плавать в небе, как солнце!)

Ammalat-Bek’i değiştirmeye çabalayan Rus komutan Verhovski ise sevgilisine duyduğu özlemi mektuplarında yer alan şu sözlerle anlatmaktadır:

“Kazak askeri kale kapısının önünde karşılırsın, mektubun mührünü kalbin titreyerek aarsın, sevgilinin temiz kalbinin söylediklerini zarif eliyle yazdığı satırları hayranlıkla persin, ağzli bir mutluluk içinde mektubu gözlerinle yutarsın... İşte bir tek bu dakikalarda mutlu oluyor, kendimden geçiyor.”¹⁰² (За воротами встречаешь казака, с трепетом сердца ломаешь печать, с восхищением целуешь строки, написанные милою ручкою, внушенные чистым сердцем твоим, с жадною радостью пожираешь очами письмо... В то время я счастлив, я вне себя.)

Verhovski’nin sevgilisiyle olan tek bağlantısı, mektuplardır. yk içerisinde tek taraflı verilen bu mektuplarda Rus subay, Kafkasya’da yaşadıklarını nişanlısına anlatır. Ama hepsinde nişanlısına duyduğu aşk n plandadır. Verhovski, nişanlısına duyduğu aşkı şairane bir tutumla denizle kıyaslayarak aktarmaktadır:

“Görünüşe göre, aşkımız sonsuzluk gibi sınırsız. Canım benim aşkımız bir okyanus gibi büyüyor ve parlak aşk dalgaları halinde dünyayı kaplıyor; aşk içimde ve beni kutsuyor, bu bendeki yegne yüce ve ölümsüz duygudur. Aşkın kıvılcımı beni kara kışta ve şüphe dolu gecelerde ısıttıyor ve aydınlatıyor.”¹⁰³ (Видно, сама она безгранична, как вечность. Чувствую, душа моя будто разливается и объемлет мир, подобно океану, светлыми волнами любви; она во мне и окрест меня, она единственное, великое, бессмертное во мне чувство. Искра его греет и озаряет меня в зимугорестей, в ночи сомнений.)

Alıntıda gördüğümüz üzere Verhovski, Ammalat-Bek’den çok daha romantik bir kişiliğe sahiptir ve bu özelliği tüm mektuplarında yansımaktadır. Nişanlısına olan duyguları ve aşkı, tüm mektuplarında yücelterek anlatmaktadır. Kafkasya’daki zorlu hayat içerisinde bu aşk ona her türlü zorluğa karşı ayakta durma gücünü vermektedir. Verhovski’nin mektuplarında okuduğumuz duyguların yoğunluğu kuşkusuz Bestujev-

¹⁰¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 66.

¹⁰² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 54.

¹⁰³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 75.

Marlinski'nin Kafkasya'daki ruh halinin, özellikle yalnızlık duygusunun bir tür yansımasıdır.

Her iki kahramanı birleştiren ortak nokta aşktır. Verhovski, Kafkasya'da zorunlu olarak askerlik yaptığı için esirden farksızdır, Ammalat-Bek ise özgür yaşamasına rağmen, Ruslar yanlarında ayrılmasına izin vermedikleri için esir gibidir. İkisinin sevdiklerine duydukları sonsuz aşk, onların hayatlarının tek çıkış noktası, tek kaynağıdır.

Bunun yanı sıra öyküde, Verhovski ve Ammalat-Bek'in aşk anlayışlarını da görebilmekteyiz. Ammalat-Bek Safir Ali'yle Verhovski hakkında konuşurken bu Rus subayın hayat hikâyesi hakkında bilgi verilmektedir. İki Asyalı arasında geçen diyalog, Ammalat-Bek'in, yani doğu geleneklerine göre yaşayan bir kişinin aşka ilişkin görüşlerini ortaya koymaktadır.

Ammalat-Bek Safir Ali'ye, Verhovski'nin gençliğinden beri nişanlısına âşık olduğunu ve onunla evleneceğinden söz eder. Rusların Napoleon'la yaptıkları savaş sırasında Verhovski'nin adının ölenler listesinde olduğunu öğrenince, nişanlısının ailesi genç kızı başkasıyla evlendirir. Ama Verhovski nişanlısının eşinin iyi kalpli ve onurlu biri olduğunu öğrenince durumu kabullenir ve sevgilisinin eşiyle dost olur, hatta sürekli onların evlerine gider. Verhovski bu ziyaretler sırasında ne sözleriyle ne de hareketleriyle Marya'nın eşine olumsuz davranışlarda bulunur. Eşinin öldüğünü öğrendiğindeyse Marya'ya evlenme teklif eder. Ammalat-Bek, bu olay karşısında Verhovski'nin gösterdiği soğukkanlılığı anlamadığını dile getirir. Hatta aynı durumla karşılaşmış olsa, sevgilisini kaçırap onun eşini öldüreceğini söylemekten çekinmez:

“Verhovski bu sarsılmaz meziyetiyle beni öldürüyor; bütün bunlar beni arkadaşılığımдан soğutuyor ve içtenliğimi engelliyor.”¹⁰⁴ (Он убивает меня своим недоступным достоинством; и все это холодит мою дружбу, вяжет искренность.)

Bestujev-Marlinski burada iki farklı kültür anlayışını göstermektedir. Sanatçının Verhovski karakteriyle, soylu topluluğunun içerisinde görmek istediği onurlu erkek tipine dikkat çekmeyi hedeflediği söylenebilir. Bu Rus subay, duygularına hâkim olan ve sevdiği kadına zarar verecek hareketlerden sakınan biri olarak tasvir edilmektedir. Bunun yanında yazar, zorluklarla kavuştuğu Marya'yla yapacağı evliliği vatan görevi uğruna ertelemesi, görevini aşkından üstün tuttuğunu da göstermektedir. Ama Ammalat-Bek'in gözünde

¹⁰⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 73.

Verhovski korkak biridir. Ammalat-Bek'in tam karşıt bir tutumla Verhovski'yi anlamadığını, onun için sadakatin ne kadar önemli olduğunu ve duygularını açıkça, düşünmeden yaşadığını görmekteyiz. Böylece Bestujev-Marlinski, doğu ve batı kültürü arasındaki farklılığı vurgulama fırsatı yakalamış olur. Ancak şunu da belirtmek gerekir: Bestujev-Marlinski Ammalat-Bek'e sempati duymaktadır bunun nedeni, tipik doğulu özellikleri taşıyan kahramanının duygularını açıkça gizlemeden dile getirmesi ve davranışlarının tamamen doğal olmasından kaynaklanır.

Ammalat-Bek ve Verhovski'nin dostluk anlayışları da yazar tarafından ortaya konur. Ammalat-Bek, Verhovski'nin dostça yaklaşımına minnettardır. Ama her şeye rağmen aşkı diğer duygulardan baskındır. Dostluk anlayışındaki farkı yazar, Ammalat-Bek'in Verhovski hakkındaki düşüncelerini vererek açıklamaktadır:

*“Ben gencim ve soruyorum: dostluk nedir? Verhovski gibi nazik, samimi, iyi bir arkadaşına sahibim, bu arkadaşlık değil mi? Ona hak ettiği gibi davranmadığımı hissediyor ve kendime bunu için kızıyorum, ama bu benim elimde mi? Gönlümde Seltaneta'dan başka birine yer yok; yüreğimde aşktan başka duygu yok.”*¹⁰⁵ (Я молод - и спрашиваю: что такое дружба? Имею друга в Верховском, друга нежного, искреннего, предупредительного, - и не емь друг! Чувствую, упрекаю себя, что не отвечаю ему как должно, как он заслуживает; но в моей ли это воле?.. В душе нет места никому, кроме Селтанеты; в сердце нет иного чувства, кроме любви.)

Ammalat-Bek'le Safir-Ali arasında, dostluk ve aşk konusunda şöyle bir diyalog geçer:

“- Canım Ammalat bazen senin aklın bir yerlere gidiyor! Verhovski'nin yanında yaşamanın neyi hoşuna gitmiyor! Özgür ve iyisin: küçük kardeşi gibi seviliyorsun, sana nişanlısına davrandığı gibi davranıyor. Senin Seltaneta'n güzel olsa da Verhovski gibi insan azdır. Dostluk için aşkından bir parça feda etsen olmaz mı?

*- Safir-Ali ben bunu yapmıyor muyum? Ama bir bilsen bunu yapmam ne kadar zor, sanki kalbimi parçalara ayırıyormuşum gibi. Dostluk harika bir şey, ama dostluk aşkın yerine geçemez”*¹⁰⁶ (- Кажется, и ум у тебя нередко изволит гулять невесть где, любезный Амалат! Чем тебе не житье у Верховского! Волен и доволен: любим как брат меньшей, лелеем словно невеста. Пусть так: мила твоя Селтаиета; да ведь и Верховских немного. Разве нельзя

¹⁰⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 66.

¹⁰⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 72.

принести в жертву дружбе хоть частичку любви?! - Разве я этого не делаю, Сафир-Али? Но, если б ты знал, чего мне это стоит: все равно если б я рвал на клочки сердце свое. Дружба - прекрасное дело, но она не заменит любви.)

Ammalat-Bek için dostluğu uğruna aşkıdan uzakta olmak ağır bir yükür. Verhovski'nin aşkıdan vaz geçerek vatani görevini yerine getirmek için Kafkasya'ya gelmesini anlamamaktadır. Ammalat-Bek için aşkıdan vaz geçen Verhovski'nin, onun neler düşündüğünü anlamasının zor olduğunu düşünmektedir. Tüm bunların sonucu olarak Ammalat-Bek, bu kadar onurlu olmasının onu Verhovski'den soğuttuğunu dile getirir:

*“O beni hiçbir şeyin ulaşamadığı onuruyla öldürüyor ve bu arkadaşılığımдан soğutuyor ve içtenliğimi solduruyor.”*¹⁰⁷ (Он убивает меня своим недоступным достоинством; и все это холодит мою дружбу, вяжет искренность.)

Ammalat-Bek tüm bu düşüncelerine rağmen Verhovski'ye minnettarlık duymakta ve Ruslara verdiği sadakat sözüne bağlı kaldığı için sevgilisine gitmemektedir.

Verhovski için ise vatani görev aşktan üstündür. Ammalat-Bek'e bir dost olarak yaklaşarak onu eğitmeye ve eski düşüncelerini değiştirmeye çalışmaktadır. Aslında iki tarafın da neden dost olduklarına baktığımızda bunun gerçek dostluk olmadığını görmekteyiz. Görevini iyi yapan Verhovski, askerler tarafından saygıyla karşılanmaktadır. Farklıkları olsa da Ammalat-Bek'e dostça duygularla bağlanır ve ona güvenir. Ama Ammalat-Bek'i olduğu gibi kabul etmemekte onu değiştirmeye çalışmaktadır. Ammalat-Bek ise minnettarlık duygusunun ve Verhovski'nin ona iyi davranmasının etkisiyle bunun dostluk olduğuna inanır. Ancak kendi üst düzey topluluklarının en seçkin kişilerini temsil eden bu iki karakter, Sultan Ahmet Han'ın entrikasına kurban gider.

Sultan Ahmet Han, daha önce belirttiğimiz gibi, Kafkasya'da Ruslara karşı olan isyancılarındandır. Sultan Ahmet Han, Verhovski'yi ortadan kaldırarak Dağıstan bölgesindeki Rusların komutansız kalmasını istemektedir. Böylece Dağıstan'ı kolayca geri almayı planlamaktadır. Sonunda Sultan Ahmet Han, amacına ulaşır. Verhovski'nin, onu Sibiryaya göndereceği yalanıyla Ammalat-Bek'in kalbini intikam duygusuyla doldurur. Ammalat-Bek son ana kadar dostunun ona ihanet ettiğine inanmak istemez. Ama Verhovski'nin *“Hazırlan... sen benimle geliyorsun!”*¹⁰⁸ (Приготовься... ты едешь со мною!) şeklindeki son cümlesi bütün yalanları doğrular ve Ammalat-Bek acımasızca Verhovski'yi

¹⁰⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 73.

¹⁰⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 116.

öldürür. Bununla yazar aralarında olan bağlantının gerçek dostluğa doyamadığını gösterir. Öykünün sonunda anlatıcı, ölü bir Kafkasyalının hançerindeki “*Küsmekte yavaş, intikamda hızlı ol!*”¹⁰⁹ (“Будь медлен на обиду - к отмщению скор!”)¹¹⁰ sözlerine vurgu yaparak Kafkas insanları için ihanetin kabul edilmesinin olanaksız olduğunu ve intikamın kesinlikle alınması gerektiğine inandıklarını gösterir. Bu hançerin sahibi olan ölü Kafkasyalının, Ammalat-Bek olduğu bilgisi verilmektedir.

Bestujev-Marlinski Kafkasya’yı anlatırken yöre kadınlarının tasvirine de yer vermektedir. Yazarın iyi bildiği ve içinde yaşadığı soylu topluluğundaki kadınlar kendine güvenen, ailesine ve eşine bağlı bir karaktere sahiptirler. Ama bunun yanında batı kültürünün etkisiyle davranışları serbesttir. Ama Kafkas kadınları farklıdır. Kafkas kadınlarının vahşi güzellikleri yazarın dikkatini çekmektedir. Ancak onların bu vahşi güzelliğini giydikleri kıyafetler gizlemektedir. Bestujev-Marlinski’nin bildiği görgü kurallarına Kafkas halkı uymamaktadır. Anlaşılacağı gibi bölge halkı yaşamını İslam dinin kurallarına göre sürdürmektedir. Ama aile içerisinde bazı istisnalar da mevcuttur. Yazar öyküde, Sultan Ahmet Han’ın kızı Seltaneta’yı anlatırken soylu Kafkas kadınlarının farklı yetiştiklerine dikkat çeker. Sultan Ahmet Han İslam geleneklere uymayarak kızını özgür yetiştirmiştir ve kızının istekleri onun için her şeyden önemlidir. Anlatıcının yöre kadınları hakkındaki düşünceleri şöyledir:

*“Genç kızın kendisine son derece yakın ve şefkatli biçimde bakışına ve konuşmasına coşkulu beyin nasıl şaşırıldığını hayal edebilmek için, yabancı bir kadına söz söylemeyi günah ve hakaret olarak kabul eden, peçe ve kaşlardan başka kadınca bir şey görmeyen bir Tatar erkeği olmak gerekir.”*¹¹¹ (Надо быть татаринoм, который считает за грех и обиду сказать слово чужой женщине, который ничего женского не видит, кроме покрывала и бровей, чтобы вообразить, как глубоко возмущен был пылкий бек взором и словом прелестной девушки, столь близко и столь нежно на него брошенным.)

Alıntıda gördüğümüz üzere Kafkas kadınları, İslam dininin geleneğine dayanarak güzelliklerini erkeklerden gizlemektedirler. Ama Sultan Ahmet Han’ın kızına duyduğu sevgi, onun daha serbest yetişmesini sağlamıştır. Belki Sultan Ahmet Han politik hedeflerinin gerçekleşmesi için gençlerin yakınlaşmalarına engel olmadığı da buna eklenebilir. Kafkasyalıların kuralları çok katıdır. İhanet eden kadınlara halk tarafından ceza

¹⁰⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 127.

¹¹⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 127

¹¹¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 32.

uygulanmaktadır. Yazar bunu, Seltaneta'nın tanık olduğu cezalandırma sahnesinde göstermektedir. İhanet eden kadın, taşlanarak öldürülmektedir.¹¹² Kadın erkek ilişkisinde diğer gelenek, kız kaçırmaktır. Genç Ammalat-Bek, Sultan Ahmet Han'ın Rus komutanı Verhovski'yi öldürme isteğini reddetmesine karşı, güzel Seltaneta'ya onunla kaçmasını önerir. Anlatıcı, onların evlenmelerini engelleyen durumu sadece birlikte kaçmakla çözebileceklerini göstermektedir.¹¹³ Kız kaçırmaya Kafkasya kültüründe yaygındır. Çoğu durumda, kızlar istekleri dışında kaçırlılmaktadırlar. Kız kaçırmaya konusu 19.yüzyıl Rus edebiyatının en önemli yazarlarından M.Yu.Lermontov.'un "Zamanımızın Kahramanı" (Geroy našego vremeni,1838-1840) romanındaki "Bella" bölümünde de geçmektedir. Kaçırmaya sonrası kadın baba ocağına geri dönemez, bu onun için utançtır. Kendisini kaçıran kişiyle evlenmesi gerekmektedir.

Yazar öyküde sadece yöre halkının yaşam biçimini ve geleneklerini değil Kafkas erkeklerin kıyafetlerini de tasvir ederek okuyucuya Kafkasya'yı detaylı olarak tanıtmakta ve yöreyi iyi bildiğini göstermektedir:

*"Ammalat-Bek uzun yüksek yakalı saten gömleğinin üstüne koyun ceketi giymişti, ceketi altın renkli ince sırmalarla işlenmişti, ceketin kolları arkaya sarkıyordu. Saten gömleğinin bel kısmına Türk kemeri takmıştı."*¹¹⁴ (Он был одет в черную персидскую чуху, обложенную галунами; висячие рукава закидывались за плечи. Турецкая шаль обвивала под исподом надетый архалук из букетовой термоламы.)

Kafkasyalı erkekler sürekli silah taşımaktadırlar.Ba kahraman Ammalat-Bek, kıyafet tasvirinde gördüğümüz üzere bir bey olarak kaliteli kıyafet giymekte ve silah taşımaktadır.

"Ammalat-Bek" öyküsünün geneline baktığımızda yazar aşk, dostluk, ihanet kavramlarının öyküdeki gelişimini vererek asıl değerini dostluk olduğunu göstermektedir.Ammalat-Bek'in intikam uğruna kardeşi gibi bildiği dostunu öldürmesi, yalnız bir hayata mahkûm olarak cezalandırılmaktadır

Sanatçı "Mulla Nur" öyküsünde, sıradan halkın batıl inançlarını ve yaşam tarzını ele alır. Bestujev-Marlinski bu öyküyü kardeşlerinin isteği üzerine 1835 yılının sonunda kaleme almıştır. Konu seçimini şu sözlerle açıklar:

¹¹² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 40.

¹¹³ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Santkt-Peterburg:"Nauka", 89-91.

¹¹⁴ Bkz., Bestujev-Marlinski,A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: "Hudojestvenneye literatura", 9.

“Siz benden ne pahasına olursa olsun Müslüman olmamı istiyorsunuz, ben ise sizi mutlu etmek için “Mulla-Nur” adı altında bir doğu öyküsü yazdım. (...) Bu tablo (...) aslından kopyalandı, çünkü benim yarattığım kişilerin prototipleri ve olaylar gerçeğe uygundur. (...) Bu benim bir çırpıda ve düzeltme yapmadan (...) günlüğümdeki materyallere göre yazılmış ilk eserimdir.”¹¹⁵ («Вы требуете, чтобы я во что бы то ни стало сделался мусульманином; чтобы вам угодить, я написал восточную повесть под заглавием „Мулла-Нур“ (...). Это картина (...) списанная с натуры, в том смысле, что прототипы моих персонажей и обороты речи в точности соответствуют действительности (...). Это первое произведение, написанное одним махом и без поправок (...) по материалам моего дневника.)

Yazarın sözlerinden gördüğümüz üzere, Kafkas halkı hakkında tuttuğu notlar öyküde kullanılmıştır. Çoğu araştırmacı bu eserin Azerbaycan hakkında olduğu düşüncesini ileri sürse de yazar, olayların Derbent şehrinde geçtiğini belirtir. Bu öyküde yazar sekizinci bölümünde dip not vererek “Derbent” kelimesinin hangi dilden ve ne anlama geldiğini açıklamaktadır.

“Bu arada, Derbent adını açıklıyayım. Derbent, çoğunlukla Doğu coğrafyasında rastlanan Farsça bir kelimedir ve genellikle kapı, kale, kapalı vadi ya da dar geçit anlamına gelir. İki Farsça kelimedenden türemiştir: der- kapı ve bent- bağlama, mengine dir. Kafkasyalılar hiçbir demir kapı olarak bilmiyorlardı. Avarlar Kafkas Derbent’i- Bab el-abuab, kapıların kapısı, ana kapı, giriş kapısı olarak adlandırıyorlardı.”¹¹⁶ (Кстати, об имени Дербента. Дербент есть слово персидское, часто встречаемое в географии Востока, и значит застава, крепость, замыкающая ущелие или узкий проход. Оно сложено из двух персидских слов: д е р — дверь и бенд — связка, замычка, скоба. Под именем Демир-капы, железных ворот, его никогда закавказцы не знали. Аваритяне называли Кавказский Дербент — Баб эль-абуаб, ворота из ворот, главные ворота, главная застава.)

Yazar bu tür bilgileri vererek bölgeyi tanıtmaktadır. Bu bilgiler aynı zamanda bu konuyla ilgili araştırma yaptığını göstermektedir. Bununla birlikte “Mulla-Nur”daki karakterlerin kullandığı dil Tatarca olup halktan Derbentliler olarak söz edilmektedir. Biz de incelememizi öykü içerisindeki anlatımı dikkate alarak yapacağız.

Öykünün asıl kahramanı Mulla-Nur olmasına rağmen, öyküde geçen olaylar İskender Bey adlı karakter üzerinden anlatılmaktadır. Bunun öykünün yarım kalmasından kaynaklandığı söylenebilir. İncelemede öyküye yer vermemizin nedeni, Kafkas halkının kültürel değerlerinin yazar tarafından ayrıntılı olarak aktarılmasıdır.

¹¹⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Santkt-Peterburg :“Nauka”, 642.

¹¹⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 251.

Yazar öyküye başkahraman İskender ve babası hakkında bilgi vererek başlar. İskender'in babası, 1758 yılı Kuba şehrini alarak bu bölgeyi genişleten Feth Ali Han'ın yakınında görev almış bir kişidir. Ama babasının, Han'ın yanlış kararlarına karşı çıkmasından sonra elinden arazisi alınmıştır. Babası bu duruma dayanamayarak ölür. Bu nedenle İskender, Dağıstan halkına karşı kibirle büyür. Ruslara karşı olumsuz düşünceleri ise, küçük yaştan itibaren ailesi tarafından aşılannmıştır. İskender tek başına yaşamaktadır. Dağıstan halkı arasında, İskender İslam dinine bağlı olarak yaşayan iyi biri olarak bilinmektedir.

Dağıstan halkı kuraklıktan kurtulmak amacıyla saf ve temiz ruhlu bir genç arar ve sonunda bu temiz ruhlu gencin İskender olduğuna karar verir. İskender Bek'in Şahdag halkı için dua okuyarak sürahiye kar doldurması ve sonra Derbent'e geri dönerek bu karı denize dökmesi gerekir. Böylece Derbent'e yeniden yağmur yağacaktır.¹¹⁷ Olaylar, İskender'in yolculukta yaşadıkları üzerinden çözümlenmektedir. İskender karakteriyle yazar, Kafkas geleneğine göre onurlu erkek tiplemesini vermektedir. İskender'in İslam dinine bağlılığı dışındaki diğer karakter özelliği olan cesaret, anlatıcı tarafından şöyle aktarılır:

“Ben her defasında Tatarlarla birlikte geziyor ve her defasında İskender'i önde görüyordum: arkasından koşabilirdiniz, ama onu hiçbir zaman geçemezsiniz. Derbent'i çevreleyen mezarlıklar çarpışmaların daimi alanıydı, İskender dik mezar taşlarının arasında dağ keçisi gibi sıçrar, tüfeğiyle isabetli ölümcül atışlar yapar ve sonra hançerini savurarak vahşi bir haykırıyla düşmanın üzerine atılırdı, biz ise yakıcı lavlar gibi kaçanları kovalardık.”¹¹⁸ (Я каждый раз ходил с татарами, и каждый раз видел Искендер-бека впереди: догнать его было можно, обогнать — никогда. Он, как серна, прыгал между гробовых стоячих плит, — всегдашним полем стычек были кладбища, опоясывающие Дербент, — метко метал смерть из своей винтовки и потом с диким воплем кидался на врагов, махая кинжалом, — и мы, как пожигающая лава, гнали бегущих.)

İskender savaş sırasında acımasız bir kişiliğe bürünmektedir. Yazarın yöreyle ilgili tüm eserlerinde vurguladığı gibi, Kafkasya'da hayatta kalmak için korkusuz ve cesur olmak gerekmektedir. Burada şunu belirtmek gerekir: Bestujev-Marlinski'ye göre aslında yalnızca Kafkas halkı değil, Kafkasya'ya giren Ruslar da hayatta kalmak için aynı nitelikleri göstermek zorundadırlar. Öyküde Kafkas erkeklerinin cesarete ne kadar önem

¹¹⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 197-199.

¹¹⁸.Bestujev-Marlinski, A.A.(1995). Kavkazskiye povesti, Santkt-Peterburg:“Nauka”,201.

verdikleri gerçeği, İskender'in Mulla-Nur'la karşılaştığı ilk sahnede açıkça gösterilmektedir:

-Dur!- diye gürlledi karşıdan bir ses İskender'e.-Dur ve silahını at, yoksa ölürsün: ben Mulla-Nur! (...)

-Silahını sakla, Mulla-Nur- silahın tetiğini çekerek cevap verdi,- yolundan çekil!

-Kader göstereceğin kimin bu yoldan geçeceğini,- silahını on adım mesafede duran İskender'in göğüs hizasına nişan alarak Mulla-Nur karşı çıktı.-Ateş et!

-Sen ateş et!- dedi İskender- Ben atımın arkasına saklanmam.

Birbirlerine nişan almış bir halde bir dakika boyunca, ilk ateşi bekleyerek karşılıklı durdular,- bu Dağıstan eşkiyalarının selamlaşması genelde böyledir; sonra ikisi de silahlarını indirdiler.

-İskender-Bey, cesur bir adamsın!- dedi Mulla-Nur.- Seni silahından ayırmak istemiyorum. Atını bana ver sonra istediğin yere gidebilirsin!

-Madem silahımı alacaksın atımı da al; silahımda barut ve bu bedende ruhum oldukça utancın eli bu kayışa dokunamaz!

Mulla-Nur gülümsedi.

-Ne silahına ne de atına ihtiyacım var- diye cevap verdi Mulla-Nur,- senin bana sadık olmanı istiyorum."¹¹⁹ (— Стой! — загремело навстречу Искендер-беку. — Стой и брось оружие, или ты погиб: я Мулла-Нур! (..) — Береги свое, Мулла-Нур, — закричал он, взводя курок, — и прочь с дороги! — Пускай же судьба решит, кому проехать этою дорогою, — возразил Мулла-Нур, поднимая пистолет в уровень с грудью Искендера, остановившегося в десяти шагах. — Стреляй! — Стреляй ты! — сказал Искендер. — Я не прячусь за коня. Они с минуту стояли друг против друга с нацеленным оружием, выжидая первого выстрела, -это обыкновенная формула разбойничьих приветствий Дагестана; потом оба опустили стволы.— Ты решил (удалец), Искендер-бек! — молвил Мулла-Нур. — Я не хочу разлучать тебя с оружием. Отдай мне коня и ступай куда хочешь! — Возьми оружие, возьмешь и коня; но куда есть заряд в дуле, а душа в теле, рука позора не тронет ни этого замка, ни этой узды! Мулла-Нур улыбнулся.— Не надо мне твоего ружья, твоего коня, — сказал он, — надобна твоя покорность.)

¹¹⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:236.

Bestujev-Marlinski bu sahneyle, bir Kafkasyalı için at ve silahın ne denli değerli olduğuna ve bunların bir tekini kaybetmenin gururu kaybetmek anlamına geldiğine, “Ammalat-Bek”de olduğu gibi bir kez daha dikkat çekmektedir. Elbette sanatçı romantik akım döneminin temsilcisi olarak, bu öyküde de aşk konusunu kullanmıştır. İskender’in macerası kadın kahraman Kığıntoy’u nehirde görerek âşık olmasıyla başlar. Genç kız ise İskender’i görünce peçeyle yüzünü kapatarak kaçır.¹²⁰ İskender’in genç kızı görmesi yanlıştır:

*“Allah Allah, bizi görmüşlerse benim ve onun hakkında neler neler söylerler? Oysa ne tatlı bir kız! ... Babası ve annesi onu cezalandıracaklar! ... Gözleri ne kadar büyüleyici! ... Dedikodu çıkacak!..”*¹²¹ (Аллах, аллах, что скажут про меня и про нее,если нас видели? А как мила!..Беда ей будет от отца и от матери!.. Чудо что за глазки!.. Пойдут сплетни!..) :

Erkeğin kızı görmesi yasak olduğu için bu durum duyulursa genç kız eve kapatılarak cezalandırılmaktadır. İskender Kığıntoy ile evlenmeyi düşünür. Kığıntoy da İskender’i görünce âşık olur, sürekli onu düşünmektedir. Öyküde genç kız İskender’e âşık olmasına rağmen bu durumu hiç kimseye anlatmamaktadır. Kafkasya geleneğine göre genç kızlara damat adayı babaları tarafından seçilmektedir. Kadınlar ise kadere boyun eğerek sevmedikleri kişilerle evlenmek zorunda kalmaktadırlar. İskender Kığıntoy’u yeniden görmek için teyzesinden yardım ister. Teyzesi Adje Hanum, Derbent’de kadınların kirpiklerini çok iyi boyamakla ünlüdür. İskender’in görmesi için Kığıntoy’u evine davet eder ve İskender’i perde arkasına saklar. Kığıntoy geldiğinde, Adje Hanum kurnazca evlilik hakkında konuşmaya başlar. İskender gizlice bulunduğu teyzesinin evinde, Kığıntoy’un söylediği şarkıdan ona olan aşkını öğrenir.¹²²

Ne için, sen Doğunun nuru,	Для чего ты, луч востока,
Erken benim içimi kapladın?	Рано в сень мою запал?
Neden gözlerinin oklarını sen	Для чего ты стрелы ока
Delikanlı, benim kalbime gönderdin?	Грудь мне, юноша, послал?
Bakışların ışıldıyor-beni uyku tutmuyor ;	Светит взор твой — не дремлю я;
Işık parladı ve uykum kaçtı.	Луч блеснул — и сон мой прочь.
Böyle yanarak ve özleyerek,	Так, сгорая и тоскуя,
Gündüzü ve geceyi geçiriyorum ben!	Провожу я день и ночь!

¹²⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 204-205.

¹²¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 205.

¹²² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 210-211.

Yatağım kadifedendir,
Başı ucumda beyaz kuş tüyü,
Kalbim yanıyor ve kim için,
Kim için, paha biçilmez arkadaşım?¹²³

У меня ли бархат — ложе,
Изголовье — белый пух,
Сердце — жар; и для кого же,
Для кого, бесценный друг?

Ancak İskender, âşık olduğu kıza aşkını açıkça itiraf edememektedir. Çünkü hem Kığkintoy’u tek başına görmesi mümkün değildir hem de böyle bir davranış biçimi geleneklere göre yanlıştır. Ama öyküde gördüğümüz üzere sıradan halkın iç içe yaşaması iki âşığın birleşmesini sağlamaktadır. Anlatıcı, Doğuda evlenmeden önce çiftlerin birbirlerini görmediklerine inanılmaması gerektiğine dikkat çeker. Zira bu durum sadece Hanlarda, zengin tüccarlarda görülmektedir. Oysa halkın geri kalan kısmı içine kapanık yaşayan üst düzey ailelerin aksine, iç içe yaşadığı için birbirilerini tanımamanın ve görmemenin mümkün olmadığı gerçeği bölge halkının geleneklerini iyi bilen anlatıcı tarafından vurgulanmaktadır.¹²⁴ Anlatıcı Kafkasyalıların evlenme sürecini anlatarak verdiği bilgileri detaylandırır. Buna göre: kızın babası damattan başlık parası ister. Başlık parasının yarısı geline çeyizini tamamlasın diye önceden verilir. Düğünden önce gelin hamama götürülür. Sonraki gün gelinin çeyizi şarkılar eşliğinde damadın evine gönderilir. İmam dua okuyarak gençleri evlendirir.¹²⁵ Öyküde de İskender Bek’e Şahdag’a gitmesi karşılığında Kığkintoy’la evlendirilme sözü amcası tarafından verilir. Söz Kafkas kültüründe önemlidir ve bir kez söz verildikten sonra geri dönüş yoktur. Ama öyküde verilen sözün entrikayla yerine getirilmediğini zengin imam Sadek ve Kığkintoy’un amcası Fethali arasında geçen konuşmada görüyoruz. İmam Fethali’ye İskender’e Kığkintoy’un annesinin ölüm döşeginde olduğunu ve “(...) düzelirsem kızımı peygamber soyundan geliyormuş gibi kabul ederek bir imamla evlendiririm”¹²⁶ ((...)если выздоровеет, выдать свою дочь не иначе как за потомка пророка, за *имам*.) dediği yalanını söylemesini ister. İskender bu yalana inanacaktır, zira İmam Sadek’e göre böyle olaylar yörede sıkça yaşanmaktadır: “*O sadece kız kardeşin; bu hiçbir şeyden biraz fazlası demek. Onun iradesine tükür gitsin!*”¹²⁷ (Только сестра; а это четвертью меньше, нежели ничто. Плюнь ты на ее волю!) Bu örnekle Kafkas kültüründe kadının değerinin neredeyse olmadığını görüyoruz. Ama Bestujev-Marlinski’nin ellerinde öykü mutlu sonla bitmektedir. Son olarak yazar İskender ve Kığkintoy’un evliliklerini tasvir etmektedir:

¹²³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 211.

¹²⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 210.

¹²⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 210.

¹²⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 253.

¹²⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 253.

*“Tenginsk vadisindeki karşılaşmadan bir hafta sonra Derbent’in gece sessizliği zurnaların ve kavalların sesiyle, tef vuruşlarıyla, halkın sesleri ve şarkılarıyla şaşkına dönmüştü; yüzlerce alev in oluşturduğu, ateşten yılan benzeyen uçuşan ufuk dar sokaklardan kızıl bir renkle yansiyordu: gelini baba evinden İskender’in evine götürüyorlardı. Yürüyenler ve atlılar, kadınlar ve erkekler çadırı bulutlarda gizlenen bir ay gibi güzel Kışkıntoy’un altında gizlendiği büyük örtünün etrafını sarmışlardı. Selamlaşmalar ve haykırışlar havayı bölüyor, arkalarından ve çatıların üzerinden silah sesleri duyuluyordu: bir tanesi bile aşağıya değil havaya doğruydu; sanki tüm Derbent mutlu İskender’in sevgisi ve sevinciyle canlanmıştı.”*¹²⁸ (Через неделю после встречи в Тенгинском ущелии ночная тишина Дербента смущена была скрипом зурн, сопелок, ударами в бубны, кликами и песнями толпы; летучее зарево от множества пламенников, подобно огненному змею, забагровело из тесных улиц: то везли невесту в дом Искендер-бека из дома родительского. Пешие и конные, мужчины и женщины окружали шатер, под которым, как луна в облаке, скрыта была красавица Кичкене. Приветы и восклицания рвали воздух, вслед и с кровель раздавались ружейные выстрелы: и ни одного из них не было вниз; казалось, весь Дербент ожил любовью и радостью счастливец Искендера.)

Bu sahne tamamen Doğu kültürüne özgüdür. Tüm şehrin katıldığı bu düğünün detaylı bir şekilde anlatılması, Bestujev-Marlinski’nin böyle bir olaya bizzat şahit olduğunu kanıtlamaktadır.

Daha önce söylediğimiz gibi öykünün asıl kahramanı Mulla-Nur’dur. Ancak Mulla-Nur’un hayat hikâyesi öykünün başlangıç bölümünde tamamlanmaktadır. Bestujev-Marlinski, Mulla-Nur’la eşkıyaların hayatını anlatmaktadır. Mulla-Nur, eşkıya olmasına rağmen iyi bir karakter olarak betimlenmiştir ve Kafkasya efsanelerinde iyi bir eşkıya olarak geçmektedir. Mulla-Nur adil, cesur ve fakirlere yardım eden bir kişi olarak tasvir edilmektedir. Hayatından söz ederken, İskender’e kendi isteğiyle eşkıya olmadığını ve dağlarda yaşamını sürdürürken eskiden aralarında yaşadığı insanlarla birlikte olma özlemini çektiğini söylemektedir:

“Zevkimden değil, kaderin cilvesinden dolayı insanların arasından koparıldım, İskender bizi akan kan ayırıyor. Bu kanın üzerinden geçip geriye dönecek güçte değilim; özgür dünya muhteşemdir ama sürgün olmadan özgür dünyadan zevk almak imkânsız bir şey midir?(...) Etrafına bir bak, İskender: Dağıstan’ın girinti çıkıntıları sonsuz geniştir; sunduğu hediyeler zengindir. Yalnızca burada değil tüm dünyada gölgesiyle beni örten ve

¹²⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 278.

*“rahat uyu, düşmanın kurşunları seni burada bulamaz, kimse seni yabani hayvanmışın gibi kovalamaz” diyecek tek bir ağaç yoktur.”*¹²⁹ (Не охотой, а судьбой выброшен я из их круга,

Искендер: нас делит струя крови, и не в моей силе перешагнуть за нее назад. Прекрасен вольный свет: но разве нельзя наслаждаться им, не быв изгнанником? (...) И посмотри кругом, Искендер: неизмеримо широки угорья Дагестана, богаты они дарами своими; но в целом свете, не только здесь, нет деревца, которое бы покрыло меня своей тенью и сказало: «Спи спокойно, здесь не тронет тебя вражеская пуля, здесь тебя не выследят, как дикого зверя».)

Yazarın Mulla-Nur'da tipik bir romantik kahraman tasvir ettiğini görüyoruz. Burada önceden yaşadığı ortamdan ayrılmak zorunda kalan ve şimdi bulunduğu ortamda ise eski hayatını özleyen ama dönmeyi düşünmeyen yalnız bir karakter söz konusudur. Mulla-Nur'un, A.S.Puşkin'in “Çingeneler” (Tsigani, 1824) poemadaki Aleko'ya benzediğini söylemek mümkündür. Aleko işlediği bir suç yüzünden yaşadığı soylu topluluğundan kaçarak çingenelerle yaşamaya başlamıştır. Ancak Aleko da yaşadığı çingene hayatından mutlu değildir. Mulla-Nur da eşkıya hayatından mutlu değildir ve İskender'e hayatını anlatarak bu yaşama özenmemesini söyler. Mulla-Nur ailesinden, vatanından uzak yaşamaya mahkûm oluşuyla Bestujev-Marlinski'ye de benzemektedir.

Mulla-Nur zamanında kovulduğu Derbent halkına yardım etmeye devam eder. Dilenci kılığına girerek halkın ne tür zorlulukla karşılaştığını öğrenip yardım etmektedir. “Mulla-Nur hırsızlık yaparken naziktir, çok barışçıl biçimde ve nadir olarak kişi başına iki gümüş ruble fazla alır.”¹³⁰ (“Мулла-Нур грабит очень учтиво, очень полюбовно и редко берет с головы более двух рублей серебром.”) Bunun yanında halka zulüm eden zenginleri cezalandırır. Bir tür Robin Hood yaratmış olan yazarın, Mulla-Nur'a yaklaşımının olumlu olduğunu hatta ona sempati duyduğunu vurgulamak gerekir. Öyküde olumsuz bir Kafkasyalı karakteri olarak verilen ve İskender'le Kığıntoy'u ayırmak için planlar yapan zengin imam Sadek'i ölümle korkutur ve İskender'in evliliğinin gerçekleşmesini sağlar.

“Ammalat Bek” öyküsünde de vurguladığımız gibi Dağıstanlılar misafirperverdirler. Yazar “Mulla-Nur” öyküsünde de ev sahiplerinin misafirlerini karşılama biçimini anlatmaktadır. Misafir geldiğinde “Kim o?” sorusu sorulduktan sonra kapı açılır. Çünkü evin beyi gelen, eşimi görmesin düşüncesiyle kapıyı aralayarak açmaktadır. Misafirler bahçede ağırlandmaktadır. İlk önce ev sahibi elini kalbine koyarak

¹²⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 240.

¹³⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 267.

başını eğip misafirleri selamlamakta ve herkes sırayla halıya oturmakta, sonra ise konuşmaya başlamaktadırlar.¹³¹

“(…) İskender saygıyla elini kalbine koyar ve hafif başını eğerek gelenleri odaya davet eder. “¹³² ((…) он учтиво положил руку на сердце и, с легким склонением головы, просил пришедших в комнаты.)

Bestujev-Marlinski'nin tasvirlerinden ev yaşamının kadınları korumaya yönelik olduğu ve hareketlerini bu duruma göre düzenledikleri anlaşılmaktadır. Bu düzen Kafkasyalıların kültürel değerlerinin bir parçasıdır.

Öyküde İslam dinin halkın yaşamındaki önemini vurgulamaya yönelik olaylar kurgulanmıştır.

Kafkasyalıların en önemli özellikleri İslam dinine bağlı olarak yaşamalarıdır. Bestujev-Marlinski öyküde, Kafkas halkının batıl inançlarının çok güçlü olduğunu göstermektedir. Dağıstan'ın kuraklık sorununu halk, işledikleri günahların sonucu gibi algılamakta ve yorumlamaktadır. Onların işledikleri günahların Allah tarafından cezalandırıldığı düşüncesini yazar, İslam dininin özelliklerini göstererek ortaya koyar. İlk önce Müslümanların önemli bayramları olan Ramazan ve Kurban Bayramlarını anlatmaktadır. Ramazan'da yöre halkının oruç zamanı gizlice yemek yedikleri, yasak olmasına rağmen hevesle votka içtikleri vurgulanmaktadır. Yazar Kafkasyalılar için oruç tutmanın çok da önemli olmadığını göstermek istiyor gibidir. Bunu Ramazan ve Kurban bayramlarının önemli bayramlar olduğu bilgisini verirken, içkinin onlara haram olduğunu belirterek ortaya koyar. Bestujev-Marlinski, halkın ibadeti olan namazı da incelemiştir. Sanatçı bunu şu satırlarda gözler önüne serer:

“İnananların dua fisiltıları duyuluyordu; dizlerinin üstüne oturarak ya da alınlarını halının üstüne koyarak dua etmeye dalyıyorlar; ne bir ses ne de bir bakış etrafta bulunan eşyalara dikkatlerini çekmeye yetiyordu. “¹³³ (Тихо журчит молитва правоверных; сидя на коленях или припав челом к ковру, они погружены в благоговение; и ни слух, ни взор не вызывает их внимания на окружающие предметы.)

Yazar anlatımını daha da detaylandırarak, insanların ayakkabılarını çıkararak camiye girdiklerine ve caminin girişinde Kuran'dan alıntılanmış: “*La İlähe İllalallah,*

¹³¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 214-215.

¹³² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 214.

¹³³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 191.

Muhammed Resulullah”¹³⁴ (“Ля ила иль Алла, Мугаммед ресуль Алла”) kelime-i şahadetin yazılı olduğuna dikkat çekmektedir. Yazar bu tümcenin açıklamasını da yapar: “Allah tektir, Muhammed O’nun peygamberidir.”

İbadet yeri olan caminin bahçesi ise, Dağıstan Müslümanları ve diğer dağlılar için toplanma alanıdır:

*“Bu bahçede yanlışları ve komutanlarına karşı sinsice anlaşmaları konuşuyorlar. Orası doğruluğun ve inancın eşiğinde, dedikodu ve görüş mahkemesidir, gizli emellerin rekabeti ve batıl inançların konuşulduğu yerdir- bu tuhaf hareket insanın küstahlığı ve yüzüzlüğüdür, kutsal yerde bulunmalarına rağmen korkmadan konuşmakta ve kötülük yapmakta, kutsal mekânın gölgesi altında onun adını kullanarak kötü emellerini gizlemektedirler!”*¹³⁵ (Гуда собираются они толковать о раскладке повинностей и для ябеднических сделок против начальников. Там притон пересудов и суд мнения, ристалище происков и суеверий, у порога правды и веры, — странное проявление дерзости и лицемерия человека, который, вместо того чтоб трепетать соседства святости, говоря или совершая зло, старается укрыться под тень ее и ее именем скрепить свои замыслы!)

Bu alıntıda, anlaşacağı gibi, anlatıcı halkın toplandığı alanı olumsuz bir biçimde resmetmektedir. Kutsal mekânda halkın saygısızlık yaptığını belirterek gizli tutmak istedikleri emellerini konuştuklarına dikkat çekmekte ve böylelikle bu insanların dürüstlüklerini sorgulamaktadır. Böyle bir çelişkiye dikkat çekerek anlatıcının bu yaklaşımını, Doğu kültürüne karşı yapılmış bir eleştiri olarak algılamak mümkündür.

Öykünün ilerleyen kısmında anlatıcı, erkeklerin gruplamasını yapar. İlk önce Müritler hakkında bilgi verilmektedir. İslam dinine sıkıca bağlı yaşayan müritler çoğu sosyal toplantılarda halka konuşma yapmaktadırlar. Anlatıcı, aksakallıları tasvir etmektedir, ona göre sakal Kafkas topluluğunda önemli bir fiziksel özelliktir. Çünkü sakal, akıl ve mantık göstergesidir. Bestujev-Marlinski kendine özgü ironisiyle, Kafkas erkeklerinin aklını ölçmek için sakalın uzunluğunu ölçmenin yeterli olacağı açıklamasını anlatıcı kişi aracılığıyla yapar. Aksakallardan sonra anlatılan Tukli, yani bıyıklı gençlerdir. Tukler sosyal toplantılarda konuşma hakkına sahip değildir çünkü sakalları konuşmaları için yeterli uzunlukta değildir. Gruplamanın sonuncusu, Tuksus yani sakalsızlardır. Tuksus erkekler on - on yedi yaş arasındaki gençlerdir. Bu gençler sadece sadakaları

¹³⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.:191.

¹³⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 192.

toplamaktadırlar. Yazar gruplamanın sonunda tasvir ettiği insanların ilkel topluluğa ait olduklarını ve bu ilkel topluluğun temelini sakal olduğunu ve üç doğruluk aşamasından oluştuğunu söylemektedir.¹³⁶ Yazarın gruplamasına baktığımızda, Kafkasya’da yaşlı erkeklere saygı duymaktadırlar. Aksakallar yaşları gereği yaşam tecrübeleriyle gençlerden daha bilgilidirler bu nedenle Kafkas topluluğunda aksakallara saygı duyulmaktadır. Ama aksakallar, beylere ve padişahlara boyun eğmektedirler. Bunu daha önce incelediğimiz “Ammalat Bek” adlı öyküde görmekteyiz. Ammalat Bek’in at yarışına geldiği zaman aksakalların onu saygıyla selamladıklarını yazar göstermektedir.¹³⁷ Sakalın uzunluğunun yanı sıra rengi de önemlidir. Sakalın rengi, Kafkas erkeklerinin karakteristik özelliklerini göstermektedir:

*“Gri sakallılar iyi ve diğerlerinden daha konuşkandırlar. Aksakallı bir kişi, muhtemelen, önde gelen bir kişidir yani, kurnazdır. Kızıl sakallı bir kişi, şüphesiz, zengin insandır; onda gümüş vardır, karısı da güzeldir; sırf kıskançlık yüzünden karısını dışarı bırakmaz.”*¹³⁸ (Серые бороды добрей и сговорчивее прочих. Белая борода, верно, старшина, то есть, верно, плут; красная борода, без сомнения, человек зажиточный; у него и серебрецо водится, и женка покрасивее; не пустит из одной ревности.)

Anlatıcı, sakalın rengine göre erkeklerin gruplanmasını yaparken bunu, İskender Bek’in düşüncelerini aktararak ortaya koyar. Sakalın rengi, erkeklerin toplumdaki yerini göstermektedir. Örneğin, aksakallılar onlara duyulan saygıyı kullanarak karşısındakine kolayca istedikleri düşünceye inandırmaktadırlar.

Kafkas erkeklerinin karakterine ilişkin başka bir fiziksel özellik ise burundur. Çoğu erkeklerin kemikli burunlu oldukları detaylı ve alaycı bir tutumla verilir:

*“Daha ilk meydanda, Yunan ve Alman burunlarının Gürcü burunlarıyla karşılaştıkları anda utançtan yerin dibine geçmeyi isteyeceklerinden emin olun. Gerçekten bu yöredeki nasıl da güzel burunlardır! Gösterişli, uzun, yuvarlak, öyle parlaktırlar ki. (...) Size şunu da söylemek gerekir, Gürcistan’da kral VI. Vahtang’ın koyduğu kanuna göre, tüm kumaşlar arşın ya da dirsekle değil de üzeri ölçü işaretli burunla yapılmaktadır. Orada derler ki: ‘Ben yedi ve dörtte bir burunluk kadife aldım’ ya da ‘İpek kumaş o kadar pahalandı ki, bir burun için iki abaz istiyorlar.’”*¹³⁹ (На первой площадке вы убедитесь уже,

¹³⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 192-193.

¹³⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 9-10.

¹³⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 227.

¹³⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 217.

что все римские и немецкие носы должны, при встрече с грузинскими, закопаться со стыда в землю. И что там за носы в самом деле, что за чудесные носы! Осанистые, высокие, колесом, а сами так и сияют(...) Надо вам сказать, что в Грузии, по закону царя Вахтанга VI, все материи меряются не аршинами и не локтями, а носами со штемпелему. Там говорят: «Я купила бархату семь носов и три четверти» — или: «Куда как вздорожал канаус, за нос просят два абазы»)

Bestujev-Marlinski Dağistanlıların büyük burunlarıyla alayını biraz daha ileri götürerek, hatta adeta alogizm yaparak bir Dağistanlının burnunun gölgesi altında üç kişinin uyuyabileceğini söyler.¹⁴⁰ Bununla birlikte Dağistanlıların da kendi aralarında bu özellikleriyle rahatlıkla dalga geçtiklerine yer verilmektedir. Bunun tipik örneklerinden bir tanesini “Mulla Nur” öyküsünde İskender Bek’le yan karakterlerden olan Yusuf arasında geçen diyalogda görmek mümkündür:

“- Kim var orda?.. Şeytan götürsün seni İskender-bek: burnuma bastın, Allah’ıma şükürler olsun ki, burnum bezelye kadar küçük değil, değil ama senin gözlerin de ensende değil!

*-Bununla birlikte topuğumda da değil. Affet lütfen Yusuf kardeş.”*¹⁴¹ (— Что там?.. Шайтан тебя унеси, Искендер-бек: наступил мне на нос, а у меня, слава Аллаху, нос не горошина, у тебя глаза не на затылке./— Однако ж и не на каблуках. Извини, брат Юсуф, пожалуйста.)

“Amalat-Bek” ve “Mulla-Nur” öykülerinde yazarın Kafkas halkının yaşam tarzını çok yönlü bir biçimde ele aldığını görüyoruz. Her iki öykünün kahramanları da gerçekte yaşamış kişilerdir.

“Amalat Bek” öyküsünde başkarakterlerin kişisel özellikleri ön planda tutularak gözlemler aktarılmaktadır. Amalat Bek dürüst, misafirperver ve halkı için gelecek vadeden bir karakter olarak anlatılmaktadır. Ruslara yaklaşımı uzlaşmacıdır. Rus subay Verhovski’nin ortaya çıkışı, onun Rusya’nın başkentindeki yaşamının ve aşkının gözler önüne serilmesi Amalat Bek’in gizli kalmış özelliklerinin ön plana çıkmasını sağlar. Böylece Bestujev-Marlinski, iki kültür arasındaki farklılıkları saptama olanağını bulur. Ama yazar tarafından kültürler arasında farkın kalmadığı tek olgunun, ortak tek noktanın sevgi olduğu da vurgulanır. “Mulla-Nur” öyküsünde ise dini konular ağırlıklı olarak gösterilmektedir.

¹⁴⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 217.

¹⁴¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 225.

“Mulla-Nur”da, Kafkasya’nın kültürel özellikleri daha ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Öykü yazarın Kafkas halkının yaşamını ne kadar iyi incelediğini ve tanıdığını kanıtlayan bir eseridir. Yukarıda belirttiğimiz gibi. “Mulla-Nur”da dinsel motiflere oldukça fazla yer verilmiştir. Öyküde betimlenen Dağıstan halkı İslam dinine, yani kutsal kitap Kuran’da yazılanlara göre yaşamaktadır.

Yazar, Ruslara çok farklı bir yaşamı ve ortamı anlattığı öykülerinde Kafkas halkının kültürel değerlerini verirken, medeni batı dünyası tarafından vahşi olarak nitelendirilen bu bölge halkının çetin doğa koşulları içinde başka türlü var olamayacağı gerçeğini aktarırken çoğunlukla tarafsız bir tutum içindedir.

Bestujev-Marlinski’nin bu bölümde incelediğimiz Kafkasya öykülerinde, yazar için önemli olan olgular üzerinde durmaya çalıştık. Sanatçı, Kafkasya doğasını bu bölgedeki insanların bir parçası olarak gösterir. Öykülerde yapılan betimlemelerden vahşi doğanın buradaki halkın karakterini de şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Bestujev-Marlinski, Kafkasya doğasının güzelliğinin insan üzerinde bıraktığı derin etkiyi de dile getirmiştir. Yazarın kaleminden çıkan betimlemelerin hem objektif gözleme dayandığı hem de bazen anlatıcının ruhsal durumuna bağlı olarak aktarıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Öykülerde anlatılan olaylar, daha önce belirttiğimiz gibi anlatıcının Kafkasya’da tanık olduğu savaflara, duyduğu efsanelere ve gerçekte yaşamış kişilere dayanılarak sanat katına aktarılmıştır. Kafkasya’daki yaşam anlatılırken bölge halkının kültürel değerleri hakkında bilgi verilmektedir. Kafkas insanı dinine bağlıdır, aileye önem vermektedir, düşmanına nefretinde ve sevdiğine aşkında tutkuludur, ancak çatısının altında düşmanı misafirdir ve misafir kutsaldır. Bestujev-Marlinski’nin özellikle erkek kıyafetlerini detaylı biçimde betimlemesi, Tatarca kelimeleri kullanması bu bölgeyi ne kadar iyi tanıdığını göstermektedir. Sanatçı, Kafkasyalıların savafla sebeplerini öykülerinde detaylı bir biçimde açıklamakta ve bu insanların özgürlük kavramına büyük önem verdiklerini, özgürlük için her şeyi göze aldıklarını göstermektedir. Yazarın bazen Kafkasların tarafında bazen de Rus askerlerinin tarafında olduğunu görmek mümkündür. Özellikle savaflın anlatıldığı öykülerde göze çarpan bu objektif tutum, onun iki tarafı da yargılamamasını ve her iki tarafın da kendince haklı olduğu gerçeğini ortaya koymasını sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Rus Soylu Topluluğunun Yaşam Tarzı

Bilindiği gibi 19.yüzyıl Rus edebiyatının ilk otuz yılında verilen yapıtların büyük kısmında soylu topluluğu ve soylu kahramanlar ele alınmaktadır. Bunun en büyük nedeni yazarların bu sosyal kesimden olmalarından kaynaklanır. Bestujev-Marlinski de tıpkı A.S.Puşkin (1799-1837), M.Yu.Lermontov (1814-1841) ve V.F.Odoyevski (1803-1869) gibi soylu bir aileden gelmektedir. Bu bölümde 19. yüzyıl Rus edebiyatı için tipik olan bu ortamın, Bestujev-Marlinski'nin eserlerinde nasıl yansıdığını incelemeye çalışacağız. İncelemeye geçmeden önce soyluların nasıl bir kültürel değişimden geçtikleri, nasıl bir eğitim gördükleri ve bu eğitimin yaşamlarına nasıl yansıdığı hakkında bazı bilgiler vereceğiz.

Rus soylularının kültürel gelişimi uzun bir süreçte gerçekleşmiştir. Rus soylu topluluğunun hayatı, I.Petro'nun reformlarının sonrasında değişir. I.Petro'nun yönetiminde Rusya büyük bir batılılaşma hareketi yaşar. Bilindiği gibibu reformlar, kıyafetten devlet yönetimine kadar köklü bir değişimin temelini oluşturur. Eğitimin gelişimine önem veren çarın ülkeye getirdiği yeniliklerin en önemlisi, 1711 yılı Şubat ayında Senatonun kurulması ve 1714 yılına gelindiğinde bu senatodan çıkankanunla soylu çocuklarının okumalarının zorunlu hale getirilmesidir. I.Petro, bu kanuna paralel olarak genç soyluları kendilerini geliştirmeleri için Avrupa'ya gönderir.

Genç soyluların çara olan bağlılıklarını askeri hizmetle göstermeleri sağlanacaktır.¹⁴² Böylece ülkede askeri okullar kurulur. Rusya'da ilk askeri okul 1698-1699 yılında Preobrajensk ordusuna bağlı olarak açılır. Kara ve deniz subaylığına kadrolar hazırlamak üzere 1701 yılında Moskova'da Matematik ve Denizcilik Okulu hizmete girer.¹⁴³ Bundan sonra asker olacak çocuklar için garnizonokullar açılır.¹⁴⁴ 1715 yılında ise Peterburg'da Deniz Akademisi kurulur. Bu akademide gemi yapımı öğretilmektedir.

¹⁴² Milov, L.V., Cıbayeva, N.İ. (2006). Moskovskiy gosudarstvennyy universitet imeni M.V.Lomonosova, İstoriya Rossii XVIII-XIX vekov, Moskva:“Eksmo”, 110.

¹⁴³ Milov, L.V., Cıbayeva, N.İ.,a.g.e.: 88.

¹⁴⁴ Milov, L.V., Cıbayeva, N.İ.,a.g.e.: 110.

Yüksek öğrenimdeki en önemli yenilik, 1725 yılında Bilimler Akademisi'nin kurulması olur.¹⁴⁵

Batılılaşma hareketi çerçevesinde askeri alanda bu yenilikler gerçekleştirilirken sosyal yaşamda soylu kadın ve erkeklerin toplum içerisinde nasıl davranmaları gerektiğini gösteren yabancı yayınlara başvurulmakta ve bu konularda kitaplar basılmaktadır. O dönemde yayımlanan bu eserlerden en çok ses getirenleri “ Sosyete Okulu ya da Toplum İçinde Nasıl Davranacağı Konusunda Babanın Oğluna Öğütleri” (Svetskaya şkola, ili oteçeskoye nastavleniye sınıu obhojdeniye v svete, 1763-1764); ve “Kadın Okulu ya da Mükemmel Cins İçin Farklı Durumlarda Toplum İçerisinde Nasıl Davranmaları Gerektiğini Gösteren Doğru Öğütler”dir.(Jenskaya şkola, ili nrauoçitelniye pravila dlya nastovleniya prekrasnogo pola, kak onomu v svete razumnogo sebya vesti pri vsyakih sluçayah doljno, 1773).¹⁴⁶ Böylece ülkede, eğitim ve öğretimin düzenlemesine yönelik ilk köklü adımlar atılmış olur. I.Petro'nun başlattığı bu reformları II.Yekaterina devam ettirir. Onun dönemindeki çalışmalar, özellikle kadınların öğrenim görmelerine yöneliktir. 1764 yılında ilk yatılı kız okulu açılır. Bu okulun eğitim programının en önemli amacı, yeni bir soylu Rus kadını yaratmaktır.¹⁴⁷

Anlaşılabacağı gibi bu reformlar, sadece soylu çocuklarının hizmetine sunulmuştur. O yıllarda üniversite ve yüksek askeri okullar, Puşkin'in de öğrenim gördüğü Tsarskoe Selo Lisesi ve Pajek Askeri Lisesi gibi bazı önemli liseler de sadece soylu çocukları öğrenim görme hakkına sahiptir. I. Aleksandr döneminde ise bu çerçeveye biraz olsun değişir, tüccar çocukları ve özgür köylü statüsündeki köylülerin çocukları da öğrenim görmeye başlarlar. Ancak bu sınıfa mensup çocuklar soylularınkinden ayrı bir kurumda eğitim görürler.

O dönemde ağırlıklı olarak görülen bir diğer eğitim şekli ise, evde özel yetenekli çoğu zaman yabancı hocalar tarafından verilen eğitimidir. Bu eğitim Rus soylusuna batı düzeyinde bir eğitim sunar ve soylu bir erkek çocuk eğitimine sonraki yıllarda özel okullarda devam eder.

Soylu topluluğunun öğrenimdeki tüm ayrıcalıklarına rağmen yüksek askeri bir okulda okuyarak elde edilen subaylığın, soylu bir gence saygın ve ayrıcalıklı statü kazandırdığı da gerçektir. Askerlik yapmayan soylular ise, “yeniyetme” (nedorosol)

¹⁴⁵ Milov, L.V., Cibayeva, N.İ.,a.g.e.: 111-112.

¹⁴⁶ Milov, L.V., Cibayeva, N.İ.,a.g.e.: 72-73.

¹⁴⁷ Yakovkina, N.Ya. (2002). İstoriya russkoy kulturu 19 veka. İzdaniye vtoroye, steriotipnoye,Sant-Peterburg: "LAN", 32-33.

unvanıyla imza atmak zorunda bırakılarak aşağılanır. Bu nedenle çoğu soylu aile, erkek çocuklarını askeri liselere göndermektedir. Rus kültür tarihindeki en ünlü “Yeniyetme”, Puşkin’in lisedeki en iyi arkadaşlarından olan geleceğin Dekabristi İ.İ.Puşçin’dir.¹⁴⁸

Öğrenim gördükleri okullardan başka soylu çocukların karakterini ve gelecekte nasıl bir yol çizeceğini, lise yıllarında okudukları kitaplar ve buldukları ortamlar belirlemektedir. Çoğu genç katıldıkları edebi, bilimsel ve sanatsal topluluklardan etkilenmektedir. 18.yüzyılda oluşmaya başlayan bu toplulukların toplantıları, sıcak ev ortamında edebiyat, müzik ya da bilimsel gelişmeler hakkında yapılan sohbetlerden ya da yeni yazarların ve şairlerin yazdıkları eserlerin okunmasından oluşmaktadır. Haftanın belirli günlerinde yapılan bu toplantılarda, dönemin aydın soyluları birbirleriyle tanışma fırsatı elde etmektedirler.¹⁴⁹ Bestujev-Marlinski böyle toplantılardan birinde, “Akıldan Belâ” (Gore ot uma, 1822-1824) adlı ünlü eserin yazarı A.S.Griboyedov’la tanışır.¹⁵⁰

Bunun yanı sıra 18.yüzyılın sonu 19.yüzyılın başında soylu aydınlar arasında çarlık düzenine karşı, ilerici ve Fransız İhtilalinin etkisindeki gizli topluluklar da oluşmaya başlar. Bestujev-Marlinski’nin de aralarında yer aldığı Dekabristlerin bir kısmının oluşturduğu Kuzey Topluluğu bunlardan bir tanesidir.

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız gibi, batı kültürünü tam anlamıyla içselleştirmiş, iyi eğitim almış ve toplumun kaymak tabakasını oluşturan bu soylu kesimden, ekonomik ve politik düzeni kölelik sistemi üzerine kurulu Rusya’nın kaderini değiştirmesi beklenmektedir. 19.yüzyıl Rus edebiyatında, romantizmin egemen olduğu ilk otuz yıl içinde verilen yapıtlar, Rusya’nın geleceğini çizme umudunun bağlandığı soylu kesimin yaşantısını gözler önüne sererek toplumsal sistemdeki yerini belirleme çabası içindedir.

Bestujev-Marlinski “Deneme” (İspitaniye, 1830), “Yedi Mektupluk Roman” (Roman v semi pismah, 1823), “Umut Firkateyni” (Fregat Nadejda, 1832), “Saat ve Ayna” (Çası i zerkalo, 1831), “O Öldürülmüştü” (On bıl ubit, 1835), “Korkunç Fal” (Straşnoye gadaniye, 1831) ve “İntikam” (Mest,1837) öykülerinde içinde yaşamakta olduğu soylu topluluğunun aşk, evlilik, dostluk gibi sorunlarını ele almaktadır.

¹⁴⁸ Lotman, Yu.M.(1992).Besedi o russkoy kulture. Bit i nraı russkogo dvoranstvo (18-naçalo 19veka), Sant-Peterburg :“İskusstvo-SPB”, 28.

¹⁴⁹ Yakovkina, N.Ya. (2002). İstoriya russkoy kulturu 19 veka. İzdaniye vtoroye. Steriotipnoye.Sant-Peterburg:”Lan”, 121-127.

¹⁵⁰ Kardin, V. (1984). Minutı probujdeniya. Povest ob Aleksandre Bestujeve (Marlinskom), Moskva: “Poletiçeskaya literatura”, 2.

Soylu yaşamını öncelikle “Deneme” öyküsüyle incelemeye başlayacağız. Yazar “Deneme”yi birinci bölümün başlangıcında belirttiğimiz gibi, çalışmalarının yayımlanmasına katkıda bulunan Peterburg’lu arkadaşı A.M.Andreyev’e adamıştır. Öyküde arkadaşlık, evlilik, aşk gibi temel konular ve bireylerin kaderinin belirlendiği balo ortamı gözler önüne serilmektedir. Araştırmacıların bir kısmı, bu öyküde Bestujev-Marlinski’nin, Puşkin’in en ünlü eseri “Yevgeni Onegin”in (1823-1831) ilk altı bölümüyle anlaşmadıkları görüşünü ileri sürerler.¹⁵¹ Öyküdeki olaylar, iki arkadaşın yaptığı anlaşma üzerinde gelişir: Başkahramanlardan knyaz Gremin, sevdiği kadın olan Alina’nın sadakatini denemek için arkadaşı Sterlinski’den ona kur yapmasını ister. Strelinski arkadaşının isteğini yerine getireceğini ama kendisinin kadınlara kapılarak çabucak âşık olmak gibi bir kusuru olduğunu da belirtir. Alina, genç yaşta kendisinden yaşlı ve zengin bir soyluyla evlenmiştir ve başlangıçta Gremin’in kendisine gösterdiği ilgiye kapılarak ona âşık olduğunu düşünür. Ancak subay olarak başka bir yerde görev yapan Gremin’le ayrı kaldığı sürede onu sevmediğini anlar ve ona mektup yazmayı bırakır. Strelinski’yle tanıştığı zamansa artık dul ve zengin bir kadındır. Alina eskisi gibi değildir, olgunlaşmıştır ve Strelinski’ye karşı duyduğu hislerin aşk olduğunu bilir. Gremin ise arkadaşını, sadakatini deneme amacıyla sevdiği kadının yanına göndermenin yanlış olduğunu anlayarak Peterburg’a gelir. Strelinski’yle Alina’nın birbirlerini sevdiklerini öğrenir ve arkadaşına hesap sormaya karar verir. Strelinski’nin evine geldiğinde, onun kız kardeşi Olga’ya âşık olur. Ama iki arkadaşdüello yapmaya çoktan karar vermişlerdir, sosyetenin kurallarına göre bundan dönüş yoktur. Buna rağmen beklenenin aksine öykü mutlu sonla biter. Her iki genci de düellodan vazgeçirmeyi başaran Olga, Gremin’in evlilik teklifini kabul eder, sosyete hayatından bıkmış olan Alina Strelinski’yle evlenmeye ve taşrada yaşamaya karar verir.

Öykü, Gremin’in subaylar arasında kutlanmakta olan doğum günü sahnesiyle başlar. Bu sahne 19.yüzyıl subay yaşantısı için son derece tipiktir. Gürültülü yemek sona ermiştir, şampanya su gibi akmaktadır ama sohbet konuları tükendiği için herkes esnemeye başlamıştır. Gremin, kutlamanın gelenekselleşmiş kapanış konuşmasını tatile gitmek üzere yola çıkacak olan Strelinski’nin yapmasını ister. Strelinski’nin yaptığı bu konuşma hem onun alaycı karakterini hem de silah arkadaşlarının her birinin özelliklerini ziyafet sonrası sarhoş halleriyle özdeşleştirerek ortaya koyar:

¹⁵¹ Bestujev-Marlinski: A.A. (1991). İspitanie, povesti i rasskazi, Moskva: “Pravda”, 525.

“Senden başlıyorum sevimli teğmen Posvistov! Çünkü ölümler dünyasında sonuncular da birinci olabilirler. Evet, rom ter içinde bıraktığı için yılbaşı pudingi gibi alevlenen romantik hayalgücün huzur bulsun! Hiç kimsenin anlamayacağı şair olmak için kafiyen yoktu ve hiç kimsenin okumayacağı yazar olmak içinse gramerin. Zeus kendisi, yakınlarının kulaklarını sevindirmek için sana uykuyu gönderdi! İyilik üstünde olsun cesur yüzbaşı Olstredin, sen hiçbir zaman kılıcın ve bardağın sesine geç kalmadın. Oturamadığı için yayılan ve yayıldığı için ayağa kalkamayan sen! Boru sesi korkunç hesaplaşma için “hazırola geç” çağırısı yapana kadar bedeninin huzur bulsun! Beraberindeki orduların leylekler gibi uçtuğu, kalelerin düştüğü ve içinde ekşi lahana çorbası bulunan şişeler gibi havaya uçtuğu bizim evcil Jomin, senin bıyıklarına iyilikler dilerim! Bünyen senin görev hattını kurtaramadı, Lucifer ya da Napolyon gibi yere düştün, düştün herkesi bekleyen sonla cehennemden kapısından geçtin!.. Köpeğine bile notalara uygun olarak havlamayı öğreten Brençinski, bemol hafızalı klarnetçi, senin de toprağın bol olsun. Bazen tek nefeste Freyşits operasından her hangi bir parçayı üflediğin olmuştur, ama şimdi yıldızlı V.C.P. marka içkinin bir kadehi seni parçalanmış bir gayda gibi yere serdi. Vals sırasında yorulmak bilmez ayaklarıyla kadınların başını döndüren, yorgunluktan nefes nefese kalmadan hiçbir kadının bırakmadığı mazurkanın Lord Byron’ı Strepetov, kadehimi sana kaldırıyorum. Müzikle başın hiçbir zaman hoş değildi buna rağmen kendinden oldukça memnundun (...).”¹⁵² (Начинаю с тебя, милый корнет Посвистов! Ибо в царстве мертвых и последние могут быть первыми. Да покоится твое романтическое воображение, которое, будучи орошено ромом, пылало как плум-пудинг! Тебе недоставало только рифм, чтобы сделаться поэтом, которого бы никто не понял, и грамматики, чтоб быть прозаиком, которого бы никто не читал. Сам Зевес ниспослал на тебя сон в отраду ушей всех ближних!.. Мир и тебе, храбрый ротмистр Ольстредин: ты никогда не опаздывал на звон сабель и стаканов. Ты, который так затягиваешься, что не можешь сесть, и, натянувшись, не в силах встать! Да покоится же твое туловище, откуда звук трубы не призовет тебя к страшному расчету: "справа по три и по три направо кругом!" Мир и твоим усам, наш доморощенный Жомини, у которого армии летали, как журавли, и крепости лопали, как бутылки с кислымищами! Системы не спасли твою операционную линию... ты пал, ты страшно пал, как Люцифер или Наполеон, с верного конца в преисподнюю подстоля!.. Долгий покой и тебе, кларнетист бемольной памяти Бренчинский, который даже собаку свою выучил лаять по нотам. Бывало, ты одним духом отдувал любой акт из "Фрейшица"; а теперь одна аппликатура V.C.P. со звездочкой низвергла тебя, как прорванную волынку. И тебе, лорд Байрон мазурки Стрепетов, круживший головы дам неумоимостию ног своих в вальсе, так что ни одна не покидала тебя без

¹⁵² Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 194-195.

сердечного биения - от усталости; ты вечно был в разладе с музыкаю,- зато вечно доволен сам собою. (...))

Alıntıya baktığımızda Strelinski'nin ironik anlatımıyla soylu subayların değerlendirmesi yapılmaktadır. Yazar, öyküye böyle giriş yaparak okuyucuya soylu erkeklerin yaşadıkları ortam hakkında bilgi vermektedir. Örneğin alıntıda şiir okuma, fikir üretme, iyi dans etme ve bu dans sırasında kadınları kendine âşık etme gibi özellikler sıralanmaktadır. Bu ortamın parçası olan Strelinski ve Gremin'in de arkadaşlarından farkı yoktur.

Strelinski'nin karakterini, öyküdeki olayların gelişmesiyle birlikte öğreniriz. Öykünün başlangıç bölümlerinde, Strelinski soylu topluluğuna özgü davranışları nedeniyle güven uyandırmaz. Özellikle aşk hakkında Gremin'e söylediği sözler bu izlemine güçlendirir:

“Sen bilirsin benim için bir metre kurdele ve çift küpe körkütük âşık olmama yeter, oysa sen, sanki ben Stockholm üniversitesinin profesörüymüşüm o da Lut peygamberin karısının bu güne ulaşmış kalıntısıymış gibi güzel bir kadını inceleme görevi veriyorsun bana!”¹⁵³ (Ты знаешь, для меня довольно аршина лент и пары золотых серег, чтоб влюбиться по уши, и поручаешь исследовать прекрасную женщину, как будто б она была соляной обломок Лотовой жены, а я профессор Стокгольмского университета!)

Strelinski, tüm soylu erkekleri gibi kadınlara düşkündür, ama Alina'yla tanıştıktan sonra ona gerçekten âşık olur. Böylece hayata dair düşünceleri değişir ve yazar Strelinski'nin her bakımdan olgunlaştığını gösterir. Alina'ya duyduğu aşk onun entelektüel gelişimi için bir basamaktır. Bu aşkın gücüyle askeriyei terk ederekdiplomatlık kariyerini bir kenara atar ve kendini ülkenin gelişimine adanmak ister. Bu kararını Alina'ya şu sözleriyle açıklar:

“Birincisi, sevgili Alina,- dedi,- vatanıma karşı diğer sorumluluklarımı, askeriyedeyken barış zamanındaki sorumluluklarımdan daha iyi, daha doğru ve daha yararlı bir biçimde yerine getirmeyi umut ettiğim için askerlik görevimden istifa etmeye karar verdim. (...) İkincisi, biz başkentten ayrılacağız .(...) –Üçüncüsü, o sırada Valeriyana çiftlik düzeni, toprak işlerinin ve fabrikaların iyileştirilmesi ve köylülerinin eğitimi için oluşturduğu düşüncelerinin detaylı bir planını Alina'nın önünde açtı.”¹⁵⁴ (-Во-первых,

¹⁵³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 198.

¹⁵⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 232-233.

милая Алина, - сказал он, - я решился оставить службу, для исполнения других обязанностей отечеству, которые надеюсь выполнить лучше, прямее и полезнее, нежели обязанности воина в мирное время. Во-вторых, мы оставим столицу. - В-третьих, - тут Валериан развил пред нею подробный чертеж своих замыслов, для устройства имения, для усовершенствования земледелия и заводов, для образования крестьян своих.)

Bu örnekte gördüğümüz gibi yazar, kahramanının ağzından çağının entelektüel insanları olan Dekabristlere özgü düşünceleri dile getirmektedir. Strelinski, pek çok soylunun aksine başkentteki pırıltılı hayatı bırakarak taşraya gitmeyi, çiftlik işleriyle uğraşmayı ve kendine bağlı olan köle köylülerin hayat koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Tüm bu düşünceleriyle Strelinski, soylu yaşamına ayak uyduran kahraman tiplemesinden Rusya'nın değişimi ve gelişimini düşünen kahraman tiplemesine geçiş yapar. Başka bir deyişle, Bestujev-Marlinski'nin pek çok öyküsüne özgü 'vatan aşktan önce gelir' düşüncesi, burada da kendini gösterir. Zira Strelinski Alina'ya, onun kendisiyle birlikte taşraya gelmemesi halinde tüm planlarını tek başına gerçekleştirmeye kararlı olduğunu söyler. Strelinski'nin bu idealist özelliği, aile yaşantısının anlatıldığı sahnede devam eder. Strelinski, taşradaki evinde ve çok değer verdiği kız kardeşi Olga'nın yanında mutluluğu bulur:

*“Valeriyân'ın (Strelinski) hayatı neredeyse sosyete de olduğundan daha mutluydu. Son moda giyinen sivri akıllı kızların esprilerinden ve kendi tutkusunun çılgınlığından uzakta, kız kardeşi Olga'nın yanında yüreğini dinlendiriyordu. Onun yanında şüphe gelgitleri yatışıyor ve kıskançlık kurşun ağırlığındaki kanatlarını gizliyordu.”*¹⁵⁵ (В домашней жизни Валериан был едва ли не счастливее, чем в свете. Подле сестры своей Ольги отдыхал он сердцем от остроумия модных умниц и от безумия собственной страсти. Подле нее утихало волнение сомнений, и ревность свивала коршуновы крылья свои.)

Strelinski soylu yaşantısından uzak durmayı tercih etse bile, bu yaşantının üzerindeki etkilerinden, Lermontov'un “Maskeli Balo” (Maskarad, 1835) oyununun kahramanı Arbenin gibi tamamen kurtulmuş değildir. Strelinski, Alina'ya tipik sosyete kadını olarak ön yargıyla bakmaktadır. Alina'yı sosyete yaşamını bırakıp kendisiyle çiftlik yaşamı sürdürmesi konusunda ikna etmeyi dener. Bu da öyküdeki ikinci “Deneme”dir. Ama baş kadın kahraman Alina bu denemeyi başarıyla aşar.

Öykünün diğer erkek kahramanı Gremin üç sahnede yer alır. Çünkü yazar Gremin'e olayları başlatan karakter olarak yer vermiştir. Kendi yaş gününün olduğu

¹⁵⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 236

sahne Strelinski'nin arkadaşları hakkında söylediklerini Gremin onaylamaktadır, bu da onun Strelinski gibi güler yüzlü ve espirili bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. Gremin soylu olarak üst düzey unvana sahiptir, bu nedenle de sosyete yaşamını Sterlinski'den daha iyi bilmektedir. Alina'nın sadakatini bu nedenle denemek ister. Burada soylu topluluğunun görünmez kurallarındaki çelişki kendini gösterir. Alina evliyken Gremin'in ona kur yapması sosyetenin görünmez kurallara göre yanlış ya da ahlâk dışı davranış değildir. Buna karşılık kocasının ölümüyle serbest kalan Alina'nın, evli olmadığı bir erkeğe sadakatini denemesi gerekmektedir. Alina'nın kendisine bağlılığını görmek için böyle bir entrika hazırlamasının nedeni, Gremin'in içinde bulunduğu soylu topluluğunda kendisini güvende hissetmemesinden kaynaklanır. Bu güvensizlik o derecedir ki, en iyi arkadaşı olan Strelinski'nin bile Alina'yı kendisine âşık ederek ona ihanet edeceği inancına kapılır:

“(...)Strelinski'nin, kurnazlık ve ihanet düşüncesiyle gözünde büyüttüğü başarısı, onda intikam duygusu uyandırmıştı.”¹⁵⁶ ((...) удача Стрелинского, которую он величал изменою и коварством, вызвала его на месть.)

Gremin'i ikinci kez Strelinski'nin evinde görürüz. Gremin burada Olga'yla karşılaşır ve bir an için intikam alma isteğini unuttur. Ama Strelinski'yi görünce yeniden intikam alma hevesine kapılır. Gremin, Olga ve Strelinski arasında geçen bu sahne öyküdeki gerilimin zirve noktasıdır. Bu da bize Gremin'in olayları başlatan karakter olduğunu kanıtlar. Bu karşılaşma, Gremin ve Strelinski'yi düelloya götürür. Eleştirmenlerin, öyküyü Bestujev-Marlinski'nin Yevgeni Onegin'in ilk altı bölümüyle tartışması olarak görmesi işte bu düello sahnesinden kaynaklanır. Bestujev-Marlinski'ye göre düello, Onegin ve Lenski arasındaki acımasız düello gibi sonuçlanmamalıdır.

Alina ve Olga da, Sterlinski ve Gremin gibi soylu topluluğun olumlu karakterleri olarak gösterilmektedir. Alina, öykünün adıyla doğrudan bağlantılı kadın kahramandır. Çünkü farkında olmadan hem Gremin hem de Sterlinski tarafından denenmektedir. Yaşam tarzı ve yaptığı ilk evlilik nedeniyle, tipik bir soylu kadını gibi görünmesine rağmen bu topluluğun görünmez kurallarının üzerinde kalmayı başarmıştır. Alina geçmişini şu sözlerle anlatır:

¹⁵⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 239

“On beş yaşında beni yalnızca hayvan kabuğundan yapılmış çok güzel sigara tabakası olduğu için hatırladığım yaşlı bir adamın yanına, masa başına oturtular. Akşama doğru bana büyük bir ciddiyetle: “bu senin nişanlın, kocan olacak” dediler; ama nişanlı ne demek, koca ne demek bana anlatmayı bile düşünmediler ve ben de bu konuda soru sorma derdinde değildim. Nişanlı olmak hoşuma gidiyordu; ben çocuk gibi şekerlemelere, kıyafetlere ve bana hediye edilen önemsiz her şeye seviniyordum, bana altın saat hediye eden yaşlı kontu öpücüklerle boğmaya hazırdım çünkü daha kısa bir süre önce vazgeçtiğim oyuncaklarımın arasında emaye bir saat vardı. En sonunda çocuk olmaya devam eden eş oldum, evliliğin getirdiği yükümlülüğü anlamadan itiraz etmeliyim ki konumumun değiştiğini ancak bana “ekselansları” diye yücelttiklerinde anlayabilmişim. Uzun zaman eşimin yaşça benden büyük olduğunun, hislerimin farkına bile varmadım. Ziyaretlerde kiminle arabada oturduğum benim için önemli değildi, evde ise o kendi işleriyle meşguldü, ben ise kendi işlerimle ve misafirlerle. Ama on yedi yaşına geldiğimde yüreğim konuştu... Anlamadığım bir hüznle sıkışıyordu; anlaşılmaz bir şey ister gibiydi; bu sevme arzusu...”¹⁵⁷ (В пятнадцать лет меня посадили за столом подле какого-то старика, которого я запомнила по чудесной табакерке из какой-то раковины. Вечеру мне очень важно сказали: "Он твой жених; он будет твоим супругом"; но что такое жених, что такое супруг, мне ине подумали объяснить, и я мало заботилась расспрашивать. Мне очень понравилось быть невестой; как дитя, я радовалась конфетам и нарядам и всем безделкам, которые мне дарили, я готова была расцеловать старого графа, когда он подарил мне прелестные золотые часы, потому что в недавно брошенных мною игрушках были только оловянные. Наконец я стала женою, не перестав быть ребенком, не понимая, что такое обязанности супружества, и, признаюсь, потому только заметила перемену состояния, что меня стали величать "вашим сиятельством". Долго не замечала я, что муж мой мне не пара ни по летам, ни по чувствам. Для визитов мне было все равно, с кем ни сидеть в карете, дома же он слишком занят был своими недугами, а я - своими забавами и гостями. Однако же в семнадцать лет заговорило и сердце... оно стеснилось неведомою грустию, желало чего-то непонятного; это была потребность любить(...))

Alina'nın Strelinski'ye anlattıkları, soylu kadınlar için tipik bir durumdur. Yalnızca iyi bir yer edinmek için genç kızların kendilerinden çok yaşlı ve zengin kişilerle evlendirilmesi soylu topluluğunda yaşanan sosyal sorunların kaynağıdır. Bu sorunların ilki genç kızların küçük yaştan itibaren yalnızca evlenmek hatta iyi bir evlilik yapmak amacıyla yetiştirilmeleridir. Çünkü eşlerin soylu topluluğu içindeki yüksek konumları onlara da statü kazandırmaktadır. Alina on beş yaşında, hediyelerle kandırılarak eş nedir, evlilik nedir anlamadan evlendirilmiştir. Ama zaman geçince genç kadın bir şeylerin

¹⁵⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e: 228-229.

eksikliğini hissetmeye başlar ve bu eksikliğin sevme sevilme duygusuolduğunu anlar. Alina'nın durumundaki pek çok soylu kadın bu duygusal eksikliği gidermek için evlilik dışı ilişki yaşamaya başlamaktadır. O dönemin ahlaksal problemi de budur. Ancak Bestujev-Marlinski bu problemi eserinde dolaylı olarak gösterir ve Alina'yı okuyucuya dürüst, sevmese de eşine bağlı bir kadın olarak sunar. Strelinski'yle olan diyaloglarında Alina'nın aynı zamanda düşünen ve çevresindeki insanları analiz edebilen bir karakter olduğunu görürüz. Alina kocasıyla birlikte Avrupa'ya onun tedavisi için gider. Kocasının ölümünden sonra Rusya'ya döndüğünde içinde bulunduğu ortamla ilgili analizi dikkat çekicidir:

“Rusya'ya dönünce akrabalarım ve topluma karşı olan sorumluluklarım, aklımı başıma toplamak için bana zaman bırakmıyordu...(...) içimdeki anlamsızlığı bir zamanlar olduğundan daha fazla hissettim. Genç insanların tamamen karaktersiz oluşu, “bu birbirinin kopyası kişiler” beni açıklanamaz bir kedere sürüklemişti. Rusya'da Rus bulamayınca dehşete kapıldım.” (Возвратись в Россию, обязанности к родным и обществу не дали мне времени образумиться...(...)) так что я больше чем когда-нибудь почувствовала пустоту сердца. Совершенная бесхарактерность молодых людей наших, "эти образы без лиц" навели на меня неизъяснимую тоску. Я ужаснулась, не найдя русских в России.)

Alina'nın bu sözleri onun Puşkin'in Tatyana'sı gibi bozulmamış Rus kadını özelliğini korumayı istediğini ortaya koyar. Bestujev-Marlinski, Alina karakteriyle soylu topluluğundaki düşünsel anlamda gelişmiş kadınların varlığına dikkat çekmektedir. Öykünün sonunda Alina'nın Strelinski'yle birlikte taşrada, bir çiftlikte yaşamaya karar vermesi onun güçlü, çevresindeki kadınlardan farklı olarak düşünüp doğru karar verme özelliğindeki bir karakter olduğunu gösterir.

Öykünün diğer kadın kahramanı Olga, Tatyana'ya her bakımdan benzemektedir. Olga Alina'nın aksine soylu topluluğundan uzakta bir manastırda yetişmiştir ve tek yakını olan ağabeyi Sterlinski'dir. Böyle bir kadın karakteriyle yazar soylu topluluğundan soyutlanarak yetişen bir genç kızın Rus kültürüne dayanan saflığını kaybetmediğini vurgulamaktadır. Gremin'in Olga'yı piyano eşliğinde şarkı söylerken gördüğünde düşündükleri boşuna değildir:

“Bu Gremin için dünyevi bir varlık değil, mükemmelliğin simgesiydi.” (Это не было уже земное существо для Гремина; это был идеал совершенства.)

Bu sözler, Bestujev-Marlinski için, Olga'nın ideal Rus kadınına sembolize ettiğini ortaya koymaktadır.

Soylu topluluğundan uzakta yetişmiş, Peterburg'un ışıltılı balo ortamında bulunmamış genç kızlarda, bu ortamdaki kadınlarda görülen yapmacıklık yoktur. Bu nedenle Olga, Gremin'le Strelinski'ye fikirlerini çekinmeden söylemekte ve duygularını açıkça yaşamaktadır. İçtenliği ve doğallığı Olga'ya insanlarla kurduğu iletişimde cesaret verir. Olga bu cesareti, soylu topluluğunda bir kadının düello yapılan yere gelmesi utanç verici bir davranış sayılmasına rağmen, âşık olduğu Gremin'i ve ağabeyini vaz geçirmek için düello yerine gelerek gösterir:

“Varsın sosyete beni macera arayan budala bir kız olarak adlandırınsın, varsın başkentin dedikodu konusu olayım, varsın şu an yaşamımın geri kalanına ebedi bir gölge düşürsün, öldürmek istediğiniz ağabeyimi kurtarmak için hepsini ve her şeyi göze almak zorunda değil miyim? Size sitem etmek için gelmiş değilim knyaz Gremin, ama ricada bulunmaya, sizi ikna etmeye ve yalvarmaya geldim: tesadüfen öğrendiğim gözü dönmüş kavganızı unutun.(...) Knyaz! Valeryan'la barışın.”¹⁵⁸ (Пускай свет назовет меня безрассудною искательницею приключений, пускай стану ясказкою столицы, пусть эта минута бросит вечную тень на остаток моей жизни,- но не должна ли я презреть всем для спасения брата, которого хотите выпогубить! Но я не упрекать вас пришла, князь Гремин, но просить, ноубеждать, умолять вас: забудьте кроваждную ссору вашу, открытую мне случаем.(...) Князь! Примиритесь с Валерианом!)

Öykü kadın kahramanların zaferiyle sonuçlanır. Alina iki denemeden de başarıyla geçer, Olga ise sevdiği iki insanı düellodan vaz geçirir.

Bestujev-Marlinski öykülerinde, Alina ve Olga gibi soylu topluluğunu temsil eden genç kızların zamanlarının büyük kısmını geçirdikleri ortamları da detaylı biçimde anlatır. Bu bağlamda balolar ön plana çıkar.

Bilindiği gibi 19.yüzyılın otuzlu yıllarına kadar olan dönemde eserler veren ünlü yazarlar gibi Bestujev-Marlinski de, Rus toplumunun kaymak tabakasını oluşturan ve toplumsal gelişme açısından her türlü olanağa sahip soylu topluluğunun büyük kısmının aldıkları tüm değerleri bir kenara iterek zamanlarını balolarda geçirdiklerine dikkat çeker. Yazarın soyluları anlattığı çoğu öyküde, balo sahneleri önemli bir yer tutar hatta konunun

¹⁵⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 250.

akışını belirleyebilir. İncelemeye başlamadan önce Rus soylu yaşantısında balonun kısa bir geçmişine değinmek istiyoruz.

Bilindiği gibi, ilk balolar Rusların yaşamına “assambleya” adı altında I.Petro zamanında girmiş ve zaman içinde geleneksel bir eğlence olmuştur. Balolar katılımcıların sosyal çevresini genişletmekte ve genç soylu kadınların iyi bir evlilik yapmalarını sağlamakta en önemli organizasyon, en önemli etkinliktir. Sonbahar sezonunda başlayan balolar, sosyete kurallarına göre düzenlenmektedir. Soylu kadınlar gösterişli hayatlarını ve sosyal statülerini balo sırasında giydikleri elbiselerle sergilemektedirler. Hatta II.Yelizaveta döneminde, sosyetenin ilk beş sınıfından olmayan kadınların ipek dantel elbise giymeleri bir kanunla yasaklanmıştır.¹⁵⁹

Dans balonun en önemli eğlencesidir. Burada dikkat çeken nokta, konuşma konusunun dans müziğine göre belirlenmesidir. En önemli dans mazurkadır. Mazurka dansı sırasındaki konuşmalar, kişinin zekâsını göstermesini sağlayan hafif esprili, rahat ve kısa bir biçimde yapılmaktadır. Balolar, gelenek olarak polonez dansıyla başlayıp kadrille devam etmekte kapanış ise cotillion dansıyla yapılmaktadır.¹⁶⁰

Anlatıcı “Deneme”de balo sahnesinin tasvirine, soyluların balolara nasıl katıldıklarını anlatarak başlar:

*“Dört atın çektiği kupa arabaları köşeli fenerleriyle meteorlar gibi pırıldayarak, aydınlanmış girişe, tavuskuşundan tüyü bulunan bir şapka takmış zavallı kapıcının Rusya'nın soğuk kışı yüzünden zıplayıp durduğu kapıya doğru yaklaşıyorlardı. Kadınlar arabadan kuşlar gibi fırlıyorlar, ön salondaki aynanın karşısında siyah pelerinlerini sırtlarından atıp gökkuşağındaki renklerle bezeli altın parıltılar saçan mayıs kelebekleri gibi beliriveriyorlardı.”*¹⁶¹ (Кареты, сверкая гранеными фонарями как метеоры, влекомые четверками, неслись к освещенному подъезду, на котором несчастный швейцар, в павлином своем уборе, попрыгивал с ноги на ногу от русского мороза. Дамы, выпархивали из карет и, сбросив перед зеркалом аванзалы черныеобертки свои, являлись подобны майским бабочкам, блистаючи цветами радуги и блестками злата.)

¹⁵⁹ Şipilov, A.V. (2007). Blagorodsto protiv podlosti. Spletifika formirovaniya soslovnoy kulturi russkogo dvoryanstvo, Moskva, 142.

¹⁶⁰ Lotman, Yu.M. (1997). Besedi o russkoy kulture. Bit i traditsii russkogo dvoryanstva (XVII-naçalo XIX veka), Sant-Peterburg: “İskusstvo-SPB”, 92.

¹⁶¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniye v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 206.

Özgün benzetmelerle ve davetlileri getiren kupa arabalarıyla elbiselerin tasvirindeki küçük detaylarla, soylu topluluğunun baloları ne kadar önemseydiği gösterilmektedir. Kupa arabalarıyla başlayan ihtişam, büyük bir gösterişin küçük bir parçasıdır. Balo salonu kalabalıktır, anneler gözlerini kızlarının üzerinden ayırmamaktadır, genç kızlar tanıdıklarını görünce önceden kendilerine öğretildiği gibi başlarını hafifçe eğerek bu kişilere selam vermektedirler. Erkekler ise frak veya askeri üniformalar giymişlerdir. Görüntüde kendilerinden emin olsalar da çoğu anlamsız konuşmalar sürdürmektedir. Kadın erkek herkes karşısındakini tartmakta, birbirlerine anlamlı bakışlar atmaktadır.

Anlatıcı baloyu betimlediği sahnelerde bu ortamı ironik bir biçimde alaya alarak yargılar. Bu yargısını aktarırken sosyetik balolarda dansın davetliler için önemini vurgular:

*“Artık birbirine karışmış olan potpourri ve cotillion iki yabancıların meşum danslarıdır. Ben her zaman bu dansları iki saatlik evlenme olarak adlandırırım, çünkü iki taraf da dans sırasında evliliğin iyi ve kötü yanlarını yaşar. Şansına o sırada son olarak okuduğu Oken’den bir cümleyi analiz eden asık yüzlü bir hayalperest ve üç dilde size saçma sapan şeyler söyleyen geveze bir papağan düşmediği için hanım efendi mutludur. Talih tanrıçasının tüm espiyi yeteneğinize yalnızca yelpazeye, yalnızca oui, Monsieur, certainement, Monsieur gibi buz kesmenize neden olan sözleriyle karşılık veren bir hanım efendi hediye etmediği için kavalye de mutludur. Buna karşılık hanım efendiler cotillion için kavalye seçerken öyle dikkatlidirler ki!”*¹⁶² (Попурри и котильон (которые сливаются ныне воедино) - роковые танцы для незнакомых между собою. Я всегда называл их двухчасовую женитьбою, потому что каждая пара испытывает в них все выгоды и невыгоды брачного состояния. Счастлива дама, которой достанется в удел не угрюмый мечтатель, разбирающий в то время последне-прочитанную фразу Окена, и небезумолкный попугай, который на трех языках говорит вам нелепости. Счастлив и кавалер, которому фортуна дарует даму, отражающую все ваше остроумие не одним веером, не одними оледеняющими oui, Monsieur, certainement, Monsieur. Зато как осторожны дамы в выборе кавалеров на котильон!)

Çiftler dans sırasında toplumun dikkatini çekmeden konuşmaktadırlar. Yazarın kısacık sahnede sözünü ettiği potpourri ve cotillion zaman olarak en uzun süren danslardır. Böylelikle çiftlerin dans sırasında konuştukları konular ya çiftlerin birbirinden etkilenmesini sağlar ya da konuşma sıkıcı gelir. Anlatıcının vurguladığı gibi bu danslar sırasında her şey şansa bağlıdır. Bununla birlikte dans sonrası çoğunlukla aşkla sonlanmaktadır. Strelinski Alina’yla maskeli baloda ilk tanıştığında kendisini İspanyol Don

¹⁶² Bestujev-Marlinski, a.g.e. : 209.

Alonzo olarak tanıtır, potpourri ve cotillion dansı sırasında onun dikkatini çeker. Sterlinski'nin Don Alonzo ismini kullanması kurnazcadır. Çünkü soylu bir Rus bayanın dikkatini böyle bir egzotik isimle çekmesi daha kolay olur. Anlatıcı böylelikle aynı zamanda Rus soylularının Batı kültürüne gösterdikleri düşkünlüğü de vurgulamaktadır. Alaycı anlatıcı dans sırasında yapılan konuşmalar hakkındaki düşüncelerini de belirtmekten çekinmez. Ona göre iki taraflı bu konuşmalar kelebek ve arıyla özdeşleştirilir. Burada kelebek hanım efendinin sözcüklerini, arı ise bey efendinin sözcüklerini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu metafor, çiftlerin konudan konuya hızla geçişlerini ifade etmek ve bu varlıkların özellikleriyle özdeşleştirilerek konuşmaların nasıl geçtiğini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır. Alina ve Gremin'in balolarda konuştukları ve sonrasında yaşanan olaylar, Rus soylularının hayatı için tipik örnektir.

Yazarın soyluları anlattığı öykülerinde gördüğümüz başlıca motiflerden olan balo sahneleri, "Yedi Mektupluk Roman" öyküsünde "Deneme"dekinden daha detaylı biçimde ele alınmıştır. Bu öyküde mektupları kaleme alan kahraman arkadaşı Jorj'a yazdığı mektupta âşık olduğu Adel'den söz eder. Mektupların sahibi Adel'le baloda tanışmıştır ve olayların büyük kısmı da baloda geçmektedir. Genç kızın onunla yaptığı danslar ve konuşmalar sırasındaki nazik davranışını, mektupların sahibi aşk olarak algılar. Oysa Adel, Erast adlı başka bir gence âşıktır. Anlatıcı bunu anladığı zaman Erast'ı düelloda öldürür.

Üst düzey bir subay olan mektupların sahibi, gerçekte, aydın bir soylu olduğu için daha önce soylu topluluğunun yaşam tarzına karşıdır, ama Adel'e âşık olduğunda bu yaşam tarzını kabullenir ve hatta baloları savunmaya bile başlar. Genç kızların kaderlerinin burada belirlendiği gerçeğini kısa sürede kavrayan anlatıcı bunu şu sözlerle vurgular:

"Baloları sevmemen boşuna değil, bu erdem dolu buluş yapılmasaydı, genç kızlarımız kutlamaların ve kendi düzenledikleri eğlencelerin arasında sıkıntıdan ölürlerd, çünkü tiyatrolarımızda insanlar tanıdıklarına ayaküstü selam veriyorlar, akşam toplantılarında ise güzel cinsle çirkin cins yalnızca esniyor. Böyle bir gerçekten sonra, genç kızların baloları sıkı gözetimden ve sürekli suskunluktan kurtulmak için tutkuyla sevmeleri mantıklı değil mi? Baloda bir kız firuzeleriyle ışıldamayı ister, bir diğeri de firuze renkli gözleriyle, bir üçüncüsü ise küçük güzel mi güzel ayacıyla, bir başkası ise yeni Paris dansında ne kadar iyi olduğunu, ama hepsi birden birbirini görmeyi ve dostça iğnemeleyi ister. Herkes memnundur, meraktatmin edilmiş, dikkat çekme hevesi besin kaynağını bulmuştur, yürekler daha da hızlı bir biçimde çarpmakta ve cotillionun

*gürültüsü altında sözcükler akmaktadır, gülümsemeler genişlemiştir ve sonunda güzel kızın rüyasına kaderin uygun gördüğü apoletler, sonra da avucunun içindeki rüya olan nikâh yüzüğü girer*¹⁶³ (Ты напрасно не любишь балов: без этой благодетельной выдумки наши девушки умерли бы от скуки посреди праздников и увеселений своих, потому что в театре у нас едва кланяются знакомым, а на вечерах прекрасный и непрекрасный пол зевают особенно. Мудрено ли же после этого, что девушки страстно любят балы и танцы как средства избавиться от скучного надзора и вечного молчания? Там одна желает блеснуть бирюзами, другая -- бирюзовыми глазками, третья -- показать прекрасную ножку, иная -- ловкость в новом парижском *па*, а все -- увидеть и дружески позлословить друг друга. Все довольны, любопытство удовлетворено, тщеславие находит пищу, сердце бьется сильнее, и под шумок котильона речи льются, улыбки расцветают -- и вот красавице снятся эполеты суженого,-- а там и кольца, как в руку сон.)

Mektupların sahibi Adel'i görme şansı bulduğu balolara giderken nasıl bir ruh haline girdiğini içtenlikle arkadaşına yazar. Onun içinde bulunduğu duyguların o dönemin soylu erkeklerinin çoğu için geçerli olduğunu düşünmek mümkündür. Anlatıcı kendi coşkusunu çocukça bulmasına rağmen aynanın önünde görünüşünü incelediğini, gösterişli bir biçimde elindeki eldiveni çıkarıp fırlattığını, kupa arabasında giderken söylemeyi başaramayacağı cümleleri tasarladığını ve baloda Adel'le edeceği dansın hayalini kurduğunu itiraf eder.

Burada şunu da belirtmek gerekir: mektuplar yazar tarafından öyle düzenlenmiştir ki, okuyucu hiçbir şekilde sözü ya da konuşması bulunmayan Jorj'un kişiliği hakkında da bilgi edinir. Anlatıcı dördüncü mektubunda, Adel ve Erast konusunda Jorj'un kendisine verdiği öğütlerin yerinde, ama son derece soğuk olduğunu, aşka mikroskop altındaki bir böcek gibi baktığını söylemektedir. Buna göre Jorj'un hayattan bıkmış, duyguları göz ardı eden ve soylu topluluğundan koparak muhtemelen taşrada yaşayan görmüş geçirmiş bir kişi olduğu sonucu çıkmaktadır. Öykünün 1824 yılında yayımladığı göz önünde bulundurulursa Jorj'un, Puşkin'in yarattığı Yevgeni Onegin karakterinin öncülü olduğu düşüncesi ileri sürülebilir. Jorj hayatın kendisine kazandırdığı deneyim ve soğuklukla verdiği öğütlerde haklıdır. Çünkü erkekler, Adel'in yaptığı gibi kadınların gösterdiği nezakete aldanmamalı kadınlar ise balonun parlak ve ihtişamlı yanına kapılarak geleceklerini yanlış yönlendirmemelidirler. Yazar bu konuyu "Saat ve Ayna" öyküsünde kadınlar açısından net bir biçimde ortaya koyar. Bir generalin kızı olan Sofya'nın odası anlatıcı konumdaki İvan tarafından şu sözlerle tasvir edilmektedir:

¹⁶³ Bestujev (Marlinski), A.A. (1991). İspitaniye. Povesti i rasskazı. Moskva: "Pravda", 50.

*“Kollu bir şamdanın üzerinde Neva caddesinde giymek üzere tüllü şapkası asılı duruyor. Yazı masasındaki parlak dergilerin arasında, bir İngiliz karikatürünün arkasından ölmekte olan Malek-Adel son kez bakıyordu. Sayfaları açık bırakılmış Walter Scott’ın romanının arasına bir balo davetiyesi koyulmuş, yarım kalmış bir mektubun üzerine yapma çiçekten bir çelenk fırlatılmıştı, bir resmin olduğu yerden katlanmış moda dergisinin diğer sayfaları Schiller ve Lamartine’in üzerini örtmüştü; buhurdanlık yakmaya yarayan d’Arlincourt’dan yarıya kadar yanmış bir sayfa tabloyu tamamlıyordu, kısacası her şey büyüklü bir düzensizlik içindeydi, yani anakreon düzeninde yazılmış bir kaside gibiydi, ya da daha iyi bir deyişle bir sosyete kızının kalbinin ve aklının öyküsüydü.”*¹⁶⁴ (На канделябре висела шляпка с вуалем для гулянья по Невскому. На письменном столике, между блестящими альбомами, умирающий Малек-Адель бросал последний взор из-под английской карикатуры. Полуразрезанный роман Вальтер Скотта заложен был пригласительным билетом на бал; на недоконченном письме брошена была поддельная гирлянда, и журнал мод, развернутый на картинке, осенял своими крыльями Шиллера и Ламартина; полусожженный листок из Дарленкура, служивший для зажигания кассолета, заключал картину,-- словом, все в пленительном беспорядке -- то была ода в анакреонтическом роде -- или, лучше, история сердца и ума светской девушки.)

Anlatıcı soylu bir genç kızın dert ve tasadan uzak odasını betimlerken küçük detaylarla bu ortamın trajik gerçeğini de gözler önüne serer. Tüylü şapkalar, renkli moda dergileri, balo davetiyesi daha önce de vurguladığımız gibi dış görünüşün her şeyin önüne geçtiğini kanıtlamaktadır. Balo davetiyesinin şövalye romanların yazarı olan Walter Scott’un bir romanının arasında duruyor olması Sofya’nın bir şeyler okumakta olduğunu göstermektedir. Böylece okuyucuya, bu genç kızın balolarda karşılaştığı erkeleri birer şövalye gibi gördüğü ima edilmektedir. Batı edebiyatının büyük isimleri olan Shiller ve Lamartine’nin kitaplarının moda dergilerinin altında durması ve d’Arlincourt’un kitabının sayfalarının ise yalnızca buhurdanlık yakmak için kullanılması bir genç kızın entelektüel düşüncesini geliştirecek şeyleri tamamen bir kenara attığının açık bir göstergesidir. Anlatıcı bu ortamı balo öncesinde Sofya’nın baloya hazırlandığı esnadaki tutumunu anlatarak detaylandırır:

“Son moda silahından (yani elbise dolabından) biz erkekler için en can alıcı elbiselerini aynanın önünde burada seçiyor; yeni şapkasını, yüziinde ise yeni bir gülümseme türünü ya da umursamazlıkla dolu yeni davranış şeklini burada deniyor; o sanki raslantıyla görmüş izlenimi verdiği bakışlarını tekrar ediyor, roman okurken içini

¹⁶⁴ Bestujev (Marlinski),a.g.e: 230.

*burada çekiyor, balodan sonra hayallere burada dalıyor... acaba kim o şanslı kişi, kim o hayal ettiği?*¹⁶⁵ (Здесь перед зеркалом выбирает она из модной своей оружейницы (то есть гардероба) самые убийственные для нас наряды; здесь примеряет новую шляпку, новую улыбку к лицу или испытывает небрежно живописное положение; здесь повторяет нечаянные взоры, вздыхает за романом, мечтает после бала... и кто тот счастливец, о ком мечтает она?)

Sofya'nın genç yaşına rağmen, bir erkeğin dikkatini nasıl çekeceğini bildiğini elbiselerinin tasvirinden ve sürekli ayna karşısında kendisini izlemesinden anlamak mümkündür. Anlatıcı, soylu genç kızlara eğitim sırasında toplumda nasıl davranmaları, hangi durumlarda nasıl bir yüz ifadesi takınmaları ve bakışlarını nasıl değiştirmeleri gerektiğinin öğretildiğini ortaya koymaktadır. Böylelikle yazar hem soyluların yaşamlarının boşluğunu göstermekte, hem de bireylerin içtenliğini sorgulamaktadır.

Öykünün devamında, başlangıçta balolar için büyük bir heyecan duyan ne giyeceğini, nasıl davranacağını önceden planlayan, gençliğini ve güzelliğini görmek için aynanın önünden ayrılmayan ve zamanın ne kadar yavaş geçtiğinden yakınan Sofya'nın geçirdiği büyük değişim anlatılır. Anlatıcı genç kızın yaşadığı evi dört yıl sonra tekrar ziyaret eder. Genç kızın nerede olduğunu sorunca, odasında tek başına oturduğu ve onu görmek için odaya gidebileceği söylenir. Sofya'nın geçirdiği değişim onun yeni ruh halinin anlatımıyla değil odasını yeni görünümünün ve dış görünüşünün anlatımıyla verilmektedir. Sofya'nın eski "büyülü bir düzensizlik" içindeki odası yerini her şeyin düzen içinde yerli yerinde olduğu bir odaya bırakmıştır. Önünden bir zamanlar ayrılmadığı aynaya sırtını dönerek oturmaktadır ve elinde tarih kitabı vardır. Subay olan İvan'dan Kafkasya'yı kendisine tüm gerçeğiyle anlatmasını ister ve Puşkin'in Kafkasya perdesini yalnızca bir köşesinden kaldırdığını söyler. Böylece okuyucu Sofya'nın eğlenceli soylu yaşamından koptuktan sonra batı kültürünü daha farklı biçimde algıladığını ve Rus kültürünün özünü oluşturan değerlere döndüğünü hisseder. Anlatıcı konumundaki İvan'a göre, genç kızın konuşmaları heyecanını kaybetmiştir, acı iğnemelerle doludur ve yüzünde güzelliğini kaybetmenin üzüntüsü vardır:

"Hayır, Sofya'nın yorgun çizgilerinden hüznü bakışlarından farklı öyküyü okudum! Sadece sosyetenin yoğun hayatından, uykusuz ve sürekli balolara katılmasının verdiği yorgunluktan dolayı bu kadar çabuk sönmemişti; buna ahlaki pişmanlıklar da eklemişti, hüznün kurdu yavaşça onun kalbini kemiriyordu ve baharını yaşayamadan gül

¹⁶⁵ Bestujev (Marlinski), a.g.e.: 227.

yapraklarını dökmüştü. Moda çarkı başka güzelleri yukarıya taşımış ve eski hayranları yeni meteorların arkasından uçup gitmişlerdi; Sofya'nın yaşadığı, nefes aldığı ilgi atmosferi dağılmıştı ve onu üzecek şekilde başkalarının başarılarını her gün görmek yani başkalarının ganimetine sevinmek zorundaydı."¹⁶⁶ (Нет: я прочитал иную повесть в томных чертах, в грустных взорах Софьи! Не от одной напряженной жизни большого света, не от бессонницы и утомления на частых балах так быстро поблекла она,-- к этому присоединились нравственные огорчения: червяк тоски тихо сточил ее сердце, и роза опала, не пережив весны своей. Колесо моды вынесло вверх других красавиц, и поклонники прежней умчались вслед новых метеоров; атмосфера вздохов, которою жила, дышала Софья,-- рассеялась, и она, к досаде своей, должна была ежедневно видеть успех других, поглощать свое унижение и, так сказать, украшать трофеи соперниц.)

İvan soylu topluluğunun acımasızlığını "*Oh, sosyete, sosyete! Tüm elde ettiklerinin karşılığında ne kadar az şey veriyorsun!*"¹⁶⁷ (О, свет, свет! Как мало даешь ты -- за все, что отнимаешь!) sözleriyle açıkça dile getirir.

Yazar balo ortamında anlattığı soylu kahramanların evliliğe olan yaklaşımlarını ise "Umut Firkateyni" öyküsünde işlemektedir. Öyküde evlilik dışı ilişki anlatıldığı için eseri bir ahlak sorgulaması olarak kabul etmek mümkündür. Bestujev-Marlinski bu öyküyükendi yaşadığı bir olaydan esinlenerek kaleme almıştır. "Umut Firkateyni" Yekaterina Buharina'ya ithaf edilmiştir. Çünkü Bestujev-Marlinski'yle Yekaterina Buharina arasında yasak bir ilişki olduğuna dair bir söylenti çıkmıştır. Ancak Bestujev-Marlinski günlüğünde bunun gerçek olmadığını şu sözlerle dile getirir: "Yekaterina Buharina, evinde Dekabristleri iyi karşılayan, akıllı ve hoş sohbet bir bayandır."¹⁶⁸

Başkahraman Pravin komutan olarak görev yaptığı firkateyne eşiyle birlikte gelen Vera'ya âşık olur. Vera da eşinin ilgisizliği nedeniyle yakışıklı komutan Pravin'e âşık olur. Pravin, Vera'dan ayrılmamak için onun arkasından yaşadığı yere giderek soyluların arasına döner. Görev yaptığı geminin fırtınada komutansız kalması sonucunda Pravin'in vatan sevgisi öne çıkar ve sevgilisi Vera'yı bırakıp kayıkla gemisine ulaşmaya çalışır. Fırtına şiddeti yüzünden kayık gemiye çarpar, Pravin ağır yaralanır ve ölür. Pravin'in ölüm haberini alan Vera da acıya dayanamayarak ölür. Bu öykü trajik sonuyla, soylu topluluğunun yaşam biçimi ve kadın erkek ilişkisi bakımından önemli bir eserdir.

¹⁶⁶ Bestujev (Marlinski),a.g.e.: 232.

¹⁶⁷ Bestujev (Marlinski),a.g.e.: 233.

¹⁶⁸ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Peterburg: "Nauka", 665.

Vera'nın evliliğinde yaşadığı sorunları, akrabası Sofya'ya yazdığı mektuptan öğreniriz. Kendinden yaşlı bir adamla evli olan Vera, eşinin dikkatini üzerine çekmek ve onun sevgisini kazanmak için büyük bir çaba göstermiştir. Ama eşi Vera'nın gösterdiği ilgiye karşılık vermediği gibi ona kayıtsız kalmıştır. Sevgiden yoksun mutsuz bir evlilik sürdüren Vera, içinde bulunduğu durumu: *“Keşke evlilik tacının ne kadar ağır bir metalden döküldüğünü bilseydin! Keşke Pandora'nın kutusunun evlilikte zorunlu hediye olduğuna inansaydın bana acırdın. Sonsuz ihtişamın karşılığı olarak azıcık bir sııcaklık!”*¹⁶⁹ sözleriyle ifade eder. (Если б ты знала, из какого тяжелого металла лются брачные венцы, если б ты поверила, чтокоробочка Пандоры есть необходимый свадебный подарок, ты бы пожалела меня.Столько блеску, и так мало теплоты!)

Vera evliliğinde sadece kocasının ona sunduğu maddi imkânları değil, aşkı da tatmak istemektedir. Genç kadın evliliğinde bulamadığı ilgiyi katıldığı balolarda ona kur yapan erkeklerde bulur ve tatmak istediği bu duyguya kendini kaptırır. Vera'nın aşk arayışı şu sözlerde yansımaktadır:

*“Aşk? Aşk? kurnazlıkla örülmüş saçlarıma iliştirdiğim gül gibi bu düşünce sosyeteye esir olmuş kalbime neden saplandı? Neden bu gülü fırlattığım gibi onu da camdan dışarı fırlatamıyorum? Neden ondan söz edildiği her defasında içimi çekiyorum ve aşk hakkında düşündüğümde neden ağlayacak gibi oluyorum!”*¹⁷⁰ (Любви? любви? - зачем эта мысль впелелась в мое сердце, закабаленноесвету, как эта живая роза в хитросплетенные косы мои? Почему не могувыбросить ее за окно, как я бросаю эту розу? Отчего я вздыхаю каждый раз,когда о ней услышу, и чуть не плачу, когда о ней вздумаяю!)

Vera'nın iki mektubuyla başlayan öykü sonraki bölümde olayların bir anlatıcı tarafından aktarılmasıyla devam eder. Anlatıcı Vera'nın mektuplarında duygusal eksiklik olarak dile getirdiği sorunun temeline inerek yanlış evliliklere dikkat çeker. Anlatıcıya göre soylu erkeklerin çoğu yüksek rütbe kazanma telaşıyla evlilik kararını çok geç vermektedir. Kendisinin de bir soylu olduğu anlaşılan anlatıcı, erkeklerin iş yaşamında yükselme tutkusu sonucunda ancak yaşlandıklarında kendilerden çok genç bayanlarla evlendiklerini, her şeyi görüp geçirdikleri için de evlilik yaşamını yalnızca olması gerektiği için kabullendiklerini vurgular. Böyle bir tablo içinde kendinden yaşlı bir adamla evli olan genç kadının yasal olmayan bir ilişki yaşamasının kaçınılmaz ve doğal olduğu gerçeği ortaya konulur.

¹⁶⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 181.

¹⁷⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 181.

Öyküde kahramanların yaşadığı olaylar üzerinden soylu topluluğunun evlilik dışı ilişkiye gösterdiği tepki ortaya konur. Evli olmayan bir erkekle evli bir kadın arasında yaşanan ilişki, erkeğe soylular arasında prestij kazandırdığı gibi topluluk ona karşı yargıda bulunmamaktadır. Kadınlar söz konusu olduğunda bu ihanet kocası tarafından öğrenilinceye kadar soylu topluluğunun kadına bakış açısında da yargılama söz konusu değildir. Ama kocası karısının yaşadığı evlilik dışı ilişkiyi öğrendiğinde o topluluk içersinde kadının yaşamı güçleşir. Bu durumu Vera'ya âşık olan Pravin'in düşünceleri aracılığıyla öğreniriz:

“Bundan böyle önünde yapılan her reveransta hakaret, her gülümsemede alay, akrabasının öpüşünde Yahuda'nın öpücüğünü göreceksin; her yerde başkaları başıyla onu işaret ediyor, gözleriyle işaretliyor ve sinsin sinsin fısıldaşmış gibi hissedecek, en masum sohbet bile ona sanki kendisi iğneleniyormuş gibi gelecek, en dostça açıklamalar bile onun gözünde bilgi edinmekten farksız görünecek, tüm hayatı acı dolu bir şüpheyle ve bastırılmış iç çekmelerle, kalbini kemiren gözyaşlarıyla geçecek!”¹⁷¹ (Отныне в каждом поклоне будет она видеть обиду, в каждой улыбке - насмешку, в родном поцелуе - лобзание Иудино; везде будут казаться ей качание головою, и перемигивание, и лукавый шепот; самыйневинный разговор будет колоть ее шипами, самую дружескую откровенностьвообразит она вызывааньем, вся жизнь ее будет горечь сомнения, иподавленные вздохи, и слезы, снедаемые сердцем!...) Bu alıntisoylu topluluğunun ikiyüzlülüğünü ve çarpık ahlâk anlayışını açıkça gözler önüne sermektedir. Vera'nın yaşayacakları Tolstoy'un “Anna Karenina” romanında yıllar sonra işlenecektir.

Öyküde soylu topluluğunun iki üyesi arasında geçen konuşmayla, henüz aldatılmamış olan evli bir erkeğin böyle bir durumun önüne nezaket çerçevesi içerisinde ne şekilde geçmeye çalışacağı da gösterilir.

“-Ah, Jozef!-dedi diplomata heyecanla bizim genç,- çabuk söyle, sağ taraftaki pembe şapkalı muhteşem bayan kim? (...) sanki mutluluk tanrıçası! Adı, adı nedir?

-Ne kadar da, heyecanlandın mon cher?- diye cevap verdi diplomat.- Ama izin ver de seni güldüreyim: adı Sofya Lenoviç- benim eşim olur. (...)

-Evet efendim, o benim eşim; ama sen dostum onun şairi olmayacaksın. (...) ister kız ister kızma, bu kadar heyecanlandığın için: “Siz dört dörtlük bir deli kanlı ve dürüst adamsınız, ama evimin kapısını aklınızda iyi tutun, çünkü hiçbir zaman oradan içeri

¹⁷¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 269.

girmeyeceksiniz diyeceğim ancak. Bu espiri öyle dostça yapılmıştı ki, benim delikanlı kendine gelmişti.”¹⁷² (- Ах, Жозеф! - с жаром сказал дипломату наш юноша, - скажи скорей, кто эта прелестная особа по правую руку в малиновом токе? Глаза ее сыплют алмазные искры, губки раскрылись улыбкою, будто жемчужная раковина отсолнечного луча... около нее как сияние, - она богиня радости!.. Имя, имя ее?- Как, mon cher, ты разгорелся! - отвечал дипломат. - Изволь, однако, я потешу тебя: ее имя Софья Ленович - моя жена. (...) - Да-с, это моя жена; но ты, дружок, не будешь ее поэтом. (...) милый, сердись не сердись, а я тебе за твой восторг едва ли не прочту: Vous etes un brave garçon, un homme honnête, - mais Remarquez bien raporte pour n'y entrer jamais! [Вы славный мальчик, честный человек, - но хорошо заметьте мою дверь, чтоб никогда туда не входить(фр.)] Эта шутка была сказана так по-дружески, что мой юноша ободрился.)

Bu alıntıdan anlaşılacağı gibi şaka olarak söylenen bu sözlerle öyküde dile getirilen asıl konuya vurgu yapılmaktadır. Anlatıcı, evliliğe ve kadınlara saygı duyulması gerektiğini açıkça dile getirmektedir.

Bestujev-Marlinski ahlâki açıdan çökmekte olan soylu topluluğunu yansıtıran kahramanlarının iyi yönlerini ön plana çıkartır. Başkahraman Pravin, Vera’yla yanlış bir ilişki yaşamasına rağmen olumlu bir karakterdir. Burada şu konuya dikkat çekmek gerekir: yazarın başkahramana verdiği Pravin adı “doğru” ya da “haklı olma” anlamına gelen “pravilny” sözcüğünden gelir. Pravin’in kendi milli değerlerine saygı duymasının ve soylu topluluğunun içerisinde alay konusu olmayı göze alarak diğerleri gibi Fransızca değil de Rusça konuşmasının adıyla bağlantılı olduğu düşünülebilir. Kahramanın aynı zamanda bir subay oluşu da, yazarın ona duyduğu sempatiyi gösterir. Pravin başlangıçta Vera’ya derin bir aşkla bağlansa da onunla evlilik dışı bir ilişki yaşamının aslında yanlış olduğunu, soylu topluluğundan soyutlanmış bir yaşam sürmesine rağmen kısa bir süre içerisinde anlar ve Vera’nın başına gelecekleri tahmin ederek vicdan azabı duymaya başlar. İkinci hatasının ise kumandanı olduğu gemisini Vera’ya duyduğu aşk yüzünden terk etmek olduğunu fark eder. Böylece gemisine tekrar dönmeye ve mürettebatıyla güç duruma düşen gemisini kurtarmaya karar verir. Bu noktada yazar tarafından Pravin’in dekabrist kimliği öne çıkarılır. Ancak Bestujev-Marlinski, “Umut Fırkateyni”nde olumlu karakterler olmalarına rağmen kahramanlarının yaşamlarını trajik bir biçimde sonlandırarak cezalandırır. Bestujev-Marlinski’nin kahramanlarına karşı sergilediği bu tutum, Tolstoy’un ailesine ve kocasına Vronski’ye duyduğu aşk nedeniyle ihanet eden Anna Karenina’yı intihar ettirerek cezalandırması olarak Rus edebiyatında tekrar edilecektir.

¹⁷² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 282.

Bestujev-Marlinski'nin soylu topluluğu hakkındaki öykülerinde ortaya koyduğu diğer sorun düellodur. Bu konuyu 19.yüzyıl Rus edebiyatında çoğu yazar eserlerinde işlemektedir. Düello Rus soylu topluluğunun yaşamının bir parçası ve acı bir gerçeğidir. Soylu erkekler en önemsiz sebepler nedeniyle bile düelloda hayatlarını kaybetmektedirler. Bestujev-Marlinski de gençlik yıllarında anlamsız bir nedenle düello etmiştir. Yazar askeri okuldayken arkadaşlarının karikatürlerini onları kuşlara ya da başka hayvanlara benzeterek çizer, çoğunlukla arkadaşları bu karikatürleri komik bulmuştur, ama arkadaşlarından bir tanesi kendisini tavuğa benzettiği için Bestujev-Marlinski'yi düelloya davet etmiştir.¹⁷³ Açıktır ki, Bestujev-Marlinski düellodan sağ çıkmıştır. Ama çoğu düello ölümle bittiği için pek çok soylu genç yaşta bir hiç uğruna hayatını kaybetmektedir. Böylece yazar sosyete öykülerinde bu konuyu anlatarak bunun bir sorun hatta Rus toplumunun pek çok sorununa çözüm getirmesi beklenen soylu topluluğu için sosyal bir yara olduğunu vurgulamaktadır.

“Deneme” öyküsünde Strelinski ve Gremin'in düelloya çıkma kararından sonra düello için nasıl hazırlık yapıldığını ve hangi koşullarda geçtiği anlatmaktadır. Bu bölüm Strelinski'nin evine gelen ve şahitlik yapacak arkadaşlarının arasında geçen konuşmalarla aktarılmaktadır. Öyküde hazırlıkların titizce yapıldığını görürüz. Kurşunlar hatasız dökülmekte ve en iyi barut seçilmektedir. Ayrıca düello bittiğinde yaralıyı ya da ölüyü evine sorunsuz götürmek için düello yerine büyük arabayla gitmeye özen gösterilmekte ve en önemlisi bir doktor çağırılmaktadır. Düelloya çıkanlar ise bir gün önce vasiyetlerini hazırlamakta ve yakınlarına veda mektupları yazmaktadırlar. Şahitlerden bir tanesi, Strelinski'ye düellodan önce yemek yememesini söyler. Böylece arkadaşı yaralandığı zaman bağırsakları esnekliğini kaybetmeyecek ve mermi iç organlarına zarar vermeden çıkacaktır. Verilen bu bilgiler şahitlerin sık sık bunu yaptıkları ve bu nedenle bu konuda çok tecrübeli olduklarını gösterir. Atış öncesi şahitler, tarafları son kez vazgeçmemeye çalışırlar.¹⁷⁴ Ortaya çıkan sonuç düelloların gerçekte küçük ve önemsiz konular sonucu yapıldığıdır:

*-Onurlu dava uğruna yapılan kaç düello gördünüz? Çoğu ya bir aktris, kumar, atlar ya da bir porsiyonluk dondurma için yapılır.*¹⁷⁵ (-Много ли мы видели поединков за правое дело? А то все за актрис, за карты, за коней или за порцию мороженого.)

¹⁷³ Azovski, M.K. (1951). Vospominaniya Bestujevih, Moskva-Leningrad: İzdatelstvo Akademiyi Nauk SSSR, 210.

¹⁷⁴ Azovski, a.g.e.: 241-244.

¹⁷⁵ Bestujev-Marlinskiy, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: “Hudejestvennaya literatura”, 243.

Önce kızgınlıkla düelloya çıkmaya kararlaştırılan Strelinski ve Gremin, sonradan düellonun anlamsızlığının farkına vararak bundan pişmanlık duyarlar ama ömür boyu üstlerinde kalacak lekeden kurtulmak için düello yaparlar. Düello öncesinde Gremin'in Olga'ya söyledikleri bunu kanıtlamaktadır:

*“-Artık vaz geçmek için çok geç;-dedi ciğerleri parçalanacakmışçasına içini çekerek.- Yapılandan geri dönmek doğru değil, fikir değiştirmek utanç verici. Silahların başına geçilmişken uzlaşma kararını vererek şehrin ve bulunduğum alayın diline düşmek istemem. İnsanlar korkaklığa, onurlu düşüncelerden daha çok inanmaya meraklıdır ve yapacağım düelloda namlumun ucunda en değerli şey olan yaşam ve gurur okşayan en büyük umutlar olsa da Strelinski'ye ateş ederdim.”*¹⁷⁶ (-Теперь уже поздно раздумывать, - сказал он со вздохом, разрывающим сердце. – Нельзя возвратить сделанного, стыдно переменять решение. Я не хочу быть сказкою города и полка, согласясь мириться под пистолетом. Люди охотнееверят трусости, чем благородным внушениям, и хотя бы еще лестнейшие надежды,еще драгоценнейшее бытие лежали в дуле моем, я и тогда послал бы выстрел Стрелинскому.)

Soylu erkekler onurlarını temizlemek için düelloya başvurmaktadırlar. Bu soylu topluluğunun yazılı olmayan kuralıdır. “Deneme”de tarafların vaz geçmesiyle düello o dönemin pek çok öyküsünün aksine iyi bir sonuca ulaşır. Bestujev-Marlinski soylu topluluğunun bu sosyal yarasının getirdiği acı sonucu “Yedi Mektupluk Roman” öyküsünde ortaya koyar. Burada mektupların sahibi olan kahraman sevdiği kız olan Adel'in Erast'a âşık olduğunu öğrenir ve onunla düello yapmak için özellikle hakaret eder. Onurlu ve iyi bir soylu olan Erast bu hakarete dayanamayarak öykünün kahramanıyla düello yapar ve asker olan, silah iyi kullanmayı bilen öykü kahramanı tarafından öldürülür. Ama Erast'ı öldürdükten sonra, onun elinde Adel'in kurdelesini görünce iki âşığın mutsuzluğuna sebep olduğunu anlar ve büyük bir pişmanlığa kapılır:

*“Onu öldürdüm, bu soylu ve yüce ruhlu insanı öldürdüm! Beni ikna etmeye ne kadar çok çabalamış, benim mutluluğum ve kendi şerefi için neler feda etmeyi teklif etmişti, ben ise kesin kararlıydım: sahte şeref düşkünlüğü kalbimi taşlaştırmıştı ve körleşmiş kader beni cinayet işlemeye, bu kötülüğü yapmaya sürükledi. Kendimi suçlayan iç sesime nasıl oldu da kulak vermedim.”*¹⁷⁷ (Я убил его, убил этого благородного, великодушного человека! Как он уговаривал меня, сколько жертв приносил моему счастью и своей чести,-- я был непоколебим: ложное честолюбие окаменило мое сердце, и слепая судьба влекла на убийство, на злодейство. Как не послушался я внутреннего голоса, меня обвинявшего!)

¹⁷⁶ Bestujev-Marlinskiy, a.g.e.: 247.

¹⁷⁷ Bestujev (Marlinski) A.A.(1991). İspitaniye. Povesti i rasskazi. Moskva: “Pravda”, 54-55.

Kahramanın bu pişmanlığı son mektupta da devam etmektedir. Ancak bu pişmanlık sadece bir insanın ölümüyle bağlantılı değil, aynı zamanda bir insanın hayatına boş yere son vermekle de bağlantılıdır. Subay olan kahraman bu düello nedeniyle askeri mahkeme tarafından yargılanmayı beklemektedir. Oysa arkadaşı Jozef'e yazdığı mektupta belirttiği gibi yalnızca vatani uğruna ölmediği için üzüntü duymaktadır ve son mektubunu:

*“Niçin savaşta değiliz?... Niçin düşman beni kurşuna dizmiyor?” sorularıyla bitirir.*¹⁷⁸ (Для чего мы не на войне... для чего не расстреляют меня!)

Bestujev-Marlinski, soylu topluluğunu anlattığı öykülerde o yıllarda yazılmış olan pek çok öyküde gördüğümüz konular üzerinde durmaktadır. Yazar, Rus soylularını olumsuz kahramanlar aracılığıyla eleştirmez. Bu topluluğu karakterler üzerinden yargılamak yerine, olumsuzlukları olaylar aracılığıyla ortaya koyar. Bu da, olayların yazar için daha önemli olduğunu gösterir. Bestujev-Marlinski'nin öykülerinin olay örgüsü üzerine kurulu bu özelliği, onun soylu topluluğunu anlattığı eserlerini Puşkin, Lermontov ve V.F.Odoyevski'nin öykülerinden farklı kılar. Soylu topluluğunun anlatıldığı öykülerin diğer özelliği ise, söz konusu topluluğun temsilcisi olan erkek kahramanların hepsinin subay olmalarıdır. Böylelikle hem Rusya'nın sosyal hayatında subayların önemi vurgulanır, hem de Dekabristlere özgü olan değerler ön plana çıkartılarak dönemin okuyucusuna hatırlatılır. Bestujev-Marlinski'nin kadın kahramanları ise, soylu topluluğunun iç düzeninin kurbanı olarak karşımıza çıkar. Ama kadın kahramanların çoğu, aldıkları eğitim nedeniyle kurban olduklarının farkında değildirler. Bestujev-Marlinski'nin soylu topluluğu hakkındaki öyküleri, soylu Rusların 19.yüzyılın ilk otuz yılı içindeki yaşam tarzının belgesel nitelikli bir tablosudur.

¹⁷⁸ Bestujev-Marlinskiy, a.g.e.: 58.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Tarihi Öyküler

Daha önce verdiğimiz bilgilerden de hatırlanacağı gibi, I. Petro'nun yaptığı reformlar sonucunda Rus soylular arasında batılılaşmanın büyük etkisi olmuştur. Ancak batılılaşma hareketi, Rus kültürünün özelliklerinin çoğunun yok olmasına yol açmıştır. 18.yüzyıl Rus yazarları ve tarihçiler bunun bir takım olumsuz sonuçlar getirdiğini anlamışlar, böylece Batılılaşma sorununu çözenin tek yolunun, Rusya'nın tarihsel geçmişinin incelenmesi olduğunu belirtmişlerdir. M.V.Lomonosov'la (1711-1765) birlikte, Rus tarihi üzerine 1760'lı yıllarda araştırmalar yapılmaya başlanır. Lomonosov, eski el yazmalarını araştırarak kaleme aldığı "Soyağacıyla Birlikte Kısa Rusya Tarihi"nde ("Kratkoye Rossiyskoye letopisets s rodosloviem",1760) Rusya'nın kadim zamanlardaki gelişimi gösterilmektedir. N.M.Karamzin'in (1766-1826) yazdığı "Rus Devletinin Tarihi" (İstoriya gosudarstva rossiskogo, 1823-1826) başlıklı bilimsel nitelikli çalışması ise, Eski Rusya'dan I.Aleksandr'a kadar olan dönemin anlatıldığı kapsamlı ve önemli bir eserdir. Eser edebi dilde yazıldığı için, tüm Rus soylularının dikkatini çekmiştir. Böylece "Rus Devletinin Tarihi"nde Karamzin'in aktardığı bilgiler, Rus yazar ve şairleri tarafından kullanılmıştır. Bestujev-Marlinski de tarihsel öykülerinde, Karamzin'in bu eserinden yararlanmıştı. Yazar bu bilgileri, "Roman ve Olga" adlı öyküsünde kullandığını atıfta bulunarak belirtmektedir.¹⁷⁹

Bestujev-Marlinski hem aldığı eğitim hem de subay olması nedeniyle olsa gerek, Rusya'nın geleneksel kültürel değerlerine önem vermiştir. Elbette, aynı zamanda bunun sanatsal nedeni de vardır. Romantik akımın ön planda olduğu bu dönemde yazarın, akımın etkisiyle tarihsel geçmişe yöneldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tarihi öyküler, Bestujev-Marlinski'nin sanatının ilk dönemime aittir. Yazar tarihi öykülerinde konu olarak üç dönem üzerinde durmuştur: Eski Rusya, 1812-1214 Rus-Fransız Savaşı ve Şövalyeler dönemi. Biz de bu bölümde yer alan alt başlıkları böyle adlandırdık.

¹⁷⁹ Bestujev-Marlinski,A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva:"Hudojestvennaya literatura", 35.

Bestujev-Marlinski, öykülerinin olay örgüsüyle tarihsel olayları kaynaştırarak, efsaneleri ve isimleri doğrudan kullanmaktadır. Öykülerin temel konusu aşktır, tarihi olaylar ise aşk konusu etrafında çözümlenerek verilmektedir.

4.1. Eski Rusya

Bestujev-Marlinski Eski Rusya'yı konu aldığı öykülerde, Novgorod ve çar Boris Godunov'un ölümünden sonra tarihte "Büyük Kargaşa" ("Velikaya Smuta") olarak adlandırılan dönemi ve sonra ilk Romanov'un Rusya yönetimine geçtiği yılları anlatmaktadır. "Roman ve Olga" (Roman i Olga, 1823), "Hain" (İzmennik, 1825), "İşgaller" (Nayezdi, 1831) başlıklı öyküler, bunların en önemlileri arasında yer alır. Bu öykülerde yazar sadece savaşlara değil, eski Rusların yaşamlarına ve geleneklerine de yer vermiştir. Özellikle "Büyük Kargaşa" dönemine özgü insanların güvensizliği, ihanet ve kardeş katilliği gibi gerçekler yazar tarafından sanat katına çıkarılmıştır. Çalışmamızda eski Rusların yaşamları, karakter özellikleri, gelenekleri, cesaret ve ihanet gibi konular üzerinde duracağız.

Bu alt başlıkta ilk önce "Roman ve Olga" adlı öyküyü ele alacağız. Eski Rusya, Korkunç İvan'a kadar ayrı beylikler olarak yönetilmiştir. "Roman ve Olga" da yazar, kendisinin de belirttiği gibi, öyküde 1396 yılının ikinci yarısından 1398 yılına kadar olan dönemde geçen olayları anlatmaktadır. Öyküde bu yıllarda Novgorod ve Moskova arasında yapılan savaşlardan söz edilmektedir. İncelemeye geçmeden önce, o yıllarda yaşanan tarihsel gelişime kısaca bakmamız gerekir.

Novgorod, tarihte Yüce Novgorod (Velikiy Novgorod) olarak geçmektedir. Bunun nedeni zengin ve güçlü bir beylik olmasıdır. Novgorod'un Avrupa'yla ticari bağları sıkıdır ve bir beylik olarak geniş bölgeye yayılmıştır. Novgorod'un konumlandığı bölge Arktik okyanusundan üst Volga nehrine, Baltık'dan Ural'a kadar uzanmaktadır. Kurala göre Novgorod'un yönetimi, Kiev yönetimini elinde tutan çara geçmektedir. Ama 1136 yılında Novgorod'daki ayaklanmayı kullanan kentin zengin boyarları, şehir yönetimini ele geçirirler. Bu olaydan sonra Novgorod, Boyar yönetimine geçiş yaparak bağımsız bir beylik halinde varlığını sürdürür. Novgorod'un tüm devlet sorunları ve önemli konular meydana yapılan toplantılarda halkla birlikte konuşulmaktadır. Ama yine de şehrin yönetimi, boyarların arasında yapılan seçimle bir boyara verilmektedir. Yetkili boyar

beyliğin hazinesini, halk toplantılarını yönetmekte ve ticaret koşullarını belirlemektedir.¹⁸⁰ Novgorod beyliğinin bu kadar güçlü olması, Moskova'nın Novgorod'u ele geçirmeyi istemesine yol açmıştır.

Bestujev-Marlinski öyküye, Moskova elçiliğinin Novgorodlulardan Moskova çarına boyun eğmelerini istediği mektuba yer vererek başlar.

Öyküde geçen tarihi isim Moskova prensi I. Vasili Dimitriyeviç'dir. Tarihsel bilgilere göre, I. Vasili Dimitriyeviç 1389 yılından itibaren Moskova prensi olmuştur. 1392 yılında Altın Ordu tehdidinden kurtulmak için, Litvanya prensi Vitov Vitautas'la barış anlaşması yapmak zorunda kalır. Bu anlaşma Vitovt'un kızı Sofya'nın I. Vasili'yle evlenmesiyle sonuçlanır.¹⁸¹ Litvanya'nın tarihinin en ünlü kişiliği prens Vitovt ise, Moskova prenslerinin tüm Rus beyliklerini birleştirme politikasını engellemeye çalışmıştır: Smolensk, Ryazan ve Tver şehirlerini işgal etmiş, üç defa Moskova sınırlarına kadar gelmiş, Novgorod şehrini ele geçirme planları yapmıştır.¹⁸² Bu tarihsel bilgiler ışığında, öyküde Vitovt'un Moskova prensiyle olan akrabalığını kullanarak özgür Novgorod şehrinde kendi hâkimiyetini kurma planları yaptığını söyleyebiliriz. Ama Novgorod halkının cesareti karşısında emellerini yerine getirmekte zorlanır.

Zirvedeyken başlayan politik olaylar, aşk etrafında çözümlenmektedir. "Roman ve Olga"nın her bölümünün başında, olaylar hakkında bilgi veren alıntılar kullanılmaktadır. Örneğin ikinci bölümde A.S.Puşkin'in "Kafkas Esiri" (Kavkazskiy plennik, 1822) eserinden yapılmış bir alıntıya yer verilmiştir. Bununla yazar okuyucuya, âşıkların yaşadığı acı anlar hakkında ön bilgi vermektedir.

Öykünün başkahramanı Roman, şehrin zengin boyarlarından olan Yuri Gostiniy'in kızı Olga'ya âşıktır. Ama Olga'nın babası, Roman'ın kızıyla evlenme teklifini reddeder ve sebep olarak gencin fakirliğini gösterir. Bestujev-Marlinski'nin Yuri Gostiniy'da yarattığı boyar karakteriyle, Novgorod şehrinin en önemli belki de tek kusurunu, oradaki boyarların çıkarlarına düşkün olmaları şeklinde yorumladığını söyleyebiliriz. Âşıklar bu sorunla karşılaşınca, Novgorodlularla Almanların beş yıllık barış anlaşmasının şerefine düzenlenecek eğlence sırasında kaçmaya karar verirler. Ama eğlence sırasında Moskova çarından elçiler gelir ve çarın mektubunu tüm halkın içinde okurlar. Bu mektupta,

¹⁸⁰ Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Giorgiyeva, N.G., Simohina, T.A. (2006). İstoriya Rossii, Moskva: "Prospekt", 40-41.

¹⁸¹ Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Giorgiyeva, N.G., Simohina, T.A. a.g.e.: 466.

¹⁸² Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Giorgiyeva, N.G., Simohina, T.A. a.g.e.: 466.

Novgorod'un Moskova'ya boyun eğmesi emredilmekte ve Novgorod'un barış anlaşması yaptığı Almanlara karşı Moskova'yla birlikte savaşması istenmektedir. Novgorod halkı, bu mektuba karşı kurnazca plan hazırlamaya başlar. Düşünmek için elçilerden zaman isterler ve Roman'ı gece gizlice Moskova'ya göndermeye karar verirler. Roman'a götürmesi için verdikleri altınlarla, Moskovalı boyarların kendi taraflarına geçmelerini planlamakta ve Moskova'nın aniden saldırıp saldırmayacağını öğrenmesini istemektedirler. Ama öykünün ilerleyen kısmında Roman'ın kim olduğunu anlayan Moskovalı yetkililer, onu esir alacaklardır. Daha önce tanıştığı Novgorodlu bir eşkıya tarafından kurtarılan Roman, Novgorod'a yardıma gider ve hem Olga'nın babasını hem de Novgorod'u Moskova'nın tehdidinden kurtarır. Öykü, Novgorod'un zafer kazanması ve Roman'la Olga'nın evlenmesiyle biter.

Öyküde Novgorod halkı ön planda tutulmuştur ve yazar tarafından olumlu yönleriyle betimlenmektedir. Novgorod halkının ne kadar onurlu olduğu ve gerekince düşmanlarıyla dostluk kurabileceği şu sözlerle anlatılmaktadır:

*“O günden beri üç asır geçti; Novgorod'da knezler değişti; ama Novgorod halkı aynı kaldı. Onlar eskiden olduğu gibi ihlamur içkisinin yaptığı gaz kadar gürültücüdürler, eskiden olduğu gibi yüreklerinin öfkesi köpük misali söner ve Novgorodlunun bağışlayıcı eli barış kadehi için hevesle kılıcını bırakır ve düşmanıya dost olarak misafirperver masaya, Rusların ne var ne yok paylaştıkları masaya oturur.”*¹⁸³ (Протекли с того дня три века; изменились князья Новагорода; зато новгородцы остались те же. По-прежнему шумны как липец, по-прежнему гнев их сердец опадает как пена, и злопамятная рука новгородца охотно покидает меч для кубка мирового, и недруги садятся друзьями за гостеприимный стол, за хлеб-соль русскую.)

Novgorod halkı, ülkenin gelişmesi için komşu ülkelerle barış içinde yaşamayı yeğlemektedir. Yazara göre Novgorod halkı, gerçekten barışçı olduğu kadar verdikleri söze de bağlıdır. Almanlarla yaptıkları dostluk anlaşmasına sadık kalmak için, Moskovalı yönetici Vasili Dimitriyeviç'in isteğine karşı çıkarlar. Aynı zamanda Moskova prensinin emir vererek Novgorod halkından boyun eğmelerini istemesi de onların gururunu incitir. Yazarın betimlediği Novgorod halkının, her zaman özgür bir halk olduğu vurgulanmaktadır. Halkına değer verdiği özellikle vurgulanan Novgorod beyliğinin yönetimi hakkında da bilgi verilmektedir. Piskoposun halk toplantısını kutsamasından

¹⁸³ Bestujev-Marlinski, A. A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 44.

sonra tüm devlet yöneticileri çekilirler ve halk birlikte doğru karar vermeye çalışır. Ama son kararı yine de boyarların arasından seçilen aksakallılar vermektedirler. Aksakallılar, konuşan herkesi dikkate alarak karar vermek için çekilirler ve sonra karar meydanda halka okunur.¹⁸⁴

*“Vatandaşlar, alışlageldiği üzere, duyduklarını bir karara bağlamak için kaldılar. Piskopos kısa dua sonrası, vatani ilgilendiren kutsal konu hakkında yapılacak toplantının hayırlı olması için herkesi kutsadı. Tüm üst düzey yöneticiler, toplantıyı terk ettiler çünkü eski kanuna göre yönetimin etki yapmaması için halk meclisine katılmaları yasaktı.”*¹⁸⁵

(Граждане, по обычаю, остались судить о слышанном. Епископ, после краткой молитвы, благословил всех на правое совещанье о святом деле родины. Все сановники удалились, ибо старинный закон запрещал им присутствовать на вечах, дабы уничтожить влияние власти.)

Bu alıntı açıkça Bestujev-Marlinski'nin tüm yönetme erkini elinde tutan ve her şeye kendisi bizzat karar veren Çara yönelttiği bir sitemdir. Yazar âdeta Çara, çok eski zamanlarda Rus topraklarında var olan demokratik düzeni hatırlatıyor ve halkına değer verme çağrısında bulunuyor gibidir.

Yazar romantik bir tutumla ve geçmişe duyduğu özlemlerle, öyküsünde sadece yönetimin değil eski zaman insanların da farklı olduğunu göstermektedir.

*“O zamanlar iyi insanlar kendi gözyaşlarından henüz utanç duymuyorlar, yüreklerini selamlama gülümsemesinin ardına saklamıyorlardı: açıkça ya arkadaş ya da düşmandılar.”*¹⁸⁶ (В те времена добрые люди не стыдились еще слез своих, не прятали сердца под приветной улыбкою: были друзьями и недругами явно.)

Bu alıntıda, yazarın kendi yaşadığı çağa bir gönderme yaptığını ve böylece eleştirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Daha önce verdiğimiz bilgilerden de anlaşacağı gibi, soylu topluluğunun insanları görgü kuralı adı altında yapmacık hareketleriyle kimin düşman kimin dost olduğunu gizlemektedir. Eski zamanlarda ise insanlar duygularını gizlemeden açıkça göstermektedirler.

Öykünün başkahramanı Roman ise hem dış görünüş hem de kişilik açısından idealize edilmiş bir Rus erkeği olarak kaleme alınmıştır. Roman, Rus kültürünün en tipik ve en iyi özellikleriyle donatılmıştır. Öncelikle Roman'ın dış görünüşüyle başlayacağız.

¹⁸⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 48-50.

¹⁸⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 48.

¹⁸⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 38.

Kahramanlarının giysilerini betimlemeyi seven Bestujev-Marlinski, Roman'ın kıyafetini sevgilisi Olga'nın hayallerindeki haliyle sunar:

“(…) Roman biçimli gövdesini saran, gümüş düğmeli açık mavi kaftanı ve keçi derisinden yapılmış işlemeli, altın topukları olan yeşil çizmeleriyle karşısında duruyordu! Sanki her zamanki şefkatli haliyle eğildiğini, sarı buklelerini salladığını, püskül iştirilmiş eldivenlerini Şamahhan kemerine sıkıştırdığını görüyor ve bir anlık bir rüzgâr ona sevdiğinin sesiymiş gibi geliyordu.”¹⁸⁷ ((…) Роман стоит перед нею в светло-синем кафтане своем, с серебряными застежками, обтянутом около стройного его стана, в зеленых сафьянных сапожках с золочеными каблуками! Казалось, она видела, как он кланяется с обыною уветливостью, как отряхает русые кудри свои, как закладывает шитые с бахромою перчатки за кушак шамаханский, и мимолетный ветер чудился ей голосом любезного.)

Anlaşılacağı gibi Roman'ın kıyafeti Eski Rusya'da erkeklerin nasıl giyindiklerini göstermektedir. Alıntıda gördüğümüz üzere başkahraman “kaftan” olarak geçen uzun bir gömlek giymekte ve bu gömleği kemerle toparlamaktadır. Eski Rus kültürüne özgü diğer bir öge ise renkli ve işlemeli çizmelerdir. Bu arada şunu da belirtmek gerekir: Roman'ın kıyafeti sıradan halka özgü bir kıyafet değildir. Yazarın Roman karakterine kattığı diğer özellik Rus folkloruna özgü ve “gusli” olarak adlandırılan müzik aletini iyi çalmasıdır. *Gusli*, sözlüklerde, eski dönemlere ait telli ve parmakla çalınan bir enstrüman olarak açıklanır.¹⁸⁸ Eski Rusya'da tüm önemli olaylarda, örneğin bayramlarda *gusli* çalınmaktadır. Rus bilinalarının destansı kahramanları da bu müzik aletini çok iyi çalmaktadırlar. Sadko, Dobrinya Nikitiç, Alyoşa Popoviç bu kahramanlar arasındadır. Sonraları *gusli* Rus folklorunun bir parçası haline gelmiştir. 19.yüzyıl Rus yazarları eski Rusya'yı anlattıkları öykülerinde kahramanlarına *gusliyi* çaldırarak, eski Rus edebiyatının mirası olan ve Rus kültürünü yücelterek efsaneleştiren *bilinalara* ve “İgor Alayı Destanı” na (Slovo o polku İgorove, XII.yy) gönderme yapmışlardır. Örneğin A.S.Puşkin “ Ruslan ve Lyudmila” poemasında (“Ruslan i Lyudmila”, 1818-1820) gençlerin düğün kutlamalarının anlatıldığı sahnede Bayan *guslieşliğinde* yeni evliler şerefine şarkılar söyler.¹⁸⁹ Bestujev-Marlinski de öyküde destansı özellikler verdiği kahramanı Roman'ın *gusli* çaldığı sahneyi şöyle anlatır:

¹⁸⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 39.

¹⁸⁸ Ojegov, S.İ. (1975). Slovar russkogo yazıka, Moskva:“Russkiy yazık”,137.

¹⁸⁹ İnternet: Tihomirov, D.P.(1893). İstoriya gusley, TARTU, , <http://nar-val.ru/p76.htm> adresindn 10.04.2014'de alınmıştır.

“Roman gusliyi akort etti, çekinerek toplananlara göz gezdirdi ve Yaroslavova Yelizaveta'nın kızının, sürgüne gönderilmiş ve Novgorod sarayında yüce gönüllülikle kabul görmüş olan İskandinavyalı yiğit Garald'a duyduğu aşkı anlatan bir şarkı söylemeye başladı.”¹⁹⁰ (Роман настроил гусли, робко окинул взором собрание и запел о любви дочери Ярославовой Елисаветы к смелому Гаральду, витязю Скандинавии, изгнаннику, великодушно принятому при дворе новгородском.)

Roman'ın *gusli* çaldığı ve şarkı söylediği sırada tüm misafirlerin onu dikkatle dinlediklerini ve bu şarkıyla gencin Olga'ya olan aşkını dile getirdiğini de görmekteyiz. Eski zamanlarda genç erkekler, bu müzik aletini çalarak genç kızların dikkatini çekmeyi amaçlamaktadırlar.¹⁹¹ Öyküde yazar, Olga'nın Roman'da en çok *gusli* çalarak şarkı söylemesini sevdiğini göstermektedir:

“Kahramanlık öyküleri Olga'yı büyüledi; ama Roman guslinin başına oturup da tellerin melodisi eşliğinde insana mahmurluk veren şarkısını söylemeye başlayınca Olga öylesine etkileniyordu ki!”¹⁹² (Пленили Ольгу повести богатырские; но что было с нею, когда Роман садился за звонкие гусли и под говор струн запевал томную песню!)

Alıntıda gördüğümüz üzere Olga Roman'ın *gusli* çalarak şarkı söylemesi karşısında ona daha çok bağlanır. Bu romantik sahneyle sanatçı eski Rusya'da gençlerin birbirlerine duydukları aşkı ne kadar zarif bir şekilde gösterdiklerine dikkat çekmekte ve kendi çağının soylularının balolarda sergiledikleri, ahlaksal olarak sorgulanması gereken tutumlarına üstü kapalı bir imada bulunmaktadır.

Roman, cesur ve onurlu bir gençtir. Olga'yla evlenmek için kaçacakları gece, vatani uğruna aşkından vaz geçer ve tehlikeli bir yolculuğu göze alarak Moskova'ya gitmeyi kabul eder. Bu adeta destanlardan çıkma kahraman, en zor anlarında cesaretini kaybetmeden kaderini kabullenir. Moskova'da esir düştüğü sahnede Roman'ın cesaretine tanık oluruz. Roman'ın cesaretini, Olga'ya ve Novgorod'a olan sadakatini, Moskova boyarlarının onlara katılması teklifini reddettiği ve idam gününü bekleyerek Novgorod hakkında düşündüğü sahnelerde görürüz:

¹⁹⁰ Bestujev-Marlinski, A.A.(1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 44.

¹⁹¹ İnternet: Povetkin, V.İ., İz Novgorodskoy letopisi guslenih sloves. Jurnal o russkoy istorii i kulturi., <http://www.rusland.spb.ru/zv11.htm> adresinden10.04.2014'de alınmıştır.

¹⁹² Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 40.

“Dinle Roman! Senin meziyetlerini biliyorum ve Novogorod’da sana ne kadar az değer verildiğini de biliyorum. Ama burada başka, prensin seni hediyelere vesaygi gösterilerine boğacağına ilişkin söz veriyorum; daha fazlasını yapacağım, seni eskiden beri sever, Roman’ın bir kez bile dikkat etmediği ama Roman’ı iyi bilen kızımı sana vereceğim.(...) Roman soğukkanlılıkla –Dünyanın tüm nimetleri karşılığında ülkemi satmayacağım, Novagorod’un düşmanlarıyla anlaşma yapmayacağım.(...) anlaşılan benim için tek nişanlı ölümün ta kendisidir(...)”¹⁹³ (Послушай, Роман! Я знаю твои достоинства и знаю, как мало их ценят в Новогороде. Здесь не то; даю мое слово, что князь осыплет тебя дарами и почестями; сделаю больше: издавна любя тебя, отдаю за тебя свою дочь, которая хорошо знает Романа, которую не раз и Роман любовался. (..) - Я не продам своей родины за все блага в мире, не хочу вести переговоров с врагами Новгорода (...) мне, видно, одна невеста – смерть(..))

Kendinden önce vatanını düşünmesi ve başka bir kızla evlenmeyi hayatı uğruna reddetmesi Roman’ın hem onurlu hem de cesur bir delikanlı olduğunun kanıtıdır.

Bestujev-Marlinski, Eski Rusya insanların içtenliğini, öykünün kadın kahramanı Olga’yla göstermeye devam eder. Baş kadın kahraman Olga, eski Rus geleneklerine dayanarak yetiştirilmiştir. Evlenmelerine babası tarafından karşı çıkıldığında, Roman ona beraber kaçarak başka bir şehre gitmeyi teklif ettiğinde Olga ailesinin adını lekeleyecek bir davranışta bulunmayı istemez:

“-Kaçmak mı, ben mi kaçacağım!- diye ağlayarak haykırdı Olga.- Ve sen Roman benim sülaleme, aileme leke sürecek ve benim için öldürücü olacak bir yol nasıl teklif edebiliyorsun! Hayır, onun iyi şöhretini, vicdanının temizliğini bir kenara atıyorsan Olga’yı sevmiyorsun demektir. Kaçmak! Akla gelmeyecek bir davranışta bulunmak, doğduğun yeri bırakmak, anne babanı sonsuza dek utanç içinde bırakmak, Tanrıyı ve kutsal ruhu öfkeliendirmek mi! Hayır, Roman, hayır, aşk suç işlememi istiyorsa aşkımdan ve hatta sende de vaz geçiyorum.”¹⁹⁴ (- Бежать, мне бежать! - воскликнула она, рыдая. - И ты, Роман, мог предложить средство, позорное для моего роду и племени, пагубное для меня самой! Нет, ты не любил Ольги, когда забыл о ее доброй славе, о чистоте ее совести. Бежать! Совершить дело неслыханное,, бросить край родимый, обесславить навек родителей, прогневать бога и святую Софию! Нет, Роман, нет, отрекаюсь любви, если она требует преступлений, и даже тебя, тебя самого.)

¹⁹³ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 61.

¹⁹⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 42.

Olga, ailesinin onurunu kıracak davranıştan sakınmakta ve hatta âşık olduğu erkekten onuru için vaz geçmektedir. Sağlığı, içtenliği ve dürüstlüğüyle Puşkin'in ideal Rus kadını betimlediği Tatyana'yı hatırlatan Olga karakteriyle yazar, kendi içinde bulunduğu soylu Rus kadınlarına alternatif bir Rus kadını ortaya koymakta, adeta onları onurlarını korumaya davet etmektedir. Yazara göre, Eski Rusya döneminde insanlar için onur büyük önem taşımaktadır. Bestujev-Marlinski, olay örgüsünü, sempatiyle yarattığı Olga'nın sevgilisi Roman'a beslediği aşka, onun güzel sözlerine ve ayrılık acısına dayanamayarak kaçmasına engel olacak ve onurunu kurtaracak biçimde kurgular. Böylece Roman'ın da hem aşkta hem de politik alanda zafer kazanmasına olanak verir. Roman öykünün sonunda vatanına sadık biri olarak vatani görevini yerine getirir ve bu da babasının rızasını alarak Olga'yla evlenmesiyle ödüllendirilmesini sağlar. Anlaşılacağı gibi, yazar bu öyküsünde de vatan sevgisinin aşk kavramından daha üstün olduğuna dikkat çekmektedir.

Bestujev-Marlinski'nin öykünün geçtiği zaman dilimi olarak neden bu dönemi seçtiğine bakılınca şöyle bir çıkarımda bulunulabilir: Bestujev-Marlinski, Dekabristlerin bir kolu olan gizli Kuzey topluluğunun üyesidir. Bu topluluk, serfliğe son vererek cumhuriyet ilân etmeyi istemektedir. Halkın söz hakkına sahip olduğu eski Yüce Novgorod'daki yönetim biçiminin Dekabristlerin istediği yönetim biçimine benzediğini görmekteyiz. Yazar aslında eski yönetimi gözler önüne sererken çarlık rejimine, nasıl bir yönetime geçmeleri gerektiğini göstermektedir. Bu türdeki bir yönetim anlayışıyla Novgorod'un daha da güçlü bir beylik haline geldiğini vurgulamaktadır.

“Hain” adlı öyküde ise, Rusya tarihinde Büyük Kargaşa (Velikaya smuta) olarak adlandırılan dönemde Pereslavl şehrinde yaşananlar anlatılmaktadır. Öykünün analizine geçmeden önce, kısa bir tarihsel bilgi vereceğiz. Böylece, yazarın anlattığı olayları daha kolay kavrama olanağı bulacağız.

Tarihte 16.-17. yüzyıllarda Rusya'da yaşanan olaylar Büyük Kargaşa olarak adlandırılmaktadır. Bu dönem çar Korkunç İvan'ın ölümünden sonra tahta varis olarak Boris Godunov'un geçmesiyle başlar. 1602 yılında Litvanya'da kendisinin Korkunç İvan'ın oğlu olduğunu söyleyen Sahte Dmitri (Dmitiry samozvanets) taht için talepte bulunur. 1604 yılında Litvanya ve Polonya'da yüksek makamda bulunanlar Sahte Dmitri'ye, Moskova'da tahta çıkması için yardım ederler. Sahte Dmitri, Boris Godunov'un politikasına karşı gelenleri de kendi emelleri için kullanır. Ama 1605 yılında savaş sırasında aniden Boris Godunov ölür ve böylece sahte Dmitri tahta geçer, ancak Dmitri

tahtta uzun zaman kalamaz. Çünkü 1606 yılında Vasili Şuyski Dmitri'ye karşı ayaklanma düzenler. Bu ayaklanma sonrasında Sahte Dmitri yakılır, sonra cesedinden kalan küller topa doldurulur ve geldiği yere, Polonya'ya fırlatılır. Tahta Vasili Şuyski geçer, ama İsayeviç Bolotnikov başkanlığında 1606-1607 köylü ayaklanması gerçekleşir. Bu ayaklanma Vasili Şuyski tarafından bastırılır ve ayaklanmanın başını çeken Bolotnikov, Kargopol'de gölde boğularak idam edilir. Vasiliy Şuyski'nin Tula şehrinde Bolotnikov'la çarpışırken II. Sahte Dmitri taht talebiyle ortaya çıkar. II. Sahte Dmitri, Polonyalıların yardımıyla Moskova'yı ele geçirmek için 1608 yılında savaş başlatır. Vasiliy Şuyski'nin devlet adamları II.Sahte Dmitri'nin askerleri karşısında güçsüz olduklarını anlayınca Rusya 1609 yılında İsveç ile anlaşma yapar. Anlaşmaya göre Rusya Balkanlardaki gücünden vaz geçer. Buna karşılık İsveç Rusya'ya yardım için kendi askerlerini gönderir. Ruslar savaşı 1610 yılında kazanır. II. Sahte Dmitri ise öldürülür. Bu olaylardan sonra Vasiliy Şuyski'ye karşı devrim yaparak tahta Polonya kralının oğlu Vladislav geçer. 27 Ağustos 1610 yılında Moskova halkı çar Vladimor'a hizmet etmeye yemin eder. Ama sonra Polonya kralı III. Sigizmund kendisinin Rusya kralı olacağını ve Rusya topraklarının, Polonya ve Litvanya prensliğinin oluşturduğu federasyona katılacağını açıklar. Buna karşı Rusya'da K.Minin ve Dmitriy Pojarskiy ordu toplayarak Rusya topraklarını temizlemeye başlar. Tüm bu olaylardan sonra boyarlar Romanov ailesinin tahta çıkmasını karar veririler. Romanov ailesi tahta çıkana kadar Büyük Kargaşa dönemi devam etmiştir. O sıralarda on altı yaşındaki Mihail Romanov, 2 Mayıs 1613 yılında tahta çıkar. Böylece Büyük Kargaşa döneminin sonu gelir.¹⁹⁵

Rusya tarihinin Büyük Kargaşa adı verilen bu döneminde, insanlar hiçbir şeye güvenmemektedirler. İhanet, kardeş öldürme, hırsızlık gibi kavramlar insanların yaşamlarında sürekli yaşanmıştır. Bestujev-Marlinski'nin öyküsüne verdiği "Hain" adıyla nasıl bir konuya dikkat çektiğini anlamamız mümkündür.

Öyküdeki olaylar Pereslavl şehrinde geçmektedir. Pereslavl, Moskova'nın yönetimindedir. Şehir, *posadnik* olarak adlandırılan bir kişi tarafından yönetilmektedir. Öyküde *posadnik* olarak Sitiçkov kardeşlerden biri seçilecektir. İlk önce boyarlar *posadnik* olarak büyük kardeşi Vladimor'u seçmek isterler. Ama sonra Mihail gelince onu seçerler ve Vladimor'un âşık olduğu Yelena'yla Mihail evlenir. Bu sıralarda Rusya Polonya'yla savaş halindedir. Mihail kardeşine ve Pereslavl şehrinin yönetimine kinlenince

¹⁹⁵ Bkz.: Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Georgiyeva, N.G., Simohina, T.A.(2006). İstoriya Rossii, Moskva: "Prospekt", 85-95.

düşmanların tarafına geçer. Öykünün sonunda iki kardeş savaşta karşı karşıya gelir ve ikisi de ölür.

Öyküde iki kardeş arasında II.Sahte Dmitri zamanında geçen çatışma ele alınır. İlk önce Moskova'daki durum hakkında iki arkadaşın konuştuğu sahne verilir:

“–Bu kütük hiçbir işe yaramaz – dedi asker marangoza,- ortası çürümüş.

-Petroviç, bizim Rusya da aynı durumda – dedi marangoz baltayı tomruğa saplayıp ucuna otururken - Moskova, yüreği bozuldu, ama katlanıyoruz yine de. Moskova kendine Polonya'dan çar çağırıyor, biz de hazır asker olarak ya onlardan yana ya da onlara karşı savaşıyoruz! Polonyalılar Moskova'da şölen yapıyorlar: hırsız Sapega Troitsa'yı ele geçirdi, bizden o kadar uzakta değil! Biz kendi yalanlarımızla Tanrıyı sinirlendirdik; çağımız felaketlerle geçiyor; kim söyler benim iyiliğim ve kafam yarın hala benim olacak diye?.. Kötü bir zamanda yaşıyoruz Petroviç; çar Boris zamanında böyle değildi.”¹⁹⁶ (-Это бревно никуда не годится, - сказал он плотнику, - в нем сгнила сердцевина. - Так-то и с нашею Русью, Петрович, - ответил плотник, вонзая топор носком в дерево и присев на венец, - Москва, сердце ее, испорчено, а мы терпим. Она кличет к себе из Польши царей, а мы подавай войско то за них, то против них драться! Поляки пируют в Москве; вор Сапега обложил Троицу, а от нее далеко ли и до нас! Прогневали мы господу неправдой; коротается наш век бедами; кто скажет, что мое добро, моя голова будут у меня завтра?.. В плохие мы живем годы, Петрович; за царя Бориса не так было.)

Alıntıya baktığımızda yazarın, dönemin yaşamını çok güzel karakterize ettiğini görüyoruz. Halk, aslında, yaptığı yanlışları bilmektedir. Zamanında çar Boris'e karşı çıkanlar sonradan yanlışlarını anlarlar. Alıntıdaki iki Rus karakter halktan birileridir böylece yazar, ikisi arasında geçen konuşmayla halkın düşüncesini göstermektedir.

İnsanlar birbirlerine inanmadıkları gibi güven de duymamaktadırlar. Bunu marangoz Petroviç'in “(...) iyiliğimin ve kafamın yarın hâlâ benim olarak kalacağını kim söyleyebilir ki?..”¹⁹⁷((...) кто скажет, что мое добро, моя голова будут у меня завтра?..)sözlerinden anlayabiliriz. Aynı diyalogda Litvanyalıların şehirde yaptıkları hırsızlıklardan söz edilmektedir:

¹⁹⁶ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 158-159.

¹⁹⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 159.

“-Ama çok fazla altın çalındı. Bu işsizlerin kiliselerde hırsızlık yapmamaları ve kutsal ikonlardan kaplamaları sökmeleri için burunlarının kırılması gerek.

- Böyle bir iyilik, hemşehrim, kimseye yaramaz.

-Günü akşama kadar yaşayan, yeni ayın boynuzlarının ne zaman çıkacağıyla ilgilenmez. Rahipler dövüşürken bu duvarların arkasında hiç hareket etmeden oturmak beni boğuyor. Ben asıl bizim voyvodayla Troitsa'ya yardıma giden arkadaşlarımı çok kısıkanıyorum.” ¹⁹⁸ (- Зато много грабленого золота. Бездельникам этим надо на нос зарубить, чтобы они не грабили божиих храмов, не обдирали бы риз со святых икон. - Такое добро, земляк, никому впрок не пойдет. - Кто живет день до вечера, тому какая забота, скоро ль подрастут рога у молодого месяца. Мне только душно сидеть сиднем за стенами, когда самые монахи дерутся. Я очень завидую товарищам, которые идут с нашим воеводою на подмогу к Троице.)

Ülkede durum çok kötüdür. Artık insanların kutsal mekânlara da saygıları yoktur. Hatta rahipler de aynı hırsla davranmaktadırlar. Tüm devleti kendi ellerine geçirmek için her şeyi yapmaktadırlar.

Öyküde öncelikle, başkahramanlardan olan Vladimir'le tanışırız. Vladimir babasını küçük yaşta kaybettiği için onu hatırlamaz, annesi ise tüm dikkatini kardeşi Mihail'a vermiştir. Vladimir delikanlılık dönemini savaşlarda geçirir. Zaman içinde cesareti hayranlık uyandırır ve böylece çarın yanında göreve atanır. İlk başta güzel hayat ona cazip gelse de sonra çarın çevresindeki insanların yapmacık hareketlerini görüp yalanlarına şahit olunca içinde bulunduğu ortamdan çıkmayı ister. Boris Godunov'un başa geçmesi üzerine görevine devam eder. I.Yalancı Dmitri zamanında çok kötü olaylarda yer aldığı söyler. Ama sonra memleketi Pereslavl'da komutan Volinski'nin yanında huzur bulur ve onun kızı Yelena'ya âşık olur. Bu duyguyla hayatın güzelliklerini görmeye başlar. Üç yıl boyunca Yelena'nın nasıl büyüdüğüne tanık olur. Ama sonra şehre kardeşi Mihayıl gelir ve Yelena'yla birbirlerine âşık olurlar. Mihail şehrin valisi olur ve Yelena'yla evlenir. Bütün bu olanlar Vladimir'in Rusya'nın düşmanı olan Polonya tarafına geçmesine neden olur.¹⁹⁹ Yazar, onun ihanetinin nedenlerini kahramanın ağzından vererek göstermektedir. İlk neden anne şefkatinden yoksun olarak büyümesidir. İkinci neden ise çarın etrafındaki insanlardan etkilenmesidir. Yazar Vladimir'in ağzından, çarın çevresindekileri anlatır ve böylece kendi çağının soylularını eleştirir:

¹⁹⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 159.

¹⁹⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 169-172.

“Ben herkeste yalan, şüphe, birbirinin aynı yüzler ve hiçbir şeyin harekete geçiremediği yürekler, kimsenin inanmadığı dalkavukluklar gördüm, her biri deliliğin akıllılığını ve şerefsizliğin kendini beğenmişliğini istiyordu! Ben emanet bir kürkten çok kendilerine yakın duranların gülümsemesiyle ısınan, kimsenin işine yaramayan aşağılama olmadan yaşayamayan insanların arasında ruhumun kaybolduğunu hissediyordum!”²⁰⁰ (Я увидел во всех обман и во всех подозренье, зеркальные лица и ничем не подвижные сердца, лесть, которой никто не верил и каждый требовал, умничанье безумия и чванство ничтожества! Я чувствовал, как уменьшалась душа моя в кругу людей, которых греет улыбка любимцев более, чем заемная шуба, которые не могут жить без низостей, ни к чему не нужных!)

Yazar alıntıda Korkunç İvan dönemini hatırlatmaktadır. Bu dönemde, yakınındakiler çarı memnun etmek için yalan söylemektedirler. Bu kişilerin çoğu, davranışlarında ve sözlerinde içten değildir. Alıntıya baktığımızda Bestujev-Marlinski'nin soylu öykülerinde eleştirdiği ortamın benzerinin Korkunç İvan zamanında da olduğunu görmekteyiz. Tek fark 19. yüzyıl soylularının, batı medeniyetiyle yakınlaşmanın sonucu davranışlarında zarif olmalarıdır.

Yazarın kardeş katillğine değinmesi ise, yalanlarla dolu bir yaşamın, eninde sonunda insanı uçuruma doğru götürdüğüünün bir kanıtıdır. Güç ve hâkimiyet arzusu, kardeşlik gibi yüce kavramın yok olmasına neden olabilmektedir. Ama öyküde sadece hâkimiyet arzusu değil, kıskançlık duygusu da gösterilmektedir. Vladimir, kardeşinin başarısını ve sevdiği kızla evlenmesini kıskanır. Vladimir bazen yaptıklarının iyi olmadığını anlamasına rağmen, öfkesi ondaki tüm iyi duyguları köreltmektedir. Kardeşlerin son karşılaşma sahnesinde ikisini ayıran özellikler gözler önüne serilir. Vladimir karakterin değişimini vererek insanın nefsinin bazen nasıl güçsüz olduğunu göstermektedir. Kin ve kıskançlık duygusunun, insanın gözünü nasıl kararttığı ve bu durumun dinde geçen Habil ve Kabil kardeşler arasında da yaşandığı vurgulamaktadır:

“Yardım et bana Kazimir, bu Kabil'in altından onun vücudunu çıkartalım.”²⁰¹
(Помоги мне, Казимир, вытащить из-под этого Каина его тело.)

Bu alıntıda Vladimir'in Kabil'le özdeşleştirildiği görülmektedir. Kardeşlerin son karşılaşma sahnesinde ise, iki kardeşi birbirinden ayıran özelliklere dikkat çekilir:

²⁰⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 169-170.

²⁰¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 175.

“-Dur!- diye bir güreleme işitti kulağının dibinde. Göğüs göğse çarpıştığı savaşıyı top ışığı aydınlattı,- bir de ne görsün? Mihail’in kılıcı başının üzerinde ışıldıyordu. Çok korkunç bir andı! Öfkeden sararmışlar, birbirlerine kısa bir bakış attılar, her şey karardı... İkisi de ellerinde olmadan titremeye kaplandı. İlk düşünce “O hain”- olmuştu; ama Mihail’in ilk duygusu “o senin ağabeyin” olmuştu ve kılıç elinde dondu. Bir anda Vladimir’in aklında “ Bu benim düşmanım” düşüncesi geçti ve silah ateşi, inmekte olan kılıcı uyardı. Kendisi iki uçlu mızrakla yaralanmış bir halde öldürdüğü kardeşinin cesedinin üzerine düştü.”²⁰². (- Стой! - загремело ему в слух. Пушечный выстрел осветил ратника, с которым столкнулся он грудь к груди, - и что ж? Над ним сверкала сабля Михайлова. Ужасное мгновение! Бледным от ярости, мелькнули им взоры друг друга, и смеркло все... Невольный трепет проник обоим. "Он изменник" – была первая мысль; но "он твой брат" - было первое чувство Михаила, и сабля замерла в руке. "Это враг мой", - мелькнуло в голове Владимира, - и пистолетный выстрел предупредил ниспадающую саблю. Проколотый сам двумя копиями, упал он на труп умершвенного им брата.)

Mihail bir hain olmasına rağmen ağabeyi olduğu için Vladimir’e zarar vermez. Vladimir ise kardeşini acımadan öldürür. Yazar kardeş katilliğinin günahların en büyüğü olduğunu Polonyalı iki askerlerin konuşma sahnesinde göstermektedir:

“- Saygı duyuyordu öyle mi? Haine saygı duyulabilir mi? İnsanlara sadece cesaretleri için saygı duyulursa, bir hırsızla aynı ipte sallanırsın! Hayır, bırak kargalar didiklesin onu. Toprak kendisine ihanet edeni kabul etmez! (...)

-Ah, hiç hatırlatma! Bu korkunç insan benin gözlerimin önünde kardeşine ateş etti... Onun nişanlısının cesedini şimdi nehirde buldular. Korkudan mı yoksa kahrından mı intihar etti ya da öldürüldü mü -bunu kimse bilmiyor; ama yine de vatanın felaketini görmediği için mutlu... Bak, onun kardeşi yatıyor. Kazimir yardım et bana da şu Kabil’in altından çıkartalım onun cesedini. Vatani için ölen kişi kiskanılır, onurlu insanlar tarafından gömülmek ise onurlu olan için şereftir!”²⁰³ (-Уважал! Можно ли уважать изменника! Если почитать людей за одну отвагу, так поэтому все равно умирать на виселице с разбойником! Нет, брось его на расщипку воронам. Земля не примет того, кто ее предал! (...)- О, не припоминай! Этот злодей в моих глазах застрелил брата... А тело его невесты нашли теперь в реке. От страха ли, от горя ль утопилась она или ее утопили - это неизвестно; но она хоть счастлива тем, что не видит бед своей отчизны... Да вот, гляди, лежит и брат его. Помоги мне, Казимир,

²⁰² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 174.

²⁰³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 175.

вытащить из-под этого Каина его тело. Завидна смерть за родину, и честно будет погребенье храброму от храбрых!)

Yazar, Polonyalı askerlerin arasındaki diyalogla kendi yargısını da ortaya koyar. Vatanına ihanet edenlerin sonu bir hain olarak ölüme mahkûm olmaktır. Askerler, düşman olmasına rağmen Mihail'a saygı göstermektedirler. Vladimir'in, onun hakkındaki konuşmaları duyması ve ne kadar büyük bir yanlış yaptığını anlaması onun için en büyük cezadır. Yargılayıcı konuşmalarının, Rusya için bir düşman olan Polonyalılar tarafından yapılması, yüce duyguların kim olursa olsun herkes için aynı olduğunu göstermektedir. Vladimir iki günah işlemiştir: ilki vatan hainliği diğeri ise kardeş katilliği. Mihail ise iyi ve onurlu olduğu için düşmanları tarafından onurlu bir şekilde gömülür.

“Hain” öyküsünün 19.yüzyılın en büyük yazarlarından olan N.V. Gogol'ün “Taras Bulba” adlı yapıtı için bir esin kaynağı olabileceğini düşünmek mümkündür. Vatana sadakat, vatana ihanet ve aşk her iki öykünün de temel taşlarıdır.

“Baskınlar” adlı öykü ise, Mihail Fyodoroviç Romanov'un Moskova tahtına çıktığı 1613 yılında geçmektedir.²⁰⁴ “Baskınlar”ın, Eski Rusya'nın anlatıldığı diğer öykülerden farkı, öykünün yazarın olgunluk dönemi olan ve Kafkasya sürgününe denk gelen 1831 yılında yazılmasıdır. Öykünün başlığının hemen altında, yazarın Kafkasya'da arkadaş olduğu subay “*İvan Petroviç Jukov'a ithaf edilmiştir*”²⁰⁵ sözleri yer almaktadır. Bestujev-Marlinski bu öyküde de, 1613 yılının olaylarını aşk öyküsü çerçevesinde ele almaktadır. Daha önceki öykülerde karşımıza çıkan onurlu Rus kadını tiplemesinin yazarın kalemindeki son aşamasını görürüz.

Eser Pskovsk şehrindeki Opoçka kalesinin yukarısında bulunan Velikiy nehrinin (Velikaya reka)²⁰⁶ yanında kamp kurmuş Rus askerlerinin kendi aralarındaki konuşmalarıyla başlamaktadır. Bu kamp Litvanya ve Rusya sınırını korumak amacıyla kurulmuştur. Anlatıcı sınır askerlerini avcılar olarak adlandırır ve bunların yaklaşık yüz kişi olduğunu vurgular. Bu askerler iki gruba ayrılmaktadır. İlk grup okçulardan diğeri gurup ise soylulardan ibarettir, anlatıcının onların giyimlerini aktarmasından dışardan bakıldığında kimin hangi gruptan olduğu anlaşılır:

²⁰⁴ Bestujev (Marlinski), A.A. (1991). İspitaniye Povesti i rasskazı, Moskva: Pravda, 528.

²⁰⁵ Bestujev (Marlinski), a g.e.: 528

²⁰⁶ İnternet: Nikifirova, T.A. (2004). İstoriya geologo-geomorfologičeskogo izuçeniya territorii Pskovskoy nizmennosti, Pskov no:20, İzb.pskgu.ru. adresinden 10.04.2014'de alınmıştır.

“İlk grubun hepsi aynı koyun derisinden yapılmış ve tepesi görülecek şekilde yana eğdikleri şapkalar takmışlardı ve hemen hemen tek tip gömlek giymişlerdi. Her birinin omuzunda barutla dolu olan bir boynuz ve mermi için küçük bir çanta asılıydı.(...) Aralarında kendini beğenmişlikten çok düzen olduğu belliydi. Bir parça gururlanarak yol arkadaşlarına gururla bakıyorlardı, bunlar okçulardı. Diğer grup kıyafetlerinin ışıltısıyla ve rahat davranışlarıyla dikkat çekiyordu bunlar soylulardı: at eğiticileri, şahin bakıcıları, avcı başılar, köpek bakıcıları; kimi kazak ceketi, kimi tatar gömleği, kimisi uzun Polonya pelerini, kimisi de uzun Rus elbisesi giymişti – farklı efendilere ve farklı çağlara ait yırtık pırtık kıyafetler içindeydiler. (...) Sayıları gittikçe artıyor, etrafta dolanıyor, gürültü yapıyor tartışıyor, birbirleriyle şakalaşıyorlardı.”²⁰⁷ (Первые были все в одинаковых бараньих шапках с висящею набок тульею и почти в единообразных полукафтаньях. Через плечо у каждого висел рог с порохом и небольшая лядунка для пуль. (...) Между ними заметно было более порядка, более важности. Они с некоторою гордостью посматривали на своих спутников: это были стрельцы. Другая половина отличалась пестротой нарядов и разгульными ухватками -- это была дворня: конюшенные, сокольники, ловчие, псари -- кто в казацкой куртке, кто в татарском бешмете, кто в польском контуше, кто в русском летнике -- в обносках разных господ и разных пор -- (...) Они толпились, бродили кругом, шумели, спорили, заигрывали друг с другом (...))

Yazar, askerlerin ve soyluların o dönemde de ayrı gruplar olduğuna dikkat çekmektedir. Bu ayrımı yaparak eski zamanlarda soyluların nasıl oldukları vurgulanmaktadır. Boyarlar döneminde soylular, uşakların yaptığı işleri yapmaktadırlar. Ayrıca sıradan halktan olan askerler arasında huzur ve düzen, soyluların oluşturduğu asker grubunda ise gürültü ve şamatanın bulunduğu özellikle dikkat çekilmektedir. Yazar bu özellikler üzerinde durarak soyluların nereden geldiklerini ve yıllar içinde çoğunun değişime uğramadığı ve boş işlerle uğraştıkları gerçeğini ortaya koymaktadır.

Öykünün ilerleyen kısmında yemek sırasında iki arkadaş Rusya'nın geçmişi hakkında konuşmaktadırlar. İlk önce Korkunç İvan'ın yönetiminden söz ederler. Korkunç İvan zamanında boyarların saygınlığının bulunmadığını ve çarın istediği zaman onları cezalandırdığını söylerler:

“(...)Korkunç, şaka olsun diye boyar Titov'un kulağını kendi eliyle kesmiş.”²⁰⁸
(..)боярина Титова, над которым изволил пошутить Грозный: окорнал ему ухо собственной рукою)

²⁰⁷ Bestujev-Marlinski, A.A. (1991). Ispitaniye. Povesti i rasskazi., Moskva:Pravda, 151.

²⁰⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 152.

Ama boyarların konuşmalarında Korkunç İvan'ın acımasızlığının yanı sıra iyi bir yönetici olduğu da geçer:

*“Korkunç, hanların hâkimiyetine son verdi ve tümüyle bu hâkimiyeti kendisi Tatarlardan farksız adamlarıyla birlikte bize yükledi. O kötü bir insandı, Tanrım onun günahlarını affet, ama akıllı bir çardı. Moskova titriyordu, prensler ve boyarlar aşağılanmış bir halde kıvranıyorlardı buna karşılık komşular bize saygı duyuyorlardı ve Rusya'nın sesi soluğu çıkmıyordu.”*²⁰⁹. (Грозный отбил власть у ханов и целиком переложил ее на нас со всею татарщиною. Он был злой человек, прости господи его душу,-- а умный царь. Москва дрожала, князья и бояре ползали в унижении, зато соседи уважали нас, и Русь была тиха.)

Korkunç İvan döneminde komşu ülkeler onun acımasız olduğunu bildikleri için Rusya'yla savaşmaktan kaçınmaktadırlar. Ama bu iki asker her şeye rağmen Korkunç İvan'ın hükümdar olduğu yılların kötü olduğuna ve durumu çar Boris Godunov'un düzelttiğine inanmaktadır. Onlara göre Boris Godunov'un kuvvetli kolu olmasa Rusya sahtekârların eline geçip yok olabilirdi. Korkunç İvan döneminin öykü çerçevesinde değerlendirilmesi, Bestujev-Marlinski'nin, I.Nikolay'ın baskıcı yönetimine yaptığı dolaylı bir vurgulama olarak kabul edilebilir.

Geçmiş hakkında yapılan bu politik sohbet, öykünün şimdiki zamanına geçiş yapılarak yeni çar Mihail Romanov'un değerlendirilmesiyle devam eder. Konuşmayı yapan Stepan Serebryanıy ve Naum Petroviç Agaryov adlı bu boyarlar, Rusya'nın hâlâ tehlike altında olduğunu ve uzun savaşlar yaptığı gerçeğini de dile getirirler.

Öykünün başkahramanı Stepan Serebryanıy soylu genç bir askerdir. Yazar bu karakterde güçlü ve cesur bir Rus soylusunu tasvir etmektedir:

*“Onlardan biri çok genç gibi görünüyordu, onun al yanaklı içten ifadeliliği yüzü, iyi niyetliliğini ve samimiyetini gösteriyordu, ama ışıldayan siyah gözleri tutku dolu ateşliliğini ortaya çıkarıyordu, bazen alaycı gülümseyişle dudakları kıvrılıyor, kalkık kaşları otorite kurma alışkanlığını ve cesaretini anlatıyordu.”*²¹⁰ (Один из них казался очень молод -- румяное, открытое лицо его выражало вместе добродушие и откровенность, но сверкающие черные очи обличали пылкие страсти; уста смыкались порой насмешливою улыбкою, и высокие брови выражали привычку власти и отваги.)

²⁰⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 152.

²¹⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 151.

Alıntıda görüldüğü gibi Stepan'ın genç olması nedeniyle enerjisinin ve tutkulu doğasının sönmediğini görmekteyiz. Bu tasvirle birlikte yazar aşk konusuna geçiş yapar. Konuşma sırasında Stepan, yakın arkadaşı Agaryov'dan, âşık olduğu Varvara adlı genç kızın Letonyalılar tarafından rehin alınarak götürüldüğünü öğrenir. Stepan bunu öğrenince hâlâ âşık olduğu Varvara'yı kurtarma planları yapar ve olaylar bu planlar üzerinde gelişir. Varvara Letonyalılar tarafından kaçırılmış Polonyalılara satılmış ve satıldığı Polonya soylusunun oğlu Lev Kolontay'a âşık olmuştur. Bestujev-Marlinski, eski zaman öykülerinin çoğunda olduğu gibi burada da sanki eski zamanlara aitmişçesine ideal Rus kadını tasvir eder. Varvara hem dış görünüşüyle hem de karakteriyle güzel bir kadın kahraman olarak karşımıza çıkar. Onun ruhsal temizliğini Stepan'la karşılıklı konuşurken kullandığı ifadelerden anlamak mümkündür:

*“-Prens,- dedi,- seni yalnızca memleketim olarak değil bir akraba, bir ağabey gibi karşıladım. Vatanımdan koparıldığım iki yıldan fazla bir süredir annemden mahrum kaldım, tek bir Rus yüzü görmeden, ana dilimi duymadan, akrabalarım tarafından unutuldum.”*²¹¹ (-Князь,- произнесла она,-я встретила тебя не только как одноземца, но как родственника, как брата! Вот уже более двух лет, как я похищена из отчизны, лишилась матери, забыта родными, не видя русского лица, не слыша голоса родимого.)

Lev Kolontay'ı sevmesine rağmen Varvara için bu aşk Polonya'da kalmak için yeterli bir neden değildir. Yukarıdaki alıntıdan anlaşılacağı gibi on sekiz yaşındaki bu Rus genç kız kendini esir gibi görmekte ve vatanına, ailesine, hatta ana diline büyük bir özlem duymaktadır. Bu özlemin yanında Varvara için aşk önemini kaybetmiştir. Varvara'nın içinde bulunduğu esaret ve vatanına duyduğu özlem Puşkin'in 1824 yılında yayımlanan “Bahçesaray Çeşmesi” (Бахчисарайский фонтан) adlı poemasının kahramanı Leh kızı Mariya'nın duygularını hatırlatır. Varvara ve Mariya benzer duyguları taşırlar, hatta her iki kahraman da eserin sonunda ölürlür. Ancak bilindiği gibi vatanına ve ailesine özlem duyan Mariya, Giray Han'ın derin aşkına karşılık vermez. Varvara ise Lev Kolontay'a âşık olmasına rağmen, Bestujev-Marlinski muhtemelen asker olduğu için, kahramanını bu aşktan vaz geçirmeye zorlar. Böylece Puşkin'in poemasıyla olan benzerliği farklı bir boyuta taşır:

“Hayır, sevgili Lev, kendi mutluluğumdan senin mutluluğun için vaz geçiyorum. Senin akrabaların farklı dinden birisiyle evlenmene şimdiden söylenmeye başladılar, hatta

²¹¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 188.

kadınlar ikimizle de incitecek kadar alay ediyor ve iftira atıyorlar. Her yerde haber ve masal konusu olacaksın."²¹² (Нет, милый Лев, для твоего счастья я должна отказаться от собственного. Твои родные уже заранее ропщут на брак с иноверкою -- дамы уже острят жало насмешки и клеветы против нас обоих. Ты повсюду будешь предметом вестей и басен.)

Öyküdeki trajik öge, Varvara'nın ölümüyle zirveye ulaşır. Serebryanıy'la birlikte Lev Kolontay'ın da yardımıyla Varvara Velikaya nehrini tam aştıkları sırada, onu kaçırان Litvanyalı tarafından vurulur. Yaralı bir haldeyken yine de ülkesine kavuşmanın sevincini yaşar. Bir avuç toprak alır ve kalbinin üzerine koyarak gülümser. Yüzünü gökyüzüne kaldırır ve ölür. Yazar Varvara'nın karakterinde, bu kez vatansever bir Rus kadınına kaleme alır. Eski dönemde geçen öykülerinde betimlediği kadın kahramanlarının ideal özelliklerini, vatanseverlik ve vatan uğruna ölme cesareti özellikleriyle tamamlar.

Bestujev-Marlinski'nin bu öyküsünde dikkat çeken bir başka özellik ise Lehlere gösterdiği yaklaşımdır. Geçmişte Rusya'yla sürekli savaş halinde olan Polonyay'ı temsil eden Lev Kolontay karakteri ideal bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Çünkü Varvara'nın ülkesine duyduğu özlemi anlayarak onun Stepan'la kaçmasına göz yumar, hatta yardım ona eder. Soylulara özgü olan yapmacıklık onun bulunduğu ortamda da vardır. Ama Lev Kolontay bu yapmacılıktan sıkılmış ve bu nedenle Varvara'nın sadeliğini ve içtenliğini görünce ona âşık olmuştur.

Leh kahramanına verdiği bu olumlu özelliğin yanında anlatıcı, Kolontay'ın yaşadığı şatoyu ve şatonun iç görünüşünü alaycı tutumla anlatır.

*"(...) yan yana yatak odalarını geçerken Polonyalıların hikâyelerinde anlattıklarına göre bulmayı düşündüğü muhteşem hiçbir şey göremeyen Serebryanıy'ın şaşırmasına şaşırmayın. Yalnızca iki misafir odasında duvarlar dekoratif altın yıldız desenli kâğıtlarla kaplıydı, koltuklar ve sandalyeler ise pamuklu ve kadife kabartmalı kumaşla, ama her şey o kadar solmuştu ki, bu yüzden hatasız doğrudan doğruya 14.-16. yüzyıllarda yaşanmış olan Yagellonov'larla yaşıt olduğu söylenebilirdi."*²¹³ ((...) вы не удивитесь удивлению князя Серебряного, который, минуя ряд покоев, не заметил в них ничего великолепного, что полагал найти по рассказам поляков. В двух только гостиных стены обиты были золототравчатым штофом, а креслы и стулья обтянуты рытым плисом, но все это было так блекло, что без ошибок его можно, казалось, назвать ровесником Ягеллонов.)

²¹² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 200.

²¹³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 176.

Burada yazar duvar kâğıtlarıyla sandalyeler üzerine dikkat çeker, böylece detaya girmeden tüm şatonun ne kadar eski ve köhnemiş olduğunu ortaya koyar. Alıntı Bestujev-Marlinski'nin tasvir sanatı için tipik bir örnektir.

İşgaller, daha önce de belirtildiği gibi, olumlu özellikler taşıyan erkek kahramanlardan çok olumlu Rus kadını tiplemesiyle dikkat çeken bir öyküdür.

Bestujev-Marlinski eski Rusya öykülerinde üç dönemi ele alır: halkın da yönetimde söz hakkına sahip olduğu bağımsız Novgorod dönemi, Büyük Kargaşa dönemi ve ilk Romanov'un tahta geçtiği dönem. Böylece Rusya'nın tarihsel gelişimini edebiyat katına çıkararak okuyucuya sunar.

Bu öykülerde Rusya tarihinde yukarıdaki dönemlerin önemli olan politik olayları aşk hikâyeleriyle iç içe verilmektedir. Yazar, Eski Rusya'da yaşamış olan insanları kendi döneminin insanlarıyla kıyaslayarak, geçmişi övmektedir. Ona göre eski Rus yöneticileri, özellikle Novgorodlu yöneticiler adaletlidir. Eski Rus insanları arasında da vatanına, kardeşine ihanet eden, güç ve iktidar düşkünü, hırslı insanlar bulunmasına rağmen büyük çoğunluğu ideal insanlardır. Erkek kahramanlar vatansever, vatani uğruna aşkından vaz geçen, aşkına sadık, dürüst, duygularını saklamayan ve halka değer veren kişilerdir. Kadın kahramanlar da aynı şekilde temiz, ailesine bağlı, geleneklerine düşkün, dürüst ve gerektiğinde cesaretli davranabilen bir karakter yapısı sergilerler. Politik olaylar ve aşk maceraları Rus folkloruna ve masallarına özgü niteliklerle, kahramanların rengârenk giysileriyle süslenmiştir.

4.2. 1812-1814 Rusya ve Fransa Savaşı

Rusya için 1812-1814 yılı Fransa'yla yapılan savaşın önemi büyüktür. Bu konuyu bazı Rus yazarları şiirsel ya da düzyazı eserlerinde işlemişlerdir. Örneğin L.N.Tolstoy "Savaş ve Barış" (Voyna i Mir, 1863-1869) romanında Rusya'nın Fransa'yla iki yıl boyunca sürdürdüğü savaşı, Rus soylularının yaşam tarzlarındaki ve yaşam felsefelerindeki değişimle birlikte ele almıştır. Bu savaşın soylu aydınlar için en önemli özeliği vatanın yok olmasına karşı tüm Rusya'nın birlik halinde savaşmasıdır. Başka bir deyişle soylularla köle köylüler, tek vücut olarak Napoleon'a karşı koymuşlardır. Bu birliğin, ülkenin iç politikası bakımında da önemi büyüktür. Savaş sırasında köylüler, Rusya dışında diğer ülkelerin varlığına bizzat tanık olurlar. Hatta Fransa'da yapılan ihtilal sonucunda onlar gibi köle köylülerin özgür bir yaşam biçimine kavuşabileceklerini görürler. Bunun yanında köylüler için, ülkenin kurtulması uğruna her şeyi yaptıktan sonra yeniden kölelik düzenine dönecek olmanın ağır psikolojisi de söz konusudur. Fransız kültürünün etkisiyle yetişmiş ve bu ülkede gerçekleştirilmiş olan ihtilalin getirdiği sonuçları kavrayan aydın Rus soylular açısından da yeni bir dönem başlamıştır. Çünkü Rus köylüsünü savaş sırasında yakından tanıma fırsatı bulmuş, o güne kadar alınıp satılabilen bir eşyadan farksız düşünülen, göz ardı edilen kölelerin kendileri gibi insanlar olduklarını anlamışlardır. Hatta bir zamanlar hor gördükleri bu insanlarda kendi köklerinin varlığını hissetmişlerdir. Böylece çoğu soylu köleliğin sonunun gelmesi gerektiğini düşünmeye başlamış ve bu sorunu çözmek için çarın yönetimine karşı gizli topluluklar oluşturmuşlardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi soylu bir asker olan Bestujev- Marlinski de, kuzey topluluğunun içerisinde yer almakta ve Fransa'yla yapılan savaşın anlamını bilmektedir. Yazar Kafkasya'yı anlattığı "Vadimov" adlı öyküsünde, Napolyon'un yenilgiye uğradığı 1812 savaşına, bu savaşa katılmış tecrübeli askerlerin anılarının anlatıldığı sahnede değinmektedir. Albay Vinogradov, Kafkasya'daki savaş sırasında Borodino savaşına dair anılarını anlatmaktadır:

*"Smolensk'den gelen Meryem Ana ikonası kamptaydı. Binlerce asker bu ikonanın etrafına toplanmış, yere kapanıp dua ediyordu. Asker duası her zaman kısadır, ama o gece dualar son derece içtendi, çünkü askerler Rusya'nın kurtuluşu için dua ediyordu, çünkü Rus ordusu o zaman Rus halkıydı."*²¹⁴ (Странствующий образ Смоленской Божией матери стоял в лагере. Тысячи солдат толпились около него, прикладывались, молились вземлю. Всегда коротка солдатская молитва, но в ту ночь она была особенно искрення, потому что солдаты молились за спасение России, потому что русское войско был тогда русский народ.)

²¹⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg: "Nauka", 320.

Bu alıntı pek çok Rus subayının gerçek halkla bir arada olduğunu bildiğini göstermektedir. Albay konuşmasının devamında ise üst düzey subaylarla sıradan köylülerden oluşan askerler arasında kurulan duygusal bağ, bu bağın içtenliğine ve gerçekte aralarında hiçbir farkın bulunmadığına dikkat çeker:

“(...) Vatani için akan hangi kan kutsal değildir!! Ah, bu çok dokunaklı ve görkemli bir şeydi! O günden itibaren Rus askerini erkek kardeşim gibi sevdim: bu en ağır kadere sahip olan en sessiz varlıktır, tehlikeler karşısında endişe duymayan bir yaratılıştır ve en garibi de çar için istekle kanını akıtıp, Tanrı’ya geriye kalan son gücünü veren bir varlık cesaret dolu mucizenin ardından alçak gönüllü olan bir varlıktır.” ((...) какая ж кровь не священна, пролитая за отчизну!! О, это было умирительно, это было торжественно! С тех пор как брата полюбил я русского солдата: это самое безропотное существо в самой тяжелой доле; это самое беззаботное в опасностях создание и, что всего чуднее, самое нехвастливое существо после чудес храбрости, существо, которое за царя проливает радушно остальную каплю крови, отдает Богу остальную лепту!..)

Anlaşılabileceği gibi burada köle köylüler bir Rus askerinin gözüyle değerlendirilmektedir. Bu bakış açısının temeli Dekabristlerin toplumsal hareketinin çıkış noktalarından birini oluşturur.

Yazar inceleyeceğimiz öykülerde savaşı, denizde ve karada olmak üzere ikiye ayırarak anlatmaktadır. İncelememize savaş öncesi dönemin anlatıldığı öykülerle başlayacak, böylece tarihsel olayların gelişiminin edebiyat zemininde nasıl verildiğini izleme olanağı bulacağız. Öncelikle denizde geçen öyküler üzerinde duracağız, çünkü deniz konusu Bestujev-Marlinski’nin edebi sanatında önemli bir yere sahiptir. Deniz yazarın hayatında bir tutku, geçmişi ve uzağında bulunduğu ailesiyle bağı anlamına gelmektedir. Denizde geçen öykülerde, denizin denizcilerin hayatında nasıl bir önem taşıdığını ve denizcilerin savaş sırasındaki cesareti ortaya konulmaktadır. Karada geçen savaşlarda ise hafif süvari rütbesindeki subayların cesaretini ve köylülerle soyluların kurdukları dostluğun ele alındığını göreceğiz.

Fransızlarla yapılan 1812 Anayurt Savaşı “Denizci Nikitin” (Morehod Nikitin,1834), “Albay Belozor” (Leytenant Belozor,1831), “Kampta Akşam” (Večer na bivuake,1823), “Kampta İkinci Akşam” (Vtoroy večer na bivuake,1823) ve “Savaş Zırlı” (Latnik,1832) öykülerinde anlatılmaktadır. Bu bölümde en çarpıcı örneklerin yer aldığı

“Denizci Nikitin”, “Albay Belozor” ve “ “Savaş Zırhı” üzerinde duracağız. Bu öykülerde de aşk savaşla iç içe geçmiştir.

“Denizci Nikitin” gerçek bir olaydan yola çıkılarak kaleme alınmıştır. Öykünün ekmek tüccarı olan başkahramanı Savelyev Nikitin, gerçekteki ismiyle Matvey Gerasimov, 1810 yılında Arhangelsk’den Norveç’e doğru yelkenli gemiyle yolcuğa çıkar. Yolculuk sırasında İngiltere gemisine esir düşer, ama sonra arkadaşlarını ikna ederek denizde çıkan büyük fırtına sırasında gemiyi ele geçirir ve kendi evinin kıyılarına getirir.²¹⁵ Yazar, olayları gerçekte olduğu gibi göstermektedir.

Öyküde Rus-Fransız savaşından önce, iki ülke arasında Tilzis barış anlaşması yapıldığı hakkında bilgi verilmektedir. Biz de bu anlaşmaya ilişkin bilgi vererek, öyküde yaşanan olayların sebeplerinin daha iyi anlaşılacağını düşünüyoruz.

25 Haziran 1807’de Rusya ve Fransa arasında Tilzis barış anlaşması yapılır. Bu anlaşmanın koşullarından bir tanesi, Rusya’nın İngiltere’yle yaptığı anlaşmalara son vermesidir. Oysa Rus tüccarlar, gelirlerinin çoğunu İngiltere’yle yaptıkları ticaretten kazanmaktadırlar. Bu anlaşmadan sonra, Rus tüccarlar büyük kayıplara uğrarlar.²¹⁶ Rusya ve İngiltere artık düşman oldukları için, Rus tüccarlar açık denizlerde tehdit altındadırlar. Anlatıcı, öyküde Tilzis anlaşmasından söz ederek, bunun Rusya’nın ekonomik çıkarları açısından yanlış olduğunu vurgular:

“Tilzis barışından sonra sıra biz günahkarlara da geldi. Biz şeker olduğuna kendimizi kandırmaya çalışarak pancar emmeye ve ihtilaf ülkelerinden alınarak dokunan kirlili bir çuhadan elbise giymek için üç kat fazla para ödemeye başladık. Buna karşılık o zaman biz de, satılmayan ve satın alınmayan süngülerimizi keskinleştiriyor ve kahve yerine yakın gelecekte alınacak intikam umudunu içiyorduk. Kıyamet 1812 yılında koştı.”²¹⁷

(После Тильзитского мира очередь упала и на нас, грешных. Мы принялись сосать свеклу, уверяя себя, что это сахар, и за тридорого одеваться в дрянное сукно, сотканное на континентальной системе. Зато мы точили тогда свои непокупные и неподкупные штыки и вместо кофе пили надежду близкой мести. Она разразилась 1812 годом.)

²¹⁵ Bestujev-Marlinski, AA. (1981). Soçineniye v dvuh tomah, Tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 543-544.

²¹⁶ Orlov, A.S., Georgiyev, V.A., Georgiyeva, N.G., Sivohina, T.A. (2006). İstoriya Rosii, Moskva: “Prospekt”, 208-209.

²¹⁷ Bestujev-Marlinski, AA. (1981). Soçineniye v dvuh tomah, Tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 301.

Öykünün kahramanı, dış görünüşüyle gerçek bir kuzey Rusyalı olan Savelyev Nikitin yirmi yedi yaşında genç bir tüccardır. Nikitinon iki yaşında yetim kalmış ve uzun zaman gemilerde yelkenci olarak çalışmış, ama sonraları bu hayattan sıkılınca Astrahan'lı zengin bir yabancı tüccarın yanına işe girmiştir. Nikitin altı yıl sonra tüccarın yanından ayrılır, kendi işini kurma imkânına kavuşur ve küçük bir gemi satın alarak şansını denemek, için tüccarlık yapmaya başlar.²¹⁸ Başkahraman, Katerina Petrovna adlı bir kıza âşıktır ve onunla evlenmeyi tasarlamaktadır. Ama Katerina'nın babası, kızının iyi bir hayat geçireceğinin teminatı olarak, Nikitin'in çıkacağı yolculuktan büyük kazançla dönmesini ister.

Böylece iki âşığın ayrılmasıyla Nikitin'in macerası da başlar. Anlatıcı ironik bir tutumla edebi vicdanının sesine kulak verme zorunluluğunu hissettiğini söyleyerek, öykü kahramanının çıkacağı yolculuğun nasıl bir gemide geçtiğine dikkat çeker. Denizin şiddetli dalgalarının üstesinden gelmek için geminin sağlamlığı ve daha da önemlisi mürettebatın çalışması önemlidir. Nikitin'in gemisinin boyu on yedi, eni ise altı adımdır. İki direkli bu eski tarz "tekne" de güverte yoktur, burun ve kış kısmında küçücük barınak görünümü oluşturan siperlikler vardır ve bu siperlikler tek bir kişinin sığabileceği büyüklüktedir.²¹⁹ Anlatıcı ironik tutumunu sürdürerek aslında Nikitin'ininkinin *tekne* (Rusça *karbas*) olduğunu ama sırf nezaketinden dolayı *gemi* (Rusça *korabl*) olarak adlandırdığını söyler. Hatta, tekne ve gemi konusunda bazı açıklamalarda bulunurken sözcük oyunları yapar.²²⁰

Saveliy Nikitin ve küçük mürettebatı açık denizde uykudan mahmurlaşmış ve hayaller kurarken bir anda karşlarına İngiliz gemisi çıkar. Hepsi neye uğradıklarını şaşırırlar:

"Tekne mürettebatının uykusu ve hayalleri korkunç biçimde ve birden kesilivermişti. (...) Hepsinin ödü kopmuştu.(...) hepsinin korkusu aynı 'O da ne?' çığığında birleşmişti: -Gök gürültüsü müydü o?- dedi Saveliy haç çıkararak. - Solovetsk manastırının kilden yapılma çanlarının sesi değil miydi?- dedi yarı dalga geçercesine Aleksey. -Şimdi ben sana öyle bir haber vereceğim ki, Aziz Kasyanov gününe kadar kulaklarında çınlayacak,- diye bağırdı Yakov amca.- Güvertenin soluna! Esneyecek zaman yok! Bunlar İngilizler." (Сон и мечтания граждан карбаса прерваны были страшно и внезапно.(...) Все вскочили с мест (...) вылился единогласным криком: "Что это?!" - Не гром ли? - сказал, крестясь,

²¹⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 290.

²¹⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 285-286.

²²⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 286.

Савелий. - Не звон ли глиняных соловецких колоколов? - молвил лукаво Алексей.- Я те задам такого благовесту с перезвоном, что у тебя до Касьянова дня в ушах будет звенеть! - крикнул дядя Яков. - Никитич! Лево на борт! Зевать нечего! Это англичане.)

Saveliy Nikitin ve diğerleri, teknenin yelkenleri geminin üstüne yığılıncaya kadar mücadele ederler ama en sonunda İngilizlere teslim olmak zorunda kalırlar. Rus denizciler, İngiliz komutası altındaki gemiye esir düşerler. Bu İngiliz askeri gemisi, karşısına çıkan gemilerde bulunan silahlara el koyma yetkisine sahiptir ve bu yetkiyi kendi kötü emelleri için kullanmaktadır. Başka bir deyişle İngiliz askeri gemileri devletlerinden aldıkları güçle açık denizlerde korsanlık yapmaya başlamışlardır. Anlatıcı bu durumu öyküde şu sözlerle dile getirir:

“Uzun zamandır çok ve açıkça sayın gazeteciler deniz haydutluğu, izinli korsanlık, korsanlar ya da sadece bir bayrağın ardına gizlenerek yapılan deniz eşkıyalar hakkında yazılar yazıyorlar; ama bu şarkıyı hırsızlık yapmaya cesaret edenler değil de sadece hırsızlık yapmayanlar söylüyor, bilim adamlarının ve gururu kırılanların yaptığı toplantılarda, farelerin toplantılarındaki gibi İngiltere kedisinin boynuna çan bağlayacak kahraman bulunamıyordu. En komiyi, kılıç üzerindeki kordondan başka herhangi bir kanun tanımayan Napolyon, ancak yirmi dört kalibreliğin lehçesiyle kendini ifade edebilen Napolyon kişiye ait gemilerden konuşarak coşkusu olmayan düz yazıya kadar düştü. O çok ciddi biçimde ve espiyiyle sivil deniz kanununun bir kanun olmadığını, çünkü ne Avrupa gelenekleriyle ne yüzyılın yağmalama usulüyle ve ne de denizde tıpkı kıyıdağın barışçıl vatandaşların özel mülkiyetine el konulması gibi düşman olan millet tarafından savunmasız tüccarların esir alınmasıyla uyuşmadığını, köylünün yenilecek stokları için para ödeyip şehirde bile hayatı, özgürlüğü ve çarpışmada kazanılmış mülkiyeti koruma altına alarak ispatladı, birincisi, ikincisi ve üçüncüsü de gemilerde çok çabuk yapıldığı gibi insanlık dışı ve küçültücü değil mi? Tuzlu su, karada aşağılayıcı ve kanunsuz olan şeyin denizde övülecek ve yasal bir şey olduğu anlayışının rengini bu kadar mı değiştirdi? Napolyon izinli korsan gemilerin ve askeri gemilerin yalnızca tüccar gemilerini kontrol etmeye ve yalnızca cepanelere el konulmasını emir etmişti. İngilizler bunun son derece adaletli olduğu söylediler ve tüm Fransız gemilerine ve Fransa'nın ittifakı olan ülkelerin gemilerine el koymaya, yakalamaya ve yağmalamaya devam ettiler.”²²¹

и красно писали гг. публицисты противу корсарства, приватирства, пиратства, каперства, или просто-напросто морского разбоя, прикрытого флагом; но как такую песню запевали всегда те, которые не

²²¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 306-307.

могли сами грабить, а не те, которые смели грабить, то все совещания ученых и обиженных кончались обыкновенно как совет мышей - не находили молодца, который бы привязал колокольчик на шею кошке, Англии. Забавнее всего, что Наполеон, который не признавал никаких прав, кроме тех, что мотаются как темляк на шпаге, - Наполеон, который, где только мог, изъяснялся диалектикою двадцатичетырехфунтового калибра, унизился до смиренной прозы, толкуя о каперах. Он очень серьезно и остроумно доказывал, что морское народное право - вовсе не право; что не сходно ни с европейскими нравами, ни с понятиями века грабить и полонить беззащитных купцов враждебной нации на море точно так же, как частную собственность мирных граждан на берегу; что, платя за съестные припасы поселянину и сохраняя жизнь, свободу и имущество даже в городе, взятом в бою, не бесчеловечно ли, не унижительно ли отнимать то, и другое, и третье, как скоро оно на корабле? Неужели соленая вода до того изменяет краску понятий, что презрительное и незаконное на суше становится на море похвальным и законным? Приговаривался он, что каперы и крейсера должны ограничиваться лишь осмотром купеческих судов и конфискациею одних военных снарядов. Англичане говорили, что это весьма справедливо, и не переставали забирать, ловить, грабить все французские и союзные Франции суда.)

Nikitin'in esir düştüğü İngiliz askeri gemisi karşısına çıkan gemilerdeki cephaneye el koyma yetkisine sahiptir ve bu yetkiyi kendi kötü emelleri için kullanmaktadır. İngiliz gemisinin başında kaptan Turnin bulunmaktadır. Turnin korsan olmadan önce kanunlara uyan bir tüccardır. Ama mala yüklü olan gemisine Napolyon'un el koymasının acısını yaşayarak İngiliz devletine hizmet etme kararı almıştır. Amacı Fransızlardan intikam almaktır. Böylece Turnin İngiliz devletinin desteklediği askeri korsana dönüşür. Anlatıcının Turnin'e sempati duyduğunu onun dış görünüşünü tasvir ederken anlamak mümkündür. Anlatıcıya göre Turnin al yanaklı ve göbeklidir. Genelde sert yüz ifadesi sarhoşken cömert yüz ifadesine dönüşmektedir. Turnin iyi kalpli doğasını, esir aldığı Rus tüccarına karşı da sergiler:

*“Değersiz Rus istirdyesinin karşı koymasıyla öfkelenen (Turnin) misafirlerini kaba kuvvetle karşıladı; ama işin iyi sonlanınca tüm çuvallar onun ambarına taşındığında ve (Nikitin'in) teknesinin üst kısmı odun haline getirildiğinde tabanı denizin dibine gönderildiğinde, her şeyi sonuna kadar yağmaladıktan sonra Saveliy'in belgelerine bakınca (...) teknenin yasal bir ödül olduğunu ilan etti ve yüzündeki kırışıklar gülümsemesiyle yok oldu, çatık kaşları düzeldi, birbirinden ayrıldı ve sevecen bir biçimde Savelye'nin omuzuna vurarak güverteyi aydınlatan en sıradan karşılama sözlerinden birini söyledi.”*²²² (Раздраженный сопротивлением ничтожной русской раковинки, он грубо принял гостей своих; но когда дело кончилось удачно, когда все тюки и бочонки перепрыгнули через борт в

²²² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 308.

трюм его, когда и сама верхняя часть карбаса изрублена была на дрова, а днище отправилось ко дну, когда он взглянул на бумаги Савелья, ограбивши прежде все дочиста, - это по-судейски, люблю молодца за обычай, - и объявил, что карбас был законный приз, улыбка разутюжила сафьянное лицо его; нахмуренные брови раздались, расступились, и он, ласково ударив Савелья по плечу, бросил ему самое засмоленное из приветствий, расцветающих на палубе.)

Kaptan Turnin, Nikitin ve arkadaşlarının asker değil de tüccar olduklarını görünce davranışları değişir ve Nikitin'e korkmamasını söyler. Ama Turnin, Nikitin için bir korsandır ve onun elinden kurtularak yaşadığı yere dönmeyi planlar. İngilizlerle Rusların arasındaki bu küçük çaplı çatışma oldukça güldürücü bir biçimde gelişir. Turnin raslantı sonucu kaptan odasında kapalı kalır, Nikitin ve arkadaşları ise dışarda güvertede Turnin'in adamlarının beklediği odada kapalı kalırlar. Nikitin'de su Turnin de ise yiyecek vardır. Aralarındaki mücadele karşılıklı atışmalarla devam eder, ancak bir süre sonra kaptan susamaya Nikitin'le arkadaşları acıkmaya başlarlar. Bunun üzerine aralarında anlaşma yaparak değiş tokuşa girişirler. Bu adeta İngiltere ve Rusya arasındaki ticari savaşın minyatür halidir. Bu mücadeleden Nikitin galibiyetle çıkar ve geminin dümeni onların odasında olduğu için gemiyi istedikleri yere yönlendirirler. Anlatıcı bu olayı şu sözlerle ifade eder:

*“Tek direkli yelkenli gemi Rusya'ya doğru yol aldı durdu. Bu tek direkli yelkenli gemi siyasi tarihte eğlenceli ve görünmemiş bir olaydı.”*²²³ (Куттер плыл да плыл к Руси. Куттер этот был забавное и небывалое явление в политике.)

“Teğmen Belozor” da ise Rus Fransız savaşının yapıldığı dönem anlatılmaktadır. Tarihi olaylara göz atarsak şunu belirtmemiz gerekir: İki ülke arasında savaş başlayınca “Denizci Nikitin” öyküsünün çıkış noktasını oluşturan Tilzis anlaşması geçerliğini yitirmiş ve Rusya İngiltere'yle ittifak yaparak Fransaya karşı savaşa girmiştir. Öykünün giriş kısmında askeri Rus gemilerinin İngiliz donanmasının yönetimi altında olduğu ve Hollanda kıyılarında savaşa hazır durumda bekledikleri anlatılır.

Olaylar Ekim ayında geçmektedir. Bu aylarda denizde çok şiddetli fırtınalar olduğunu anlatılmaktadır. Rus ve İngiliz donanmasının fırtına sırasındaki durumu anlatılmaktadır:

“Napolyon'un ordularının Moskova'da kendilerine ziyafet çektiği sırada İngiliz amiralin komutası altındaki Büyük Britanya'yla birleşen Rus donanması, Hollanda

²²³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 315.

kıyılarında Flessingen’de kısıtılan Fransız donanmasını bloke etmişti. Açık denizde, yılın en fırtınalı zamanında, ürkütücü derinlerde Rus donanması doğa olaylarıyla bitmek bilmez biçimde mücadele eder ve her an düşmanla savaşa hazır bir şekilde demir atmıştı. Arkasında okyanus çölü etrafında, önünde tehditkâr topraklar vardı, ama dipten yükselen kale gibi hareketsiz duruyordu ve o güne kadar görülmemiş olan bu kuşatma dünyaya Rusların ve İngilizlerin yalnızca insanın dehası üzerinde değil doğanın tüm gücünün üzerinde de söz sahibi olabileceğini kanıtladı.” ²²⁴ (В то время, когда полчища Наполеоновы праздновали в Москве собственную тризну, русский флот, соединенный с великобританским, под командою английского адмирала, блокировал при голландских берегах флот французский, запертый во Флессингене. В самое бурное время года, в открытом море, на ужасной глубине, лежал он на якорях в беспрестанной борьбе со стихиями и каждый час готовясь на бой с неприятелем. За ним была пустыня океана, кругом подводные скалы, впереди грозные батареи; но он, словно крепость, воздвигшаяся со дна, стоял неподвижно, - и неслыханная дотоле блокада сия доказала свету, что русские и англичане умеют торжествовать не только над гением человека, но и над всеми силами природы.)

Öyküde Rus donanmasının denizde sürdüğü mücadele neredeyse Napoleon’la yaptıkları savaştan farksızdır. Rus denizciler vatanlarına karşı görevlerini yerine getirmek için, İngiltere ve Hollanda kıyılarında her türlü güçlüğü katlanmaktadırlar. Onlar savaş sırasında değil, kasırgaya yakalandıklarında da her an ölebileceklerini bilmektedirler. Anlatıcı askerlerin içinden buldukları durumunun güçlüğünü daha da vurgulamak amacıyla bu sahneyi detaylarıyla anlatır:

“Şafak onların durumunun perişanlığını gözler önüne sermişti: oluşturdukları hat darmadağın olmuştu, gemiler her iki çapada yerinden çıktığı için rüzgara kapılmıştı; pek çoğunun direği ve serenleri kırılmıştı; başka gemiler ise stoperlerinden kurtulmuş palamarları çözülmüştü ve fırtınaya dayanıklı yelkenlerin altında uzakta kasırgayla mücadele ediyorlardı; nerdeyse hepsinin yırtılmış ve birbirine girmiş, armaları altüst olmuş bir haldeydi, birbirine dolanmış olan alt kısımdaki serenler manzaraya daha da vahşi görünüm veriyordu; gemiler dalgalar üzerinde dağ gibi yükseliyordu. Manzara korkunçtu!” ²²⁵ (Рассвет показал всю бедственность их положения: линия была расстроена, корабли дрейфовали с двух якорей; на многих переломаны были стеньги и реи; иные, сорванные со стопоров, высучили канаты и под штормовыми парусами боролись вдали с вихрями; почти у всех

²²⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 340.

²²⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 341.

изорванные и спутанные снасти висели в беспорядке, отопленные накрест нижние реи придавали еще более дикости иду их; волнение ходило горами. Картина была ужасная!)

Karada ise Hollanda'yı ele geçirmiş olan Fransız askerleri ve Napoleon hükümetini temsil eden Fransız resmi görevliler vardır. Anlatıcı Fransız görevlilerin olumsuz yaklaşımını olay örgüsünün gelişimiyle birlikte ortaya koyar. Öykünün yaşlı kahramanı olan Hollandalı elde ettiği parayı saymak için değirmenine kızıyla birlikte gider. Fransız görevliler onun her ay buraya gelip para saydığını bildikleri için o ay elde ettiği parayı yaşlı adamdan zorla almaya karar verirler. Bu detayla anlatıcı Fransızların başka ülkeleri ele geçirdikleri gibi orada yaşayan insanların mallarını da gasp etmeye çalıştıklarını ortaya koyar. Fransız hükümetini temsil eden adamların başında ise kıyı muhafız alayını yöneten Montagne-Lussac bulunmaktadır. Değirmen sahibi olan yaşlı adam, eşi ve kızı Jana Montagne-Lussac'tan hoşlanmamaktadırlar. Onların gözünde bu Fransız asker geveze, boş konuşan, doğanın sunduğu güzelliklerden zevk almak yerine zarar veren, örneğin Hollandalı ailenin bahçesindeki laleleri kabaca kopartan, evde ise çizmelerin topuklarıyla halıları delen kaba zarafetten uzak bir karakterdir. Anlatıcı, Montagne-Lussac'ın Hollandalının evine gittiği sırada ev sahiplerinde uyan endişeli telaşı ve hoşnutsuzluluğunu ironik bir biçimde dile getirir. Belozor'un öldürülme riski nedeniyle yaşlı Hollanda'nın yeğeni olarak tanıtıldığı sahnede geçen diyaloglar iki ülke arasındaki gerginliğin ulaştığı son noktayı vurgular. Montagne-Lussac, Napoleon'un düşündüğü her şeyin kutsal olduğu inancındadır ve onu Rusya'ya girerek Moskova'yı ele geçirmesini, Fransa'nın büyük zaferi olarak kabul etmektedir:

“ –Moskova tümüyle ele geçirildi- dedi Viktor'a Almanca- ama sizinkiler sıkı duruyorlar; cesur ol Viktor kendini öldür. (...) Geveze az önceki gibi söze devam ediyordu: -Evet bey efendi, Suvorov'un ya da Kantakuzen'in, ya da onu gibi bir şey, komuta ettiği beş yüz bin kişilik orduyu Moskova önlerinde darmaduman ettik. Hatta orada dizine kadar sakalı olan yaşlılarda savaşıyor.(...) Akşama doğru Moskova'daki çan seslerinin oluşturduğu müziğinde bulunduğu bir balo düzenlenmişti. Söylediklerine göre müthiş bir etki bırakmış!(...) Dört gözle beklenen konuklara aşırı bağlılıklarından şehrin sakinleri düzinelerce kilise ve birkaç semti ateşe vermişler.

-Keşke bütün Fransızları orada ölseydi- diye haykırdı Belozor. Tam o sırada hizmetçi İngiliz gazetelerini getirdi.

-Moskova kurtuldu Fransızlar kaçıyorlar-diye bağırdı Saарvayerzen ilk sayfaya bakarak. (...) Şaşkınlık içindeki Viktor önce minnettarlıkla dolu bakışlarını gök yüzüne çevirdi, ama sonra palavracıyı onunla alay ederek sindirmek isteğine kapıldı” ²²⁶ (- Москва точно взята, - сказал он ему по-немецки, - но ваши стоят крепко; будь мужественен, Виктор, умерь себя. (...) Болтун продолжал по-прежнему:/ - Да, сударь, перед Москвою мы разбили пятисоттысячную армию, которою командовал Суворов или Кантакузен, ou quelque chose comme cela; тут дрались даже старики с бородами по колена (...))К вечеру дан был бал, на котором музыку составлял звон всех московских колоколов; говорят, что эффект был восхитительный!(...) От избытка приверженности к вождленным гостям жители зажгли дюжину церквей и несколько кварталов.-Чтобы все французы погибли там! - вскричал Виктор. В этот миг слуга принес английские газеты/ - Москва освобождена... Французы бегут! - вскричал Саарвайерзен,взглянув на первый лист (...)Восхищенный Виктор сначала обратил благодарные очи к небу, но потом желание укротить хвастуна вырвалось у него насмешками.)

Rus ve Fransız arasındaki bu çekişme aşk arenasında da verilir. Öyküde bir aşk üçgeni söz konusudur: Belozor, Jana ve Montagne-Lussac . Montagne-Lussac’ın Jana’ya duyduğu ilgi zengin bir Hollandalının kızı olmasından kaynaklanırken Belozor’un aşkı dürüst ve Jana’ya karşı içten duygularla dolu, çıkara dayalı olmayan bir aşktır. Anlatıcının Fransızlar hakkındaki olumsuz düşünceleri bu aşk üçgeninde de kendini gösterir. Montagne-Lussac Jana’nın kalbini abartılı ve güzel sözlerle kazanmaya çabalayarak onu hurilerle kıyaslar. Böylece anlatıcı olay örgüsüne doğru motifi katarak romantizmin bir başka özelliğini kullanmış bulunur:

“Yemin ederim- lütufkar görünüşle eğilerek dedi Montagne-Lussac, - cennete giden yol zordur boşuna dememişler, sizin ışık saçan eviniz gerçek Muhammed cenneti, mon bon monseir Sarvesan, çünkü tek bir mademoiselle Janna cennetin tüm hurilerine bedel.” ²²⁷ (-Ma foi [Честное слово (фр.)], - сказал он, раскланиваясь с видом благосклонности, - недаром говорят, что в рай претрудная дорога. Ваш фламгауз, mon bon monsieur Sarvesan [Добрейший господин Сарвезан (фр.)], - настоящий рай Магометов, потому что одна mademoiselle [Мадемуазель (фр)] Жанни стоит всех гурий вместе, - и с этим словом он так махнул мокрою шляпою, что брызги полетели кругом.)

Vatana hizmet duygusu bu öyküde de aşkın önüne geçmektedir. Ancak öykünün, “Umut Fırkateyni”ndekinin aksine, Belozor ve Jana’nın evlenmesiyle mutlu son bulması anlatıcının öykünün kahramanını ödüllendirmesi olarak kabul edilebilir.

²²⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 386-387.

²²⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 383.

“Savaş Zırhı” adlı öykünün başlangıç bölümü adeta “Teğmen Belozor” un devamı gibidir. “Teğmen Belozor”da Fransızların Moskova’dan kaçmaya başladıklarına ilişkin tarihsel bilgi verilirken “Savaş Zırhı”nda savaş sonrasında her iki tarafın askerinin yaşadıkları zorluklar dile getirilmektedir. Napolyon’un Rusya’dan çekiliş süreci tarihsel olarak aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir:

“I.Aleksandr’dan barışı elde edemeyen ve çoğunlukla Rus çorak arazisinde soyutlanan Napoleon kış başlamadan geri çekilmek zorunda kaldı. Grande Armee’nin 19 Ekimde başlayan geriye doğru gidişi zamanla düzensiz hale geldi. Öncelikle Rus ordusunun Maloyaroslavets’deki eylemi Fransızların savaşın dokunmadığı verimli topraklarda geçen yeni bir yolda ilerlemelerini engelledi ve onları geldikleri yerden dönmeye zorladı. Napoleon’un askerleri yavaşça batıya doğru ilerlerken kış üzerlerine bastırdı. Takip eden Rusların sürekli baskısı altındaydılar ve Kutuzov’un büyük bir çarpışmadan kaçınmasına rağmen kazak ve diğer düzensiz gruplar tarafından taciz ediliyorlardı; bunlara köylü ve gerillalar da dahildi. Fransızlar ve müttefikleri yığınlar halinde yok oldular ve disiplinleri parçalanmaya başladı. Kasım sonlarında Grande Armee’den kalanlar Beryozina nehrini geçerken aslında Rus kumandanın hatası nedeniyle kaçmış oldukları için şanslıydılar. Bütün ordudan geriye kalan belki otuz bin belki elli bin asker sonunda zorlukla Rusya’dan çıktı.”²²⁸

“Savaş Zırhlı”nın başlangıcında yukarıda aktardığımız tarihsel gerçek bir kurmaca olarak karşımıza çıkar. Öykü bir partizan subayın ağzından anlatılmaktadır. Anlatıcı, Vilenskaya yolunda geride kalan Fransız ordusunun subaylarını toplamakla görevlidir. Olayın geçtiği zaman diliminde kış bastırmıştır. Bir Rus için hava çok soğuk değildir, sadece etrafta sis vardır, hafif kar atıştırmasına rağmen Fransızların izini sürmek Ruslar için kolaydır. Anlatıcı yol boyunca içinde cephanelerin bulunduğu patlatılmış kutular, arabalarının yük taşınan kısımları ve ölü atlar görür. Onun için en korkunç olan manzara yolda yorgunluktan donarak ölmüş Fransız askerleridir. Ama daha korkunç olan bu manzaraya askerlerin alışmış olmalarıdır:

“Biz, doğru artık bu tür görüntülere alıştık ve soğukkanlılıkla cesetlerin yanından geçiyorduk, Antonov ateşi nedeniyle şişmiş ve morarmış cesetlerin yanından, yorgun atlarımızı üzerlerinden atlamaya zorlamadan geçiyorduk. Bu talihsiz adamların

²²⁸ Riasanovski, N.V.: Steinberg, M.D. (2011).Rusya Tarihi, İnkılap, 325.

yüzlerinden azap dolu sonlarının acı damgası okunuyordu. ”²²⁹ (Мы, правда, уж привыкли к подобным картинам и хладнокровно ехали мимо трупов, распухших и посинелых от антонова огня, не заставляя даже усталых коней своих через них перепрыгивать.)

Burada vurgulanan başka bir gerçek de Fransızların böyle bir soğuğa alışkın olmayışlarıdır. İklim koşullarının insanlar üzerindeki farklı etkisi:

“Buraya peçin²³⁰ üzerine oturup da donarak ölmenin tatlı bir uyku olduğuna ikna etmeye çalışan gençleri getirirdim, keşke üstün gelen kaderle yapılan savaşın her aşamasını, çırpınmayla dolu savaşı, arkadaşlarının henüz onlar ölmeden üstlerindeki tüm giysileri alarak onları çıplak bırakmalarıyla yaşanan hayal kırıklığını, kendini koruma duygusunun o sırada tüm yüreklerdeki acımayı, insanlığı ve kardeşliği bastırıldığını görselerdi. ”²³¹ (Я бы привел тутамолодцов, которые, сидя на печке, уверяют, что смерть от мороза – сладкоеусыпление; они увидели бы там всю постепенность борения с одолевающейсудьбою, борение судорожное, отчаянное тем более, что они обнажены былитоварищами заживо, - чувство самосохранения заглушало тогда во всех сердцахголос сострадания, человечества и братства; мертвецы валялись обнаженные, илишь снег одевал их холодным покрывалом своим.)

Anlatıcı Fransız askerlerin donarak ölmelerini, onların Rusya kışında nasıl giyineceklerini bilmemelerinden kaynaklandığını düşünür. Sağ kalanların üstü başı yırtılmıştır, ayaklarını samanla sarmışlardır, bilmedikleri için koyun postlarını ısı kaybetmemek için postu üniformanın altına giymek yerine üniformanın üzerine giymişlerdir. Fransız askerlerinin donmamak için ateş yaktıkları, ama ateş söndüğünde de donarak öldükleri anlatılmaktadır. Her iki tarafın üzerindeki giysiler hakkında ise anlatıcı şu sözleri söylemektedir:

“Hem onların hem de bizim üzerimizde papaz gömlekleri, şalvarlar ve kadın şapkaları vardı, kimisinin ayağında çarık kimisinde çizme vardı; benim yaman bir kasap olan baş çavuşum iki ay boyunca bir tüccarın karısının peleriniyle boy gösterdi, ben ise halının ortasını başım geçecek kadar keserek onunla örtülmüştüm. Başkentte herkes Fransızların Rusya’dan kaçış karikatürlerine gülüyordu, ama sefer ve kamp hayatı,

²²⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 417.

²³⁰ Eski güney Slav halkın evlerinde yapılan büyük sobadır. Bu soba evi ısıtma, yemek yapma ve üzerinde uyma işlevini yapmaktadır.

²³¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 417.

üniforma içindeki bizleri süslemişti, bu rengârenk halimizi anlatmak olanaksız!”²³² (И у них и у нас были люди в рясах, в балахонах, в женских шапочках, у кого нога в лапте, у кого в сапоге; мой вахмистр, лихой рубака, целых два месяца щеголял в салопе какой-то купчихи, а я сам был завернут в ковер, посередине которого прорезал место для головы. В столицах смеялись карикатурам бегства французов из России, но поход и бивачная жизнь нарядили и пас в их мундиры; пестрота была невообразимая!)

Sönen ateşler, kaçarken atlarını koşmaya zorlayan, üstü başı perişan, ne giyeceğini şaşırılmış askerler, donarak ölenlerin cesetleri kısacası bütün bu felaket manzarasının sorumlusunun Napolyon olduğu bir Rus askerinin sözleriyle dile getirilir:

“ –*Bu insanları iktidar tutkusuna kurban eden Napolyon’un işte neye mal olduğunu kanıtı! –diye karşı çıktı öfkeyle teğmen ölen adamı ve onun bıraktığı kan lekesini göstererek. –Bu kanlı harfler- onu mahkûm edecek.*”²³³ (-Зато какого имени стоит этот Наполеон, бросая таких людей на жертву своему властолюбию! - возразил поручик с негодованием, показывая на мертвеца и на кровавый след его. - Эти кровавые буквы - приговор его осуждения!)

Bu bölümde incelediğimiz “Denizci Nikitin”, “Teğmen Belozor” ve “Savaş Zırhı”nın, 1812 Rus ana yurt savaşının birbirini takip eden tarihsel gelişiminin verilerek öyküleştirildiği bir öykü dizisi (tsıkl) oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bestujev-Marlinski’nin bu savaşı anlatırken objektifliğini koruduğunu görüyoruz. Yazara göre Fransızlar siyasi arenada düşmandırlar. Ama savaş ortamında askerler yüz yüzeyle özellikle güç koşullarda insancıl duygular ön plana çıkmaktadır. Yazara göre her iki taraf da kendi ülkesi uğruna savaştığı için ölümün milliyeti yoktur.

²³² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 420.

²³³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 418.

4.3. Şövalye Öyküleri

Bestujev-Marlinski bu öykülerinde Livonya şövalyelerini ele alır. Çünkü Livonya eserlerini yazdığı yıllarda edebiyatta Kuzey ülkelerinin orta çağ dönemi, özellikle “Livonya” teması moda olmuştur. Ayrıca yazarın Revel’e yaptığı yolculukla ilgili izlenimlerini ortaya koyduğu “Revel Gezisi” (Poyezdka v Revel,1821) başlıklı denemesinin de, bu öyküleri yazmasında etken olduğu söylenebilir.²³⁴ Yazarın Livonya şövalyelerini konu olarak işlemesi nedeniyle eleştirmenler bu öyküleri Livonya öyküleri olarak gruplandırmaktadırlar. Bu bölümde “Revel Turnuvası” (Reveskiy turnir, 1825), “Venden Şatosu” (Zamok Venden, 1823), “Neygauzen Şatosu” (Zamok Neygauzen, 1824), “Kana Kan” (Krov za krov, 1825) adlı öykülerini inceleyeceğiz.

Yazar bu öykülerde yer alan tarihi olayları, “Livonya Kroniği” (Hronika Livonii) adlı tarihi eserden almıştır ve bunun kanıtı olarak “Revel Turnuvası” öyküsünün dip notunda, B.Russov’un 1578 yılında üç bölüm olarak yazdığı “ Livonya Kroniği” adlı eserini kullandığını bizzat belirtmektedir. Çünkü “Livonya Kroniği” Livonya’nın işgalini ve buradaki sınıfsal düzeni en iyi anlatan eserdir.²³⁵ Öyküde kullanılan zaman dilimi 14. ve 15. yüzyıllardır. Bu yüzyıllarda Livonya şövalyeleriyle Ruslar arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Tüm diğer şövalye öykülerinde de aynı tarihi eser kullanılmakta ve aynı dönem anlatılmaktadır. Yazar eserlerinde savaşlara değil, özellikle şövalyelerin yaşadıkları mekânlarla yaşam tarzına yer vermektedir. Ruslarla olan çatışmalardan kısaca söz edilmektedir.

13. yüzyılda Letonya’da Zamçal, Liv, Latçal adlı kabileler yaşamaktadır. 1158 yılında Dvina nehri yakınında, Liv kabilesinin yaşadığı şehre, fırtına nedeniyle Bremen’den gelen tüccarların gemileri yanaşır. Bremen’den gelen Alman tüccarlar Livonyalı kabileler ile mal değişimi yaparlar. Bu değişim Alman tüccarları için çok kârlı bir değişimdir. Maddi çıkarla birlikte manevi çıkarların da hesaplanmasıyla Bremen başpiskoposu Meynard, Papanın izniyle Hıristiyanlığa geçmesi için Livonya’ya doğru ilerler, çünkü burada yaşayan kabileler putperesttirler. Böylece rahip Meynard’ın başkanlığında Livonya piskoposluğu oluşturulur ve bölge Almanların eline geçmiş olur. Meynard’ın ölümden sonra piskoposluğa Berthold gelir. Ama Livonyalılar Hristiyanlığı kabul etmeye razı olmazlar ve 1198 yılında Berthold’un komutası altında Papa’nın

²³⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1991). İspitaniye, Povesti i rasskazi, Moskva: “Pravda”, 523.

²³⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kafkaskiye povesti, Sant-Peterburg:“Nauka”, 564.

kararıyla Livonya'ya haçlı seferi düzenlenir. Harçlı seferinin sonunda Livonya halkını Hıristiyanlığı kabul etmeye zorlayarak Livonya'daki keşişleri kendi keşişleriyle değiştirirler. Piskopos Berthold savaş sırasında ölür. 1200 yılında Livonya'nın yeni piskoposu Albert olur. Piskopos Albert akıllı ve iyi bir politikacıdır. Tüm Livonya'yı hâkimiyetine alarak Roma kilisesine bağlı bir yerleşim oluşturur. 1201 yılında Riga kalesini inşa eder. 1202 yılında ise piskopos Albert'in şövalyeleri olarak kabul edilen kılıç birliği kurulur.²³⁶ Böylece Livonya şövalyeleri oluşumu gerçekleşir.

Yazar, daha önce söylediğimiz gibi, Livonya şövalyelerini farklı bir açıdan anlatmaktadır. Alışıla gelmiş şövalye öykülerindeki cesaretli ve onurlu kahraman tiplemesinin aksine, Bestujev-Marlinski'nin şövalyeleri acımasızlıklarıyla ön plana çıkarlar. Hemen her öykü şövalyelerin yaşadıkları şatoların tasviriyle başlar. Zira “Revel Turnuvası”nın başında anlatıcı tarafından yapılacak olan tasvirin, yazarın diğer edebiyat eserlerindeki göre farklı bir biçimde olacağını görüyoruz:

*“Şövalyeleri onların şatolarının pembe camlarının, uzak tarihin ve şiirlerin sisleri arasından görmeye alışmışsınız. Ama şimdi ben size onların yaşadıkları yerin kapılarını açacağım, onları daha yakından ve gerçekte oldukları gibi göstereceğim.”*²³⁷ sözleriyle dile getirilir. (Вы привыкли видеть рыцарей сквозь цветные стекла их замков, сквозь туман старины и поэзии. Теперь я отворю вам дверь в их жилища, я покажу их вблизи и по правде.)

“Kana Kan” adlı öyküde anlatıcı, Almancada “demir” anlamına gelen Eyzen şatosunun dış görünüşünü detaylı biçimde tasvir eder:

“Doğruya doğru bu şato öyle dayanıklı yapılmıştı ki, böylesi ne masallarda anlatılabilir ne de kalemle yazılabilirdi; herkes bu şatonun adını dış görünüşünden aldığını söylüyordu. Duvarları öyle yüksekti ki, görmek için insanın kafasını, şapkası düşecek kadar yukarıya kaldırması gerekiyordu, en iyi okçulardan bir tanesi bile okunu, kulenin elmasına ulaştırarak kadar uçmasını sağlayamazdı. Bir yandan okçunun bu başarısızlığı kale için hendek işlevi görmekteydi, diğer yandan ise zavallı binlerce fakir Estonyalı hasat sonrasındaki tüm zaman boyunca yer altı sularına ulaşınca kadar kalenin etrafında çukur kazmış ve kaleyi öyle bir kurmuşlardı ki, tek bir yerden geçiş yoktu. Kapılardan söz etmiyorum bile: meşeden yapılmış her iki kapıya da, sanki bir Rus gezginin

²³⁶ Jarkov, S.V. (2005). İstoriya sozdaniya rıtsarskih ordenov i katalog holodnogo orujiya, snaryajeniya rıtsarey srednevekovya Evropı., Akademiya Brest, 23.

²³⁷ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 124.

*tabanlarındaki gibi, çiviler çakılmıştı; yirmi yedi sürgüyle kilitli tutuluyordu, ne kadar askerin koruduğu hakkında konuşmasak da olur. Demirden yapılmış inip kalkan parmaklıklar o kadar sık konulmuştu ki bir fare bile izin almadan ne girebilir ne de çıkabilirdi.”*²³⁸ (И по всей правде он был так крепок, что ни в сказке сказать, ни пером написать; все говорили, что ему по шерсти дано имя. Стены так высоки, что поглядеть, так шапка валится, и ни один из лучших стрелков не мог дometнуть стрелой до яблока башни. С одной стороны этот провал служил ему вместо рва, а с другой - тысячи бедных эстонцев целые воспожинки рыли копань кругом, и дорылись они до живых ключей, и так поставили замок, что к нему ни с какой стороны приступу не было. Я уж не говорю о воротах, дубовые половинки усажены были гвоздями, словно подошва русского пешехода; тридевять задвижек с замками запирали их, а уж сколько усачей сторожило там - и толковать нечего. На всяком зубце по железной тычинке, и даже в желобках решетки были вделаны так, что мышь без спросу не подумай пролезть ни туда, ни оттудова.)

Yukarıda alıntıladiğimiz tasvirten anlaşıldığı gibi Livonyalıların kalesi, her şeyiyle erişilmez bir askeri noktadır. Kalenin bu ulaşılmazlığı anlatıcı tarafından ironik bir tutumla aktarılmaktadır. Çünkü ona göre, eğer bir ülke komşularıyla barış içinde yaşamak istiyorsa bu kadar erişilmez bir kale kurulmasının anlamı da yoktur. Böylece öyküdeki şövalyelerin amacının barış içinde yaşamaktan çok fırsatları değerlendirerek yabancılarla savaşmak olduğu ortaya konulur. “Neygauzen Kalesi” adlı öyküde de mekânın dış görünüşü anlatılarak öyküye giriş yapılır. Ama “Kana Kan”dakinden farklı olarak burada tasvir daha lirik bir biçimde yapılmıştır. Yaz günlerine özgü doğa kalenin tasviriyle bağlantılıdır. Bu kalenin kapıları herkese açıktır. Dışarıdan bakıldığında şövalyelerin içeride yaşadıkları kuleler görünmektedir. Bu kulelerin tuğlaları güneşin altında parıldamaktadır. Pencereleri farklı büyüklüktedir ve binanın cephesine dağınık biçimde yayılmıştır. Bu büyük kaleyi, kontraforlar desteklemektedir. Neygauzen kalesinin bir başka dikkat çeken özelliği, içinde yer alan amfi tiyatrosudur ve bu amfi tiyatrodaki şövalyeler hem antrenman yapmaktadırlar, hem de silahlarını depolamaktadırlar.²³⁹

“Revel Turnuvası”nda ise kalenin iç bölümü, “Kana Kan”da olduğu gibi ironik bir tutumla tasvir edilir:

“Burtnek’in oturduğu salonun duvarları, zaman ve kurtçuklar tarafından insanı şaşkına uğratabilecek biçimde oyularak süslenmiş meşeden tahtalarla kaplıydı. Köşelerde tüm panellerden Arakne’nin dantel fistoları sarkıyordu. Şövalye kalesine benzeyen bir soba

²³⁸ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, “Krov za krov”, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 176-177.

²³⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 98-99.

uslu uslu on iki ayağının üzerinde bir köşede duruyordu. Sol taraftaki halıyla kaplı kapı, eşliğine üç basamakla çıkılan kadınların yaşadığı bölüme açılıyordu. Sağ taraftaki duvarda, aile portreleri yerine, Brutneklerin atasının yerde uzanmış göğsünden yükselen rengârenk elmaların bulunduğu ağaca hayranlıkla baktığı kocaman bir soy ağacı tablosu asılıydı. (...) Bunun yanında sol tarafta aşağıya doğru Minna von... isminin bulunduğu hanedan arması sarkıyordu. Belirsiz gelecek geriye kalan her şeyi örtmüştü, bizim Vzyazem kurabiyelerinin üzerindeki göz alıcı süslemelere benzer altın yaldızlı armalar ve iç içe geçmiş işlemler soy ağacını çevrelemişti.”²⁴⁰ (Зала, в которой сидел он, обшита была дубовыми досками, на коих время и червяки вывели предивные узоры. По углам, со всех панелей развевались фестонами кружева Арахны. Печка, подобие рыцарского замка, смиренно стояла в углу, на двенадцати ножках своих. Налево дверь, завешенная ковром, вела на женскую половину через трех-ступенный порог. На правой стене, в замену фамильных портретов, висел огромный родословный лист, на котором родоначальник Буртнеков, простертый на земле, любовался исходящим из своего лона деревом с разноцветными яблоками. (...) Подле него, в левую сторону вниз, спускался коропованный кружок с именем Минны фон... Бесцветность будущего скрывала остальное, а раззолоченные гербы и арабески, наподобие тех, коими блестят наши вяземские пряники, окружали дерево поколений.)

Burtnek’in salonunun tasvirine baktığımızda, şövalyelerin soy ağacına önem verildiğini görmekteyiz. Böylece anlatıcının öyküleştirdiği dönemde şövalyeliğin sadece babadan oğula geçen bir kavram olduğu ve şövalyelerin soylarıyla gurur duydukları anlaşılmaktadır. Katıldıkları turnuvalarda kıyafetlerindeki armalar, ailenin sosyal statüsünü de göstermekte ve bu armaların hangi soya ait olduğu herkes tarafından bilinmektedir.

Şövalyelerin yaşadıkları kaleler bu şekilde ortaya konulduktan sonra, tasvir edilen ortamın koşullarını belirlediği yaşam tarzı ele alınır. Olaylar ve kahramanların karakter özellikleri, Bestujev-Marlinski’nin tüm öykülerinde olduğu gibi, aşk macerası çerçevesinde çözümlenir.

“Revel Turnuvası”nda sıradan bir tüccarın cesaretinin, şövalyelerinki kadar büyük olduğuna dikkat çekilir. Şatoya kumaş, takı gibi malzemeler satan tüccar Edvin yaşlı Burtnek’in kızına âşıktır. Şövalye Minkental, Burtnek’in kendisinden hileyle aldığı topraklarını geri almayı istemektedir. Bunu öğrenen Burtnek şövalye Donnerbats’dan, düzenlediği turnuvaya katılarak Minkental’i yenmesini, topraklarının elinde kalmasını sağlamasını ister. Buna karşılık tüm mülkünü ve kızı Minna’yı onunla evlendireceğine söz

²⁴⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: “Revel Turnuvası”, 124-125.

verir. Ama Donnerbats sarhoş olarak uyuya kalır ve böylece turnuvaya onun kıyafetlerini giyen Edvin katılır. Turnuvayı kazanır ve kendisini seven Minna'yla evlenir.

Anlatıcı Edvin'in karakterini, şövalyelerin karakteriyle karşılaştırarak gösterir, böylece şövalyelerin yalnızca kaba kuvvete önem verdiklerini vurgular:

“ Edvin hayal kurabiliyor ve hissedebiliyordu, Livonya şövalyeleri ise sadece güldürüyor ve çok ender olarak eğlendiriyordu. Minna Edvin'i seviyordu, Edvin karşısındakinde yüce fikirler uyandırıyor, güzel sözlerle ifade etmese de coşkuyla konuşuyordu ve ikna edici değilse de merak uyandırıyor. Avrupa'ya iki yıl gezerek sosyete görgü kurallarını öğrendi ve bilgisiyle, çevikliğiyle, avlanarak büyüyen, savaşlarda olgunlaşan şövalyeleri, kadınlara karşı soğuk, her şeye karşı gururlu, kendi aralarında kibirli, kadınlarla konuşmanın yerine kendi aralarında kadınlara kadeh kaldırmaya tercih eden Livonya şövalyelerinden üstündü. Şövalyeler Minna'yı aşkları ve sadakatler hakkındaki masalarla büyülemeye düşünürler, Edvin ise genç kızla onun hakkında konuştu. Şövalyeler öldürdükleri hayvan ve düşmanların başlarını sayarlar, Edvin ise Minna'nın büyülediği kalpleri ona hatırlatırdı; şövalyeler Minna'nın elmas küpelerine bakıyorlar, Edvin ise onun gözlerine hayranlıkla bakıyordu.” ²⁴¹ (Он умел и мечтать и чувствовать, а рыцари ливонские могли только смешить и редко-редко забавлять. Она любила — он возбуждал мысли высокие, говорил с жаром, если не с красноречием, и увлекал, если не убеждал. Разъезжая два года по Европе, он навык приличиям светским и образованностию, ловкостью далеко превосходил рыцарей Ливонии, которые росли на охоте, а мужали в разбоях, рыцарей, неприветливых с дамами, гордых ко всем, заносчивых между собою, предпочитающих напиваться за здоровье красавиц в своем кругу, чем проводить время в их беседе. Они думали пленить Минну рассказами о своей любви, своей верности, Эдвин говорил ей о ней самой. Те считали головы убитых ими зверей и неприятелей, он напоминал о плененных ею сердцах; они заглядывались на ее алмазные серьги, он любовался ее очами.)

Anlatıcı Edvin'den ve onun Minna'ya olan aşkıdan söz ederek tüccar olan gencin içten duygularını şövalyelerin ruhsuzluğuyla karşılaştırmaktadır. Anlaşılacağı gibi şövalyeler için en önemli olgu savaşmaktır ve eğitimlerini de bu yönde almışlardır. Edvin'in Avrupa'da bulunduğu zaman içerisinde bu kültürü öğrendiğini ve kadınlara nasıl davranılması gerektiğini bildiğini görüyoruz. Şövalyelerin ise kadınlara bir servet olarak baktıkları ve incelikten yoksun duygusuz olduklarını vurgulanmaktadır. Daha önce söylediğimiz gibi yazar öyküsünde şövalyeleri farklı yönlerden değerlendirildiği için onların

²⁴¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 133.

kusurları ve acımasızlıkları ön plana çıkmıştır. Şövalyelerin bu karakteristik özelliği yukarıdaki alıntıda çok belirgin bir biçimde ortaya konulmaktadır. Bununla birlikte yazar şövalyelerin bu özelliğini “Venden Kalesi” adlı öyküde onların tarihsel geçmişleriyle de bağlar:

“Şövalyeler Livonya’yla savaşır, vahşilere boyun eğdirirken Yeni Dünyadaki İspanyollardan sonra silahsız insana acı çektirecek her şeyi icat ettiler. İnatçı olanı ölüm tehdit ediyordu, boyun eğmenin ödülü ise insanı aşağılayan kölelik oluyordu. Papalar insanlığın kutsal haklarını gasp edenlere boşu boşuna lanetler yağdırıyorlardı, haçlılara, yenilgiye uğrayanlara, vaftiz olmayı kabul edenlere, kardeş sevgisi göstermeye ve Hristiyanlaşanlara karşı barışçıl olma sözlerini boşu boşuna hatırlatıyorlardı; masumların kanı savaşçıların kılıcı ve mülk sahiplerinin kırbaçları altında akıyordu. Kutsal gerçek uğruna silahlanan şövalyeler vahşi hayvanlara özgü kapris ya da açgözlü çıkarıcılık gibi nedenlerle hareket ediyorlardı. Şövalyeler topluluğunun önde gelenleri, başkalarına örnek olmak için çevresindekileri rekabete sürüklüyorlardı; acımasızlık, yükselme hakkı doğuruyordu(...).”²⁴² (Рыцари, воюя Лифляндию, покоряя дикарей, изобрели все, что повторили после того испанцы в Новом Свете на муку безоружного человечества. Смерть грозила упорным, унижительное рабство служило наградой покорности. Напрасно папы гремели проклятиями на хищников священных прав человечества вотще напоминали крестоносцам их обет братской любви к побежденным, принявшим крещение, и кротости с обращаемыми в христианство; кровь невинных лилась под мечом воинов и под бичами владельцев. Вооружаясь за священную правду, рыцари действовали по видам алчного своекорыстия или зверской прихоти. Старшины Ордена примером своим вливали соревнование в подчиненных; жестокость служила правом к возвышению(...))

Anlatıcı Alman şövalyelerin, hâkimiyetini ele geçirdikleri ülkelerin insanlarına zulüm ederek o bölgenin gerçek sahiplerini köleleştirdiklerini ve Livonya’da kaba kuvvete dayanan şövalyeliğin ilkelerini bu şekilde belirlediklerini ileri sürmektedir. Yazarın böylelikle kendi ülkesindeki sıradan halkın içinde bulunduğu duruma dolaylı bir biçimde gönderme yaptığı düşünülebilir: Alman şövalyeleri halkına zulüm eden çarlarla, onlara boyun eğmek zorunda kalan Livonya halkı ise köle Rus köylüsüyle özdeşleştiriliyor gibidir. “Venden Kalesi”nin başkahramanı Vinno von Rorbah Livonyalı kılıç şövalyelerin başındaki kişidir ve Livonya’daki ilk kale olan Venden kalesini inşa etmiştir. Öykü 1821 yılında bu kalenin bulunduğu yöreyi ziyaret eden bir subayın günlüğünden aktarılmaktadır ve anlatıcı konumundaki subay Rorbah’ın sonunu giriş bölümünde kalenin tasviriyle

²⁴² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 69-70.

birlikte verir. Anlatıcı Rorbah'ın bu Venden kalesini inşa ederken buranın aynı zamanda onun mezarı olacağını hiç aklına getirmedeğini söyler. Öykü Rorbah'ı ölüme götüren olaylar dizisinden oluşur. Acımasızlığıyla kılıç şövalyelerin başına geçen Rorbah komşusunun arazisinde köpekleriyle birlikte avlanmaya çıkar. Rorbah'ın beraberindeki adamları tarlada çalışmakta olan köylülerin işlerini bırakıp onlara avlarını yakalamada yardımcı olmalarını emrederler. Ama Vigbert'in köylüleri bu emre uymazlar ve bunun üzerine Rorbah onların üzerine kırbacını savurmaya başlar. Vigbert Rorbah'ı durdurmak için köylülerine emre uymamalarını kendisinin söylediğini açıklar. Aralarında bu konuda geçen diyalog Rorbah'ın karakterini gösterir:

*“-(...) Haç iyilik ve sabır sembolü değil mi?(diye sordu Vigbert) – Sabır mı, köylülere mi? Bu yarı insanlar boyunlarında sapan başlarının üzerinde korku olduğu sürece köle gibi hizmet etmek zorundadırlar. İşte bu kadar net, Vigbert, sen böyle davrandığım ne ilk ne de son kişisin: itaat et.-Başkaları bana emir veremez. Onlar senin gibi davransalar da, senden ileri de gitseler; köylülerimin koruyucusu olmayı onur sayarım ve kimsenin, boş yere onlara zulüm etmesine izin vermem. Sadece tek şeye şaşıyorum üstadım, bizim tarafımızdan adaletin koruyucusu olarak seçilmiş olan sen, adaletin tüm kanunlarını bozuyorsun! – Şövalye senden tavsiye beklemiyorum, kınamalarını dinlemeyi de istemiyorum, ama sen üstadının emirlerini dinlemek zorundasın.”*²⁴³ ((...) Крест - символ благости и терпения?! - Терпения - для вассалов? Эти получеловеки служат, покуда у них рогатки на шее и страх над головою! Коротко и ясно, Вигберт, не у тебя первого, не у тебя последнего я это делаю: повинуйся. /- Другие мне не указ. Пусть они подражают тебе, пусть тебя превосходят; я ставлю в честь быть защитником моих вассалов и не поущу угнетать их никому, ни для чего. Одному удивляюсь, магистр, что ты, избранный нами в блюстители правосудия, нарушаешь все его законы!)

Bu konuşma aracılığıyla Rorbah'ın kanunları kendi çıkarları doğrultusunda kullanan, başında bulunduğu şövalyelerin kayıtsız şartsız kendisini dinlemek zorunda olduklarına inanan, köylüleri insan yerine koymayan ve köle gibi sadece kendi beyleri için değil onu için de çalışmaları gerektiğini düşünen bir şövalye olduğu ortaya konulmaktadır. Vigbert, Rorbah'ın şövalyelerin yöneticisi olarak adaletli davranması gerektiğini açıklamaktadır. Öyküde olumlu şövalye karakteri olarak sunulan Vigbert, acımasız Rorbah'ın davranışları ve yaptığı işlerle, başında bulunduğu diğer şövalyelere onurlu bir yönetici örneği sergilemesi gerektiği inancındadır. Çünkü ona göre şövalyeler, ilk önce onurları ve

²⁴³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 70-71.

adaletlilikleriyle tanınmalıdırlar. Oysa Rorbah, ona verildiği gücü ve yetkiyi adalet için değil, acımasızlığını tatmin için kullanmaktadır. Vigbert Rorbah'ı düelloya çağırır. Rorbah düelloya gelmeyince onun kalesine gide ve Rorbah'ı öldürür. Öykünün sonunda yazar kendine ait dip nota bu olayın gerçekten 1203 yılında yaşanmış olduğunu ve konuya ilişkin bilginin Arndt'ın Tarihi adlı kitabın birinci cildinde bulunabileceğini belirtmektedir.²⁴⁴

Yazarın kendi adını kullandığı ve geçmişte olanları başkalarından öğrenerek öyküleştirdiği bilgisini verdiği bir öyküsü de “Kana Kan” dır:

“(…) Tüm bunlar merakımı uyandırmıştı ve tarihi olaylara ve uzak geçmişe ait masallara düşkünlüğüyle bilinen yüzbaşılarımızdan birine sorularla gittim. O bu kale hakkında bir çobandan detaylı bilgi edinmeye çoktan fırsat bulmuştu ve etrafında beş kişi toplandığımızda bize öğrendiği her şeyi aşağıdaki gibi anlattı. A. Bestujev ²⁴⁵ ((…))Все это подстрекнуло мое любопытство, и я обратился с вопросами к одному из наших капитанов, известному охотнику до исторических былей истаринных небылиц. Он уже успел разведать подробно об этом замке от пастора, и когда нас собралось человек пять, то он пересказал нам все, что узнал, как следует ниже. А. Бестужев)

Şövalyelerin kaba, savaşçı ve zalim karakterleri bu öyküde detaylı bir biçimde Bruno karakteriyle ortaya konur. Anlatıcı Bruno'nun acımasızlığını bir köye yaptıkları saldırı sırasındaki sahnede kullandığı sözler aracılığıyla aktarır:

“(…)bir köy mü gördü ateşe veriyordu. Götüremeyecekleri ne varsa ateş alev aldığı gibi hepsini içine atıyordu. Kim karşı çıkarsa kesiyor, kim bağırsa alevlere fırlatıyordu. (...) Gözleri doyup da yakıp yıktıktan, atları ganimetle doldurduktan, eyerin üzerine güzelleri oturttıktan ve esirleri üzengeye bağladıktan sonra köyün surlarından çıkararak şatolarına dönüyorlardı... ve orda ganimetleri bölüştükten sonra eğlence ve ziyafet başlıyordu.”²⁴⁶ ((..)) завидел деревню – подавай огня. Вспыхнуло - кидай туда все, что увезти нельзя. Кто противится - резать, кто кричит - того в пламя.(…) Натешась, разгромив, навьючив коней добычею, насажав на седла красавиц и сосворив к стремени пленников, выходили они околицами восвояси... и тут-то уж по дележе начиналась гульба и пиrowанье.)

Görüldüğü gibi Bruno adamlarıyla şatosunun yakınlarındaki köylere saldırarak her şeyi yok etmektedir. Köyün genç kızlarını esir alarak şatosuna götürmekte ve yanlarında götürmeyecekleri her şeyi ateşe vererek yakmaktadır. Sadece Bruno'ya değil, onu örnek

²⁴⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 76.

²⁴⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 176.

²⁴⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: “Kana Kan”, 178.

alan adamlara da aynı şekilde davranmaktadırlar. Bruno, etrafına kendisine benzeyen acımasız şövalyeleri toplamıştır:

*“Etrafında topladığı adamlara bakanın saçları diken diken olurmuş, her biri çılgınmış. Bruno’nun sesini duyunca kendilerini ateşe ve suya atmaya hazırlarmış... gözünün içine öyle bakıyorlarmış ki, her şeyi altüst etmeleri için göz kırpması yetermiş.”*²⁴⁷

(Да и что за народ у него собран был, так волосы дыбом становятся: каждый сорвиголова. В огонь и в воду готовы на голос Бруно... так и смотрят в глаза ему - лишь мигнул и все вверх дном полетело).

Bruno’nun şövalyeleri düşünmeden onu tüm emirlerini yerine getirmektedirler. Onlar da Bruno gibi onur kavramını hiçe sayarak insanların hayatlarını eğlenmek için yok etmektedirler. Bu insanlar için kutsal hiçbir şey yoktur. Ama şövalyeliğin ilkelerine baktığımızda Papanın başka ülkelerdeki dini temsilci olarak geçmektedirler. Ele geçirdikleri beyliklerde Hristiyanlığın yayılmasını sağlamaları gerekmektedir.

Anlatıcı sözlerinin devamında, Bruno’nun acımasızlığının derecesini onu dinleyenlere daha iyi aktarabilmek için kendi kültüründen örneklerle kıyaslama yapar. Bu kültürel kıyaslama ironik bir biçimde verilmektedir:

*“Saldırganlaştırdıklarında, en tecrübeli atlı muhafız bile onların yanında güzel bir genç kız gibi kalırmış ve on iki Kiyev cadısı bir araya gelip de onların tek bir şarap kadehinden sonra yağdırdıkları lanetlerin aynısını akıl bile edemezlermiş.”*²⁴⁸ (В буйнстве самый закоренелый драгун показался бы перед ними красною девушкою, и двенадцать киевских ведьм вместе не выдумали бы таких проклятий, какие отпускали они за одною чашею брантвейна.)

Bruno aile bağlarına da saygı duymamaktadır. O yeğeni Reginald’ı yanına sevdiği için değil, babasının serveti karşılığında almıştır. Evlenmeye karar verince de Reginald’ın nişanlısını kendisine eş olarak seçer ve evlenir:

*“Nişanlı konusunda bir problem yok ... evet, uzakta aramama gerek yok, en iyisi ben yeğenimin hazırda bulunan nişanlısıyla evleneyim; fakir değil ve diğerleri gibi evi de iyi yönetir. Açıkçası, beni sevmeyecektir ama kimin umurunda! Beni balıklar sevmiş sevmemiş umurunda değil, ama ben onları yemeyi seviyorum. Yeğenim ise daha küçük bir kuş, en iyisi evlilik için biraz büyüsün!”*²⁴⁹ (За невестами дело не станет... да кстати, чем

²⁴⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 178.

²⁴⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 178.

²⁴⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 180.

далеко искать - лучше взять готовую невесту моего племянника; она не бедна и сумеет хозяйничать, как и всякая другая. Правда, может, она меня не zalюбит, да кто об этом беспокоится. Какое мне дело, любят ли меня рыбы или нет - да я люблю их есть. А племянник не велика птица в перьях... пускай порастет до свадьбы!)

Yazar okuyucuyu meraklandırmak amacıyla olsa gerek bundan sonra gelişen olayları entrikayla birleştirir. Reginald, Bruno'nun sevdiği kızla evlenmesine katlanamaz ve onu öldürür. Ancak Luiza hariç çevresindeki kimse Reginald'ın Bruno'yu öldürdüğünü bilmemektedir. İki genç evlenecekleri sırada Bruno çıkıp gelir. Reginald ve Luiza bu gelenin Bruno'nun hayaleti olduğuna inanırlar. Sözde hayalet Reginald'ı öldürür, Luiza'yı ise canlı canlı gömer. Öykünün sonunda bu gelenin Bruno'nun hayaleti değil uzakta savaflara katılan ona çok benzeyen kardeşi olduğu belirtilir.

Bestujev-Marlinski'nin şövalyeler hakkındaki bu öykülerinde gerçek şövalye kişiliği sergileyen tek bir kahraman vardır. Romuald Nordek adlı bu kahraman, Bestujev-Marlinski'nin 1812 Ana Yurt Savaşı sırasında partizanlara katılmış olan şair D.V.Davidov'a adadığı "Neygauzen Kalesi" nde karşımıza çıkar. Vseslav, Romuald Nordekin kalesine esir olarak getirilir. Ancak Nordek Vselav'a esir gibi değil, bir misafir gibi davranır. Vseslav ile Nordek'in eşi Emma arasında da iyi bir dostluk kurulur, çünkü Emma yaralı Rus askerinin iyileşmesine yardım etmiştir. Aynı sıralarda Nordek evine konuk olarak gel Mey adlı şövalye Emma'ya âşık olur ve onları ayırmak için yönetici şövalyeye Nordek'in bir Rus'a evinde yardım ettiğini ihbar eden mektup yazar. Ava çıktığı sırada Nordek bir grup şövalye tarafından kaçırılarak yönetici şövalyenin kalesindeki mahkemeye götürülür. Mahkeme Nordek'i cezasını Mey'in vermesi kararını alır. Böylece Nordek Mey'in kalesinde tutulur. Vseslav bu durumu öğrenince, kendisine iyi davranan Nordek'i kurtarmak için Rus arkadaşlarının yardımı ister. Vseslav, Nordeki arkadaşlarına şu sözlerle tanıtır:

*"-(...) Bu Nordek öylesine gururlu yürüyor ve herkesin gözüne öyle cesaretli bakıyordu ki onunla güç denemesi yapma hevesine kapıldığımı itraf etmeliyim. O çok iyi insan olmalı.- dedi Andrey. -Gerçekten de öyle - diye devam etti Vseslav, Çılgın denecek kadar ateşli ve mantıksız denecek kadar korkusuz. Buna karşılık son derece iyi, yardım sever."*²⁵⁰ (Этот Нордек ехал так горд, глядел так смело всем в глаза... что... признаюсь, меня взяла охота померять с ним силы, - он должен быть славный человек./ - Он в самом деле таков, -

²⁵⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 113-114.

продолжал Всеслав. - Вспыльчив до бешенства и неустрашим до безрассудства, зато как добр и радушен!)

Vseslav'ın bu sözleri Nordek'in şövalyelik unvanının gereğini gerçekten yerine getiren bir karakterde olduğunu göstermektedir. Nordek tüm coşkulu ve ateşli karakterine rağmen yerinde nedenlerle savaştan, dürüst, kapısı herkese açık bir şövalye ve iyi bir eşidir. Tüm bu özellikleri Vseslav'ın onu diğer şövalyelerin elinden kurtarmasına neden olur. Öykü beklemedik bir biçimde sonlanır. Vseslav Nordek'le Neygauzen kalesine döndüğünde Emma'nın eskiden oraya nasıl geldiğini öğrenir. Emma gerçekte şövalyeler tarafından kaçırılmış bir Rus'tur. Boynunda çocukluğunda ailesinin ona taktığı bir haç vardır ve Vseslav bu hacı tanır ve Emma'nın onun kardeşi olduğunu anlar.

Burada şunu da belirtmek gerekir: diğer öykülerde şövalyelerin bazıları olumlu karakterler olarak görünse de yaptıkları seçimler doğrultusunda kötü karakterlerle aynı konumda yer alırlar. Örneğin "Kana Kan" da Reginald köylülerden yana çıkarak onları korusa da amcasını öldürerek intikam alır. Anlatıcı onun intikamının kişisel nedenlerle gerçekleştirildiğini ve çoğu zaman kendi iradesini kullanmadığını ileri sürerek eleştirir:

*"Reginald genç, soylu ve iyi biriydi. Kötü olduğunu bile bile neden dayısıyla birlikte soyguna gitmişti? Elbette ki bunu istemeyerek yapmıştı, ama bundan kesin bir şekilde vaz geçmek ve açıkça amcasına karşı durmak iradesini niçin göstermemişti? İnfazında bir taraftan haklı diğer taraftan suçluydu. Onu kişisel olarak içitene kadar ezilenlerin arkasında durmuş değildi. Ancak kendine hayatını kurtarmak belki de çıkarlarını korumak için isyan eti. (...) O bölgeyi bir canavardan kurtardı buna karşılık suç işleyerek ona dersini verdi. Bununla birlikte amcasının karşısında çok suçluydu."*²⁵¹

(Регинальд был малый благородный, добрый - зачем же он ходил с дядей на разбой, когда знал, что это дурно? Конечно, он делал это невольно, да зачем же не ставало у него воли от этого отказаться решительно или восстать против него явно. И в самосуде - одна сторона права, а другая виновата. Так нет, он не заступался за угнетенных до тех пор, пока его лично не обидели. Он восстал только для спасения своей жизни, а может быть, и для выгод своей жизни! (...) Он избавил околоток от злодея, зато подарил ему урок в преступлении. Притом же он был против дяди много виноват... да и кровь родного - право, не шутка!)

Anlatıcının bu eleştirel tutumunun aynısını "Venden Kalesi" adlı öykünün kahramanı Serrat'da da görürüz. Anlatıcı Serrat'ı, düelloya gelmeyince evine giderek Rorbah'ı öldürmeyi seçtiği için eleştirir.

²⁵¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 189-190.

Daha önce de vurguladığımız gibi bu öykülerinde yazar, tarihi belgeleri kullanarak Livonya şövalyelerin gerçek hayatlarını anlatmaya çalışmaktadır. Önceden şövalyeler Roma kilisesinin temsilcileri olarak fethettikleri ülkede merhametli ve adaletli davranmak durumundadırlar. Ama onlara verilen yetkiler sonradan hırsa dönüşmüş ve savaşta geçen hayatları onları acımasız insanlar haline getirmiştir. Bestujev-Marlinski'nin öykülerine göre şövalyeler tüm yetkiyi ellerin aldıklarında hiçbir güç onları durduramamıştır. Hayatlarının tek amacı güçlerini her fırsatta sergilemektir. Diğer yandan yazar tüm edebiyat geleneklerine karşı çıkarak o güne kadar Batılı roman öykülerde geçen onurlu, zor durumdaki insanlara yardım eden ve kadınları kollayan şövalye karakterinin aksine, tarihsel kaynaklardan yola çıkarak onların acımasız yüzünü gösterir. Halkı köle gibi gören Livonya şövalyeleri aracılığıyla kendi yaşadığı döneme de gönderme yapmaktadır. Şövalyelerin yaptıkları zulümleri göstererek yöneticilerin yanlışlarını vurgulamaktadır. Bestujev-Marlinski'nin bu dönem çarlık yönetimine karşı görüşlerini göz önünde bulundurduğumuzda “Kana Kan” daki Bruno’yla çarlık yönetiminin köle köylülere karşı zalimce yönetimine gönderme yaptığını ve Reginant karakteriyle ise bu yönetime karşı çıkmayanların, aslında aynı şekilde suça ve zulme ortak olduklarına dikkat çektiğini söyleyebiliriz.

Bestujev-Marlinski tüm tarihi öykülerini sürgün öncesi dönemde kaleme almıştır. Bu öykülere bakarak yazarın edebiyata nasıl adım attığını ve bu eserlerinde nelere dikkat ettiğini görmek mümkündür. Romantizmin en bilinen özelliği, yaşadığı dönemden hoşnut olmayan sanatçının eski zamanları kullanarak geçmişi yüceltmesidir.²⁵² Bestujev-Marlinski ilk önce Eski Rusya'nın üç dönemini konu edinerek, ideal devlet yönetiminin nasıl olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazar bunun örneğini Yüce Novgorod yönetiminde bulmaktadır. Yanlış yönetimin getirdiği sonucu ise Kargaşa Döneminianlattığı öyküsüyle göstermektedir. Bestujev-Marlinski'ye göre Rus ruhunun özü de bu dönemlerde korunmuştur ve bu amaçla eski Rus kültürüne ve folkloruna ait özellikleri öykülerinde kullanmıştır. Eski Rusya'nın soylularının yaşamlarını anlattığı sahneler ise çağının soylularına geçmişlerini hatırlatma amacını taşımaktadır.

Rusya'nın 1812 Anayurt Savaşı'nın ele alındığı öykülerde ise tüm Rusya'nın Napolyon'a karşı vatan için tek vücut olduğuna dikkat çekilmektedir. Yazarın burada idealize ettiği gerçek soylularla köle köylülerin sınıf farkı olmaksızın bir araya gelmesidir.

²⁵² Kurilov, A.S. (1979). İstoriya romantizma v russkoy literature. Vozniknoveniye i utverjdeniye romantizma v Russkoy literature(1790-1825). Moskva:“Nauka”, 180-181.

Bu da bize Bestujev-Marlinski'nin arlık yönetimine üstü kapalı bir eleştiri yaptığını düşünme hakkı verir.

Livonya şövalyeleri döneminde ise daha önce söylediğimiz gibi onur ve iktidar kavramlarının yanlış yönde kullanıldığı vurgulanmaktadır. Bu da sanatçının yine arlığın köylü halka yaklaşımındaki yanlışlığa dikkat çekmesi olarak değerlendirilebilir. Bestujev-Marlinski bir vatansever olarak Livonya şövalyelerinin çağıyla Eski Rusya arasında bir kıyaslama da yapar. Ona göre Eski Rusya Hristiyanlığı Avrupa'nın doğusuna yaymakla görevli medeni batıdan daha üstündür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Öykülerdeki Anlatım ve Üslup Özellikleri

Bu bölümde, yazarın öykülerinde gördüğümüz sanatsal özellikleri hem anlatım, hem de üslup açısından incelemeye çalışacağız.

Bestujev-Marlinski, edebiyat hayatına çevirmen ve eleştirmen olarak başlar. Eleştiri makalelerinde ileri sürdüğü düşünceler edebiyat çevrelerinde büyükbeğeni toplar. Bu dönemlerde Bestujev-Marlinski, diğer eleştirmenler gibi, Rusya’da edebiyatın ve edebiyat dilinin gösterdiği değişimin hangi yönde olması gerektiği konusundaki düşüncelerini aktarır. Ancak eleştiri nitelikli bu çalışmalarına rağmen, Bestujev-Marlinski’nin 19.yüzyıl Rus edebiyatındaki gerçek yerini yazdığı öyküler belirlemiştir.

19.yüzyıl Rus edebiyatının en büyük eleştirmenlerinden olan Belinski Bestujev-Marlinski’yi “*Rus halkının kültürünü anlatan öykü sanatının kurucusu*”²⁵³ olarak adlandırırken onun hakkındaki görüşlerini şu sözlerle açıklar:

*“(…)M. - gerçekçi sanat değil, çünkü eserlerinde yaşamın gerçeği yok, gerçekçilik yani olduğu gibi bir gerçekçilik yok: bir makine nasıl yapıyorsa her şey öyle uydurulmuş ve hesaplanmış. (...)Bay Marlinski’nin öykülerinde son moda Avrupa bir hava ve karakter var; her öyküsünde akıl ve geniş bilgi olduğu görülüyor, yeniliği ve gerçekliğiyle şaşırtan bağımsız güzel fikirlere rastlanıyor. Buna bir de sözü uzattığı ve deyimler kullandığı orijinal, parlak üslubunu ekleyin kazandığı sıra dışı başarıya daha fazla şaşırılmazsınız.”*²⁵⁴

Bestujev-Marlinski eserlerini, Rus edebiyatında romantizmin hâkim olduğu bir dönemde kaleme almıştır. Görüşleriyle kendi sanat anlayışını ortaya koyduğu “Romantizm Hakkında” (O romantizme, ~1826) başlıklı makalesinde, Belinski’nin sözlerine karşıt bir durum olduğunu görürüz. Bu eserinde Bestujev-Marlinski eleştirilere karşı adeta kendini savunuyor gibidir. Ona göre insan duyguları, akli ve iradesiyle yaşar. Bunların üçünün birleşimi fikri doğurur, çünkü fikir üreten insan hissetmeye ve keşfetmeye yönelir, kendi varlığını ve içindeki tüm canlılarıyla birlikte doğayı tanır. Tanıma aşaması insanlarda iki

²⁵³ İnternet: <http://xreferat.ru/50/2401-1-konspekt-kriticheskikh-materialov-russkaya-literatura-2-iy-chetverti-XIX-veka.html> adresinden 20.07.2014’de alınmıştır.

²⁵⁴ İnternet: a.g.e.

biçimde gerçekleşmektedir. Birincisi her şeyi olduğu gibi aktarmak, ikincisi ise görülenleri kendi duygularına göre algılayarak aktarmaktır. Birinci aşama oldukça sınırlı bir aktarımdır, ikincisi ise farklı bir deneyim ve sınırsız hayal gücüdür. Hayal gücüne dayalı aktarım, *bir şeyin nasıl olabileceğini* göstermek demektir.²⁵⁵ Bu düşünce biçimi Bestujev-Marlinski'nin romantik akımdan beslenen sanatının temelini oluşturur.

Bu makalesinde ortaya koyduğu düşüncelerinin özellikle doğa tasvirlerinde kendini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bestujev-Marlinski için doğa tasvirinde deniz ve dağların büyük önemi vardır. Bunların tasviri özellikle Kafkasya'da ve denizde geçen öykülerinde görülür. Diğer öykülerinde ise doğada meydana gelen değişiklikler, kahramanın iç dünyasını ve ruhsal değişimlerini aktarmaya yarayan yardımcı bir öğe olarak işlev yapmaktadır. Örneğin, "O Öldürülmüştü" de yazar doğa tasviriyle başkahramanın memleketine özlemine ve bundan doğan hüznü halini şu satırlarla dile getirir:

*"Hüzün verici. Yaprak dökümü sadece ruhumda değil her yerde. Soluk yapraklar havada halkalar çiziyor ve hisirdayarak Abin nehrine düşüyorlar. Bulanık dalgalar onları uzağa götürüyor."*²⁵⁶ (Грустно. Листопад не в одной душе моей, но повсюду. Блеклые листья роняются по воздуху и с шорохом падают в Абин... Мутная волна уносит их далеко.)

Bilindiği gibi edebiyat eserlerinin pek çoğunda sonbahar hüznüyle özdeşleştirilir. Ağaçtan koparak düşen yapraklar anlatıcıya ruhundan da bir şeylerin kopup gittiğini hissettirir. Yaprakların dökülerek Abin nehrine düşmesi ve uzaklara gitmesi ise anlatıcıya memleketinden uzak olduğu gerçeğini hatırlatarak okuyucunun hüznü duymasını sağlar. Böylece sanatçı anlatıma derinlik katar.

Aynı öyküde yer alan bir başka tasvirde dağlar anlatıcı tarafından değerli bir hazineye benzetilir:

"Tepeler, tıpkı Horasan halılarının kadifesi; kristal gibi yontulmuş görüntüler halindeki buzullar, sivri inişli çıkışlı zirveler- açıklanamayan bir güzelliğe benzeyen gecenin bütün yıldızlarını içinde saklayan toprağın muhteşem tacı, gün batımının tüm yakutları, güneşin tüm altınları ve bu açıklanamayan şey gökyüzünün maviliğiyle karışıyor ve uzaktaki sisin arasından göz kırpmıyor ... işte kayboldu ve işte bulutların solgun

²⁵⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniye v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: "Hudojestvennaya literatura", 465-466.

²⁵⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 399.

gökkuşağının arasından doğdu.”²⁵⁷ (Холмы – бархатковров хорасанских; ледники, граненные как хрусталь воображения; зубчатые, волнистые вершины - прелестная корона земли, затаившая в себе все звездыночи, все рубины зари, все золото солнца, сродненные во что-то неизъяснимопрекрасное, и это что-то сливается с синью небес, мерцает сквозь дымкуотдаления, - и вот исчезло, и вот возникло опять бледной радугой облаков.)

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, dağlar Horasan halısına benzetilerek tasvire egzotik bir doğu havası katılmaktadır. Alıntıdaki bütün kıyaslamalar sadece Kafkasya’daki doğagüzelliğinin değil, sihirli bir atmosfer de olduğunu hissettirecek biçimde oluşturulmuştur.

Doğa tasvirlerindeki subjektif bakış açısı, başkahramanın arkadaşına yazdığı mektupta sevdiği kadına olan özlemini vurgulayabilmek amacıyla kullanılırken de görülür. Bunun en tipik örneği“Umut Firkateyni”nde görülmektedir.

“Başlangıçta aşk bağları aklımda halatlarla karışıyordu; dahası bizim firkateyn bazen küçük yelkenleriyle sevgilinin simasını gölgeliyor ve fırtınalı deniz ise aşkla üstünlük tartışması yapıyordu, artık her şey birleşmiş, iç içe geçmiş, prensesde kaybolmuştu; hiçbir şeyle meşgul olamıyorum, ondan başka hiçbir şeyi düşünemiyorum (...)”²⁵⁸ (Сначала в воображении моем любовные узы путались со снастями; еще фрегат наш заслонял порой милый образ своими лиселями и бурное море оспаривало владычество у любви; теперь же все соединилось, слилось, исчезло в княгине; не могу ничем заняться, ничего вообразить, кроме ее (...))

Alıntıda yazar başkahramanın aşkı hakkındaki hislerini denizci olmasının etkisiyle “*halat*”, “*firkateyn*” ve “*fırtınalı deniz*” sözcüklerini kullanarak ifade etmektedir. Bazı öykülerde savaşın korkunçluğu doğa olaylarıyla kıyaslanarak anlatılmaktadır. Böylece okuyucuya savaşın vahşeti derinden hissettirilmektedir. “Atış” öyküsünde asker olan anlatıcı içinde buldukları durumu şu sözlerle anlatır:

“Silahtan çıkan alev yangının kızıl alevi değildi; ne şimşeğin koyu mavi pırıltısı ne de yangın alevlerinin oluşturduğu kıvılcımın yıldızlarıydı; hayır, bunların hepsiydi, silahtan çıkan alevde ufkun kızıllığı, ayın solgunluğu, yaraların kanı ve kutsal gökkuşağı hep birlikte oynayıyordu, bunun arkasından silahın bakır ağzından kasırğa gibiopale benzer bir bulut kıvrılarak yükseliyor, yanıp sönüyor, koyu mavi renge bürünüyor, kararıyor, hızla hareket eden yılan gibi yukarıya doğru kıvrılıyor ya da bazen halka halka havaya

²⁵⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 398.

²⁵⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 210.

*yükseliyor, gittikçe genişleyerek uçup gidiyor, nihayet arkadaşlarına yetişerek sisler arasındaki bir dalga gibi kayboluyordu (...)*²⁵⁹ (Огонь выстрела не багровое пламя пожара; не синий блеск молнии, не звезды искры его; нет, в нем есть все это, в нем играет румянец зари и бледность месяца, кровь ран и радуга завета вместе, и вслед за тем с медного зева, как вихорь, взвивается опаловидное облако, меркнет, синеет, чернеет и быстрым змеем крутится вверх или порой вспархивает венцом, летит, летит шире и шире и наконец, догнав своих собратий, исчезает, как волна в волнах дыма, (...))

Bestujev-Marlinski'nin öykülerindeki tasvir sanatının bir başka özelliğini de belirtmek istiyoruz. Buraya kadar verdiğimiz örneklerde tasvirler erkek kahraman ya da erkek anlatıcı tarafından yapılmaktadır. “Umut Fırkateyni”nde kadın kahraman Vera yazdığı mektupta fırkateyni tasvir ederek savaş gemisini bir kadının gözüyle anlatır:

*“Fırkateyn kâh yeni bir dünya, kâh harika bir şiiirdi. Köprü yemek masası gibi temizlenmiş cilalanmıştı; lüle gibi kıvrılmış halatlar, küpe gibi parlayan direkler, şık danteller gibi örülmüş ağlar; bakır altın gibi yanıyor; demirden silahlar gri mavi karganın kanatları gibi! Ve sonra etraftaki o düzgün kargaşa... insanın gözü önündeki sınırsız genişlik!.. Gümüş düdüüklerin sesiyle bizim dev sanki rüzgârı yakalamak için kollarını genişçe açtı; göğsü rüzgârla doldu(...).”*²⁶⁰ (То был новый мир, то была чудная поэма. Помост чистый, вылощенный, как стол; снасти, закрученные завитками, блоки, сверкающие как серьги, сетки, сплетенные фантастическими кружевами, медь горит как золото; чугун орудий как сизое вороново крыло! И потом - эта стройная суэта кругом... это необозримое раздолье перед очами!.. По звуку серебряных свистков, казалось, великан наш размахнул широко руками, чтобы поймать ветер; грудь его надулась(...))

Anlaşacağı gibi savaş gemisinin detayları, kadının önem verdiği “küpe” ve “dantel” gibi sözcüklerle benzetmeler yapılarak aktarılmaktadır.

Elbette doğa ve ortam tasvirinde, anlatıcının ya da kahramanın iç dünyasının da yansıtılmasıyla ortaya çıkan subjektiflik Bestujev-Marlinski'nin öykülerinde anlatıcıya önemli rol yüklemektedir. Anlatıcının öykülerdeki konumuna baktığımızda genellikle kendini açıkça belli etmektedir. Anlatıcı iki şekilde karşımıza çıkar: birincisi kahramanların yaşadığı ortamı yakından tanıyan, hatta o ortamın içinde yaşayan ve kahraman üzerindeki etkisini gözlemlemiş olan, olayların akışını da olduğu gibi aktaran anlatıcıdır. İkincisi ise kendi başından geçen olayları ve olayların yaşandığı ortamı

²⁵⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg :“Nauka”, 331.

²⁶⁰ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 184.

ve bir arada bulunduğu kişileri aktaran anlatıcı tipidir. Her iki anlatıcının da ortak özelliği, okuyucuyu yönlendirmemesi ve okuyucudan yüksek bir kültürel düzey beklemesidir.

Sözünü ettiğimiz ilk anlatıcı, olayları çoğunlukla okuyucuyla sohbet havasında aktarır. Örneğin “Deneme” öyküsünün ikinci bölümüne şu sözlerle başlar:

*“Noel öncesi kutsal günlerde, bizim Finlandiya Palmirası yani Peterburg bile eski zamanların izini tüm bayramların olduğundan daha fazla üzerinde taşıyordu. Dostlarımızdan bir tanesi şehre tam Noel arifesinde Moskova kapısından giriş yaptı; başkentteki koşuşturmacanın rengârenk canlı manzarası gözlerinin önüne serilince hafızasında çocukluğunun tüm mutlu ve eğlenceli anıları canlandı.”*²⁶¹ (Святки больше всех других праздников сохранили на себе печать старины, даже и в Финской Пальмире нашей, в Петербурге. Один из друзей наших въезжал в него сквозь Московскую заставу в самый рождественский сочельник, и когда ему представилась пестрая, живая панорама столичной деятельности, в его памяти обновились все радостные и забавные воспоминания детства.)

Buna benzer başka bir örnek ise balo sahnesidir. Bu sahnede anlatıcının anlattıkları onun soylu topluluğunun bir üyesi olduğunu da kanıtlamaktadır. Anlatıcı burada balonun, baloyu en iyi organize eden soylulardan biri tarafından verildiğini açıklar. Bundan sonra baloya gelen arabaların ne kadar şık olduğunu, kadınların arabalardan kelebekler gibi uçarcasına fırladıklarını, salona girmeden önce aynada kendilerine son kez baktıklarını, birbirlerini kıyafetlerini eleştirircesine uzun uzun süzdüklerini, annelerin kızlarını evlendirecekleri adayları burada belirlediklerini açıkça aktarır. Anlatıcı erkeklerin davranışlarının ise statülerine uygun olduğunu belirterek dans etmenin yanı sıra başka bir odada aralarında kâğıt oynarken sohbet ettiklerine dikkat çeker. Balonun sonunda oluşan atmosferi ise şu sözlerle aktarır:

“Balo sona ermek üzereydi ve moda ikonlarından birçoğu boşalmış misafir odasında esneyerek müthiş eğlendiklerine yemin ediyorlardı ki, birdenbire bir gürültü koptu ve maskelerin bağırışları, kaçakların hepsini dans edenlerin bulunduğu salona dikkat çekti, gerçekten de biri İspanyol diğeri Macar kostümü içindeki iki parlak kadriş dansçısı maskelilerin dikkatini kostümlerinin zenginliği, zevkliliği ve duruşları nedeniyle dikkatini çekmişti. Salonda hızla dans ederken her bir maskeli, o ya da bu kişi olduğunu ileri sürenlerden sonra çıkan tartışma üzerine tanıdık mi değil mi anlamak için birbirlerine

²⁶¹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 201.

göz atıyorlardı. Ev sahibi balosuna renk katma olanağı verdiğiine sevinerek maskelileri dansa davet etmişti. Birden bire tüm gücüyle mazurka çalmaya başladı (...) ²⁶² (Бал уже склонялся к концу и многие из корифеев моды, зевая в гостиной на просторе, клялись, что он чрезвычайно весел, как вдруг шум и восклицания: "Маски, маски!" привлек всех беглецов в залу танцев. В самом деле, два блестящих кадрили, один в испанском, другой в венгерском костюмах, заслуживали внимание, равно по богатству, по вкусу уборов и по стройности замаскированных. Обежав кругом залу, каждый из них бросил по загадке знакомым и незнакомым, возбуждая следом спор уверяющих, что это он или не он. Хозяин, радуясь, что случай дал разнообразие его балу, пригласил замаскированных к танцам. Мазурка загремела (...))

Bestujev-Marlinski'nin ikinci anlatıcı tipi ise öykü kahramanlarının başından geçen olayları anlatır, kahramanların tutumlarıyla ilgili yorumlar yaparken, genellikle asker-savaş konulu öykülerde kendini gösterir. "Umut Fırkateyni"nde anlatıcının kahramanların birbirlerine karşı tutumları üzerine yaptığı yorum, okuyucuyu yönlendirmekten uzaktır:

"Hassa subayı kederli düşünceler içinde tek söz etmiyordu, ama gürültülü müzik başladı, perde açıldı ve Vera'nın kaderi unutuldu. Unutuldu mu? Ah, her kim yürekteki bu yaşanmışlığı sıkıcı bir masal olarak adlandıracaksa, her kim onu okurken esneyecekse, her kim okunmuş olan yarıyı unutacak ve okunmayan kısmını ateşe atacaksa o erkeğin elini sıkıya ya da o bayanın elini öpmeye hazırım. Unutulmak her kesi bekler, unutulmak zararsızdır. Ama belki de ruhsuz bir Don Juan Pravin'le Vera'nın aşkıdan tatlı bir zehir çıkaracak, deneyimsizliğin yalnızca onun niyetlerine cesaret vereceğini tekrar söyleyecektir." ²⁶³ (Гвардеец молчал в грустном раздумье. Но загремела музыка, занавес взвился - и судьба Веры была забыта. Забыта? О, я готов пожать руку у того или поцеловать у той, кто назовет эту летопись сердца скучною сказкою, кто будет зевать при ее чтении, кто забудет прочтенную половину и бросит в огонь недочитанную. Забвение ждет всех, забвение безвредно. Но, может быть, какой-нибудь бездушный ловелас выдавит сладкую отраву из любви Правина и Веры, перескажет неопытности лишь то, что льстит его намерениям.)

Görüldüğü gibi anlatıcı kendini göstermekten, yorum yapmaktan kaçınmamaktadır. Kahramanların yaşadıklarına saygı duyduğunu ve küçümsemediğini ortaya koyarak onların arkasında olduğunu hissettirir. "Roman ve Olga" da ise anlatıcı kahramanın duygularını onun ağzından vermek yerine adeta kendisi onun sözcüsüymüşçesine ortaya koyar. Birinci şahısla üçüncü şahıs, anlatıcıda birleşmiş gibidir:

²⁶² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 207.

²⁶³ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: "Hudojestvennaya literatura", 283.

“(…) yalnızca sen uyumuyorsun, uyuyamıyorsun güzel Olga! Genç kız kalbin hızlı hızlı çarpıyor, derin derin iç çekiyorsun; bekleyiş, korku ve pişmanlık sana işkence ediyor. Sevdiğin dadın kızıl renkli saç örgülerini çoktan çözdü (...) Tatlı ihtiyarcık! Onu bu aşk büyüünden vaz geçirecek bahanelerin neden yok? Keşke bahanelerle onu bu kederden, acıdan ve rehavetten kurtarabilseydin. (...) Eskiden başında kavak yelleri esen güzelin yalnızca o delikanlıyı sevdiğini düşünmesi delikanlı için ne kadar kötü, eğer gerçekten seviyorsa genç kız için ne kadar acı. (...) Olga kolunun üzerine eğildi ve kederle uzaktan parlayan Volhov nehrine baktı ve memleket özlemi kalbini sıkıştırdı. On yedi yıl boyunca beni mutlu eden her şey son kez beni bağışlayın! İyi yürekli sevgili annem, babam bağışlayın beni!”²⁶⁴ ((…) только ты не спишь и не дремлешь, прелестная Ольга! И сильно бьется сердце девическое, высоко воздымается грудь твоя; ожидание, страх и раскаяние тебя терзают. Любимая няня уже распустила ей русую косу (...)Добрая старушка! для чего нет у тебя отговоров от любви-чародейки? Ты бы вылечила ими свою барышню от кручины, от горести, от истомы сердечной.(...) Беда юноше, когда ветреная красавица только думает, что его любит; горе девушке, если она любит неложно! В шуме боевой, походной жизни, с чужеземными красавицами, забывает молодец прежнюю милую, но в тиши девичьего терема гнездятся томительные страсти, и любовь глубоко впивается в невинную душу. (...) Склонясь на руку, уныло смотрела Ольга на сверкающий вдали Волхов, и тоска по родине сдавила ее сердце. Прости, в последний раз, все, что семнадцать лет меня радовало! Простите, добрые, милые родители!)

Anlatıcı burada Olga'nın Roman'la ailesine haber vermeden kaçmaya karar verdiği geceyi ve kadın kahramanın kederini anlatmaktadır. Bunun yanında Rus kültürüne özgü bir detay da dadı imgesiyle verilmektedir. Bilindiği gibi Rus soylularının hayatında dadının büyük önemi vardır. Çünkü dadı soylu bir çocuğun sıradan halkın yaşamıyla ve gerçek Rus kültürüyle olan tek bağlantısıdır. Anlatıcının dadıya seslenişi, Bestujev-Marlinski'nin bu gerçeği özellikle hatırlattığını gösterir.

Askerlik ve savaşla ilgili öykülerde ise anlatıcı, okuyucuya kendi yaşadıklarını ve yaşadıkları nedeniyle ortaya çıkan duygularını aktarmayı yeğler. Bunun en güzel örneğini “O Öldürülmüştü” de görmek mümkündür. Anlatıcı eserin henüz başında, asker olması ve Kafkasya'da savaşta bulunması nedeniyle ölümden söz eder:

“Sonbahar yaprakları arasında düşen tek bir yaprak, okyanusun dalgaları arasındaki tek bir dalga, batan geminin bir dakika için boşlukta dalgalanan bayrağı: görüldü ve yok oldu! Unutmak insanının hafızasını kaplıyor, varoluş ölümden farksız; ama

²⁶⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 51.

ölüm yalnızca bir dünyadan diğerine geçiş, Anka kuşunun küllerinden yeniden doğmasıdır, oysa unutmak hiçliğin isimsiz mezarı, kurşundan tabut, doğaya hiçbir şey vermeyen, uçsuz bucaksız ve açgözlü bir ağızdır. (...) Arkadaşları bir ara pipoyla bardak arasında onu hatırlarlar. Sonra onların hafızasındaki ölenle ilgili anılar da ölür, ya da kendileri ölüp giderler, işte bu kadar! Tesellisi olmayan bir gerçek.”²⁶⁵ (Павший лист между осенними листьями, волнамежду волнами океана, флаг тонущего корабля, который на минуту веется над бездною: мелькнул - и нет его! Забвение пожирает память, как смерть-существование; но смерть есть только переход из одного бытия в другое, возрождение феникса из пепла, а забвение - безымянная могила, свинцовый гроб, ничего не отдающий стихиям, бездонная и вечно несытая пасть ничтожества.(...) Товарищи когда-нибудь вспомнят о нем между трубкою и стаканом. Потом и память умрет в них о погибшем, или сами они умрут и сгинут: вот и все! Безотрадная истина!)

Anlatıcı okuyucuya, ruhsal durumunu hissettirebilmek için duygularını doğa tasvirilerini kullanarak aktarır. Ölümle yüz yüze olanaskerin ruh durumunu başka türlü hissettirebilmesi oldukça zordur. Eserde askerlerin günlük yaşamı da anlatılmaktadır. Ancak günlük yaşam bile anlatıcıyı derin düşüncelere sürüklemektedir. Gençlik döneminde inandığı yüksek değerlerin ne kadarını koruyabildiğini sorgulamakta ve gençliğini yaşayamadığını itiraf etmektedir. Gençlik günlerini hatırlatan küçük şeyler onun cephe gerisindeki yaşamını az da olsa aydınlatmaktadır:

“Subaylar semavere doğru dostça gülümsüyorlardı; yem beklerken atlar toprağı nallarıyla yeri kazıyorlardı, içimdeki hüznü kavrayışa yalnızca açlık ve yorgunluk eklenmişti ve birdenbire havada gençlik günlerimin kutsal şarkısı olan bir şarkı yayıldı. Ah, her bir notada keder her bir seste o kadar çok acı ve coşku yüklüydü ki! (...) Ağlıyordum, elimde olmadan ve zevkle ağlıyordum. Gözyaşlarım uzun zamandır uyum ve şiire aç kalmış olan ruhumu yatıştırıyordu. (...) Böyle anlarda Goethe ve Byron’ın samimi dizelerini, Puşkin’in iambuslarını, Ariost’un terzettolarını, Murova’nın melodilerini hatta Walter Scott’ın “Gölün Güzeli” ya da “Bard’ın Son Şarkısı”ndaki şiirlerini bile mırıldanmayı seviyordum.”²⁶⁶ (Офицеры приветно улыбались самовару; кони рыли землю копытом, ожидая овса. Во мне только голод и усталость придавлены были грустным созерцанием. И вдруг раздалась в воздухе одна песня - заветная песня моей юности. О, сколько страданий и восторгов заключено было в каждой ноте, в каждом заунывном ее звуке!(...) Плакал и я, невольно и охотно плакал. Слезы утолили душу, давно жаждущую гармонии и поэзии.(...) В такие часы

²⁶⁵ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 319.

²⁶⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 345.

люблю я напевать задушевные строфы Гете и Байрона, ямбы Пушкина, терцеты Ариоста, Муровы мелодии, даже стихи Вальтера Скотта из "Красавицы озера" или "Последней песни барда")

Bu alıntıdan anlatıcının soylu olduğunu ve iyi bir eğitim aldığını anlamak mümkündür. Daha önce de belirttiğimiz gibi, öyküde verilmek istenenleri tam olarak kavrayabilmek için o dönem okuyucusunun üst düzeyde kültüre sahip olması gerekmektedir. “O Öldürülmüştü” de anlatıcının, Bestujev-Marlinski’nin kendisi olduğunu da düşünmek yanlış olmayacaktır.

Öykülerdeki kahramanlara genel olarak baktığımızda, erkek kahramanların ön planda olduğunu görmekteyiz. Ama asıl vurgulanması gereken nokta, Bestujev-Marlinski’nin bir asker olması ve eserlerindeki olayları askere özgü bir bakış açısıyla kaleme almasıdır. Bu nedenle Bestujev-Marlinski’nin öyküleriyle birlikte 19.yüzyıl Rus edebiyatında soylu asker tiplemesi doğar. Böyle bir tiplemenin 1812-1814 Rus Fransız savaşının ve Dekabristlerin edebiyat dünyasındaki ilk örneklerinden olduğunu söylemek mümkündür. Önemli bir edebi buluşun, yani soylu Rus askeri tiplemesinin, Bestujev-Marlinski’ye ait olduğunu vurgulayan edebiyat bilimci N.A. Kotlyarovski: “*Yine de Marlinski küçümsenmeyecek bir edebi zafer elde etti. Öykülerindeki asker tipleriyle bir galeri oluşturdu ve bunları, o dönemin en eğitilmiş ve aydın subaylarından birinin itiraflarıyla yani otobiyografik değerlendirmelerle tamamladı. Asker, yazarımızın hemen hemen her öyküsünde hatta Marlinski’nin inançlı bir romantik olduğu ilk dönem öykülerinde ve çağdaşı olduğu yaşamın günlük akışını kaleme almaya başladığı sonraki dönemde de varlığını gösterir*”²⁶⁷ diyerek Bestujev-Marlinski’nin 19.yüzyıl Rus edebiyatındaki yerini belirlemiş olur.

Bestujev-Marlinski’nin “Kampta Akşam” (1823), “Kampta İkinci Akşam” (1823) gibi ilk dönem öykülerine baktığımızda bu öykülerde subayların yaşamlarının eğlenceli yönleri yani içki sofraları ve birbirlerine anlattıkları maceralar anlatılır. Sürgün sırasında kaleme aldığı Kafkasya öykülerinde ise yazar Rus askerini tüm yönleriyle işlemektedir. Bu öykülerde Rus askeri soylu yaşam içerisinde ya da aşklarıyla değil, savaş sırasındaki kahramanlıkları ve yaşadıkları zorluklar içerisinde gösterilir. Örneğin, “Dağıstan’dan Mektup” ve “O Öldürülmüştü” gibi öykülerde sürgün olan asker tiplemesinin zor hayatı, ağır savaş şartları ben anlatı kullanılarak ortaya konur. Bu öykülerde karşımıza çıkan

²⁶⁷ İnternet: Kotlyarovskiy, N.A. (1907). Dekabristi: A.İ.Odoyevski i A.A.Bestujev-Marlinski. İh jizn i literaturnaya deyatelnost., S.Peterburg: Tipografiya M.M.Stasüleviça, <http://az.lib.ru> adresinden 09.06 2014’de alınmıştır.

komutan tipleri, köy kökenli askerle bütünleşmiş, onu kaybetmekten üzüntü duyan ve vatansever bir kişiliktir. Bestujev-Marlinski bu öykülerindeki rütbesiz askerleri temiz, vatansever, fedakâr kişiler olarak resmeder ve onlara duyduğu sempatiyi açıkça ortaya koyar. “Ammalat-Bek” ve “Mulla-Nur” da ise olaylar politik bir bakış açısıyla aktarılır. Bu öykülerde anlatıcı objektif bir tutum içindedir.

“Deneme”, “Umut Firkateyni” ve “Yedi Mektupluk Roman” gibi öykülerinde ise asker tiplmesi soylu yaşam içerisinde gösterilir. Bu asker tipi eğitilmiş, iyi Fransızca konuşan, balolarda mükemmel dans eden, kadınlara kur yapan ve bu balolarda kendine uygun eş arayan bir karakter olarak karşımıza çıkar. Bestujev-Marlinski'nin öykülerindeki soylu askerlerin ortak özelliği vatan sevgisini aşkın üzerinde tutmalarındır.

Kadın karakterler çoğunlukla, erkek karakterlere göre arka planda anlatılmaktadır. Öykülerdeki kadın karakterler soyludur. Bu kadın karakterler üzerinden evlilik kurumu sorgulandığı için ancak bu bölümlerde ön plana çıkarlar. Örneğin “Deneme” nin kadın kahramanlarından olan Alina'nın kendinden yaşlı bir kişiyle çok gençken, evliliğin ne anlama geldiğini bilmeden nasıl evlendiği hikâye edilir. “Umut Firkateyni”nde ise kadın kahramanın mutsuz evliliği bir mektupla onun ağzından aktarılır. Bu öykülerde kadın kahraman anlaşılacağı gibi sınırlı bölümlerde ön plana çıkarılır. Kadın karakterin başkahraman olarak ortaya çıktığı tek öykü “Saat ve Ayna”dır. Bestujev-Marlinski “Saat ve Ayna” da, soylu yaşamının kadın kahraman üzerindeki olumsuz etkilerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kadın kahramanlara baktığımızda yazarın ideal Rus kadın karakteri yaratmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Gerek erkek gerek kadın karakterlere bakıldığında özellikle sürgün sonrası dönemde kaleme alınan öykülerde olumsuz bir karakter görülmemektedir. Kahramanın öykü boyunca ruhsal gelişiminin gösterildiğini de söylemek mümkündür. Öykünün başında olumsuz olduğunu düşündüğümüz kahraman öykünün sonunda yanlışını anlar, acı çeker ve böylece kahramanın aslında olumsuz bir karakter olmadığı, içinde bulunduğu koşullar nedeniyle böyle davrandığı anlaşılır. “Ammalat-Bek” deki Sultan-Ahmet-Han'ı örnek olarak gösterebiliriz. Bir başka ortak özellik ise okuyucunun başkahraman hakkındaki düşüncesinin, ancak öykünün sonunda oluşmasıdır. Bunda en önemli rolü diyaloglar, anlatıcının olayların akışı içerisinde kahramanlara ilişkin yorumları ya da yardımcı karakterlerin baş kahraman hakkındaki düşünceleri oynar.

Yazarın karakterlerle ilgili tasvirleri onların buldukları ortamla bağlantılıdır yani tasviri konunun gerektirdiği yerde yapmayı yeğler. Kahramanı balo ortamındaysa ya da Peterburg'un ünlü Neva caddesinde bulunuyorsa, kıyafet ön plana çıkar. Bu kıyafetler çok detaylı verilmez; "parlak" (sverkayuşçiy), "gösterişli" (pışniy), "gök kuşağı" gibi "(как raduga), "mayıs kelebekleri" (mayskiye baboçki), " altın pırıltıları" (bleski zlata), " kayıp cennet" in (potereniy ray) renkleri "frak", " apolet" , "şapka" (şlyapa), "sırma" (akselbant) gibi sözcükler kullanılarak verilir. Bu örneklerden anlaşacağı gibi sanatçı, giysilerin uyandırdığı etkiyi tasvir etmektedir. Bununla birlikte "Ammalat-Bek" ve "Mulla-Nur"daki tasvirleri diğer öykülerdekenden ayıran özellik, Bestujev-Marlinski'nin kahramanların fiziğini, kıyafetleri kadar detaylı tasvir etmesidir:

*"Tarkov'un bu sahibi uzun boylu ve düzgün yapılı, temiz yüzlü bir gençti; şapkanın altındaki saçlarının siyah bukleleri kulağının arkasında kıvrılıyordu... seyrek bıyıkları üst dudaklarını gölgeliyordu... gözleri gurur dolu dostane bir ışıltıyla parlıyordu..."*²⁶⁸ (Сей владетель Тарков был высокий, статный юноша, открытого лица; черные зильфляры (кудри) вились за ухом из-под шапки... легкие усы оттеняли верхнюю губу... очи сверкали гордою приветливостью.)

Ammalat-Bek'in tasvirinde seçilen sözcükler, pozitif anlam yüklüdür, bunu yazarın, farklı bir kültürü temsil etmesine karşın, Rus okuyucunun kahramanına sempati duymasını sağlamak amacı olarak açıklamak mümkündür. Başka bir deyişle Bestujev-Marlinski okuyucuyu kendi paraleline çekmeyi tercih etmektedir.

Yazarın kıyafet tasvirlerinde ortaya koyduğu bir başka özellik de, tek bir nesneye dikkat çekerek o kahramanla ilgili bilgi vermektir. "Ammalat-Bek"de yazar kahramanın kıyafetini tasvir ederken dikkatleri üzerindeki kılıca çeker. Kılıcın pahalı taşlarla süslü oluşu sahibinin bey olduğunun kanıtıdır. Kılıcın aynı zamanda silah olması kahramanın, savaşı bir halkın temsilcisi olduğunu da göstermektedir:

*"Kırmızı renkli şalvarı, yüksek topuklu sarı uzun çizmelerinin içinde gizlenmişti. Tüfeği, hançeri, tabancasındaki gümüş ve altın kakmalar parlıyordu. Kılıcının sapı değerli taşlarla bezenmişti."*²⁶⁹ (Красные шальвары скрывались в верховые желтые сапоги с высокими каблуками. Ружье, кинжал и пистолет его блистали серебром и золотою насечкою.)

²⁶⁸ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva: "Hudojestvennaya literatura", 9.

²⁶⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 9.

Bestujev-Marlinski'nin öykülerindeki cümle yapısını incelediğimizde, yazarın çoğunlukla çok katmanlı cümleler kullandığını görüyoruz. Puşkin ya da Lermontov'un düz yazısıyla karşılaştırıldığında Bestujev-Marlinski'nin bu iki büyük Rus yazarının üslubundaki yalınlığa ulaşamadığını söyleyebiliriz:

*“Sayesinde misafir odasından yemek odasına geçerken kontese elini uzatmayı başardığı fazlasıyla sık rastlantılardan oluşan fırsatlar bulmak hiç zor değildi ve dikkatli bir gözlemci, Strelinski'nin farkında değilmişçesine her zaman Alina'nın elini tutmasını sağlayacak biçimde hesap ederek kavalyeler sırasına geçmesi, masa başında yanına oturmak konusundaki hesap yeteneğini övebilirdi.”*²⁷⁰ (Немного труднее найти было отговорку слишкомчастой случайности, благодаря которой ему удавалось подавать руку графине, при переходе из гостиной в столовую, и тонкий наблюдатель мог бы похвалить его глазомер, когда он, будто вовсе не замечая, так расчетливо становился в ряд кавалеров, что ему всегда выпадала на долю рука Алины и, стало быть, место подле нее за столом.)

*“Alina artık eline yeni bir oyuncak geçmişçesine daha ilk tanışmadan memnuniyet duyan, önündeki örneklerin çokluğundan ve hayranlarının baştan çıkarıcı mantığından coşku duyan ve kendini bir romanın kadın kahramanı gibi görerek prens Gremin'e tutkulu mektuplar yazan on altı yaşındaki o deneyimsiz kadın değildi.”*²⁷¹ (Теперь Алина была уже не та шестнадцатилетняя, неопытная женщина, увлеченная потоком примеров и обольстительной логикой обожателей, которая, обрадованная первой связью, как новой игрушкой, и воображая себя героинею романа, писала страстные письма к князю Гремину.)

Bu tür cümleler özellikle anlatıcıya ait bölümlerde yoğundur.

Yazarın öykülerinde diyaloglar da geniş yer tutmaktadır. Anlatıcının kahraman hakkında vermediği bilgileri ve olayların gelişimini diyaloglardan öğreniriz. Zaman kavramı da yazar için önem taşımadığından öyküde ne kadar zamanın geçtiği diyaloglar aracılığıyla okuyucuya hissettirilir. Anlatıcının bulunduğu bölümlerin aksine diyaloglarda biçim içerik uyumu yoktur. Yani kahraman bulunduğu sosyal statüyü yalnızca bir iki kelimeyle gösterir. Ona ait diğer diyaloglarda bu statü yoktur. Örneğin Ammalat-Bek sevgilisine yazdığı Rusça mektuplarda bu dili yeni öğrenen bir kişi gibi değil bir Rus gibidir.

²⁷⁰ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pevıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 221.

²⁷¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 227.

Bestujev-Marlinski'nin üslubunda dikkat çeken diğer özellik ise retorik sorularını sıkça kullanılmasıdır. Retorik sorulara hemen hemen pek çok öyküde rastlanır. “O Öldürülmüştü”de ise öykü, anlatıcı konumundaki başkahramanın felsefi düşünceleri üzerine kurulduğu için, retorik sorular ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Bu kullanımın yazar anlatıcının hayat hakkındaki hüznü ve acı dolu düşüncelerini vurgulamayı hedefler:

*“En Doğuda ölümün söküldüğü ismin anlamı ne? Kanla bayrakların ya da ışıklarla kanunların yazılı olduğu tabletlerin üzerinde bir kez bile yazılmamış ismin anlamı? Bir güzelin ağzında şarkıyla erimemiş, delikanlının kalbini çarpmaya zorlamamış yaşlı bir adama önemli şeyler düşündürmemiş bir ismin anlamı? Kısacası, tüm dünyayı ve halkı bezdirmemiş bir ismin anlamı?”*²⁷² (Что же значит имя, сорванное смертью на самом востоке? Имя, ни разу не написанное кровью на знаменах или лучами на скрижалях законов? Имя, которое не таяло песню на устах красавицы, которое не заставляло биться сердце юноши, не давало важных дум старику? Имя, которое не летало перуном, не горело звездой путеводною, не было пригвождено к столбу изумляющего позора? Словом, имя, никогда не утомлявшее всесветной или народной молвы?)

*“Niçin tüm kalplere varlığını ölüm çizgisinin ötesine uzatma, çocuklarında, yaptığı işlerde, mermerde, bronzda, taklitte, arkadaşlarının belleğinde, halkın dualarında tekrarlanma isteği verilmiştir? Niçin bilim adamı yaşamını kitapların arasında tüketiyor, savaşçı elinde kalkanı ölüyor ya da kutsal bir münzevi çölde bedenini ölüme götürüyor? Eğer hatırlanmak için, ün için değilse niçin?”*²⁷³ (Зачем же закинуто во все сердца желание продлить свое существование за черту смерти, повториться в детях, в деяниях, в мраморе, в бронзе, в подражании, в памяти друзей, в молве народной? Зачем ученый истощает жизнь свою над книгами, воин умирает на щите или святой отшельник самоубийствует в пустыне плоть свою? Для чего, если не для памяти, не для славы?)

Üslup açısından tüm öyküleri birleştiren diğer öge ise hitabet sanatına özgü ünlem cümlelerinin kullanımınıdır. Yazar ünlem cümlelerini duygularını, düşüncelerini vurgulamak için kullanmaktadır. Ünlem cümlelerinin en güzel örneklerini yine “O öldürülmüştü” öyküsünde görmek mümkündür:

“Ah hayır, muhtemelen hayır! Muhteşem, güçlü, parlak olan yürek her bakımdan muhteşem, güçlü, parlaktır! İz bırakmadan, gölge bırakmadan, yankı bırakmadan

²⁷² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 319-320.

²⁷³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 321.

kaybolup gidemezsin soylu mutsuz dostum!”²⁷⁴ (О нет, верно нет! Прекрасное, сильное, светлое - прекрасно, сильно, светло во всех размерах! Ты не исчезнешь без следа, без тени, без отголоска, благородный, несчастный друг!)

“*Mutlu kadın! Tasasız uykuya dalar ve üzüntü duymadan uyanırken güzel yüzünün ruhumu isyan ettirmek için uçarak geldiğinden haberin bile yok! Parlak, ürkütücü hülyaların yüreğimi nasıl titrettiğinden ve çiğnediğinden haberin bile yok!*”²⁷⁵ (Счастливица! ты не ведаешь, засыпая без тоски и пробуждаясь без сожаления, сколько раз твой милый образ прилетал возмущать мою душу! Какие блестящие и ужасные мечты лелеяли и топтали мое сердце!)

Retorik soruların ve ünlem cümlelerinin bir arada kullanıldığı bölümler de vardır:

“*Doğrusu, sözcüklerle böylesine anlamsızca oynanabilir mi? Acabamükemmel yalnızca kusurların olmayışı mıdır? Acaba meleklerle özgü güzelliği üzerine kirliliği bir çizgi çekerek hapsedmek mümkün mü? Fena değil! Alışkanlığın verdiği acınacak bir sıfat!*”²⁷⁶ (Боже правды, можно ли так бессмысленно играть словами? Неужели прекрасное - лишь отсутствие недостатков? Неужели ангельскую прелесть можно заключить в эту грязную черту отрицания? Недурна! Жалкое наречие привычки!)

“*Peki ya ben? Bu garip, akıl almaz şüpheli bir durum; Liliya'ya ilk kez yönelttiğim bakış aşk ışığıydı, sanki onu kalbimle değil gözlerimle görmüştüm! Onun güzel yüzü ruhuma sanki gözlerimle yansımamıştı, ruhum onu duygularda alevlendirmişti!*”²⁷⁷ (А я? Странно, непостижимо это, едва ли вероятно; мой первый взгляд, упавший на Лилию, был уже лучом любви, как будто я увидел ее сердцем, а не глазами! будто не зрение отразило ее милый образ в душу, а душа зажгла его на чувствах!)

Retorik sorular ve ünlem cümleleri, eseri öykü sınırlarından çıkarıp felsefi içerikli bir iç sorgulamaya, deneme türüne yaklaştırmaktadır.

Bestujev-Marlinski'nin üslup açısından en önemli özelliği, Türkçeye “Bestujev'in cevherleri” (Bestujevskiye kapli) ve “renkli ve sarkastik kelimeler” (kudryaviye slova) olarak çevrilebilecek, onu diğer yazarlardan ayıran özgün sözcük seçimidir. Örneklere geçmeden önce sanatçının kendisinin bu özelliğini nasıl açıkladığına değinmek istiyoruz. Edebiyat bilimci Kovarski, Bestujev-Marlinski'nin bu temel özelliğini, yazarın 1831 yılında yayımcısı A.M.Andreyev'e yazdığı mektubu örnek göstererek açıklamaktadır:

²⁷⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 321-322.

²⁷⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 335.

²⁷⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 331.

²⁷⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 332.

“İşilti hakkındaki hükmünüz çok adilama bu benim doğamda var: doğal konuşma tarzımı bilen bir kişi elimde olmadan mecazlarla, kıyaslamalarla istemeden konuştuğumu hatırlar, Nikolay İvanoviç’in (Greç) benim bu tarzımı Bestujev’in cevherleri olarak adlandırması boşuna değil. Elbette öyküyle roman arasında fark var. Benim düşünceme göre ilkinin kısalığı tasvirlerle, sonuca ve tutkuya ayrıntılı yer vermeden sivri ifadeleriyle akılda kalmalıdır.”²⁷⁸ (Насчет блесок замечание весьма справедливое - но это в моей природе: кто знает мой обыкновенный разговор, тот вспомнит, что я невольно говорю фигурами, сравнениями, и мои выходы Николай Иванович недаром назвал бестужевскими каплями. Впрочем, иное дело повесть, иное роман. Мне кажется, краткость первой, не давая места развернуться описаниям, завязке и страстям, должна вцепляться в память остротами.)

Anlaşılabileceği gibi bu alıntı ayrıca yazarın öykü sanatına bakış açısını da göstermektedir: öykü türünün getirdiği sınırları yazar renkli ve sarkastiksözcükler kullanarak aşmaya çalışmıştır. Böylece Greç’in adını koyduğu “ Bestujev cevherleri”ni oluşturmuştur. Bununla birlikte yazarın seçtiği kelimeler çok katmanlıcümle yapısını destekleyecek türdedir.

Sivri ifadeler, benzetmeler ve kişileştirmelerden oluşan “Bestujev cevherleri”nin en güzel ve çarpıcı örneklerini “Deneme” öyküsünde görüyoruz:

“Kocaman dondurulmuş mersin balıkları kızağa uzanmış yabancıları oldukları atmosferde ve alışmadıkları topluluğun içinde sanki esniyorlardı. Temizlenmiş kazlar başkente özgü, gururu unutmuş yük arabasından, fırınında kızarmak için adeta alıcısını beklercesine kafalarını sarkıtmış bakıyorlardı. Keklik ve kara orman tavukları burunlarında yeşil çam iğneleriyle Olonetsk ve Novgorod ormanından sürüler halinde başkentin misafirperverliğini tatmak için uçarak gelmişler ve yiyecek mağazasının sahibinin işaret parmağı kendi masasındaki onurlu yerlerini çoktan ayırmıştı. Domuz kabilesi tüm nesilleriyle birlikte, tüm dört ayak üzerinde ve kıvrık kuyruklarıyla ilk kez disiplin içerisinde sıra halinde dizilmiş hizmetçi ve kâhyaları, onların tabanlarının arkasından mutfağa doğru yolculuğa çıkmak için bekliyorlardı ve sanki gururla beyaz renklerinin tadını çıkararak size: “Ben doğadaki mükemmelliğin en çarpıcı örneğiğim; ölümüne kadar pisliğimle yargılanırken şimdi lezzet ve temizliğin markası oluyorum, butlarım için defne yaprakları hak ediyor, moda düşkünlerinin elbiselerine ve güzellerin

²⁷⁸ İnternet: Kovarski,N.: Ranniy Marlinskiy <http://opozaj.ru> adresinden 10.17.2014’de alınmıştır.

dişlerine artık zarar vermiyorum.”²⁷⁹ (Огромные замороженные стерляди, белуги и осетры, растянувшись на розвальнях, кажется, зевают от скуки в чуждой им стихии и в непривычном обществе. Ощипанные гуси, забыв капитольскую гордость, словно выглядывают из возов, ожидая покупателя, чтобы у него погреться на вертеле. Рябчики и тетерева с зеленеющими елками в носиках тысячами слетелись из олонецких и новгородских лесов, чтобы отведать столичного гостеприимства, и уже указательный перст гастронома назначает им почетное место на столе своем. Целые племена свиней всех поколений, на всех четырех ногах и с загнутыми хвостиками, впервые послушные дисциплине, стройными рядами ждут ключниц и дворецких, чтобы у них, на запятках, совершить смиренный визит на поварню, и, кажется, с гордостью любуясь своею белизною, говорят нам: "Я разительный пример усовершенствованности природы; быв до смерти упреком неопрятности, становлюсь теперь эмблемою вкуса и чистоты, заслуживаю лавры на свои окороки, сохраняю платье вашим модникам и зубы вашим красавицам!")

Anlatıcının bu renkli ve sarkastik sözcüklerinibir asker olan kahramanın pipo içmesiyle alay ettiği bölümde de görürüz. Askerlerin pipo içmesini oldukça dolaylı bir yaklaşımla eleştirir:

*“Platon insanın kanatsız iki ayaklı hayvan olduğunu ileri sürmüştü, diğer davranış uzmanları ise onun farkını istediğinde içki içebilmesi ve sevebilmesiyle belirlemişlerdi, ama tüyleri yolunmuş bir horoz insan olabilir miydi ya da kanatları olan bir insan kendisi olmayı bırakabilir miydi? Elbette hayır. Bir ayı sürekli sarhoş gezmeyi sevdiği için insani özellik patentini elde edebilir miydi? Elbette hayır. Bizim dumanlı yüzyulumuzda, insan pipo içen bir hayvan “animal fumens” dır diyerek çok daha belirleyici bir biçimde tanımladım. Gerçekten de günümüzde kim sigara içmiyor ki! Tütün ticaretinin yapılmadığı yer var mı (...)?”*²⁸⁰ (Платон уверял, что человек есть двуногое животное без перьев; другие физиологи отличали его тем, что он может пить и любить когда вздумается; но ощипанный петух мог ли бы стать человеком или человек в перьях перестал ли бы быть им? Конечно, нет. Получил ли бы медведь патент на человеческое достоинство за то, что любит напиваться во всякое время? Конечно, нет. В наш дымный век я определил бы человека гораздо отличительнее, сказав, что он есть "животное курящее, animal fumens". И в самом деле, кто ныне не курит? Где не процветает табачная торговля(...)?)

Anlatıcının renkli ve sarkastik (iğneleyici, alaycı) sözcükleri kültürel birikim gerektiren adlarla bir araya getirdiği örnekler de vardır:

²⁷⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pevıy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 202.

²⁸⁰ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 199.

“*Sanço Panza'nın atasözlerine duyduğu tutku gibi ben de felsefeye tutku duyuyorum. “Düşünüyorum o halde varım” demiş Decartes. Ben ise “sigara içiyorum o halde düşünüyorum” diyorum. Gremin pipo içiyor ve düşünüyordu.”* ²⁸¹ (Пустьясъ вопределения, я не остановлюсь на одном: у меня страсть к философии, как у Санхо Пансы к пословицам. "Мыслью - следственно, существую", - сказал Декарт. "Курю - следственно, думаю", - говорю я.)

Bu tür örnekler yazarın hemen hemen pek çok öyküsünde görülebilir.

Bestujev-Marlinski'nin sanatındaki biçim-içerik uyumunun en belirleyici örnekleri ise İmparatorluk Rusya'sının dışında geçen öykülerinde görmek mümkündür. Mekânın Kafkasya olduğu öykülerde: “*Cuma/ çalma,/arhaluk,/kaç kaç/ zilflyar/ igit/ kekhud/ çauş/ hoş giyaldı/ yahşi musen, taza musen, sen-ne- mamusen, na haber, nedjelim, divan, Alla akbar, aleykyum selam, Alla sahla-sın, aç kapini, ahırın ahırısı, haramzada, başusta, gyoz-usta*” ²⁸², “*bismilla/ el-ragman, el-raagim/ perviyader (vsevişniy)/ medjit/ Lya ila il Alla, Mugammed resul Alla/ myueminu (mümin)/ bıyuk sakalı/ tyuksyus/ aman aman/ heyr, yuldaşlyar, heyr/ uraz (post velikiy)/ kulag as, kardaşlyar/ dyuryust syuz/ gerçek didi/ insan degilmi/ baş ursyun/ na adam-dyur bu/ kızıl kuş (zolotoy yastreby)/ byulbyul zamanı/ kabiristan/ Allah versın kemak/ bu nadan haber-dyur/ sag olsun*” ²⁸³ gibi Tatarca ve Türkçede de var olan kelimeler bol bol kullanılmıştır.

“Albay Belozor”da ise yazar başkahramanın bulunduğu Hollanda’da kullanılan Flamanca kelimeleri anlatıcının bulunduğu bölümlerde ya da diyalogların içinde vererek bu bölgenin de kültürel farklılığını göstermeye ve öyküsüne yerel bir renk çalışmaktadır. “*Stoop*” (dur), “*sapperloot*” (uf), “*groos buch*” (büyük kitap)²⁸⁴ gibi sözcükleri örnek olarak gösterebiliriz. Yazar bu sözcüklerin çevirisini dipnotlarda veya metin içerisinde parantez içinde vermektedir.

Hemen her bölümde o bölümün konusu hakkında bilgi veren, başka edebiyat eserlerinden, atasözlerinden, halk şarkılarından ya da bizzat yazarın kendi sözlerinden oluşan epigrafların yer alması Bestujev-Marlinski'nin öykülerinin ortak özelliklerinden biri

²⁸¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 199

²⁸² Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Ammalat-Bek, Moskva: “Hudejestvennaya literatura”, 7-128.

²⁸³ Bestujev-Marlinski, A.A.(1995). Kafkaskiye povesti, Mulla-Nur, Sankt-Peterburg:“Nauka”, 185-287.

²⁸⁴ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 354-360.

sayılabilir. Örneğin “Deneme”nin beşinci bölümünde yeni bir kadın kahramanın, Olga’nın, öyküye katılacağı:

“*O gençliğin el değmemiş hayali gibi çiçek açmıştı; dünyanın yaratıldığı ilk gün gibi temiz ve güzeldi.*”²⁸⁵ (Она расцветала, как девственная мечта юности; была чиста и прелестна, как земля в первый день творения.) epigrafıyla haber verilir. Epigraf aynı zamanda kahramanın karakter özelliğini de ortaya koyar. Altıncı bölümdeki alıntı ise, öykünün kadın kahramanın Alina’nın evlenmeden önceki ruh halini yansıtır:

“*İşte ben bir hayalci, bir çocuk, iskambil kâğıtlarından yapılmış bir şatom var-ama onu şakayla kuran siz değil miydiniz ve alay ederek yıkan.*”²⁸⁶ (Для нас, от нас, а, право, жаль; - Ребра Адамова потомки, Как светло-радужный хрусталь, Равно пленительны и ломки.)

Öykünün yedinci bölümde, romantik Alman şair Schiller’in, İngiltere kraliçesi Elizabeth tarafından cezalandırılan İskoçya kraliçesinin trajik öyküsünü anlatan ve “Marie Stuart” adlı eserinden yapılan alıntı, epigraf olarak kullanılmıştır. Bu epigraf aynı zamanda Bestujev-Marlinski’nin romantik akım yazarı olduğunun açık kanıtıdır.

“*Burleigh/ Ihr wart es doch, der hinter meinem /Rücken Die Königin nach Fotherinaschlofi Zu locken wufite?/ Leicester. Hinter Eurem Rücken? / Wann scheuten meine Taten Eure Stirn?/ Schiller.*”²⁸⁷ (Бэрле Не вы ли за спиной Направить королеву в Фотрингей? Лестер За вашею спиною? Да когда же, Когда в своих делах я укрывался От вашего лица? Шиллер (нем.))

“Roman ve Olga” öyküsünde ise, ikinci bölümün başında Puşkin’in “Kafkas Esiri” adlı eserinden alınmış bir epigraf yer almaktadır. Böylece iki aşığın birbirlerinden ayrılacağına ilişkin bilgi verilmektedir:

“*Ağzı açılmış, göz yaşı dökmeden ağlayarak/ Oturuyordu genç kız/ Buğulu, donuk bakışları/ Sessiz sitemini dile getiriyordu. A. Puşkin*”²⁸⁸ (Уста раскрыв, без слез рыдая, Сидела дева молодая; Туманный, неподвижный взор Безмолвный выражал укор. А. Пушкин)

“Mulla-Nur” öyküsünün üçüncü bölümünün girişinde ise, yöreye özgü bir halk şarkısından doğrudan alıntı yapılmış ve yanında çevirisi verilmiştir:

²⁸⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 222.

²⁸⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 227.

²⁸⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 234.

²⁸⁸ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 39.

“*Yemyurum-başı gitti, yarı, sen-syus*”²⁸⁹ (Без тебя, милая, вянет весна моей жизни.)

Bu alıntıyla yazar, İskender’in aşkıdan söz edeceğini, Kiçkintoy olmadan kahramanının yaşamının anlamının kalmayacağını vurgular ve böylece okuyucu İskender’in Kiçkintoy’a duyduğu sevginin derecesini anlar.

Öykülerin başlangıcında yer alan epigrafların yanı sıra öykülerin pek çoğunda Bestujev-Marlinski’nin Rus kültürüne özgü ya da yöresel şarkıları olayların akışı içinde kullandığı görülmektedir. Yazar bu şarkılarla karakterlerin hüznü, sevdikleri kişiye duydukları özlem ya da savaşın çoğunlukla ölümle biteceği gibi kavramlarla karakterlerin ya da halkın iç dünyasını yansıtmaktadır.

“Albay Belozor”da ikinci derecedeki kahramanlardan olan Fransız asker Monteske’nin, kadın kahraman Janni’nin evine girerken mırıldandığı şarkı verilerek Fransızlar hakkında genel bir değerlendirme şu şekilde yapılmaktadır:

“*Les Français ont pour la danse Un irresistible attrait;/ Et de tout mettre en cadence Ils ont, dit-on, le secret;/ Je le crois, Quand je vois,/ Ces grands conquerants du monde Faire danser a la ronde Et les peuples et les rois!*”²⁹⁰ (Французов непреодолимо тянет к танцам; говорят, они владеют секретом все обращать в такт; я верю этому, когда вижу, как эти великие завоеватели мира заставляют и народы и королей кружиться в хороводе! (фр.))

Anlatıcının ironik tutumunu güçlendiren bu alıntı, Fransızların dansı sevdiklerini ve herkesi her durumda, hatta savaş sırasında bile baloda dans edercesine dans etmeye zorladıkları ima edilmektedir. Böylece dansa benzetilen savaş ortamında kimin kazanacağını belli olmadığı vurgulanmaktadır. Yazar “Ammalat-Bek” ve “Mulla-Nur” öykülerinde ise kültürel farkı göstermek, öyküye romantik ve egzotik bir hava katmak için o yöreye ait şarkılar kullanılmaktadır. “Ammalat-Bek”de şarkı aracılığıyla Kafkas halkının savaşçı bir ruh taşıdığına ve her şeye rağmen ölüme hazır olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu konu hakkında iki şarkı yer almaktadır. İlkinde Ruslar tarafından yaralanmış bir Kafkasyalının onların eline esir düşmemek için nasıl çabaladığı dile getirilmekte ve bir müslüman için şehit düşmenin ne denli önemli olduğundan söz edilmektedir. “Ölüm Şarkıları” (Smertniye pesni) ise Kafkasyalı erkeklerin arkada kalanların duyacakları üzüntü nedeniyle kapılacakları keder anlatılmaktadır. “Ölüm

²⁸⁹ Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti, Sankt-Peterburg: “Nauka”, 198.

²⁹⁰ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom perviy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 383.

Şarkılarının” Rusça olarak öyküde yer alması Bestujev-Marlinski’nin şarkıyı Rusçaya çevirdiği düşüncesini vermektedir. “Allah, Azrail, aul” gibi kelimelerin olduğu gibi korunduğu şarkının en dokunaklı bölümü savaşa giden Kafkasyalı gencin annesine seslenişidir:

“Anneciğim, yüreğimin yıldızı,/ Uyu, ateşi söndür!/ Gözünü boşuna yorma,/ Kapının eşiğinde oturma,/ Uzaktan, çok uzaktan oğlunun/ Akşam yemeğine gelmesini bekleme./ Arama onu canım,/ Kayaların üzerinde ve vadilerde/ Uyuyor o... yatağı-bozkırın tozu,/ Kılıcı kırılmış, yüreği ikiye ayrılmış!” (Мать моя, звезда души,/ Спать ложись, огонь туши!/ Не томи напрасно ока,/ У порога не сиди,/ Издалека, издалека/ Сына ужинать не жди./ Не ищи его, родная,/ По скалам и по долам:/ Спит он... ложе - пыль степная,/ Меч и сердце пополам!)

Yazarın bu şarkıyı kullanmasının amacı savaşın her iki tarafa da ölüm acısını yaşattığını ve aslında ölüm karşısında milliyeti ne olursa olsun herkesin eşit olduğunu göstermektir.

Bestujev-Marlinski’nin eserlerinde kullandığı epigraflar ve şarkılar öykülere renk katan, duygusal yoğunluğu artıran önemli öğelerdir.

Öykülerde yazarın en fazla başvurduğu retorik figürler benzetme (sravneniye) ve kişileştirmedir (olitsetvoreniye).

Benzetme tekniğine verilebilecek örnekler aşağıdaki gibidir:

*“Yanında **orduların turnalar gibi uçtuğu**, kalelerin içinde ekşi şçi çorbası bulunan şişeler gibi patladıkları, evde yetişmiş Jomini’ miz bıyıklarının da şerefine.”*²⁹¹ (Мир и твоим усам, наш доморощенный Жомини, у которого армии летали, как журавли, и крепости лопапи, как бутылки с кислымищами!)

*“(…)**cebimdeki son rubleyi yarı yolda harcamak gibi onu kalbimden atmak benim için zordu.**”*²⁹² ((…) мне трудно было ее выпустить из сердца, как последний рубль из кормана в полудороге.)

*“Repetilov başkent haberleri arasında Alina’nın yurt dışından Peterburg’a döndüğünü yazıyor, **insanın yüreği gibi iyi ve ışık gibi akıllı diyor** (...)*²⁹³ (Репетиллов, в

²⁹¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 195.

²⁹² Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 198.

²⁹³ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 197.

числе столичных новостей, пишет мне, что Алина возвратилась из-за границы в Петербург -мила, как сердце, и умна, как свет (...))

*“(...)**amaokyanus**derinden yükselen bir kale gibikipırdamadan duruyordu(...)*”²⁹⁴

(но он, словно крепость,воздвигшаяся со дна, стоял неподвижно(...))

*“**Siyah bulut** birden bire **karga gibidenizin üzerine uçarak geldi**, karganın yaptığı gibi daire çiziyor, kâh kasırganın içinde ip gibi uzanıyor, kâh sütun gibi dimdik koşuyor ve bu arada şimşek gibi denize dolanıyor ve deniz hareketleniyor, hortum fırtınasının kazan gibi suyu içtiği görünüyordu.”* ²⁹⁵ (Черное облаковдруг, как ворон, слетает на море, свертывается воронкой, то вытягиваетсяниткою на вихре, то бежит столбом, и между тем как молния обвивает его иморе кипит, словно котел, видно, как смерч пьет воду.)

*“Dün iliklerime kadar ıslandım, bir **deniz aslanı gibi acıktım**, üşümüş ve aç uyumaya gitmek sorunda kaldım.”* ²⁹⁶ (Вчера я промок до самой души,проголодался, как морская собака, и должен был холоден и голоденотправиться спать, потому что нельзя было развести огня ни под котлом, ни вкамине.)

*“Anlaşılan, gemideki İngilizler talyamarlarının tam önünde soba tütüyormuşçasına dalga kıranlarda fişkiran dalgaları en sonunda fark etmiş gibiydiler ve insanlar gemide **karıncalar gibi toplanmışlardı** (...)”*²⁹⁷(Наконец на корабле, казалось, заметили всплески бурунов, которые, какпечь, дымились прямо перед их водорезом, и люди закипели на нем, какмуравьи(...))

Öykülerde sıklıkla kullanılan diğer retorik figür kişileştirmedir (olitsetroveniye). Kişileştirme yöntemi yazar tarafından çok sık kullanılmaktadır.

Örneğin “Denizci Nikitin”de, açık denizde rüzgârın çıkardığı uğultu, vahşi hayvanların çıkardığı seslerle özdeşleştirilmektedir:

*“Kâh siyah bulutlar yıldırımların zehiriyle parlayan alevli ağzını açıyor, kâh beyaz yelesi dalgalar hırlayarak delinmiş gemiyi yutuyor ve yeniden derinden onu geri tükürüyordu.”*²⁹⁸ (То черные облака разевали огненную пасть свою, зияющую жалом молний, то белогривые валы, рыча, глотали утлое судно и снова извергали его из хляби.)

²⁹⁴ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 340.

²⁹⁵ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 342.

²⁹⁶ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 343.

²⁹⁷ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 346.

²⁹⁸ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom vtoroy, Moskva:“Hudojestvennaya literatura”, 301.

*“Pravin’e gökyüzünün yüzü tanıdık gelmişti: havanın tüm kaprislerini buluttaki en ufak allıktan, en ufak kırışıklıktan hemen tahmin ediyordu.”*²⁹⁹ (Знакомо ему стало лицо неба: по малейшему его румянцу, по малейшей морщинке облачной предугадывал, предсказывал он все прихоти погоды(...))

Bu alıntıdan anlaşacağı gibi kişileştirme hem bulutları hem de havayı kapsamaktadır. Bir başka örneği ise aşağıdaki alıntıda görmek mümkündür:

*“Heybetli duruşuyla sürahiler ve burunlarını havaya kaldırmış kırılan cezveler köşedeki küçük tümseğin üzerinde ellerini bellerine koymuş güzelce duruyorlardı.”*³⁰⁰ (Осанистые кувшины и жеманные кофейники со вздернутым носиком, подбоченясь, красовались в углу на горке.)

Bestujev-Marlinski'nin öykülerinde dikkat çeken bir başka özellik, doğadaki olayların tasvirinin, tasvir süreci içinde oluşan seslerin neredeyse işitilmesini sağlayacak sözcüklerle birlikte yapılmasıdır. Bunun en güzel örneklerinden biri “Albay Belozor”da görülmektedir:

*“Ayrılan parçaların sürekli, çileli gıcirtısı sıçrayan damlaların insanı sağır eden kükremesi, rüzgârın yelken direklerine vururken çıkardığı ıslık ve birbirine çarpan haltaların gürültüsü insanın yüreğini hüzne boğuyordu.”*³⁰¹ (Продолжительный, тяжкий скрип расходящихся членов, оглушающий рев сплесков, свист ветра в блоки и шум ударяющихся снастей-наводят тоску на сердце.)

Savaş sahnelerinin tasvirinde de sesler, doğa tasvirlerinde olduğu gibi özenle seçilmiş sözcükler aracağıyla hissettirilmektedir:

*“Çukurlardan gelen kudurmuş atışlara karşılık, bataryalarımız başlangıçta ölçülü ve soğukkanlı karşılık veriyordu; ama sonra gittikçe artan öfkeyle adeta tutuşurcasına arka arkaya daha sık ve tehditkâr biçimde iki kat arttı ve atışları yoğunlaştırdılar şehirdeki teçhizatın tam da krizden sonra uyuşturucunun verdiği dermansızlıktan dolayı uykuya dalmış gibi sessizliğe büründükleri sırada (...)*³⁰² (Сначала мерно, хладнокровно отвечали наши батареи на бешеную стрельбу с валов; но потом, будто разгораясь постепенно гневом, они раз за разом чаще и грознее двоили, усиливали огонь свой, так что когда городские орудия,)

²⁹⁹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 215.

³⁰⁰ Bestujev-Marlinski, A.A. (1981). Soçineniya v dvuh tomah, tom pervıy, “Moskva:Hudojestvennaya literatura”, 352.

³⁰¹ Bestujev-Marlinski, a.g.e.: 340.

³⁰² Bestujev-Marlinski, A.A.(1995). Kavkaskiye povesti, Sankt-Peterburg: “Nauka”, 327.

Bu bölümde, örneklerle Bestujev-Marlinski'yi çağdaşı olan yazarlardan ayıran sanatsal özelliklerini açıklamaya çalıştık. Yazar yaşamının sonuna kadar öykü türünde edebiyat eserleri vermiştir. Ama çoğu eleştirmen anlatım gücü ve gerek eğlendirici, gerek hüznün verici üslubu nedeniyle Bestujev-Marlinski'nin yalnızca öykü türünde yazmasını eleştirmişler ve onda bir romancı özelliği görmüşlerdir. İleri edebiyat görüşüne sahip olan Puşkin de Bestujev-Marlinski'ye yazdığı 1825 tarihli mektubunda onun kaleminin gücüne ne denli inandığını ortaya koymaktadır:

*“(…) artık roman yazmaya başla- seni kim tutuyor? Bir düşünsene: bizde sen kelimenin tam anlamıyla birinci yazar olursun. Avrupa’da da öncelikle gerçek bir yetenek, sonra ise konularının ve renklerinin vs. yeniliğiyle değerini bulursun... Bir düşün kardeşim... ne de olsa sen amiral olmak istiyorsun!”*³⁰³ ((… да возмись за роман- кто тебя держит. Вообрази: у нас ты будешь первый во всех значениях этого слова; в Европе также получишь свою цену- во-первых, как истинный талант, во- вторых, по новизне предметов, красок etc... Подумай, брат, об этом на досуге... да тебе хочется в ротмистра!))

Yazarın Rus edebiyatının gelişimine katkısı büyüktür. Ama zamanla ününü kaybetmiştir. Çünkü 19.yüzyıl Rus edebiyatındaki hızlı gelişime ayak uyduramaz, başka bir deyişle romantizmden realizme geçiş yapamaz. Yalnızca kendi sosyal sınıfı olan soylu topluluğunun ve subayların yaşamını anlatmakla sınırlı kalması ve metinlerinin okuyucudan belli bir kültürel birikim beklemesi Bestujev-Marlinski'yi halka inmeyi başaran Puşkin ve Lermontov gibi çağdaşlarının gölgesinde kalmasına neden olmuştur. Eleştirmen Belinski, Bestujev-Marlinski'nin sanatının yerini şöyle açıklar: *“O edebiyata ışıltılı bir meteor gibi girerek bir anlığına gözleri kamaştırdı ve iz bırakmadan kayboldu”*³⁰⁴ Yaşadığımız çağın getirdiği bakış açısıyla, Bestujev-Marlinski'nin 19.yüzyıl Rus öykü sanatına konu ve dil açısından bazı yenilikler getirdiği kuşkusuz bir gerçektir. Bunun yanı sıra, Kafkasya öyküleriyle Lermontov, tasvirleriyle Turgenev ve savaş sahneleriyle, evlilik kurumunu sorgulamasıyla Tolstoy'un öncüsü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

³⁰³ Puşkin, A.S. (1966). Pisma, tom perviy, İzdatelstvo Moskva: “Nauka”, 132.

³⁰⁴ Belinski, V.G. (1982). Sobraniya soçineniy, tom vosmoy, Moskva: “Hudojestvennaya literatura”, 591.

SONUÇ

Tezimizde, 19.yüzyıl Rus edebiyatının yaklaşık ilk otuz yılında hâkim olan romantik akımın temsilcilerinden Bestujev-Marlinski'nin hayatını ve öykü sanatını tanıtmaya çalıştık.

1825 yılında Rusya tarihinin kırılma noktası sayılan Dekabrist Ayaklanmasında yer alan Bestujev-Marlinski'nin hayatı, bu olaydan sonra kökten değişmiştir. Bu değişim sadece aile hayatında değil, edebi hayatında da gerçekleşmiştir. Ailesinden uzak kalması bir darbeyken, edebi hayatı ilginç biçimde gelişme göstermiştir. Yazar sürgün hayatının getirdiği tüm zorluklara rağmen edebiyatı bırakmamış ve Peterburg'la Moskova'daki sanat yaşamını da yakından izlemiştir.

Yazarın sürgün öncesi edebi rotasının ne yönde olacağına ilişkin arayışları, sürgün sonrasında da devam etmiştir. Bu arayışlar sonucunda edebi hayatı boyunca yaptığı çalışmalarıyla Rusya'da öykü türünün gelişmesine önemli bir katkıda bulunmuştur. Yazarın eleştirmenlerin ve dostlarının verdikleri tavsiyelerin aksine öykü türünde yazmaktan vaz geçmemesinin nedeni, kısa hacimli ve net anlatım biçiminin taraftarı olmasıyla açıklanabilir.

Öykülerinin tümüne baktığımızda yazarın sanatını sürgün öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmak mümkündür. Sürgün öncesi öykülerinde Rusya'nın gelişiminde önemli rol oynayan tarihi olayları işleyerek kendi döneminin politik sorunlarına ışık tutmaya çalışmıştır. Eski Rusya'nın iyi ve halkçı devlet yapısından yana olan yazar öykülerinde, çağının çarlık düzenine açıkça bir eleştiri yapmamakta ve yargılamamaktadır. Bu da yazarın adeta sadece bir tablo ortaya koymayı ve yorumu okuyucuya bırakmayı amaçladığını gösterir.

Yazar sürgüne gönderildikten sonra Dekabrist subay kimliğini arka plana iter. Seçtiği konular artık, çoğunlukla soylu Rus topluluğuyla ilgilidir. Bu öykülerde kendisinin de üyesi olduğu soyluların boş ve amaçsız, balolarda tüketilen yaşam tarzına dikkat çeker. Her ne kadar soyluların yaşamı anlatılıyorsa da Bestujev-Marlinski'nin Dekabrist hareketle birlikte hayat anlayışına işleyen özgürlükçü düşünce bu öykülerde, soylu topluluğunun

üyesi olan bir subayın en önemli görevinin vatanına karşı olduğu düşüncesiyle özdeşleştirilerek verilir.

Sanatçı özgürlüğün nasıl bir duygu olduğunu, Kafkasya'ya ilişkin öykülerde ortaya koyar. Yörenin doğasını, halkının yaşam tarzını ve geleneklerini, süregelen savaşı anlattığı Kafkasya öyküleriyle Rus edebiyatına olduğu kadar Rus kültürüne de katkıda bulunur. Kafkasya öykülerindeki kahramanları gerçekte yaşamış kişilerdir. Bu da Bestujev-Marlinski'nin bizzat yöre halkından öğrendiklerini sanatında kullandığını gösterir. Rusya'yı temsil eden bir subay olarak Kafkas insanına ve kültürüne objektif yaklaşımı, hatta saygı göstermesi, her iki tarafın da yaşadıklarını abartmadan olayları normal seyri içinde aktarması Kafkas öykülerinin en önemli özelliğidir.

Yazarın en önemli sanatsal özelliklerinden bir diğeri de, sürgün sırasında kaleme aldığı bütün öykülerini bir asker gözüyle anlatması ve öykülerinde geçen başkahramanların soylu askerler olmasıdır. Bestujev-Marlinski böylece, 19.yüzyıl Rus edebiyatına, dönemin başka yazarlarında görülmeyen, ilk kez ön plana çıkan asker tiplemesini kazandırır.

Asker tiplemesi, öykü içerisinde varlığını gösteren anlatıcıyı beraberinde getirir. Bu anlatıcı aynı zamanda bir soylu olduğundan kullandığı dil entelektüellere ve eğitimlilere özgü özellikler taşır. Bununla birlikte anlatıcının imalarını ve ironisini anlamak için eğitimin yanı sıra belli bir kültürel birikim gerekir. Öykülerde kendini göstermekten çekinmeyen anlatıcı konunun akışına engel olmaz, hatta onun varlığı öyküye samimi bir hava katar.

Doğa tasvirleri öykülerde büyük önem taşımaktadır. Bu tasvirler bazen objektif, bazen ise anlatıcının duygularını dile getirdiği için sübjektiftir. Mekân yazar için ikinci planda kalır ve çoğu öyküsünde mekân tek bir nesneye vurgu yapılarak anlatılır. Zaman ise yalnızca öyküdeki olayların gelişimine bağlıdır. Yazar zamanın geçtiğini vurgulamak yerine öyküdeki olayın gelişimini ön plana çıkararak zamanı belirler.

Bestujev-Marlinski öykülerinde renkli bir üslup kullanmıştır. Eserleri özellikle benzetme ve kişileştirme açısından zengin bir üsluba sahiptir. Yazarın üslubundaki önemli bir başka özellik ise, doğada ya da savaşta duyulabilecek seslerin somut biçimde algılanmasını sağlamak için seçtiği kelimelerdir. Bununla birlikte kelime seçimi ve kullanımından doğan renkli ve sarkastik kelime gruplarının onu diğer Rus yazarlardan

ayırıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Hatta yazar, renkli ve sarkastik kelime kullanımının Rus edebiyatındaki öncüsü olarak kabul edilebilir.

Bestujev-Marlinski kullandığı üst düzey üslup nedeniyle, yaşadığı dönemde Puşkin ya da Lermontov gibi, geniş bir okuyucu kitlesine hitap edememiştir. Rus edebiyat tarihinde ikinci düzeyde bir yazar olarak kalmasındaki en büyük etkenlerden bir tanesi üst düzey üslubudur. Diğer neden ise yazarın Rus edebiyatındaki hızlı gelişmeye ayak uyduramaması, başka bir deyişle romantik akımın sınırları dışına çıkamamasıdır.

Buna rağmen Bestujev-Marlinski'nin sanatıyla, 19.yüzyıl Rus edebiyatının önemli yazarlarına öncülük yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır. Canlı ve somut doğa tasvirleriyle, bu yönde en büyük usta sayılan Turgenev'e, bir askerin iç dünyasını anlattığı "O Öldürülmüştü" başlıklı öyküsüyle Rus edebiyatındaki ilk psikolojik roman sayılan "Zamanımızın Kahramanı" nı kaleme alan Lermontov'a, savaş sahneleri ve evlilik kurumunu, sadakat duygusunu sorgulamasıyla Tolstoy'a esin kaynağı olmuştur.

KAYNAKÇA

1. Azadovski, M.K. (1951). Vospominaniya Bestujevih. Moskva-Leningrad: İzdatelstvo Akademiyā Nauk SSSR.
2. Belinski, V.G. (1982). Sobraniya soçineniy. Tom vosmoy. Moskva: "Hudojestvennaya literatura".
3. Bestujev-Marlinski, A.A. (1991). İspitaniye, povesti i rasskazi. Moskva: "Pravda".
4. Bestujev-Marlinski, A.A. (1995). Kavkazskiye povesti. Sankt-Peterburg: "Nauka".
5. Bestujev-Marlinski, A.A. (1951). Soçineniya v dvuh tomah. Tom perviy: Leningrad. İzdatelstvo Akademiyā Nauk SSSR.
6. Bestujev-Marlinski, A.A. (1951). Soçineniya v dvuh tomah. Tom vtoroy. Leningrad: İzdatelstvo Akademiyā Nauk SSSR.
7. Jarkov, S.V. (2005). İstoriya sozdaniya rıtsarskih ordenov i katalog holodnogo orujıya, snaryajeniya rıtsarey srednevekovıya Yevropı. Moskva: Akademiya Brest.
8. Kadrin, V. (1984). Minutı probujdeniya. Povest ob Aleksandre Bestujeve (Marlinskom). Moskva: Politıçeskaya literatura.
9. Kojevnikov, V.M., Nikolayev, P.M. (1987). Literaturniy entsiklopediçeskiy slovar. Moskva: "Sovetskaya entsiklopediya".
10. Kurikov, A.S. (1979). İstoriya romantizma v russkoy literature. Vozniknoveniye i utverjdeniye romantizma v russkoy literature (1790-1825). Moskva: "Nauka".
11. Lotman, Yu.M. (1992). Besedi o russkoy kulture. Bit i nravı russkogo dvoryanstva (18-naçalo 19 veka). Sankt-Peterburg: "İskustvo-SPB".
12. Marlinski, M. (1838). Polnoye sobraniye soçineniy. Çast 10. Sankt-Peterburg: Tipografiya 3 otdeleniye sobstvenogo E.N.V. Kantselyarii.
13. Milov, L.V., Tsıbayeva, N.İ. (2006). İstoriya Rossii XVIII-XIX vekov. Moskovski gosudarstvenniy universitet imeni M.V.Lomonosova. Moskva: "Eksmo".
14. Ojegov, S.İ. (1975). Slovar russkogo yazıka. Moskva: "Russkiy yazık".
15. Orlov, A.S. Georgiyev, V.A. Georgiyeva, N.G. Sivohina, T.A. (2006). İstoriya Rosii. Sankt-Peterburg: "Nauka".
16. Puşkin, A.S. (1966). Pisma. Tom 1. Moskva: "Nauka".
17. Riyasanovski, N.V. Steinberg, M.D. (2011). Rusya Tarihi. İnkılap.
18. Şipilov, A.V. (2007). Blogorodnost protiv podlosti. Spetifika formirovaniya soslovnıy kulture russkogo dvoryanstva. Moskva.

19. Yakovkina, N.Ya. (2002). İstoriya russkoy kulturi 19 veka. Sankt-Peterburg: İzdatelstvo vtoroye, steriotipnoye”LAN”.
20. İnternet: Kotlyarevski N.A. (1907). Dekabristi: A.İ.Odoyevski i A.A.Bestujev-Marlinski. İh jizn i literaturnaya deyatelnost.S.Peterbusrg: Tipografiya M.M.Stasuleviça. İnternet: <http://az.lib.ru> adresinden 09.06 2014’de alınmıştır.
21. İnternet: Kovarski,Nikolay. Ranniy Marlinski.hppt://opojaz.ru adresinden 10.17.2014’de alınmıştır.
22. İnternet: Nikifirova,T.A. İstoriya geologo-geomorfologičeskogo izučeniya territorii Pskovskoy nizmennosti, Pskov no:20, 2004. İzb.pskgu.ru. adresinden 10.04.2014’de alınmıştır.
23. İnternet: Povetkin,V.İ. İz Novgorodskoy letopisi guslenih sloves. Jurnal o russkoy istorii i kulturi. <http://www.rusland.spb.ru/zv11.htm> adresinden 10.04.2014’de alınmıştır.
24. İnternet: Tihomirov,D.P. (1893). İstoriya gusley. TARTU. <http://nar-val.ru/p76.htm> adresinden 10.04.2014’de alınmıştır.
25. İnternet: <http://xreferat.ru/50/2401-1-konspekt-kritičeskih-materialov-russkaya-literatura-2-iy-chetverti-XIX-veka.html> adresinden 20.07.2014’de alınmıştır.
26. İnternet: <http://poiskslov.com/word/>
27. İnternet: <http://tolkslovar.ru/n1311.html>
28. İnternet: http://az.lib.ru/b/bestuzhewmarlins_a_a/text_0080.shtml

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı	Leylahanum Kapadze
Uyruğu	Özbekistan
Doğumtarhiveyeri	Özbekistan, 08.06.1985
Medenihali	Bekar
Telefon	05549992717
e-mail	leyla-ay@mail.ru

Eğitim

Derece	EğitimBirim	Mezuniyettarihi
Yükseklisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rus Dili ve Edebiyat Anabilim Dalı	2011-2015
Lisans	Özbekistan, Fergana Devlet Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Filoloji Anabilim Dalı	2004-2008
Lise	Özbekistan, Fergana düz lisesi	1992-2003

GAZİ GELECEKTİR...

Çizgi gelecektir

